

૭૧૫૬

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાજિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૧૫૬

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ઉડપો-સમગ્ર ૧૨૫૬ મરાઠી

વિષય ૫૨૨ : ૨૨૬૨.૬

श्रीपुरुषोत्तमायनम. श्रीपुरुषोत्तम माहात्म्यनो आरंभ करनार प्रथम मंगलचरण करे छे.

हुं, नमनारा मनुष्योंना कल्पवृक्षरूप, वृंदावनमां विनोद करनार, वृंदावनना चंद्ररूप, आश्चर्यकारी, पुरुषोत्तमने वंदन कहं छुं ॥ १ ॥
नारायणने, नरोमां उत्तम एवा नरने, देवी सरस्वतीने तथा व्यासने नमस्कार करी पछी जयरूप ग्रंथ कहेवो ॥ २ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ श्रीगुरुभ्योनमः ॥ श्रीगोपीजनवल्लभायनमः ॥ ॥ अथपुरुषोत्तममहात्म्यप्रारं
भः ॥ वंदेवंदारुमंदारंवृंदावनविनोदिनम् ॥ वृंदावनकलानाथंपुरुषोत्तममद्भुतम् ॥ १ ॥ नारायणं
नमस्कृत्यनरंचैवनरोत्तमम् ॥ देवींसरस्वतींव्यासंततोजयमुदीरयेत् ॥ २ ॥ नैमिषारण्यमाजग्मुर्मुनयः
सत्रकाम्यया ॥ असितोदेवलःपैलःसुमंतुःपिप्पलायनः ॥ ३ ॥ सुमतिःकाश्यपश्चैवजाबालिर्भृगुरंगिराः ॥
वामदेवस्तुतीक्ष्णश्चशरंभगश्चपर्वतः ॥ ४ ॥ आपस्तंबोऽथमांडव्योऽगस्त्यःकात्यायनस्तथा ॥ रथीतरोऽक्र
भुश्चैवकपिलोरैभ्यएवच ॥ ५ ॥

पूर्वे यज्ञ करवानी इच्छाथी लोकोउपर कृपा करनारा, परोपकारि स्वभाववाला, पारकाओना हितमां प्रीतिवाळा, अने
निरंतर श्रौत (वैदिक) तथा स्मार्त (स्मृतिनां) कर्मोमां तत्पर एवा अमित, देवल, पैल, सुमंतु, पिप्पलायन, सुमति, काश्यप,

जाबालि, भृगु, अंगिरा, वामदेव, सुतक्षिण, शरभंग, पर्वत, आपस्तम्ब, मांडव्य, अगस्त्य, कान्यायन. रथीतर, ऋभु कापिल, रैभ्य, गौतम, मुद्गल, कौशिक, गालव, क्रतु, अत्रि, बभ्रु, त्रित. शक्ति, बुध, वाद्वायन, वसु, कौण्डिन्य, पृथु, हारित, धूम्र, शंकु, संकृति, शनि, विभांडक, पंक, गर्ग. काणाद, जमदग्नि. भरद्वाज, धूमप, मौन. भार्गव, कर्कश, शौनक, शतानंद, महातपा,

गौतमोमुद्गलश्चैवकौशिकोगालवःक्रतुः ॥ अत्रिर्बभ्रुश्चितःशक्तिर्बुधोवोधायनोवसुः ॥ ६ ॥ कौण्डिन्यः
पृथुहारीतौधूम्रःशंकुश्चसंकृतिः ॥ शनिर्विभांडकःपंकोगर्ग.काणादएवच ॥ ७ ॥ जमदग्निर्भरद्वाजोधूम
पोमौनभार्गवः ॥ कर्कशःशौनकश्चैवशतानंदोमहातपाः ॥ ८ ॥ विशालाख्योविष्णुवृद्धोजर्जरोजयजंगमौ ॥
पारःपाशधरःपूरोमहाकायोऽथजैमिनिः ॥ ९ ॥ महाग्रीवोमहाबाहुर्मुहोदरमहाबलौ ॥ उद्दालकोमहासे
नआर्तआमलकप्रियः ॥ १० ॥ ऊर्ध्वबाहुरुर्ध्वपादएकपादश्चचतुर्धरः ॥ उग्रशीलोजलाशीचपिंगलोऽत्रिर्ऋ
भुस्तथा ॥ ११ ॥ शांडीरःकरुणःकालःकैवल्यश्चकलाधरः ॥ श्वेतबाहुरेगमपादःकटुःकालाग्निरुद्रगः ॥ १२ ॥

विशाल, विष्णुवृद्ध, जर्जर, जय, जंगम, पार, पाशधर, पूर, महाकाय, जैमिनि, महाग्रीव, महाबाहु, मुहोदर, महाबल,
उद्दालक, महासेन, आर्त, आमलकप्रिय, ऊर्ध्वबाहु, ऊर्ध्वपात, एकपाद, चतुर्धर, उग्रशील, जलाशी, पिंगल, अत्रि, ऋभु,
शांडीर, करुण, काल, कैवल्य, कलाधर, श्वेतबाहु, रेगमपाद, कटु, कालाग्निरुद्रग, श्वेताश्वतर, आद्य, शरभंग, पृथुश्रवा,

भा० ग्री०

अ० १

॥ १ ॥

आसन्नल शिष्योसहित, वेद ने वेदनां अंगोनापार पामेला ब्रह्मनिष्ठ मुनियो नैमिषारण्यमां आव्या ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥
 ६ ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ नैमिषारण्यमां आवी यज्ञ करवा मांड्या एवस्वते
 तीर्थ यात्राने मनमां धारी सूत पौराणिक घरथी बहार निकल्या ॥ १५ ॥ पृथ्वीमां फरतां तेणे नैमिषारण्यमां मुनियोने दिठा
 श्वेताश्वतरएवाद्यःशरभंगःपृथुश्रवाः ॥ एतेसशिष्याब्रह्मिष्ठावेदवेदांगपारगाः ॥ १३ ॥ लोकानुग्रहक
 तारःपरोपकृतिशीलिनः ॥ परप्रियरतानित्यंश्रौतस्मार्तपरायणाः ॥ १४ ॥ नैमिषारण्यमासाद्यसत्रंकर्तुंस
 मुद्यताः ॥ तीर्थयात्रामथोद्दिश्यगेहात्मूतोविनिर्गतः ॥ १५ ॥ पृथिवीपर्यटनेवनैमिषेदृष्टवान्मुनीन् ॥
 तान्सशिष्यान्नमस्कर्तुंसंसारवर्णवतारकान् ॥ १६ ॥ मूतःप्रहर्षितःप्रागाद्यत्रासंस्तेमुनीश्वराः ॥ ततः सूतं
 समायांतंरक्तवल्कलधारिणम् ॥ १७ ॥ प्रसन्नवदनंशांतंपरमार्थविशारदम् ॥ अशेषगुणसंपन्नमशेषानंद
 संप्लुतम् ॥ १८ ॥ ऊर्ध्वपुंड्रधरंश्रीमन्नाममुद्राविराजितम् ॥ शंखचक्रधरंदिव्यंगोपीचंदनमृत्स्नया ॥ १९ ॥

ज्यां ते मुनीश्वरो हता त्यां अति हर्षित थयेला सूत, संसाररूपी समुद्रथी तारनारा, शिष्योसहित एवाते मुनीयोने नमस्कार
 करवा गया ॥ १६ ॥ १७ ॥ ते समये रातां वल्कल वस्त्रने धारण करनारा, प्रसन्न मुखवाळा, शांत, परमार्थमां कुशल, सघ-
 ळा गुणोधि संपन्न, निःशेष आनंदमां बुडेल, ऊर्ध्व पुंडूने धरनारा, शोभित नामनी मुद्राथी शोभता, शंख तथा चक्रने धारण

કરનારા, ગોપીચંદનની મૃત્તિકાર્થી શોભતા, કાંતિથી શોભત તુલસીમાલાવાળા, જટાને મુકુટથી શોભતા હરિના શરણ-
રૂપ ઉત્તમ મંત્રને જપતા અદ્ભુત, સર્વ શાસ્ત્રોના સારને જાણનારા, સર્વ લોકોનાં હિતમાં પ્રીતિવાળા, જીતેન્દ્રિય, ક્રોધને
જિતનારા, જીવન્મુક્ત, જગત્ના ગુરુરૂપ, વ્યાસની પ્રસન્નતાને પામેલા, અને વ્યાસજી પેઠે સ્પૃહારહિત, એવાતેમૂતને આવતો જોઈ

લસચ્છીતુલસીમાલંજટામુકુટમાંડિતં ॥ જપંતંપરમંમંત્રંહરેઃશરણમદ્ભુતમ્ ॥ ૨૦ ॥ સર્વશાસ્ત્રાર્થસારજ્ઞંસર્વ
લોકહિતેરતમ્ ॥ જિતેન્દ્રિયંજિતક્રોધંજીવન્મુક્તંજગદ્ગુરુમ્ ॥ ૨૧ ॥ વ્યાસપ્રસાદસંપન્નંવ્યાસવદ્વિગત
સ્પૃહમ્ ॥ તંદદ્દ્વાસહસોત્થાયનૈમિષેયામહર્ષયઃ ॥ ૨૨ ॥ શ્રોતુકામાઃસમાવદ્યુર્વિચિત્રાવિવિધાઃકથાઃ ॥
તતઃસૂતોવિનીતાત્માસર્વાનૃષિવરાન્મુદા ॥ વદ્ધાંજલિપુટોભૂત્વાનનામદંડવન્મુદુઃ ॥ ૨૩ ॥ ઋષય ઋચુઃ ॥
સૂતસૂતચિરંજીવમહાભાગવતોભવાન્ ॥ અસ્માભિસ્ત્વાસનંતેઽધ્યકલ્પિતંસુમનોહરમ્ ॥ ૨૪ ॥

જલ્દી ઉભાથઈ નૈમિષારણ્યના મહર્ષિયો જુદા જુદા પ્રકારની વિચિત્ર કથાઓ સાંભળવાની કામનાથી વિંટીવલ્યા, તેવામાં
વિનયથી ભરેલા અંતઃકરણે જે હાથજોડી સૂતે આનંદથી વારંવાર સર્વ ઉત્તમ ઋષિ પ્રત્યે દંડની પેઠે નમસ્કાર કર્યા ॥ ૧૮ ॥
૧૯ ॥ ૨૦ ॥ ૨૧ ॥ ૨૨ ॥ ૨૩ ॥ ઋષિયો બોલ્યા—હે સૂત હે સૂત ઘણા કાલસૂધી જીવો ! તમે મહોટા ભગવદ્ભક્ત છો માટે અમોષ આજ

માન્ત્રી.

અ. ૧

॥ ૨ ॥

ત્યારે સારુ અતિ મનોહર આસન કલ્પેલછે ॥ ૨૪ ॥ હે મહાભાગ (આસન) ડ્રપર આપ થાકેલાછો તેથી બેસો આગમાર્જે બ્રાહ્મણો
બોલ્યા જ્યારે આવું કહી સર્વતપસ્વીયો બેઠા ત્યારે સઘળા મુનિયોના સમૂહોને તપનીવૃદ્ધિ પુછી વિનયથી રોમહર્ષનાપુત્ર સૂત મુનિયો
પૂજાવેલાં આસન ડ્રપર આનંદથી બેઠા ॥ ૨૫ ॥ ૨૬ ॥ પછી તેને સુખથી બેઠેલા અને વિશ્રાંતિ પામેલા જાણી પુણ્યકારી કથા

અત્રાસ્યતાંમહાભાગશ્રાંતોસીત્યવદન્દિજાઃ ॥ इत्युक्त्वामूपविष्टेषुसर्वेषुचतपस्विषु ॥ २५ ॥ तपोवृद्धिं
ततःपृष्ट्वासर्वान्मुनिगणान्मुदा ॥ निर्दिष्टमासनंभेजेविनयाद्रौमहर्षणिः ॥ २६ ॥ सुखासीनंततस्तंतुवि
શ્રાંતમુપલક્ષ્યચ ॥ શ્રોતુકામાઃકથાઃપુણ્યાઈદંવચનમબ્રુવન્ ॥ ૨૭ ॥ ઋષય ડ્રવુઃ ॥ ॥ સૂતસૂતમહાભા
ગભાગ્યવાનસિસાંપ્રતમ્ ॥ પારાશર્યવચોહાર્દત્વંવેદકૃપયાગુરોઃ ॥ ૨૮ ॥ સુખીકચ્ચિદ્ભવાનઘચિરાદ્દૃષ્ટઃક
થંવને ॥ શ્લાઘનીયોસિપૂજ્યોઽસિવ્યાસશિષ્યશિરોમણે ॥ ૨૯ ॥ સંસારેઽસ્મિન્નસારેતુશ્રોતવ્યાનિસહસ્ર
શઃ ॥ તત્રશ્રેયસ્કરંસ્વત્પંસારભૂતંત્રયદ્ભવેત ॥ ૩૦ ॥

સાંભળવાની ઇચ્છાથી ઋષીયો આ વચન બોલ્યા ॥ ૨૭ ॥ હે સૂત ! હે સૂત ! હે મહાભાગ ! તમે હાલમાં ભાગ્યવાન છો કારણ કે ગુરુની
કૃપાથી વ્યાસનાં વચનોના અભિપ્રાયને જાણો છો ॥ ૨૮ ॥ કેમ ! તમે સુખીતોછો આજ તમે ઘણે કાલે વનમાં કેમ ! દેસ્વાયા હે
વ્યાસ શિષ્યોમાં શિરોમણિ તમે વચાવવા યોગ્ય અને પૂજવા લાયક છો ॥ ૨૯ ॥ હે મહાભાગ તમે અજ્ઞાનરૂપ નેત્રના રોગથી

અંધ થયેલાઓને નૈત્ર દેવામાં ઉત્તમ આશ્રયરૂપ છો માટે આ અમારું સંસારમાં હાજારો સાંભળવાનાં છે તેમાં જે કલ્યાણને કરનાર, ટુકું, અને સારરૂપ થયેલ હોય જે તમે મનમાં નિશ્ચય કરેલ હોય, જે સંમાર્ગરૂપ સમુદ્રમાં બુદ્ધેલાઓને પારને પોચાઢનારું તથા કલ્યાણને આપનારું હોય જે કથાઓમાં સારરૂપ, સંસારના રાગના રમાયન (ઔષધ) રૂપ, ભગવાનની લીલાના રસવાલું અને પરમ આનંદનું કારણ હોય તે જલ્દી કહો ॥ ૩૦ ॥ ૩૧ ॥ ૩૨ ॥ આવીગીને શૈનક વગેરે પુછેલા

તન્નોવદમહાભાગયત્તેમનસિનિશ્ચિતમ્ ॥ સંમાર્ગર્ણવમગ્નાનાંપારદંશુભદંચયત્ ॥ ૩૧ ॥ અજ્ઞાનતિ મિરાંધાનાંનેત્રદાનપરાયણ ॥ વદશીઘ્રંકથાસારંભવરોગરમાયનમ્ ॥ ૩૨ ॥ હરિલીલાસોપેતંપરમાનં દકારણમ્ ॥ એવંપૃષ્ઠઃશૈનકાદ્યૈઃમૂતઃપ્રોવાચપ્રાંજલિઃ ॥ ૩૩ ॥ મૂતઃપ્રોવાચ ॥ શ્રુણ્વંતુમુનયઃસર્વેમ દુક્તંસુમનોહરમ્ ॥ આદાવહંગતોવિપ્રાસ્તીર્થેપુષ્કરમંજિતમ્ ॥ ૩૪ ॥ સ્નાત્વાતૃપ્ત્વાઋષીન્પુણ્યાન્સુરાન્ પિતૃગણાનથ ॥ તતઃપ્રયાતોયમુનાંપ્રતિબંધવિનાશિનીમ્ ॥ ૩૫ ॥ ક્રમાદન્યાનિતીર્થાનિગત્વાગંગામુપા ગતઃ ॥ તતઃકાશીમુપાગમ્યગયાંગત્વાતતઃપરમ્ ॥ ૩૬ ॥

મૂત પૌરાણિક હાથ જોડી બોલ્યા ॥ ૩૩ ॥ હે મુનીયો ' સઘળા તમે અનિ મનોહર મારું વચન સાંભળો હે બ્રાહ્મણો ! આગલું હું પુષ્કર નામના તીર્થમાં ગયો હતો ત્યાં ન્હાઈ પુણ્યકારી ઋષિ, દેવ, અને પિતૃગણોનું તર્પણ કરી વિદ્વાંને વિનાશ પમાડનારી યમુના પ્રત્યે ગયો ॥ ૩૪ ॥ ૩૫ ॥ ક્રમથી વીજાં તીર્થોમાં જઈ ગંગા સમીપ આવ્યો ત્યાં કાશીમાં ગયા પછી ગયાજી જઈ

ભાંટી

અં ૧

॥ ૩ ॥

पितॄन्तुं तर्पणं करी ते पछी वेणी अने कृष्णानदीमां स्नानकरी गंडकीमां नहाई पुलहाश्रममां गयो ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ हे विप्रो हुं
त्यांथी धेनुमती नदीमां स्नानकरी सरस्वती नदीने कांडे त्रण रात रहीं गोदावरी प्रत्ये गयो ॥ ३८ ॥ नेमज कृतमाला, कावेरी,
निर्विध्या, ताम्रपर्णी, तापी, वैहायसी, नंदा अने सुग्वने आपनागी नर्मदानदी नजीक गयो पछी चर्मण्वती नदीए जई

पितृनिष्ठ्याततोवेणींकृष्णांचतदनंतरम् ॥ ततःस्नात्वाचगंडक्यांपुलहाश्रममाव्रजम् ॥ ३७ ॥ धेनुमत्यामहं
स्नात्वाततःसारस्वतेतटे ॥ त्रिरात्रमुपितोविप्रास्तनोगोदावरींगतः ॥ ३८ ॥ कृतमालांचकावेरींनिर्विध्यां
ताम्रपर्णिकाम् ॥ तापींवैहायसींनंदांनर्मदांशर्मदांगतः ॥ ३९ ॥ गत्वाचर्मण्वतींपश्चात्सेतुबंधमथागमम् ॥
ततोनारायणंद्रष्टुंगतोहंबदरीवनम् ॥ ४० ॥ ततोनारायणंद्रष्टुतापसानभिवाद्यच ॥ नत्वास्तुत्वाचतंदे
वंसिद्धक्षेत्रमुपागतः ॥ ४१ ॥ एवमादिषुतीर्थेषुभ्रमन्नागतवान्कुरुन् ॥ जांगलंदेशमासाद्यहस्तिनापुर
गोऽभवम् ॥ ४२ ॥ तत्रश्रुतंविष्णुरातोरज्यमुत्सृज्यजग्मिवान् ॥ गंगातीरंमहापुण्यमृषिभिर्बहुभिर्द्विजा ॥ ४३ ॥

सेतुबंध गयो त्यांथी नारायणनुं दर्शन करवा हुं बदरिकाश्रम गयो ॥ ३९ ॥ ४० ॥ त्यां नारायणनुं दर्शन करी तपस्वियोंने नमन
करी ते देवने नमन तथा स्तुति करी सिद्धक्षेत्रतरफ गयो ॥ ४१ ॥ आप्रकारनां मुख्य तीर्थोंमां परतो हुं कुरू देशोंमां आव्यो
त्यांथी जंगल देशने पामी हस्तिनापुरमां जनारथयो ॥ ४२ ॥ हे ब्राह्मणो ! त्यां सांभाळयुं के विष्णुए बचावेलो परिक्षित राज्य

છોટી ઋષિયોસાથે મહાપુણ્યકારી ગંગાને કાઠે ગયો ॥ ૪૩ ॥ ત્યાં સર્વને શોભાવનારા સિદ્ધ, યોગી અને દેવર્ષિયો આવ્યા ત્યાં કેટલાક, આહાર નહિ કરનારા, કૈક વાયુ જલ તથા પાંદડાંઓને खानारा, કૈકફલને खानारा, અને કેટલાક ફીણને खानाराઓ આવ્યાછે ॥ ૪૪ ॥ ૪૫ ॥ હે દ્વિજો ! હું પણ તે સમાજ જોવા ત્યાં ગયો ત્યાં સમર્થ, બ્રહ્મરૂપ બનેલા, મહામુનિ તત્રસિદ્ધાઃસમાજમુયોગિનઃસિદ્ધિભૂષણાઃ ॥ દેવર્ષયશ્ચતત્રૈવનિગહારાશ્ચકેચન ॥ ૪૪ ॥ વાતાંબુપર્ણા હારાશ્ચશ્વાસાહારાશ્ચકેશ્ચનઃ ॥ ફલાહારઃપરેકેચિત્ફેનાહારાશ્ચકેચન ॥ ૪૫ ॥ તંસમાજંદ્રષ્ટુકામસ્તત્રાહ મગમંદિજાઃ ॥ તત્રાજગામભગવાન્બ્રહ્મભૂતોમહામુનિઃ ॥ ૪૬ ॥ વ્યાસપુત્રોમહાતેજાઃશુકદેવઃપ્રતાપ વાન્ ॥ શ્રીકૃષ્ણચરણાંભોજેમનસોધારણાંદધત્ ॥ ૪૭ ॥ તંદ્યષ્ટવર્ષયોગીશંકંબુકંઠમહોન્નતમ્ ॥ સ્નિગ્ધા લકાવૃત્તમુખંગૂઢજત્તુંજ્વલત્પ્રભમ્ ॥ ૪૮ ॥ અવધૂતંબ્રહ્મભૂતંઘ્રીવદ્ધિર્વાલકૈર્વૃતમ્ ॥ સ્ત્રીગણૈર્ધૂલિહસ્તૈશ્ચમ શિકાભિર્ગજોયથા ॥ ૪૯ ॥

મહાતેજસ્વી, પ્રતાપી, અને શ્રીકૃષ્ણનાં ચરણકમલને મનથી ધારણ કરતા, વ્યાસના પુત્ર, શુકદેવ આવ્યા ॥ ૪૬ ॥ ૪૭ ॥ તે સોલ વર્ષના, યોગીશ્વર, શંખની તુલ્ય કંઠવાળા, અતિ ઝંચા. સુંદર કેશથી વિંટાયેલ મુખવાળા, દૃઢ ગોઠણવાળા, દેદિપ્યમાન ક્રાંતિવાળા, અવધૂત, બ્રહ્મરૂપ બનેલા, લીંટ કાઢતા ચાલકોથી અને ધૂલ જેઓના હાથમાં છે એવી સ્ત્રીઓના સમૂહોથી

મા.ટી.

અ. ૧

॥ ૪ ॥

जेम मांखीओथी विंटाएल हाथी होय तेम विंटाएला, धूडथी धूमर बनेल सर्व अंगवाळा, महामुनि शुकने जोई मुनियो वे हाथ
जोडी झट आनंदथी उभाथया ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ जे स्त्रीओ अने मूर्ख बालकों हता तेओ तेने जोई दूर उभारद्या अने
पश्चात्ताप पापवाथी शुकदेवने नमन करी घेरगया ॥ ५१ ॥ शुकदेवजी माटे ऊंचुं, उत्तम आसन कल्प्युं तथा मुनयो कमलनी

धूलीधूसरसर्वांगंशुकंदृष्ट्वामहामुनिम् ॥ मुनयःसहसोत्तस्थुर्वद्धांजलिपुटामुदा ॥ ५० ॥ स्त्रियोमृदाश्च
बालास्तेतंदृष्ट्वादूरतःस्थिताः ॥ पश्चात्तापसमायुक्ताःशुकंनत्वागृहान्ययुः ॥ ५१ ॥ आसनंकल्पयां
चक्रुःशुकायोन्नतमुत्तमम् ॥ आसेदुर्मुनयोऽभोजकर्णिकायाश्छदाइव ॥ ५२ ॥ तत्रोपविष्टोभगवान्
महामुनिर्व्यासात्मजोज्ञानमहाब्धिचंद्रमाः ॥ पूजांदधद्ब्राह्मणकल्पितांतदारराजतारावृतचंद्रमाइव ॥ ५३ ॥
इतिश्रीबृहन्नारदीयेपुरुषोत्तममाहात्म्येशुकागमनेप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

कर्णिकानी पांखडीयोनी पेठे पासे बेठा ॥ ५२ ॥ त्यां बेठेला, ज्ञानरूपी महामुद्रमां चंद्रमारूप, ब्राह्मणोंए कल्पेली पूजा
ने धारण करनार, व्यासना पुत्र, महामुनि, भगवान्, शुकदेव ते वखने जेम ताराओथी विंटायेल चंद्र शोभे तेम शोभता हता
॥ ५३ ॥ आ प्रमाणे बृहन्नारदीय पुराणमां पुरुषोत्तममाहात्म्यमां शुकदेवनुं पधारवुं आ नामनो प्रथम अध्याय पूर्णथयो ॥ १ ॥

सूत बोलया—गजापगीक्षितना पृष्ठवाथी शुकदेवजीए उत्तम, श्रीमदभागवत कर्ष अने शुकनी प्रसन्नताथी ने मांभाळी राजानो मोक्षथयो एजोईहुं यज्ञना उद्यममां पगयणथयेला ब्राह्मणोनं दर्शन कग्वा अहिं आव्यो छुं ने दीक्षा पामेलाओनां दर्शनथी हुं कृतार्थ थयोछुं ॥ १ ॥ २ ॥ ऋषियो बोल्या हे मज्जन मृत ! बीजीवान छोडी व्यासनां मुग्धथी तेनी तेनी प्रसन्नताथी जे, प्रथम

॥ सूतउवाच ॥ राज्ञापृष्ठशुकैर्नोक्तं श्रीमद्भागवतं परम् ॥ शुकप्रसादात्तच्छ्रुत्वा हृष्टपाराज्ञो विमोक्षणम् ॥ १ ॥

अत्राहमागतो विप्रान्मत्त्रोद्यमपरायणान् ॥ द्रष्टुकामः कृतार्थोऽहं जातो दीक्षितदर्शनात् ॥ २ ॥ ऋषय ऊ

चुः ॥ ॥ साधो वार्त्ता तं गन्त्य क्त्वा सूनूपूर्ववदस्वनः ॥ कृष्णद्वैपायनमुवाच च्छ्रुतं तत्प्रसादनः ॥ ३ ॥ सा

रत्सारतरां पुण्यां कथां मात्मप्रसादनीम् ॥ पाययस्व महाभाग सुधाधिकतमं परम् ॥ ४ ॥ सूत उवा

च ॥ ॥ विलोमजोऽपि धन्योऽस्मिन्मां पृच्छतः सत्तमाः ॥ यथाज्ञानं प्रवक्ष्यामि यच्छ्रुतं व्यासवक्त्रतः ॥ ५ ॥

एकदानारदो गच्छन्न रनारायणालयम् ॥ तापमैर्बहुभिः मिद्धैर्देवैरपि निषेवितम् ॥ ६ ॥

नहीं बनेलुं सांभल्युं होय ते अमोने कहो ॥ ३ ॥ हे महाभाग सागथी पण अतिमाग रूप, आत्माने प्रसन्न करनार, उत्तम, अमृतथी अति श्रेष्ठ, कथानुं पान कग्वा ॥ ४ ॥ मृत बोल्या—हे श्रेष्ठपुरुषो 'मने पृछोछो माटे हुं विलोमजातिमां थये-छछतां पण धन्य छुं में व्यासनां मुग्धथी जे सांभळेलळे ने ज्ञान प्रमाणे कहुंछु ॥ ५ ॥ एक वखते नारद तपस्वी, घणा

भा० ग्री०

अ० २

॥ ५ ॥

સિદ્ધો, તથા દેવોણ્ણ સેવેલા, ચોગ્ડી, અક્ષ, આમલાં, વિહાં, આંવા. આમ્રાતક, કોઠ, જાંબૂ, કદંબ વગેરે અને બીજા
 વૃક્ષોથી પળ શોભિત નરનારાયણના આશ્રમમાં ગયા ॥ ૬ ॥ ૭ ॥ જ્યાં વિષ્ણુના ચરણનાં જલથી થયેલી, પુણ્યકારી
 અલકનંદા છે ત્યાં જઈ પરબ્રહ્મમાં જેણે મન લગાવેલ છે, જેણે છ શત્રુઓ જીતેલા છે, જેનું ચલકતું તેજ ઘણું છે અને
 બદર્યક્ષામલૈર્બિલ્વૈરામૈરામ્રાતકૈરપિ ॥ કપિત્થૈર્જંબુનીપાદૈર્વૃક્ષૈર્ગૈર્વિગજિતમ્ ॥ ૭ ॥ વિષ્ણુપાદોદકી
 પુણ્યાલ્લકનંદાસ્તિતત્રચ ॥ તત્રગત્વાનમદ્દેવંનારાયણમહામુનિમ્ ॥ ૮ ॥ પરબ્રહ્મણિસંલગ્નમાનસં
 ચજિતેન્દ્રિયમ્ ॥ જિતારિષટ્કમમલંપ્રસ્ફુગ્દ્વહુલપ્રભમ્ ॥ ૯ ॥ નમસ્કૃત્વાચ્ચમાષ્ટાંગંદેવદેવંતપસ્વિ
 નમ્ ॥ કૃતાંજલિપુટોભૂત્વાતુષ્ટાવનારદોવિભુમ્ ॥ ૧૦ ॥ નારદુવાચ ॥ ॥ દેવદેવજગન્નાથકૃપા
 કૃપારસત્પતે ॥ સત્યવ્રતન્નિસત્યોમિમત્યાત્મામત્યસંભવઃ ॥ ૧૧ ॥ સત્યયોનેનમસ્તેસ્તુત્વામહંશરણંગતઃ ॥
 તપસ્તેસ્વિલશિક્ષાર્થમર્યાદાસ્થાપનાયચ ॥ ૧૨ ॥

જેણે ઇન્દ્રિયોને જીતેલ છે એવા દેવરૂપ મહામુનિ નારાયણને નમન કન્યું ॥ ૮ ॥ ૯ ॥ દેવોનાદેવ તપસ્વી અને પ્રભુ એવા
 નારાયણને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરી નારદે હાથ જોડી સ્તુતિ કરવા લાગ્યા ॥ ૧૦ ॥ નારદે બોલ્યા—હે દેવનાદેવ, જગતના
 નાથ, કૃપાના સમુદ્ર સજ્જનોના પાલક, અને સન્યવ્રતવાળા, આપ સન્યમાં મન રાખનાર, મત્યને ઉત્પન્ન કરનાર, સત્ય-

થી થયેલા, અને ત્રણ કાલમાં સન્યરૂપ છો માટે આપને નમસ્કાર કરતાં હું તમને શ્રવણ આવ્યો છું તમારું તપ સર્વને શિશ્વવવા
સારુ તથા મર્યાદાની સ્થાપનાકાજે છે, જો આપ તપ ન કરો તો પુણ્યવાન તથા પાપી જનોથી યુક્ત પૃથ્વી જેમ એકે કરેલા
પુણ્યથી તરે છે તેમ એકે કરેલાં પાપથી કલિયુગમાં ઝુડિ જાય ॥ ૧૧ ॥ ૧૨ ॥ ૧૩ ॥ જે રીતે આગલ સત્યયુગ વગેરે માં
એકે મેઢવેલું સર્વને મઢતું તેવી સ્થિતિને દૂર કરી કલિયુગમાં કરનારજ એ પુણ્ય તથા પાપથી જોડાય છે આમજાણી આપની
અન્યથૈકકૃતાત્પાપાત્કલૌમજ્જતિમેદિની ॥ તથૈવપુણ્યાત્તરતિપુણ્યપાપિજનાવૃતા ॥ ૧૩ ॥ કૃતાદિ
ધુયથાપૂર્વમેકગંતત્મમસ્તગં ॥ તાદૃકસ્થિતિનિરાકૃન્યકલ્લૌકત્તૈવકેવલમ્ ॥ ૧૪ ॥ લિપ્યતેપુણ્ય
પાપાભ્યામિતિતેતપમિસ્થિતિઃ ॥ ભગવન્પ્રાણિનઃસર્વૈવિષયામક્તમાનમાઃ ॥ ૧૫ ॥ દારાપત્યગૃહાસ
ક્તસ્તેષાંહિતકરંચયત્ ॥ મમાપિહિતકૃત્કિંચિદ્વિચાર્યશંતુમર્હામિ ॥ ૧૬ ॥ ત્વન્મુસ્વાછોતુકામોહંબ્રહ્મલો
કાદિહાગતઃ ॥ ઉપકારપ્રિયોવિષ્ણુરિતિવેદેવિનિશ્ચિતમ્ ॥ ૧૭ ॥

તપમાં સ્થિતિ છે હે ભગવન્ સઘઢા પ્રાણિયોં વિષયોંમાં આમક્ત મનવાજ્ઞા, અને સ્ત્રી, છોકરાં તથા ઘરમાં આસક્ત છે નેઓનું
જે હિત કરનાર, ને મારૂંપણ જે કઈ હિતકારી હોય તે વિચારીને કહેવાયોગ્ય છે ॥ ૧૪ ॥ ૧૫ ॥ ૧૬ ॥ વેદમાં એવો
જે કશય કરેલ છે કે વિષ્ણુને ઉપકાર પ્યારો છે માટે તમારાં મુગ્ધથી માંમઢવાની ડન્ઢાકરી હું બ્રહ્મલોકથી અંહિ આવ્યો છું

માન્દી૦

અ૦ ૨

॥ ૬ ॥

॥ १७ ॥ आकारणथी लोकना उपकारकाजे कथाना साग्रूप जे होय ते हमणां कहो के जेनां श्रवणमात्रथी भय कारनुं पद
पमाय ॥ १८ ॥ आवुं नारदनु वचन सांभळी हसिने भगवान् एवा ऋषि नारायण पुण्यकारि जगतने पवित्रकरनारी कथा
कहेवा मांडया ॥ १९ ॥ श्रीनारायण बोल्या—हे नारद तमे गोपस्त्रीओनां मुखकमलना भ्रमररूप, रासना अधिपति,

तस्माल्लोकोपकारायकथासारंवदाधुना ॥ यस्यश्रवणमात्रेणनिर्मयंविंदतेपदम् ॥ १८ ॥ नारदस्य
वचःश्रुत्वाप्रहस्यभगवान्ऋषिः ॥ कथांकथितुमारिभेषुण्यांभुवनपावनीम् ॥ १९ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥
गोपांगनावदनपंकजषट्पदस्यरासेश्वरस्यरसिकाभरणस्यपुंमः ॥ वृंदावनेविहरतोब्रजभर्तुर्गदेः पुण्यां-
कथां भगवतः शृणुनारदत्वम् ॥ २० ॥ चक्षुर्निमेषपतितोजगतांविधातातत्कर्मवत्सकथितुंभुविकः
समर्थः ॥ त्वंचापिनारदमुनेभगवच्चग्निरंजानासिमाग्मरमंवचमामगम्यम् ॥ २१ ॥

रसिक जनोना आभरण रूप, वृंदावनमा विहार करनार, आदि (प्रथम) पुरुष, ब्रजनापति भगवान्नी पुण्यकारि कथा
सांभळो ॥ २० ॥ हे वसु वालक) जगन्ना वनावना ब्रह्मा जेनां नेत्रनां मटकामां पटे छे तेनुं कर्म कहेवा पृथ्वीमां कोण
समर्थ छे वळी हे नारद मुनि नेमपण साग्रुपे रसवाळु, अने वचनाथी न पोची गकाय एवुं भगवाननुं चरित्र जाणो छो ॥

॥ ૨૧ ॥ તો પળ અતિ અદ્ભુત, દારિદ્ર્યપણને તથા વિચિત્રપણને જ્ઞાતા, યજ્ઞને આપનાર, મન્યુવ્રતને દેનાર, મોક્ષને આપનાર, અને ક્ષત્રસેવવા લાયક એવું પુરુષોત્તમનું માહાત્મ્ય આદર્શ કહું છું ॥ ૨૨ ॥ નારદ પુછવા લાગ્યા—હે મુનિ પુરુષોત્તમ કયા કયા દેવ છે અને તેનું માહાત્મ્ય શું ? છે, તે મને અતિ અદ્ભુત હોય એમ માંમે છે માટે વિસ્તારથી કહો ॥ ૨૩ ॥ સૂત બોલ્યા—નારદનું વચન

તથાપિવક્ષ્યેપુરુષોત્તમસ્યમાહાત્મ્યમત્યદ્દુતમાદરેણ ॥ દારિદ્ર્યવેધવ્યહંગ્યશસ્યંમત્પુત્રદંમોશ્વદમાશુમેવ્યમ્ ॥ ૨૨ ॥

નારદઉવાચ ॥ પુરુષોત્તમસ્તુકોદેવોમાહાત્મ્યંતસ્યર્કિંમુને ॥ અત્યદ્દુતમિવાભાતિવિસ્તરેણવદસ્વમે ॥ ૨૩ ॥

॥ સૂતઉવાચ ॥ નારદોક્તંવચઃશ્રુત્વામુનિર્નાગયણોબ્રવીત્ ॥ સમાધાયમનઃસમ્યક્મુહૂર્તપુરુષોત્તમમ્ ॥ ૨૪ ॥

શ્રીનારાયણઉવાચ ॥ પુરુષોત્તમેતિમામસ્યનામાપ્યસ્તિસહેતુકમ્ ॥ તસ્યસ્વામીકૃપાસિંધુઃપુરુષોત્તમઉ-

ચ્યતે ॥ ૨૫ ॥ ઋષિભિઃપ્રોચ્યતેતસ્માન્મામઃશ્રીપુરુષોત્તમઃ ॥ તસ્યવ્રતવિધાનેનપ્રીતઃસ્યાત્પુરુષોત્તમઃ ॥ ૨૬ ॥

નારદઉવાચ ॥ સંતિમધ્વાદયોમાસાઃસેશ્વરાસ્તેશ્રુતામયા ॥ તન્મધ્યેનશ્રુતોમાસઃપુરુષોત્તમસંજ્ઞકઃ ॥ ૨૭ ॥

સાંમલી નારાયણ મુનિ કે ઘડીવાર સારીરીતે મન સાવધાન કરી પુરુષોત્તમને વર્ણવવા લાગ્યા ॥ ૨૪ ॥ શ્રીનારાયણ બોલ્યા—પુરુષોત્તમ એવું માસનું નામ પણ કારણસહિત છે તેના સ્વામી કૃપાના સમુદ્ગરૂપ પુરુષોત્તમ કહેવાય છે ॥ ૨૫ ॥ તે માટે ઋષિ-ઓએ શ્રીપુરુષોત્તમ માસ કહ્યો છે તેનું વ્રત કરવાથી પુરુષોત્તમ (ભગવાન) પ્રસન્ન થાય છે ॥ ૨૬ ॥ નારદ પુછવા લાગ્યા—હે

કૃપાના સ્વજાનારૂપ જે ચૈત્ર વગેરે મહિના ઓ છે તેઓ મ્વામિ સહિત છે એવમેં સાંભલ્યું છે તે ઓના મધ્યમાં પુરુષોત્તમ નામનો મહિનો સાંભલ્યો નથી તે પુરુષોત્તમ માસનો કોણ ? કૃપાના સ્વજાનારૂપ સ્વામી છે અને પુરુષોત્તમ કેવી રીતે થયો છે તે મને કહો ॥ ૨૭ ॥ ૨૮ ॥ હે સત્પુરુષોના પતિ, હે પ્રભુ તે માસનું વિધિ સહિત સ્વરૂપ કહો, તેમાં શું કરવું કેમ !

પુરુષોત્તમસ્તુકોમાસસ્તસ્યસ્વામીકૃપાનિધિઃ ॥ પુરુષોત્તમઃકથંજાતસ્તન્મેબ્રૂહિકૃપાનિધે ॥ ૨૮ ॥
સ્વરૂપંતસ્યમાસસ્યસવિધાનંવદપ્રભો ॥ કિંકર્તવ્યંકથંસ્નાનંકિંદાનંતત્રસત્પતે ॥ ૨૯ ॥ જપપૂજોપવાસા-
દિસાધનંકિંચભણ્યતામ્ ॥ તુષ્યેત્કૃતેનકોદેવઃકિંફલંવાપ્રયચ્છતિ ॥ ૩૦ ॥ એતદન્યચ્ચયત્કિંચિત્તત્ત્વંબ્રૂ-
હિતપોધન ॥ અનાપૃષ્ઠમપિબ્રૂયુઃસાધવોદીનવત્સલાઃ ॥ ૩૧ ॥ નરાયેભુવિજાયંતેપરભાગ્યાનુવર્તિનઃ ॥
દારિદ્ર્યપીડિતાનિત્યંરોગિણઃપુત્રકાંક્ષિણઃ ॥ ૩૨ ॥

નહાવું અને શું ! દેવું ॥ ૨૯ ॥ જપ, પૂજા, ઉપવાસ વગેરે સાધન શું ! કરવું તે કહો આ કરવાથી કયા ! દેવ
મસન્ન થાય અને શું ! ફલ આપે ॥ ૩૦ ॥ હે તપ સ્વરૂપધનવાળા, દીનજનો ઉપર ચાલપ રાખનારા સારા માણસો પુછ્યા વગર
પણ કહેછે માટે આ અને બીજું પણ જે તત્ત્વ હોય તે કહો ॥ ૩૧ ॥ હે પ્રભુ પૃથ્વીમાં પારકાનાં ભાગ્યને અનુસરનારા દારિદ્રતાથી

પીઠાણા, રોગિ, પુત્રની ઇચ્છાવાળા, જડ. મુંગા, દાંભિક, વિદ્યાહીન, ગ્વરાવવસ્ત્રવાળા, નાસ્તિક, લંપટ, નીચ, જર્જરીભૂત, પરનેસેવનારા, નાશ પામેલી આશાવાળા, મગ્નથયેલસંકલ્પવાળા, ક્ષયપામેલધૈર્યવાળા, કુરુપવાળા, રોગવાળા, કોઢવાળા, અંગવગરના, નેત્રરહિત, કેટલાક પ્રિય મિત્ર સ્ત્રી, આસજન, પિતા અને માતાના વિયોગવાળા, શોકને દુઃખ વગેરેથી સુકાર્ષ

ભાંડી

અં ૨

જહામૂકાદાંભિકાશ્રદ્ધાનવિદ્યાઃકુચેલિનઃ ॥ નાસ્તિકાલંપટાનીચાજર્જરાઃપરમેવિનઃ ॥ ૩૩ ॥
 નષ્ટાશાભગ્નસંકલ્પાઃક્ષીણસત્વાઃકુરૂપિણઃ ॥ રોગિણઃ કુષ્ઠિનોવ્યંગાનેત્રહીનાશ્રકેચન ॥ ૩૪ ॥
 ઇષ્ટમિત્રકલત્રાપિતૃમાતૃવિયોગિનઃ ॥ શોકદુઃખાદિશુષ્કાંગાઃ સ્વેષ્ટવસ્તુવિવર્જિતાઃ ॥ ૩૫ ॥ પુનર્નૈ-
 વંવિધાસ્તેસ્યુર્યત્કૃતેનશ્રુતેનચ ॥ પઠિતેનાનુચીર્ણેનતદ્વદમ્ભમમપ્રભો ॥ ૩૬ ॥ વૈધવ્યવંધ્યતાદોષહીનાંગ-
 ત્વદુરાધયઃ ॥ રક્તપિત્તાદ્યપસ્મારરાજયક્ષ્માદયશ્રયે ॥ ૩૭ ॥

મયેલા અંગવાળા, અને પોતાની પ્રિય વસ્તુથી રહિત જે ઓ છે તે ઓ જે કમવાથી સાંધલવાથી મળવાથી અને આચરવાથી ફરિને
 ણવા ન થાય તે મને કહો ॥ ૩૨ ॥ ૩૩ ॥ ૩૪ ॥ ૩૫ ॥ ૩૬ ॥ ૩૭ ॥ હે પ્રભુ હે વ્રહ્મન હે જગતના નાથ તમે સઘળું જાણનાર છો માટે
 જે વિધવાપણા વાંઝિયાપણાના દોષ ઓછાઅંગપણુ, ગ્વરાવ એવી મનની પીઠાઓ, તથા રક્ત પિત્ત વગેરે વાઈ અને ક્ષય

॥ ૮ ॥

बोरे छे, आ दोषोना समुहोथी मनुष्योने दुःख पामनां जोई, दुःखपामुंछु माट मारी उपर कृपाकरी विस्तारथी, सज्जनोनां मन
मा आनंदना कारण रूप, सर्वतत्त्वोनां विधि कहो ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ सूत बोल्या—आ प्रमाणे ब्रह्माना पुत्रें (नारदें)
पुछेलुं, मनुष्योनां हितनुं कारण रमवाळुं वचन साभळी चंद्रमार्ती तुल्य शोभता मुनिने वखाणी नवा मेघनी गर्जना सरस्वी
रमणीय वाणीथी देवनादेव (नारायण) बोल्या ॥ ४० ॥

एतैर्दोषसमूहैश्चदुःखितानवीक्ष्यमानवान् ॥ दुःखितोऽस्मिजगन्नाथकृपांकृत्वाममोपरि ॥ ३८ ॥ विस्तरे
णवदब्रह्मन्मन्मनोमोदहेतुकं ॥ सर्वज्ञःसर्वतत्त्वानांनिधानंत्वमभिप्रभो ॥ ३९ ॥ सूतउवाच ॥ इतिवि
धितनयोदितंरसालंजनहितहेतुनिशम्यदेवदेवः ॥ अभिनवघनरावरम्यवाचाऽवददभिपूज्यमुनिंसुधां
शुशांतम् ॥ ४० ॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयेपुरुषोत्तममाहात्म्ये श्रीनारायणनारदसंवादेप्रश्नविधिर्नामद्वितीयोऽ
ध्यायः ॥२॥ ऋषयऋचुः ॥ नारायणो नरसखो यदुवाच शुभंवचः ॥ नारदाय महाभाग तन्नो वद सविस्तरम् ॥१॥

आरिते बृहन्नारदीय पुरुषोत्तम माहात्म्यना श्रीनारायण नारदना संवादमां प्रश्ननो विधि ऐ नामनो बीजो अध्याय पुरोधयो ॥ २ ॥
ऋषयो पुछवा लागा—हे महाभाग सूत, नरनामित्र नारायणें जे सारुं वचन नारदने कहुं ते अपने विस्तार सहित कहो ॥ १ ॥

सूत बोल्या-हे श्रेष्ठ ब्राह्मणो-रमणीय नारायणनुं वचन सांभळो. तेणें नारदने जे कहेलछे ए सांभळ्या प्रमाणे कहुंछुं ॥ २ ॥
श्रीनारायण बोल्या-हे नारद पूर्वे महात्मा, दुःखने हरनारा श्रीकृष्णं युधिष्ठिरराजाने जे कहुं हतुं ने हूं कहुंछुं माटे सांभळो
॥ ३ ॥ एक वखते शत्रु वगरना धार्मिक राजा युधिष्ठिर छेतरवामां प्यारवाळा, दुष्ट धृतराष्ट्रा पुत्रोथी जुगटां पराजय

सूतउवाच ॥ नारायणवचोरम्यं श्रूयतां द्विजसत्तमाः ॥ यदुक्तं नारदायै तत्प्रवक्ष्यामि यथा श्रुतम् ॥ २ ॥
श्रीनारायणउवाच ॥ शृणु नारद वक्ष्यामि यदुक्तं हरिणा पुनः ॥ राज्ञे युधिष्ठिरायैव श्रीकृष्णेन महात्मना ॥ ३ ॥
एकदा धार्मिको राजाऽजातशत्रुर्युधिष्ठिरः ॥ द्यूते पराजितो दुष्टैर्धार्तराष्ट्रैश्छलप्रियैः ॥ ४ ॥ समक्षममिसं-
भूता कृष्णा धर्मपरायणा ॥ दुःशासनेन दुष्टेन कचेष्वादाय कर्षिता ॥ ५ ॥ आकृष्टानि च वासांसि श्रीकृष्णे-
न सुरक्षिता ॥ पश्चाद्राज्यं परित्यज्य प्रयाताः काम्यकं वनम् ॥ ६ ॥ अत्यंतं क्लेशमापन्नाः पार्था वन्यफलाशि-
नः ॥ विष्वक्काचिताः सर्वे गजा इव वनाकसः ॥ ७ ॥

पाम्या ॥ ४ ॥ दुष्ट दुःशासनने लोकनाजोतां आग्रेथी थयेळी, धर्म परायण, द्रौपदीने चोटलो झाली खेंची ॥ ५ ॥ वळी वस्त्रो
खेच्यां ते समये श्रीकृष्णें द्रौपदीनी रक्षाकरी पळी कुंतीना पुत्रो राज्य तजी काम्यक वनमां गया ॥ ६ ॥ वनमारहेनारा हाथि
योनि पेठें वननां फल खानारा, चोतरफ केशथी घेराएला, तेओ मघला. अन्यंत क्लेश पाम्या ॥ ७ ॥

भा० टी०

अ० ३

॥ ९ ॥

ए पछी दुःख पामता तेओने जौवा मुनियोए धेरेला देवकीना पुत्र, भगवान् (कृष्ण) काम्यक बनमां गया ॥ ८ ॥ तेने जोइ जेम
प्राणोने आवेला जोइ देह उभा थाय तेम झट कुंतीना पुत्रो उभाथयाअने प्रेमथी विव्हल बनी प्रीतिवडे श्रीकृष्णने मल्या ॥ ९ ॥
जोडलुं एवा नकुल अने सहदेव भक्तिथी तेने नम्या धीरे धीरे तंद्रावगरनां द्रौपदी ते कृष्णनां चरण कमल प्रत्ये नम्या ॥ १० ॥

अथतान्दुःखितान्द्रष्टुंभगवान्देवकीसुतः ॥ जगामकाम्यकवनंमुनिभिःपरिवारितः ॥ ८ ॥
तंदृष्ट्वासहसोत्तस्थुर्देहाःप्राणानिवागतान् ॥ पार्थाःसम्बजिरेप्रीत्याश्रीकृष्णंप्रेमविह्वलाः ॥ ९ ॥ तेचानी-
नमतांभक्त्यायमौहरिपदांबुजं ॥ द्रौपदीतननामाशुशनैःशनैस्तंद्रिता ॥ १० ॥ तान्दृष्ट्वादुःखितान्पा-
र्थान्रौखाजिनवाससः ॥ धूलिभिर्धूसरान्रुक्षान्सर्वतःकचसंवृतान् ॥ ११ ॥ पांचालीमपितन्वंगीतादृ-
शीदुःखसंवृताम् ॥ तेषांदुःखमतीवोग्रंदृष्ट्वैवातीवदुःखितः ॥ १२ ॥ धार्तराष्ट्रान्दग्धुकामोभगवान्भ-
क्तवत्सलः ॥ चक्रेकोपंसविश्वात्माभूभंगकुटिलेक्षणः ॥ १३ ॥

ते कुंतीना पुत्रोने रुरु मृगनां चर्मरूप वस्त्रवाळा, दुःखपामता, धूडथी धूडीया रंगवाळा, रूक्ष, चोवाजुथी केसथी विंटाएल अने
तेबीज दुःखथी भरेली पातळां अंगवाळी द्रौपदीने जोई आरीते ते ओना अथाग उग्र दुःखने जोइ भक्तवत्सल, भगवान् अत्यंत
दुःख पामता धृतराष्ट्रना पुत्रोने बालिनांखवानी इच्छाथी क्रोध पाम्या अने जगत्ना आत्मारूप, भमरनामरोडथी कुटिल

नेत्रवाळा, करोडकालना सरखां विकगळ मुखर्था होठरूपपडीयाने खूब इसी जाणे सीताना वियोगर्था मंताप पामेळा दशरथना पुत्र
राम त्रणलोकने बालता होय तेम तथा प्रलयनो अग्नि होय तेम उभा थया तेने जाइ कंपथवायी अर्जुन ते वसते
द्रौपदी, बीजाओ तथा धर्मनी समतिथी उभोर्थई भयवडे वे हाथजोडी कृष्णनी स्तुति करवा लाग्यो ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥

कोटिकालकरालास्यःप्रलयामिरिवोत्थितः ॥ संदष्टौष्ठपुटःप्रोच्चैस्त्रिलोकींज्वलयन्निव ॥ १४ ॥ सीतावि-
योगसंतप्तःसाक्षाद्दाशरथिर्यथा ॥ तमालक्ष्यतदावीरोर्वाभत्सुर्जानवेपथुः ॥ १५ ॥ उत्थायकृष्णंदुष्टा-
वबद्धांजलिपुटंभिया ॥ धर्मानुमोदिनःशीघ्रंद्रौपद्याचतथापरैः ॥ १६ ॥ अर्जुनउवाच ॥ हेकृष्णजगतां
नाथनाथनाहंजगद्बहिः ॥ त्वमेवजगतांपातामांनपामिकथंप्रभो ॥ १७ ॥ यच्चक्षुःपतनेनैवब्रह्मणःपतनं-
भवेत् ॥ तत्कोपेनभवेत्किंवाकोवेदकिंभविष्यति ॥ १८ ॥ क्रोधंसंहारसंहर्तस्तानतातजगत्पते ॥ त्वदि-
धामांचकोपेनजगतःप्रलयोभवेत् ॥ १९ ॥

॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ अर्जुने कहुं-हे कृष्ण हे प्रभु हे जगत्नाथ हे स्वामि हुं जगत्नी बाहर नथी तमेंज जगत्ना रक्षक
ओ तेछतां मने केम पाळता नथी ॥ १७ ॥ जेना नेत्रनाहलवार्थीज ब्रह्मानुं पडवुं थायछे तेना कोपथी शुं थशे एकोण
जाणी शके ॥ १८ ॥ हे संहार करनार तात हे तात हे जगत्नापति क्रोधने नजो, केमके तमारा सगस्वाना कोपथी

જગત્નો પ્રલય થાય છે ॥ ૧૯ ॥ સર્વ તત્ત્વને જાણનારા, સર્વ કારણોનાં કારણરૂપ, વેદ અને વેદોનાં અંગોનાં વીજના વીજરૂપ,
 ઈશ્વર એવા આપ શ્રીકૃષ્ણને વંદન કરું છું ॥ ૨૦ ॥ હે સર્વ મંગલરૂપ મંગલપણાનાં કારણરૂપ, સનાતન, ઈશ્વર એવા આપ આ ચરાચર
 (જંગમ સ્થાવર) સઘળું જગત્ સ્વજ્યું છે ॥ ૨૧ ॥ તે આપ એકના અપરાધથી પોતેં કરેલાં જગત્ને કેમ હણવા તયાર
 વંદેત્વાંસર્વતત્ત્વજ્ઞસર્વકારણકારણમ્ ॥ વેદવેદાંગવીજસ્યવીજંશ્રીકૃષ્ણમીશ્વરમ્, ॥ ૨૦ ॥ ત્વમીશ્વરોઽ
 સૃજઃસર્વજગદેતચ્ચરાચરમ્ ॥ સર્વમંગલમાંગલ્યવીજરૂપઃસનાતનઃ ॥ ૨૧ ॥ સકથંસ્વકૃતં
 હન્યાદ્વિશ્વમેકાપરાધતઃ ॥ મશકાન્મહસ્મસાત્કર્તુકોવાદહતિમંદિરમ્ ॥ ૨૨ ॥ શ્રીનારાયણ ઉવાચ ॥
 ઇતિવિજ્ઞાપ્યશ્રીકૃષ્ણંફાલ્ગુનઃપરવીરહા ॥ વદ્ધાંજલિપુટોભૂત્વાપ્રણનામજનાર્દનમ્ ॥ ૨૩ ॥ સૂતઉવાચ ॥
 હરિઃક્રોધંનિસ્સ્યાશુસૌમ્યોભૂચંદ્રમાદૈવ ॥ તમાલક્ષ્યતદાસર્વેપાંડવાઃસ્વાસ્થ્યમાગતાઃ ॥ ૨૪ ॥ પ્રીત્યુ
 ત્ફુલ્લમુસ્તાઃસર્વેપ્રણેમુઃપ્રેમવિહ્વલાઃ ॥ શ્રીકૃષ્ણંપૂજયાંચકુર્વન્યૈર્મૂલફલાદિભિઃ ॥ ૨૫ ॥

થયાછો મહાછરોને બાલવા કોઈ મંદીરને બાલે છે ! ॥ ૨૨ ॥ શ્રીનારાયણ બોલ્યા-આવી રીતે શ્રીકૃષ્ણ પ્રત્યેક વિજ્ઞાપના કરી
 શત્રુઓના શૂરાને હણનારો અર્જુન જે હાથ જોડનાર વની કૃષ્ણને પ્રણામ કરવા લાગો ॥ ૨૩ ॥ સૂત બોલ્યા-જ્યારે કૃષ્ણ ક્રોધને
 તજી ક્રોધ ચંદ્રમાના જેવા શાંત થયા ત્યારે તેને જોઈ સઘળા પાંડવો સ્વસ્થતા પામ્યા ॥ ૨૪ ॥ પ્રીતિથી શોભિત મુખ વાળા
 સર્વે પ્રેમ વિહ્વલ થઈ પ્રણામ કરવા લાગા અને શ્રીકૃષ્ણને વનનાં મૂલ તથા ફલ બગેરેથી પ્રસન્ન કરવા માંડ્યા ॥ ૨૫ ॥

શ્રીનારાયણ બોલ્યા—તે પાછી શરણગતની રક્ષા કરનારા, ભક્તવત્સલ કૃષ્ણને પ્રમદ જાણી નમ્ર થઈને ઘણા પ્રેમમાં બુડેલો જે હાથ જોડનાર અર્જુન વારંવાર નમન કરી જે રીતે તમે હાલ જે પુછોછો તે રીતે તેજ પ્રશ્ન પૂછવા લાગો ॥ ૨૬ ॥ ૨૭ ॥
 એ સાંભળી વક્તાઓમાં શ્રેષ્ઠ, એવા ભગવાન કૃષ્ણ જે ઘડીવાર ધ્યાન કરતા થયા ધ્યાન કરી સુહૃદવર્ગને તથા વ્રતને ધારણ

શ્રીનારાયણઉવાચ ॥ ॥ તતઃપ્રસન્નશ્રીકૃષ્ણંશરણ્યંભક્તવત્સલમ્ ॥ વિજ્ઞાયાવનતોભૂત્વાબૃહત્પ્રેમપરિ
 પ્લુતઃ ॥ ૨૬ ॥ વદ્ધાંજલિર્ગુડાકેશોનામંનામંપુનઃપુનઃ ॥ તંતથાકૃતવાન્પ્રશ્નંયથાપૃચ્છતિયંભવાન્ ॥
 ॥ ૨૭ ॥ શ્રુત્વૈવંભગવાન્દધ્યૌમુહૂર્તેમનસાહરિઃ ॥ ધ્વાત્વાશ્વાસ્યસુહૃદ્ગર્ગપાંચાર્ણીચધૃતવ્રતામ્ ॥ ઉવા
 ચવદતાંશ્રેષ્ઠઃપાંડવાનાંહિતંવચઃ ॥ ૨૮ ॥ શ્રીકૃષ્ણઉવાચ ॥ ॥ શૃણુરાજન્મહાભાગવીભત્સોહ્યથમ-
 દ્રવઃ ॥ અપૂર્વોયંકૃતઃપ્રશ્નોનોત્તરંવક્તુમુત્સહે ॥ ૨૯ ॥ એપગુહ્યતરોલોકેઋષીણામપિદુર્ઘટઃ ॥ તથાપિ
 વક્ષ્યેમિત્રત્વાદ્વક્ત્વાચ્ચતવાર્જુન ॥ ૩૦ ॥

કરનાર દ્રૌપદીને આશ્વામના કરી પાંડવોનું દિતકારી વચન બોલ્યા ॥ ૨૮ ॥ શ્રીકૃષ્ણ કહેવા લાગા—હે મહાભાગ હે રાજન્
 અર્જુન હવે મારું વચન સાંભળો તમે આ પ્રશ્ન પૂર્વે ન બનેલો કયો છે માટે ઉત્તર કહેવા ઉત્સાહ પામતો નથી ॥ ૨૯ ॥ હે
 અર્જુન જગત્માં આ પ્રશ્ન ઋષિયોએ પણ નવટાવી શકાય એવો અતિ ગુપ્ત છે તમનેમિત્રપણાથી અને ભક્તપણાથી કહુંછું ॥ ૩૦ ॥

માન્વી

અ. ૩

॥૧૧॥

સારાવતવાળા, પ્રશ્નનો ઉત્તર અતિ કઠિણ છે પણ ક્રમથી સાંભળો. ચૈત્ર વગેરે જે માસ, લવ, પક્ષ, ઘડિયો, પોહર, રાત્રિ, ઋતુઓ, મુદુર્તો, વેઅયનો, વર્ષ, યુગો, અને જે વીજા પગાર્દપર્યંત કાલ, જે નદી, સમુદ્ર, ધૂના, કૂવા, વાવતલાવ, શરણાં, લતા, ઔષધ, વૃક્ષો, વાંસ, શાહ, વનસ્પતિ, શેઠેર, ગામ, પર્વત, અને મોહોટાં નગરો છે આસઘઢાં શરીર ધારણ

તદુત્તરમતીવોગ્રંક્રમતઃશૃણુસુવ્રતાઃ ॥ મધ્વાદયશ્રયેમામાલવપક્ષાશ્રનાડિકાઃ ॥ ૩૧ ॥ યામાસ્ત્રિયામા
ઋતવોમુદૂર્તાન્યયનેઽભે ॥ હાયનંચયુગાન્યેવપગર્ધાતાઃપરેચયે ॥ ૩૨ ॥ નદ્યર્ણવત્તદાઃકૂપાવાપીપલ્વ-
લનિર્ઝરાઃ ॥ લતૌષધીદ્રુપાશ્ચૈવત્વક્સારાઃપાદપાશ્રયે ॥ ૩૩ ॥ વનસ્પતિપુરગ્રામગિરયઃપત્તતાનિચ ॥
એતેસર્વેમૂર્તિમંતઃપૂજ્યંતેસ્વાત્મનોગુણૈઃ ॥ ૩૪ ॥ નતેષાંકશ્ચિદપ્યસ્તિહ્યપૂર્વઃસ્વામિવર્જિતઃ ॥ સ્વેસ્વેધિકારે
સતતંપૂજ્યંતેફલાદાયિનઃ ॥ ૩૫ ॥ સ્વસ્વામિયોગમાહાત્મ્યાત્સર્વેસૌભાગ્યશાલિનઃ ॥ અધિમાસઃસમુ-
ત્પન્નઃકદાચિત્પાંડુનંદન ॥ ૩૬ ॥

કરનારાં પોતાના ગુણોથી મનાય છે ॥ ૩૧ ॥ ૩૨ ॥ ૩૩ ॥ ૩૪ ॥ ને ઓમાં કોઈપણ પ્રથમ નહીં બનેલ અને સ્વામી વગ-
રનો નથી અને પોતપોતારા અધિકાર (દરજ્ઞા) માં સદાકાલ ફલ દેવાથી મનાય છે ॥ ૩૫ ॥ હે પાંડુના પુત્ર સઘઢાં,
પોતાના સ્વામિના સંગની મહત્તાથી સૌભાગ્યથી શોભનાર છે કોઈ કાલે અધિક માસ ઉત્પન્ન થયો ॥ ૩૬ ॥

તેને સઘલા લોકો સહાય વગરનો, નિંદિત મલરૂપપણાથી નહીં સ્પર્શ કરવાલાયક સારાંકર્મમાં નિંદિત અને સૂર્યની સંક્રાંતિ થી રહિત આ, મલ (મેલો) માસ અયોગ્ય છે એમ કહેવા લાગ્યા. લોકોથી આ વોલ સાંભળી ઉદ્યોગ વગરને કાંતિથી રહિત દુઃસ્વયુક્ત અતિ રેવદ પામેલ અંતઃકરણવાળો ને જેનું ચિંતામાં બુઢેલ એક મનછે એવો એ મરવાને ઇચ્છનાર થયો પછી તે, દુઃસ્વ

તમૂચુઃસકલાલોકાસહાયંજુગુપ્સિતમ્ ॥ અનહોમલમાસોયંરવિસંક્રમવર્જિતઃ ॥ ૩૭ ॥ અસ્પૃશ્યો-
મલરૂપત્વાચ્છુભેકર્મણિગર્હિતઃ ॥ શ્રુત્વૈતદ્રચનંલોકાન્નિરુદ્યોગોહતપ્રભઃ ॥ ૩૮ ॥ દુસ્વાન્વિતોતિસ્વિ-
ન્નાત્માર્ચિતાગ્રસ્તૈકમાનસઃ ॥ મુમુર્ષુરભવત્તેનત્તદયેનવિદ્યતા ॥ પશ્ચાદ્ઐર્યસમાલંબ્યમામસૌશરણંગતઃ
॥ ૩૯ ॥ પ્રાપ્તોવૈકુંઠભવનંયત્રાહમવસંનર ॥ અંતર્ગૃહંમમાગત્યમામસૌદૃષ્ટ્વાન્પરમ્ ॥ ૪૦ ॥ અમૂલ્યર-
ત્નરચિતેહેમાસિંહાસનેસ્થિતમ્ ॥ તદાનીંમામસૌદૃષ્ટ્વાદંડવત્પતિતોંભુવિ ॥ ૪૧ ॥ પ્રાંજલિઃપ્રયતોભૂત્વામું
ચન્નશ્રૂણિનેત્રતઃ વાચાગદ્દયામૌમ્યવભાષેધૈર્યમુદ્રહન્ ॥ ૪૨ ॥

પામતાં હૃદયથી ધીરજ ધરી મને શરણ આવ્યો ॥ ૩૭ ॥ ૩૮ ॥ ૩૯ ॥ હે અર્જુન જ્યાં હું વસતો હતો તે વૈકુંઠ લોકમાં આવ્યો
મંદિરમાં આવ્યા પછી એણે મને જોયો ॥ ૪૦ ॥ તે સમયે મને અમૂલ્ય રત્નજડિત સોનાનાં સિંહાસન ઉપર બેઠેલ જોઈ એ પૃથ્વી-
ઉપર દંડની પેઠે પડે લાગ્યો ॥ ૪૧ ॥ હે શાંત નેત્રોમાંથી આંસુઓને કાઢતો બે હાથ જોડનાર યત્નવાન થઈ ધીરજ

ભા.ટી.૦

અ. ૩

॥૧૨॥

ધારણ કરતાં ગદ્ગદવાળીથી સૂત બોલ્યો—આવું કહી વદરિકાશ્રમના પતિ, મહામુની નારાયણ વિરામ પામ્યા અને તે સાંભળી
ભક્તવત્સલ નારદ ફરીને પુછવા લાગા ॥ ૪૩ ॥ નારદ બોલ્યા—જ્યાં જગત્ને અભય આપનાર બ્રહ્મરૂપ, કૃષ્ણ રહે છે તે ભક્તિથી
પમાય એવા, જગત્નાં પાપને હરનાર, યોગિયોણ્ણ ન જઈ શકાય એવા પૂર્ણરૂપી વિષ્ણુના નિર્મલ લોકમાં એ પ્રમાણે જઈ

સૂતઉવાચ ॥ ઇત્યુક્ત્વાવદરીનાથોવિરામમહામુનિઃ ॥ તચ્છ્રુત્વાપુનરેવાહનારદોભક્તવત્સલઃ ॥ ૪૩ ॥

નારદઉવાચ ॥ ઇત્યંગત્વાભવનમમલંપૂર્ણરૂપસ્યવિષ્ણોર્ભક્તિપ્રાપ્યંજગદઘહરંયોગિનામપ્યગમ્યમ્ ॥ યત્રૈ
વાસ્તેજગદભયદોબ્રહ્મરૂપોમુકુંદસ્તત્પાદાબ્જંશરણમધિતઃકિંબભાષેઽધિમાસઃ ॥ ૪૪ ॥ ॥ ઇતિશ્રી
બૃહન્નારદીયપુરાણેપુરુષોત્તમમાહાત્મ્યેધિમાસસ્યવૈકુંઠપ્રાપ્તંનામતૃતીયોઽધ્યાયઃ ॥ ૩ ॥ શ્રીનારાયણ
ઉવાચ ॥ શ્રણુનારદવક્ષ્યેઽહંલોકાનાંહિતકામ્યયા ॥ અધિમાસેનયત્પ્રોક્તંહરેરગ્રેશુભંવચઃ ॥ ૧ ॥

તેનાં ચરણકમલને શરણ પામેલો અધિકમાસ શું ! બોલ્યો ॥ ૪૪ ॥ આ પ્રમાણે બૃહન્નારદીયના પુરુષોત્તમ માહાત્મ્યમાં અધિક
માસનું વૈકુંઠમાં પોંચવું એ નામનો ત્રિજો અધ્યાય પૂરો થયો ॥ ૩ ॥

શ્રીનારાયણ બોલ્યા—હે નારદ લોકાના હિતની ઇચ્છાથી હું અધિક માસે ભગવાન્વાની આગલ જે શુભ વચન કહ્યું તે

कहुंछुं माटे सांभळो ॥ १ ॥ अधिव.मास बोल्या-हे कृपाना भंडार दुःखने हरनार नाथ, अति बलवाळा ओयें मळमास एवं मारुं नाम पाढी तिरस्कार करवाथी हुं अहिं आव्यो छुं अने दीनछऊं छतां केम मारी रक्षा करता नथी ॥ २ ॥ देवतावाळाओयें सारां काममां तजेळ, स्वामिथी रहित अने मळिन एवो हुं नेने जोतां छनां आपनुं दयालुपणुं क्यां ? गयुं अने कठोरपणुं केम !

॥ अधिमासउवाच ॥ अयिनाथकृपानिधेहरेनकथंरक्षसिमामिहागतम् ॥ कृपणंप्रबलैर्निगकृतंमल-
मासेत्यभिधांविधायमे ॥ २ ॥ शुभकर्मणिवर्जितंहिमांनिरधीशंमलिनंसदैवतैः ॥ अवलोकयतोदया-
लुताक्किगतातेद्यकठोरताकथम् ॥ ३ ॥ वसुदेववरांगनायथाखलकंमानलतःसुरक्षिता ॥ वदमाशरणा-
गतंकथंनतथाद्यावसिदीनवत्सल ॥ ४ ॥ द्रुपदम्यसुतायथापुराखलदुःशासनदुःखतोऽविता ॥ वदमां-
शरणागतंकथंनतथाद्यावसिदीनवत्सल ॥ ५ ॥ यमुनाविषतोयतोऽविताःपशुपालाःपशवोयथात्वया ॥
वदमांशरणागतंकथंनतथाद्यावसिदीनवत्सल ॥ ६ ॥

ययुं ॥ ३ ॥ हे दीनवत्सल, जे रीते खलएवा कंसरूप अग्निथी वसुदेवजीनी तथा उत्तम स्त्रीनी रक्षा करी ते रीते शरण आव्या छतां आज मारी रक्षा केम ! करता नथी ते कडो ॥ ४ ॥ हे दीनवत्सल जेप पूर्वे खल दुःशासननां दुःखथी द्रुपदराजानी पुत्रीनी रक्षा करी हती तेप मारी शरण आवेळाजी आज केम ! रक्षा करना नथी ॥ ५ ॥ हे दीनवत्सल जेवी रीते तमे यमुनानां

શ્રેરીજલથી ગોવાલ તથા પશુઓની રક્ષા કરી હતી તેવી રીતે આજ શરણ આવ્યા છતાં મને કેમ પાલતા નથી ? ॥ ૬ ॥ હે
 દીનવત્સલ જે પ્રમાણે ટાવાગ્રીથી પશુ, પશુને પાલનારા, અને તેઓની સ્ત્રીઓની રક્ષા કરી હતી તે પ્રમાણે આજ મારી શરણ
 આવેલાની કેમ ! રક્ષા કરતા નથી ॥ ૭ ॥ હે દીનવત્સલ જે પ્રકારે તમે મગધ દેશના રાજા જરાસંઘના વંદીલાનાથી
 રાજાઓની રક્ષા કરી હતી તે પ્રકારે મારી શરણ આવ્યા છતાં આજ કેમ ! રક્ષા કરતા નથી ॥ ૮ ॥ હે દીનોનીઉપર વાલપરા-
 પશવઃપશુપાસ્તદંગનાઅવિતાદાવધનંજયાદ્યથા ॥ વદમાંશરણાગતંકથંનતથાદ્યાવસિદીનવત્સલ ॥ ૭ ॥
 પૃથિવીપતયોયથાવિતામગધેશાલયબંધનાત્વયા ॥ વદમાંશરણાગતંકથંનતથાદ્યાવસિદીનવત્સલ ॥ ૮ ॥
 ગજનાયકેત્યરક્ષિતોઙ્ગાટિતિગ્રાહમુસ્વાદ્યથાત્વયા ॥ વદમાંશરણાગતંકથંનતથાદ્યાવસિદીનવત્સલ ॥ ૯ ॥
 શ્રીનારાયણઉવાચ ॥ ઇતિવિજ્ઞપ્યભૂમાનંવિરરામનિરીશ્વરઃ ॥ મલમાસોઽશ્રુવદનસ્તિષ્ઠન્નગ્રેજગત્પતેઃ ॥ ૧૦ ॥
 તદાનીંશ્રીહરીસ્તુર્ણકૃપયાપ્લાવિતોભૃશં ॥ ઉવાચદીનવદનંમલમાસંપુરઃસ્થિતમ્ ॥ ૧૧ ॥

સ્વનાર તમે જેમ ક્ષત્ર આવી શુદ્ધનાં મુખથી જગપતિ (હાથિ) ની રક્ષા કરી હતી તેમ મારી શરણ આવ્યા છતાં કેમ આજ
 નથી રક્ષા કરતા ॥ ૯ ॥ નારાયણ બોલ્યા—આ પ્રમાણે વહુરૂપ એવા કૃષ્ણને જળાવી આંસુથી ભરેલ મુખવાળો, ર્શ્વર (સ્વામી)
 વગરનો જગત્ના પતિની પાસે ઉભેલો મલમાસ વિરામ પામ્યો ॥ ૧૦ ॥ તે વસ્તુએ ક્ષત્ર કૃપાથી અતિ ભિંજાણકા, શ્રીહરિ પાસે ઉભેલા,

દીન મુશ્વલા, મલમાસને કહેવા લાગ્યા ॥ ૧૧ ॥ શ્રીહરી બોલ્યા—હ વત્સ હાલ, કેમ ? અત્યંત દુઃખમાં બુડેલોછો આતું મહોટું દુઃખ તારાં મનમાં છે ॥ ૧૨ ॥ મને શરણ પામેલો ફરી શોક પામવા યોગ્ય નથી. માટે હું તુને દુઃખમાં બુડવાપણાથી તારિશ શોક નકર ॥ ૧૩ ॥ અહિં આવવાથી મહાદુઃખી અને પાપીપણ શોક પામતો નથી અને તું અહિં આવી શામાટે ! શોક ભગ્ન મનવાલોછો ॥ ૧૪ ॥

શ્રીહરિરુવાચ ॥ વત્સવત્સાકિમત્યંતંદુઃખમગ્નોસિસાંપ્રતમ્ ॥ એતાદૃશંમહદુઃખંકિંતેમનસિવર્તતે ॥ ૧૨ ॥ ત્વામહંદુઃખસંમગ્નમુદ્ધારિષ્યામિમાશુચઃ ॥ નમેશરણમાપન્નપુનઃશોચિતુમર્હતિ ॥ ૧૩ ॥ હિહાગત્યમહાદુઃખીપતિતોપિનશોચતિ ॥ કિમર્થત્વમિહાગત્યશોકસંમગ્નમાનમઃ ॥ ૧૪ ॥ અશોકમજરંનિત્યંમાનંદંમૃત્યુવર્જિતમ્ ॥ વૈકુંઠમીદૃશંપ્રાપ્યકથંદુઃશ્વાન્વિતોભવાન્ ॥ ૧૫ ॥ ત્વામત્રદુઃખિતંદૃષ્ટ્વાવૈકુંઠસ્થાઃ સુવિસ્મિતાઃ ॥ કિમર્થમર્તુકામોમિતન્મેવત્સવદાધુના ॥ ૧૬ ॥ શ્રીનારાયણઉવાચ ॥ શ્રુત્વેદંભગવદ્વાક્યંવિભારદ્વભારભૃત્ ॥ શ્વાસોચ્છ્વાસમમાયુક્તઃપ્રવાચમધુમૃદનં ॥ ૧૭ ॥

શોક વગરનાં, જરા વગરનાં, નિત્ય આનંદથી સહિત, મૃત્યુ રહિત, એવા વૈકુંઠને પામી તું કેમ ? દુઃખવાલોછો ॥ ૧૫ ॥ તુને અહિં દુઃખિત જોઈ વૈકુંઠમાં વસનારાઓ અતિ વિસ્મય પામ્યાછે. હે વત્સ તું શાસાર્થ ? મરવાની ઇચ્છાવાલોછો તેમને હમણા કહે ॥ ૧૬ ॥ શ્રીનારાયણ બોલ્યા—આ, ભગવાનનું બોલવું સાંભળી માર (રોજા) ને ધારણ કરનારો જેમ માર રહિત થાય તેમ શ્વાસોચ્છ્વાસ-

માંદી.

અ. ૪

॥૧૪॥

સથી યુક્ત મહામાસ કૃષ્ણ પ્રત્યે બોલ્યો ॥ ૧૭ ॥ અધિકમાસ કહેવાલાગો-હે ભગવાન તમે આકાશની માફક સઘળે ઢેકાણે જગત્તમાં વ્યાપિ રહ્યા છો માટે સર્વમાં તમારું કશુંપણ નહિ જાણેલું નથી ॥ ૧૮ ॥ તમે મર્વના સાક્ષી, ચરાચરમાં રહેલા, સર્વને જોનાર તથા વ્યાપક છો ઇરણની પેઠે વિકારવગરનાં આપના સ્વરૂપમાં સઘળાં પ્રાણિયો નિયમથી રહ્યાંછે. હે જગત્ના નાથ

અધિમાસઉવાચ ॥ અજ્ઞાતાંકિંચિન્નૈવાસ્તિમર્વત્રભગવંસ્તવ ॥ આકાશૈવસર્વત્રવિશ્વંવ્યાપ્યવ્યવસ્થિતઃ
॥ ૧૮ ॥ ચરાચરગતોવિષ્ણુઃસાક્ષીસર્વસ્યવિશ્વદૃક્ ॥ કૃટમ્થેત્વયિસર્વાણિભૂતાનિચવ્યવસ્થયા ॥ ૧૯ ॥
સંસ્થિતાનિજગન્નાથનકિંચિદ્ભવતાવિના ॥ કિન્નજાનાસિભગવન્નિર્ભાગ્યસ્યમમવ્યથામ્ ॥ ૨૦ ॥ તથા-
પિવચ્મિહેનાથદુઃખજાલમપાવૃતં ॥ તાદૃશંનૈવકસ્યાપિનશ્રુતંનાવલોકિતમ્ ॥ ૨૧ ॥ ક્ષણાલ્વામુદ્ઘૂર્તા
શ્રપક્ષામાસાદિવાનિશમ્ ॥ સ્વામિનામધિકારૈસ્તેમોદંતેનિર્ભયાઃસદા ॥ ૨૨ ॥

તમારા વિના કશું પણ નથી. હે ભગવાન નિર્ભાગ્યપણાથી મારી વ્યથા કેમ નથી જાણતા (અર્થાત્ જાણોછો) ॥ ૧૯ ॥ ૨૦ ॥ તો પણ હે નાથ છેડાવગરનું મારું અઘટ દુઃખ કહુલું તેવું દુઃખ મેં કોઈનુંપણ જોયું નથી અને સાંભળ્યું પણ નથી ॥ ૨૧ ॥ ક્ષણ, લવ, મુદ્દૂર્ત, પક્ષ, માસ, દિવસ, અને રાત્રી તેઓ સદા સ્વામિયોના અધિકારો મહિત નિર્ભયપણાથી સુખ પામે છે. ॥ ૨૨ ॥

माहं नाम नथी मारो कोई स्वार्मा नथी अने मारो कांड पण आश्रय नथी माटे स्वामीवाला मगलाओयें माग कर्मथी मारो तिरस्कार कच्योछे ॥ २३ ॥ आ आंधलो मलमाम खाणमां पडे एम मारो त्याग करेल्ले नथी नाशपाववा इच्छुं लुं पण हुं जीववा ईच्छतो नथी ॥ २४ ॥ हे महागज खराव जीववाथी मृत्यु धवुं उत्तम छे. निरंतर बलेलो केम सुई शके आथीवधारे

नमेनामनमेस्वामीनहिकश्चिन्ममाश्रयः ॥ तस्मान्निराकृतः सर्वैः माधिदेवैः सुकर्मणः ॥ २३ ॥ निषिद्धो म-
लमासोयमित्यंधोऽवटगः सदा ॥ तस्माद्विनष्टुमिच्छामि नाहं जीवितुमुत्सहे ॥ २४ ॥ कुजीविताद्वरं मृत्यु
नित्यदग्धः कथं स्वपेत् ॥ अतः परं महागजवत्कव्यं नावाशिष्यते ॥ २५ ॥ परदुःखामहिष्णुस्त्वमुपकारप्रि-
योमतः ॥ वेदेषु च पुराणेषु प्रसिद्धः पुरुषोत्तमः ॥ २६ ॥ निजधर्मममालोच्य यथारुचितथाकुरु ॥ पुनः
पुनः पामरेण न वक्तव्यः प्रभुर्महान् ॥ २७ ॥ मर्ष्येऽहं मर्ष्येऽहं मर्ष्येऽहं पुनः पुनः ॥ इत्युक्त्वा मलमा
सोऽयं विररामविधेः सुतः ॥ २८ ॥

कहेवानुं बाकी नथी ॥ २५ ॥ आप वेद तथा पुराणोमा पागकानां दःखने नही सहन करनार, उपकार जेने प्रिय छे एवा पुरुषोमां उत्तम प्रसिद्धछो ॥ २६ ॥ माटे पोनानो धर्म विचारी जेम ईच्छा होय तेम करो. वारंवार पामर माणसें महोटा समर्थने कहेवुं योग्य नथी ॥ २७ ॥ हुं मर्षिण हु मर्षिण हुं मर्षण पामिण आप्रमाण घणी वार कही हे ब्रह्माना पुत्र (नारद)

ए मलमास विरामपाम्यो ॥ २८ ॥ त्यार पछी एकदम श्री लक्ष्मीना पनि विष्णुनी पासे पड्यो त्यां तेने पढेलो जोई सभा
अति विस्मय वाळीथई ॥ २९ ॥ श्रीनारायण बोल्या—आप्रमाणं कही ज्यारे अधिकमास विराम पाम्यो त्यारे घणी कृपाना
भारथी खेद पामेळा श्रीकृष्ण चंद्रमानी पेटें नेने सुखपमाडनां मेघना गंभीर शब्द सरखुं रमणीय बोल्या ॥ ३० ॥ सूत बोल्या

ततःपपातसहस्रासंनिधौश्रीरमापतेः ॥ तत्रतंपतितंदृष्ट्वासंमज्जानासुविस्मिता ॥ २९ ॥ श्रीनारायण
उवाच ॥ इत्युक्त्वाविरतिमुपागतेऽधिमासेश्रीकृष्णोबहुलकृपाभरावसन्नः ॥ प्रावोचज्जलदगभीरराव-
रम्यंनिर्वाणंशिशिरमयूखन्नयंस्तम् ॥ ३० ॥ सूतउवाच ॥ नारायणस्यनिगमर्द्धिपरायणस्यपापौधवा-
र्धिवडवामिवचोवदातम् ॥ श्रुत्वाप्रहर्षितमनामुनिरावभापेशुश्रूषुरादिपुरुषस्यवचांसिविप्राः ॥ ३१ ॥
इतिश्रीबृहन्ना० पुराणेपुरुषोत्तममा० मलमासविज्ञप्तिर्नामचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

हे विप्रो वेदनी समृद्धिने आश्रय करनारा नारायणनुं छ पापोना समूह रूप समुद्रमां वडवासीरूप, शुद्ध वचन सांभळी अति
हर्षित मनथी आदि पुरुष विष्णुनां वचनो सांभळवाने ईच्छता मुनि बोल्या ॥ ३१ ॥ आ रीते बृहन्नारदीयनां पुरुषोत्तम
माहात्म्यमां विज्ञप्ति नामनो चोथो अध्याय थयो ॥ ४ ॥

१० मा०

॥१६॥

नारद पुछवा लाग्या—हे तपना खजाना रूप महाभाग, तेनुं वचन सांभळी, विष्णु, पगनी पासे पडेल्ला, अधिक मासने शुं कहेवा लाग्या ॥ १ ॥ श्रीनारायण बोल्या—हे पापथीरहित मुनियोमां श्रेष्ठ नारद, नमें मने सारी कथा पुछो छो माटे धन्य छो विष्णु जे कहुं ते कहेवूं सांभळो ॥ २ ॥ श्रीकृष्ण बोल्या—हे अर्जुन त्यां वनेलुं वृत्तांत तमारी भागळ कहुं छुं ते सांभळो.

नारदउवाच ॥ किमुवाचमहाभागश्रुत्वातद्वचनंहरिः ॥ चरणाग्नेनिपतितमधिमासंतपोनिधे ॥ १ ॥
 श्रीनारायणउवाच ॥ शृणुनारदवक्ष्यामियदुक्तंहरिणानध ॥ धन्येऽसित्वंमुनिश्रेष्ठयन्मांपृच्छसिसत्कथां
 ॥ २ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ शृणुतत्रन्यवृत्तांतंप्रवक्ष्यामितवाग्रतः ॥ नेत्रकोणसमादिष्टस्तदानींहरिणार्जु-
 न ॥ ३ ॥ वीजयामासपक्षेणतंमासमूर्च्छितंग्वगः ॥ उत्थितःपुनरेवाहनैतन्मेरोचतेविभो ॥ ४ ॥
 अधिकमासउवाच ॥ पाहिपाहिजगद्धातःपाहिविष्णोजगत्पते ॥ उपेक्षसेकथंनाथशरणंमासुपागतम् ॥५॥

ते वस्वते विष्णु नेत्रना ग्वूणाथी (कटाक्षथी) आज्ञा करेल्लो पक्षी गरुड पांग्वथी ते मूर्च्छा पापेळा मासने वासरनांखवा पांडयो एथी उलोथयेळो. तेफरीने पण बोल्या हे प्रभुआ, मने गमवुं नथी ॥ ४ ॥ अधिक मासे कहुं—हे जगत्तना वनावनार रक्षा करो रक्षा करो हे जगत्तना पति विष्णु मने पाळो. हे नाथ शरण आव्या छतां मने केम ! गना-

भा० टी०

अ० ५

॥१६॥

रता नथी ॥ ५ ॥ आप्रमाणे बोली कंपता तथा बारंवार विष्णु करता ते मासप्रत्ये वैकुण्ठमां रहेनार, इंद्रियोना नियंता
विष्णु बोल्या ॥ ६ ॥ विष्णु कहुं—हे स्वामिथी रहिन वत्स (पुत्र) उभो था उभो था तारुं सारुं थशे, खेद न कर, तारुं
दुःख महाकष्टी मटे एवुं मने भासे छे ॥ ७ ॥ आ रीते कही क्षणवार तेनो उपाय मनमां विचारी पछी पुरो निश्चय करी

इत्युक्त्वावेषमानंतं विलपंतं मुहुर्मुहुः ॥ तमुवाच तृषीकेशो वैकुण्ठनिलयो हरिः ॥ ६ ॥ श्रीविष्णुरुवाच ॥
उत्तिष्ठात्तिष्ठ भद्रते विषादं वत्स मा कुरु ॥ त्वदुःखं दुर्निवार्य मे प्रतिभाति निरीश्वर ॥ ७ ॥ इत्युक्त्वा मनसि-
ध्यात्वा तदुपायं क्षणं प्रभुः ॥ विनिश्चित्य पुनर्वाक्यमुर्वाच मधुसूदनः ॥ ८ ॥ श्रीविष्णुरुवाच ॥ वत्सा ग-
च्छ मया सार्धं गोलोकं योगिदुर्लभं ॥ यत्रास्ते भगवान्कृष्णः पुरुषोत्तम ईश्वरः ॥ ९ ॥ गोपिका वृंदमध्यस्थो-
द्विभुजो मुरलीधरः ॥ नवीननीरदश्यामो रक्तपंकजलोचनः ॥ १० ॥

मधु दैत्यने मारनार विष्णु वचन बोल्या ॥ ८ ॥ श्रीविष्णु कहुं—हे वत्स, मारी साथे योगिने दुर्लभ एवा गौळोकमां आव
के ज्यां पुरुषोमां उत्तम, समर्थ, गोपियोनां टोळानि मध्यमां रहेळा, वे भुजावाळा, मुरलीने धारण करनार, नवा मेघना
जेवा श्याम, रातां कमळना सरखां नेत्रवाळा, शरद ऋतुनी पूर्णिमांना चंद्रथी अधिक शोभित मुखवाळा, करोडो काम

દેવોની સુંદરતાને રમવાનાં સ્થાનરૂપ, મનોહર, પીઠાંવસ્ત્રને ધારણ કરનાર, માલા પેદેરનાર, વનમાલાથી શોભિત, સારાં-
રત્નોથી જડિત આભૂષણોવાળા, પ્રેમથી શોભનાર, ભક્તવત્સલ, ચંદનથી છંટાણેલ સર્વ અંગવાળા, કસ્તૂરીને કેસરથી યુક્ત
જેની છાતિમાં શ્રીવત્સનામનું ચિન્હ છે એવા, ચન્દ્રકા કૌસ્તુભ મણિથી શોભિત, સારાં ગ્ન્નાના મારથી રચેલ મુકુટવાળા

શારદીયપાર્વણેદુશોભાતિરોચનાનનઃ ॥ કોટિકંદર્પલાવણ્યલીલાધામમનોહરઃ ॥ ૧૧ ॥ પીતાંબરધરઃસગ્વી-
વનમાલાવિભૂષિતઃ ॥ સદ્રત્નભૂષણઃપ્રેમભૂષણોભક્તવત્મલઃ ॥ ૧૨ ॥ ચંદનોક્ષિતસર્વાંગઃકસ્તૂરીકુંકુમાન્વિતઃ ॥
શ્રીવત્સવક્ષાઃસંભ્રાજત્કૌસ્તુભેનવિરાજિતઃ ॥ ૧૩ ॥ સદ્રત્નમારચિતકિરીટીકુંડલોજ્જ્વલઃ ॥ રત્નસિંહા-
સનારૂઢઃપાર્ષદૈઃપરિવેષ્ટિતઃ ॥ ૧૪ ॥ સર્વપરમંબ્રહ્મપુરાણપુરુષોત્તમઃ ॥ સ્વેચ્છામયઃસર્વવીજંસર્વાધારઃપરાત્પરઃ
॥ ૧૫ ॥ નિરીહોનિર્વિકારશ્ચપરિપૂર્ણતમઃપ્રભુઃ ॥ પ્રકૃતેઃપરઈશાનોનિર્ગુણોનિત્યવિગ્રહઃ ॥ ૧૬ ॥

કુંડલોવડે ઉજ્જ્વલ, રત્નમય સિંહાસન ઉપર બેઠેલા, ને પાર્ષદોએ વિંટેલા, ભગવાન કૃષ્ણ રહે છે ॥ ૧ ॥ ૧૦ ॥ ૧૧ ॥
૧૨ ॥ ૧૩ ॥ ૧૪ ॥ તેજ પરબ્રહ્મ પુરાણ પુરુષાત્મા, ઉત્તમ, સ્વેચ્છામય, સર્વના વીજરૂપ, સર્વનો આધાર ઉત્તમ થી
ઉત્તમ, ઇચ્છાથી રહિત, વિકારથી રહિત, અતિપૂર્ણ પ્રભુ, માયાથીપર, નિર્ગુણ અને નિત્ય શરીરવાળા ઈશ્વર છે ॥ ૧૫ ॥ ૧૬ ॥

ત્યાં જઈયેં ઇટલે શ્રીકૃષ્ણ તારું દુઃખ મટાડશે. શ્રીનારાયણ બોલ્યા-આવું કહી નેને હાથ ઉપર ધરી વિષ્ણુ ગોલોકમાં ગયા
॥ ૧૬ ॥ ૧૭ ॥ હે મુનિ પૂર્વે પ્રલય સમયે જે એક, અજ્ઞાનરૂપ ઘાટા અંધકારને મટાડનાર, જ્ઞાનના માર્ગને પ્રકાશિત કરનાર,
તેજ રૂપ, કરોડો સૂર્યના જેવો, મત્સ્ય, સંખ્યાથી રહિત અને મર્વના કારણ રૂપ હતો તે સ્વેચ્છાવાળા પ્રભુના અતિ સ્પષ્ટ, મહોરારાં

ગચ્છાવસ્તત્રત્વદુઃસ્વશ્રીકૃષ્ણોવ્યપનેષ્યતિ ॥ શ્રીનારાયણુવાચ ॥ इत्युक्त्वा तं करे कृत्वा गोलोकं तवा-
नहरिः ॥ १७ ॥ अज्ञानांधतमो ध्वंसं ज्ञानवर्त्मप्रदीपकम् ॥ ज्योतिः स्वरूपं प्रलये पुरासीत् केवलं मुने ॥ १८ ॥
सूर्यकोटिनिभं नित्यमसंख्यं विश्वकारणम् ॥ विभोः स्वेच्छामयस्यैव तज्ज्योतिरुत्थणं महत् ॥ १९ ॥
ज्योतिरभ्यन्तरे लोकत्रयमेव मनोहरं ॥ तस्यैवોपरि गोलोकः शाश्वतो ब्रह्मवन्मुने ॥ २० ॥ त्रिकोटियो
जनायामो विस्तीर्णो मंडलाकृतिः ॥ तेजः स्वरूपः सुमहद्वत्तभूमिमयः परः ॥ २१ ॥ अदृश्यो योगिभिः
स्वप्ने दृश्यो गम्यश्च वैष्णवैः ॥ ईशेन વિધૃતો યોગૈરંતરિક્ષસ્થિતો વરઃ ॥ ૨૨ ॥

તેજ રૂપ છે ॥ ૧૮ ॥ ૧૯ ॥ નેનાં માહિલીકોર મનને ઢરનારા ત્રણ લોક છે. હે મુની તેની ઉપર બ્રહ્મની પેઠે સદા રહેનારો
ત્રણ કરોડ યોજન લંબોડવાળો, મંડલના આકારથી વિસ્તાર પામેલો, તેજસ્વરૂપ, અતિ મહોટી રત્નની પૃથ્વીવાળો, ઉત્તમ
યોગિયોઈ સ્વપ્નમાં પણ નહીં જોવાય એવો, વૈષ્ણવોઈ જોવાય અને જવાય એવો ઇશ્વરે યોગથી (ઉપાયોથી) ધારણ

કરેલો, આકાશમાં રહેલ, ઇચ્છવા યોગ્ય, મનની પીડા, રોગ, વૃદ્ધાવસ્થા. મરણ શોકને ભયથી રહિત, અને સાગર ત્નોથી શોભિત અસંખ્ય મંદિરોથી શોભિત ગોલોક છે ॥ ૨૦ ॥ ૨૧ ॥ ૨૨ ॥ ૨૩ ॥ તેની નીચે જમણી તથા ઢાવી બાજુમાં તેના જેવો અતિ મનોહર, વૈકુંઠ અને શિવલોક પચાસ કરોડના વિસ્તારથી છે ॥ ૨૪ ॥ કરોડો યોજન વિસ્તાર પામેલો વૈકું-

આધિવ્યાધિજરામૃત્યુશોકભીતિવિવર્જિતઃ ॥ સદ્રત્નભૂષિતામંગ્યમાંદિરૈઃપરિશોભિતઃ ॥ ૨૩ ॥ તદધો-
દક્ષિણેસવ્યેપંચાશત્કોટિવિસ્તરાત ॥ વૈકુંઠઃશિવલોકશ્ચતત્સમઃસુમનોહરઃ ॥ ૨૪ ॥ કોટિયોજનવિસ્તી-
ર્ણોવૈકુંઠોમંડલાકૃતિઃ ॥ લસત્પીતપટારમ્યાયત્રતિષ્ઠંતિવૈષ્ણવાઃ ॥ ૨૫ ॥ શંખચક્રગદાપદ્મશ્રિયાજુષ્ટ-
ચતુર્ભુજાઃ ॥ સ્ત્રિયોલક્ષ્મીસમાઃમર્વાઃકૂજન્નૂપુરમેશ્વરાઃ ॥ ૨૬ ॥ મઘ્યેનશિવલોકશ્ચકોટિયોજનવિસ્તૃતઃ ॥
લયશૂન્યશ્ચમૃદૃષ્ટૌચપાર્ષદૈઃપરિવારિતઃ ॥ ૨૭ ॥

ઠના લોક મંડલના સરસા આકાર વાળો છે કે જ્યાં શોભિત પીતાંબરવાળા સુંદર, શંખ ચક્ર ગદાને કમલની શોભાથી યુક્ત ચાર ભુજાવાળા વૈષ્ણવ તથા શાંકર અને કટીમેઘવાળા અરાજવાળી લક્ષ્મી સરસી સઘલી સ્ત્રીઓ રહે છે, ॥ ૨૫ ॥ ૨૬ ॥ ઢાવી તરફ કરોડો યોજન વિસ્તારવાળો મૃદૃષ્ટમાં પ્રલયથી શૂન્ય, પાર્ષદોંઈ વિંદેલો શિવલોક છે ॥ ૨૭ ॥

ક્યાં મહાભાગ્યવાન, જટાજૂટવાળા, ભસ્મથી ભરેલ સર્વ અંગવાળા, નાગ અને યજ્ઞોપવીતને ધારણ કરનારા, અર્ધચંદ્રથી શોભિત
કપાલવાળા, જેઓના હાથમાં શૂલ તથા પટ્ટીશ છે એવા, ગંગાને ધારણ કરનારા, ત્રણ નેત્રવાળા, જયથી શોભનારા સઘણા
મળો વસે છે ॥ ૨૮ ॥ ૨૯ ॥ ગોલોકની માંહે અતિ મનોહર નિરંતર અતિ આનંદ પમાડનાર, ઉત્તમ આનંદનું કારણ તેજ છે

નિવસંતિમહાભાગાગણાયત્રકપર્દિનઃ ॥ ભસ્મોદ્ધૂલિતસર્વાંગાનાગયજ્ઞોપવીતિનઃ ॥ ૨૮ ॥ અર્ધચંદ્રલસ-
દ્વાલાઃશૂલપટ્ટિશપાણયઃ ॥ સર્વેગંગાધરાઃશૂરાશ્રૂયંચકાજયશાલિનઃ ॥ ૨૯ ॥ ગોલોકાભ્યંતરેજ્યોતિર-
તીવસુમનોહરમ્ ॥ પરમાલ્હાદકંશશ્વત્પરમાનંદકારણમ્ ॥ ૩૦ ॥ ધ્યાયંતેયોગિનઃશશ્વદ્યોગેનજ્ઞાનચ-
ક્ષુષા ॥ તદેવાનંદજનકંનિરાકાંપરાત્પરમ્ ॥ ૩૧ ॥ તદ્વિજ્યોતિરંતરેરૂપમતીવસુમનોહરમ્ ॥ ઇંદીવરદ
લક્ષ્મામંપંકજારુણલોચનમ્ ॥ ૩૨ ॥ કોટિશારદપૂર્ણેન્દુશોભાતિરોચનાનનમ્ ॥ કોટિમન્મથસૌંદર્ય
લીલાધામમનોહરમ્ ॥ ૩૩ ॥

॥ ૩૦ ॥ તેજ આનંદને ઉત્પન્ન કરનાર, ઉત્તમથી ઉત્તમ, નિરાકાર ને યોગિયો, જેનું સદાકાલ જ્ઞાનરૂપ દષ્ટિવાળા યોગથી
ધ્યાન કરે છે ॥ ૩૧ ॥ તે તેજના મધ્યમા અત્યંતમાં અત્યંત મનોહર નીલકમલની પાંચવી સરખું શ્યામ કમલના સરખાં રાત
નેત્રવાળું, કરોડો શરત્કાલના પૂર્ણચંદ્રોની શોભાથી અધિક શોભિત મુખવાળું, કરોડો કામદેવોની સુંદરતાને રમવાના

ઢેકાણાં રૂપ, મનને હરનાર, જેની વે મુજા છે, જેના હાથમા મુસ્લી છે, જેના વડો પાલા છે જેની છાતિમા શ્રીવત્સ ચિન્હ છે, એવુ, મંદહાસ્ય થી સહિત ચલકના વાસ્તુભૂષણિથી શોભિત, વગેરો માગ રત્નોથી જડેલ મુકુટ અને કઢાંબોથી ઉજ્જ્વલ, રત્નનાં સિંહામન ઉપર રહેલ, તથા વનની માલાર્થી શોભિત રૂપ છે ॥ ૩૨ ॥ ૩૩ ॥ ૩૪ ॥ ૩૫ ॥ તેજ પરબ્રહ્મ

દ્વિભુજંમુરલીહસ્તંમમ્મિતંપીતવામમમ્ ॥ શ્રીવત્સવશ્નમંભ્રાજત્કૌસ્તુભેનવિગજિતમ્ ॥ ૩૪ ॥ સદ્રત્નકો-
ટિસ્વચિતકિરીટકટકોઽઽજ્જ્વલમ્ ॥ રત્નમિંદ્રામનમ્થંચવનમાલાવિભૂષિતમ્ ॥ ૩૫ ॥ તદેવપરમંબ્રહ્મપૂર્ણ-
શ્રીકૃષ્ણસંજ્ઞકમ્ ॥ સ્વેચ્છામયંસર્વવીજંમર્વાધારંપગત્પમ્ ॥ ૩૬ ॥ કિશોરવયસંશશ્વદ્ગોપવેશવિધાયકમ્ ॥
કોટિપૂર્ણેદુશોભાઢ્યંભક્તાનુગ્રહકારકમ્ ॥ ૩૭ ॥ નિગેહંનિર્વિકારંચપરિપૂર્ણતમંપ્રભુમ્ ॥ રાસમંડપમધ્યસ્થં
શાંતંરાસેશ્વરંહરિમ્ ॥ ૩૮ ॥ મંગલંમંગલાહંચમર્વમંગલમંગલમ્ ॥ પરમાનંદરાજંચસત્યમક્ષરમવ્યયમ્ ॥ ૩૯ ॥

પૂર્ણ, શ્રીકૃષ્ણ એવાં નામવાળા. સ્વેચ્છામય, મર્વના કારણરૂપ. મર્વના આધાર, ઉત્તમથી ઉત્તમ, કિશોર અવસ્થાવાળા. સદા ગોપના વેશને ધરનારાં, વગેરો પૂર્ણચંદ્રોની શોભાથી યુક્ત. ભક્તોની ઉપર મહેરવાની કરનાર, નિસ્પૃહ, વિકારથી રહિત, અતિપૂર્ણ, સમર્થ, રાસમંડપના મધ્યમાં રહેલાં, શાંત, રામના અધિપતિ, હરિ, મંગલ રૂપ, મંગલને યોગ્ય, સર્વ કલ્યાણોના

कल्याण रूप, घणा आनंदथी शोभित, सत्य, पडवापणार्थी रहित, अविनाशी, सर्व सिद्धोना अधिपति, सर्व सिद्धीयोरूप, सिद्धिने आपनार, मायाथी श्रेष्ठ, ईश्वर, निर्गुण, नित्य शरीरवाळां, प्रथम पुरुष, नहि जणाय एवा, इंद्ररूप, घणाओयें स्तुति करेळां, शांत, शांतिपरायण, नित्य स्वतंत्र, एक परमात्मानां स्वरूपने शांत वैष्णवो ध्यान करेछे. आप्रमाणे श्रेष्ठरूपने धा-

सर्वसिद्धेश्वरंसर्वसिद्धिरूपंचसिद्धिदम् ॥ प्रकृतेःपरमीशानंनिर्गुणंनित्यविग्रहम् ॥ ४० ॥ आद्यंपुरुषमव्यक्तंपुरुष्टतंपुरुष्टुतम् ॥ नित्यंस्वतंत्रमेकंचपरमात्मस्वरूपकम् ॥ ४१ ॥ ध्यायंतेवैष्णवाःशांताःशांतं शांतिपरायणम् ॥ एवरूपंपरंवीभ्रद्भगवानेकएवमः ॥ ४२ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ एवमुक्त्वाततोविष्णुरधिमाससमन्वितः ॥ गोलोकमगमच्छीघ्रंविरजोवेष्टितंपरम् ॥ ४३ ॥

रण करनार ते एकज भगवान् छे ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ श्रीनारायण बोल्या—आहुं कही त्यांथी विष्णु अधिकमासनी साथे जल्दी रजोगुणथी रहित जनोए विंदायला उत्तम गोलोकमां गया ॥ ४३ ॥ सूत बोल्या—

आ प्रमाणे सत्कारने ग्रहण करनारी वाणी कही मुनियोना अधिपती नागयण मुगा बठा त्याच ब्रह्माना पुत्र मुनि नारद महो
टा आनंदथी आनंदना खजानारूप कृष्णनी नवी कथा सांभळवानी इच्छाथी वचन बोल्या ॥ ४४ ॥ आबी रीने बृहन्ना-
रदीय पुराणनां श्रीनारायण ने नारदनां संवादवाळां पुरुषोत्तम माहात्म्यमां विष्णुनां गोलोकमां जवं आ नामनो पांचमो
अध्याय धयो ॥ ९ ॥

॥ मूतउवाच ॥ ॥ इतीरयित्वागिरमानमत्क्रियांमुनीश्वरेणृष्णिमवाम्भितेमुनिः ॥ जगादवाक्यंवि-
धिजोमहोत्सवाच्छुश्रूषुरानंदनिधेर्नवाःकथाः ॥ ४४ ॥ इतिश्रीबृहन्नाग्दीयपुराणेश्रीनागयणना-
रदसंवादेपुरुषोत्तममाहात्म्येविष्णोर्गोलोकगमनेपंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ वैकुंठा
धिपतिर्गत्वागोलोकेकिंचकारह ॥ तद्वदम्बकृपांकृत्वामह्यंशुश्रुषवेऽनघ ॥ १ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥
शृणुनारदवक्ष्येऽहंयज्जातंतत्रतेनघ ॥ विष्णुर्गोलोकमगमदधिमामेनसंयुतः ॥ २ ॥

नारदे पुछ्युं—हे पापथी रहित, वैकुंठना अधिपतिए गोलोकाकमां जई शु कर्तुं ? ने मन सांभळवानी इच्छा छे माटे कृपाकरी कहो
॥ १ ॥ श्रीनारायण बोल्या—हे पापथी रहित नारद, त्यां जे थयुं ने समन करुछु माटे सांभळो; विष्णु अधिक मासनी साथे

गोलोकमां गया ॥ २ ॥ तेना मध्यमां (विष्णुः) मणिमयस्तभोयी अति शोभित, तेजनां म्यानरूप, मनने हरनार भगवान्
 नुं मंदिर दूरथी दीतुं ॥ ३ ॥ तेनां तेजथी नेत्रां विंचावानेकीय धीरथी नेत्र उघाडी ए विष्णु अधिक मासने पोतानी
 पाछळ करी मंद मंद चालवा लाग्या ॥ ४ ॥ आनंद महित अधिक मामनी माथे मंदिरनी समीप पहोंचवाथी उभा थयेला

तन्मध्येभगवद्धाममणिस्तंभैःसुशोभितम् ॥ ददर्शदूरतोविष्णुर्ज्योतिर्धाममनोहरम् ॥ ३ ॥ तत्तेजः
 पिहिताक्षोसौशनैरुन्मील्यलोचने ॥ मंदमंदंजगामाधिमामंकृत्वास्वपृष्ठतः ॥ ४ ॥ उपमंदिरमासाद्य
 साधिमामसोमुदान्वितः ॥ उत्थितैर्द्वारपालैश्चवंदिताघ्रिर्हृदिःशनैः ॥ ५ ॥ प्रविष्टोभगवद्धामशोभासंमुष्ट
 लोचनः ॥ तत्रगत्वाननामाशुश्रीकृष्णं पश्येत्तमम् ॥ ६ ॥ गोपिकावृंदमध्यस्थं रत्नसिंहासनासनम् ॥
 नत्वोवाचरमानाथो बद्धांजलिपुटःपुरः ॥ ७ ॥ ॥ श्रीविष्णुस्त्वाच ॥ ॥ वंदेविष्णुं गुणातीतं गोविंदं
 मेकमक्षरम् ॥ अव्यक्तमव्ययं व्यक्तं गोपवेषविधायिनम् ॥ ८ ॥

द्वारपालोंय चरणमां वंदनकराएला विष्णु धीरथी भगवानना मंदिरमां बेठा तेनी शोभाथी जेनां नेत्र हरायकळे एवा
 लक्ष्मीना पति विष्णु त्यां जडे गोपियोनां टोळांनी मध्यमां रहेला, रत्ननां सिंहासन उपर विराजेला, पुरुषोमां उत्तम, श्रीकृ-
 ण्णने झट नम्या अने नमन करी पासे बेहाथ जोडी आवुं बोल्या ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ श्रीविष्णुः कळुं-गुणोने उल्लंघन

करी रहेला, गायोना पति, एकअक्षर, नहि जणाय एव, घटाडाथी रहित, जणाय एव, गोपना वेजने धारण करनार, किशोर अवस्थावाळा, शान्त, गोपिना कांत, मनोहर, नवामेप्रना सरग्वा श्याम, करोटा कामदेवना जेवा सुंदर, वृंदावन नामना वनना मध्यमां रासमंडलमा रहेला, गोभित शीतांबर वाळा, शान्त, त्रिभंगयी सुंदर आकाशवाळा, रामना अधिपति.

किशोरवयसंशांतंगोपिकांतंमनोहरम् ॥ नवीननीरदश्यामंकोटिकंदर्पसुंदरम् ॥ ९ ॥ वृंदावनवनाभ्यंते रासमंडलसंस्थितम् ॥ लसत्पीतपटंमौम्यंत्रिभंगललिताकृतिम् ॥ १० ॥ गमेश्वरंगमवामंरासोल्लाससमुत्सुकम् ॥ द्विभुजंमुरलीहस्तंपीतवामममच्युतम् ॥ ११ ॥ इत्येवमुक्त्वातंनत्वारत्नसिंहासनेवरे ॥ पार्षदैःसत्कृतोविष्णुःसउवाचनदाज्ञया ॥ १२ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ इतिविष्णुकृतंस्तोत्रं प्रातरुत्थाययःपठेत् ॥ पापानितम्यनश्र्यंतिदुःस्वप्नःसत्फलप्रदः ॥ १३ ॥

(रासमां वसनारा) रासनी गोभामा उन्मादवाला जेना हाथमा प्रक्रीडे अने जेनां वस्त्र पीळांछे एवा आविनाशि विष्णु (व्यापक) ने वंदन करूंछुं ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ ११ ॥ आपमाण कही तेने नमन करी तेनी आज्ञाथी (पार्षदोए) सत्कार (करेला) ने (वैकुंठवासी) विष्णु उत्तम भिद्रामन पर वठ ॥ १२ ॥ नागयण बोल्या-आरीने (विष्णुए) करेली स्तुतिनो

સવારમાં ડઠી જે પાઠ કરેછે તેના પાપો નાશ થાયછે સ્વાસ્થ્ય સ્વપ્ન મારું ફલ આપેછે, કૃષ્ણમાં પુત્ર તથા પૌત્રને વધારનારી
ભક્તિ થાયછે અપકીર્તિ ક્ષય પામેછે અને થોડાકવનમાં સત્કીર્તિ વધેછે ॥ ૧૩ ॥ ૧૪ ॥ આમન ઉપર બેઠા પછી વિષ્ણુ તે કૃષ્ણ-
ની પાસે કંપતા એવા તે મામને શ્રીકૃષ્ણનાં ચરણ કમલમાં નમાવ્યો ॥ ૧૫ ॥ ને વચ્ચે શ્રીકૃષ્ણે પુછ્યું આ કોણ છે, કયાથી,

ભક્તિર્ભવતિગોવિંદેપુત્રપૌત્રવિવર્ધિની ॥ અકીર્તિઃક્ષયમાપ્નોતિસત્કીર્તિર્વર્દ્ધતેચિરમ્ ॥ ૧૪ ॥ ઉપવિષ્ટ-
સ્તતોવિષ્ણુઃશ્રીકૃષ્ણચરણાંબુજે ॥ નામયામામ્તંમામંવેપમાનંતદગ્રતઃ ॥ ૧૫ ॥ તદાપ્રચ્છશ્રીકૃષ્ણઃ
કોયંકસ્માદિહાગતઃ ॥ કમ્માદુદતિગોલોકેનકશ્ચિદ્દુઃસ્વમશ્નુતે ॥ ૧૬ ॥ ગોલોકવાસિનઃસર્વેસદાનંદ-
પરિપ્લુતાઃ ॥ સ્વપ્નેપિનૈવશૃણ્વંતિદુર્વાર્તાંચદુઃસ્વપ્નયામ્ ॥ ૧૭ ॥ તસ્માદયંકથંવિષ્ણોમદગ્રેદુઃસ્વિતઃસ્થિ-
તઃ ॥ મુંચન્નશ્રૂણિનેત્રાભ્યાંવેપતેચમુદ્દુર્મુદ્દુઃ ॥ ૧૮ ॥ ॥ શ્રીનારાયણઉવાચ ॥ ॥ નવાંબુદાનીકમનો
હરસ્યગોલોકનાથસ્યવત્તોનિશમ્ય ॥ ઉવાચવિષ્ણુર્મલમામદુઃસ્વપ્નોત્થાયમિંહાસનતઃમમગ્રમ્ ॥ ૧૯ ॥

અહિં આવ્યોછે અને શામાટે રુવેછે ગોલોકમાં કોઈપણ દુઃસ્વ પામતો નથી ને ગોલોકમાં વસનારા સઘળા, સદા આનંદમાં
બુદેલા હોવાથી સ્વપ્નમાં પણ સ્વગત સંવેદવાલી દુષ્ટ વાત માંભળતા નથી ॥ ૧૬ ॥ ૧૭ ॥ માટે હે વિષ્ણુ નેત્રોમાંથી આમું કાઢતો
આ કેમ ! મારી આગળ દુઃસ્વિત રહેલો વાગ્વાર કંપે છે ॥ ૧૮ ॥ શ્રીનારાયણ બોલ્યા-નવાં મેઘનાં મંદકનાં સરગા મનોહર,

પુ. મા.

॥૨૨॥

ગોલોકના નાથનુ વચન સાંભળી વિષ્ણુ સિંહાસન ઉપરથી ઉઠી સઘળું મલ્લમામનું દુઃખ કહેવા લાગ્યા ॥ ૧૯ ॥ (વિષ્ણુ)
કહું-હે વૃંદાવનના ચંદ્ર, હે મુરલીને ધારણ કરનાર શ્રીકૃષ્ણ, તમારી આગળ અધિક માસનું દુઃખ કહું છું ને સાંભળો ॥ ૨૦ ॥
આ સ્વામી વગરનો છે માટે એને લઈ હું અહિં આવ્યો છું નમે આના તીવ્ર દુઃખ રૂપિ વનના અગ્નિને દૂર કરો ॥ ૨૧ ॥ આ,
॥ શ્રીવિષ્ણુરુવાચ ॥ ॥ વૃંદાવનકલાનાથશ્રીકૃષ્ણમુરલીધર ॥ શ્રૂયતામધિમાસીયંદુઃસ્વન્મિતવાગ્ન-
તઃ ॥ ૨૦ ॥ તસ્માદહમિદ્વાયાતોઘૃહીત્વાઽમુંનિર્ગશ્વરમ્ ॥ દુઃસ્વદાત્વાનલંતીવ્રમેતદીયંનિરાકુરુ ॥ ૨૧ ॥
અયંત્વધિકમાસોસ્તિવ્યપેતરવિસંક્રમઃ ॥ મલિનોયમનર્હોસ્તિશુભકર્મણિસર્વદા ॥ ૨૨ ॥ નસ્નાનંનૈવ-
દાનંચકર્તવ્યંપ્રભુવર્જિતે ॥ એવંતિસ્કૃતઃસર્વેર્વનસ્પતિલતાદિભિઃ ॥ ૨૩ ॥ માસૈર્દ્વાદશભિશ્ચૈવકલાકા-
ષ્ઠાલવાદિભિઃ ॥ અયનૈર્હાયનૈશ્ચૈવસ્વામિર્ગર્વસમન્વિતઃ ॥ ૨૪ ॥ ઇતિદુઃસ્વાનલેનૈવદગ્ધોયંમર્તુમુન્મુ-
ત્સઃ ॥ અન્યૈર્દયાલુભિઃપશ્ચાત્પ્રેરિતોમામુપાગતઃ ॥ ૨૫ ॥

સૂર્યની સંક્રાંતિથી રહિત, અધિક માસ છે. વળી આ, મલ્લિન (મેલો) અને મદા મારાં કર્મમાં અયોગ્ય છે. ॥ ૨૨ ॥ સ્વામીથી રહિત
મહિનામાં સ્નાન કરવું નહિ અને દાન કરવું નહિ, આ પ્રમાણે સ્વામિના ગર્વવાળાં સઘળાં, વનસ્પતિ લતા વગેરે, ચારમાસ
કલા કાષ્ઠા લવ વગેરે, અયન તથા વર્ષોષ તિસ્કાર કમીયલો છે ॥ ૨૦ ॥ ૨૪ ॥ આવા દુઃસ્વરૂપ અગ્નિથીજ બળેલો આ

મા. ગ્રી.

અ. ૬

॥૨૨॥

मरवाने तयार थयो पछी बीजा दयालुओयें मोकलेओ मारी पामे आव्यो ॥ २५ ॥ हे इंद्रियोना अधिपति शरणनी ईच्छा
थी कंपतो, वारंवार रेतो, सघलुं आडच वगरनुं दुःख जणाववा लाय्यो ॥ २६ ॥ आनुं महोदुं दुःख तमारा विना निवारण
थाय एवु नथी आश्रय वगरनाने हाथ उपर करी तमारी पामे आन्यो छुं ॥ २७ ॥ तमें पारकानुं दुःख स्वमी शकता

शरणार्थीहृषीकेशवेपमानोरुदन्मुहुः ॥ सर्वनिवेदयामामदुःखजालमसंवृतम् ॥ २६ ॥ एतदीयमहदुः-
खमनिवार्यभवद्वते ॥ अतस्त्वामाश्रितो नूनं कमेकृत्वानिगश्रयम् ॥ २७ ॥ परदुःखमहिण्युत्वमिति वेद-
विदो जगुः ॥ अतएनं निगतं कंसा नंदं कृपया कुरु ॥ २८ ॥ त्वयदचिरां भोजंगतो नैवावशोचते ॥ इति वे-
दविदो मिथ्या कथं भाविजगत्पते ॥ २९ ॥ मदर्थमपि कर्तव्यमेतदुःखनिवारणम् ॥ सर्वं त्यक्त्वा हमायातो या-
तं मे सफलं कुरु ॥ ३० ॥ मुहुर्मुहुर्न वक्तव्यं कदापि प्रभुसन्निधौ ॥ वदंत्येवं महाप्राज्ञानित्यं नीतिविशारदाः ॥ ३१ ॥

नथी आवुं वेदने जाणनाराओ कहे छे माटे आने कृपाथी निर्भय अने सुखी करो ॥ २८ ॥ हे जगत्ता नाथ, तमारां चरण
कमलने पामेलो नथीज शोक करतो आवुं वेदने जाणनारानुं वचन केम खोदुं थाय ? ॥ २९ ॥ मारे काजेपण आना दुःखनुं
निवारण करवुं जोईये. हुं मगलुं तजी आव्यो छउं माटे मारुं आववुं सफलकरो ॥ ३० ॥ क्यारे पण प्रभुनी समीपमां वारंवार

પુ. મા.

॥૨૩॥

બોલ્યા કરવું નહિ આવું હમેશા નીતિમાં કુશલ, મોટી વુદ્ધિવાળાઓ કહે છે માટે વધારે કહેતો નથી ॥ ૩૧ ॥ આરીતે સર્વા
ત્મા કૃષ્ણને જણાવી બે હાથ જોડનારા વિષ્ણુ તેનું મુખકમળ જોતાં ભગવાનની પાસે ઉભારા ॥ ૩૨ ॥ ઋષયો બોલ્યા
હેમૂત હેમૂત તમે મહોદું દાન કરનાર છો કે જેનાં મુખથી અમે સેવવાયોગ્ય, વિષ્ણુની લીલાની કથારૂપ અમૃતને પીવેછીયે

इतिविज्ञाप्यभूमानंबद्धांजलिपुटोहरिः ॥ पुरस्तस्थौभगवतोनिरीक्षस्तन्मुखांबुजम् ॥ ३२ ॥ ऋषय
ऊचुः ॥ ॥ सूतसूतवदान्योसिजीवत्वंशाश्वतीःसमाः ॥ पिबामोयन्मुखात्मेव्यंहरिलीलाकथामृतम् ॥
॥ ३३ ॥ गोलोकवासिनामूतकिमुक्तंकिंकृतंवद ॥ विष्णुश्रीकृष्णसंवादःसर्वलोकोपकारकः ॥ ३४ ॥
विधिसुतःकिमपृच्छदृषीश्वरंतदधुनावदसूततपस्विन- ॥ परमभागवनःसहरेस्तनुस्तदुदितंवचनंपरमौ-
षधम् ॥ ३५ ॥

માટે ઘણા વર્ષો સુધી જીવો ॥ ૩૩ ॥ હે સૂત ગોલોકમાં વમનારાણ શું કહ્યું? તથા શું કર્યું એ કહો કેમકે વિષ્ણુને
શ્રીકૃષ્ણનો સંવાદ સર્વ લોકનું મહત્ત્વ કરનાર હોય છે ॥ ૩૪ ॥ હે સૂત બ્રહ્માના પુત્ર નારદે ઋષિયોમાં મુખ્ય એવા નારાયણને
શું પુછ્યું તે હવે કહો તે (નારદ) મહોટા, ભગવદ્વક્ત્ર અને તપ કરનારા નારાયણનાં શરીરરૂપ છે માટે તેણે પુછેલું વચન ઉત્તમ

માન્થી.

અ. ૬

॥૨૩॥

औषधरूप हશે ॥ ३५ ॥ आ प्रमाणे बृहन्नारदीयपुराणनां पुरुषोत्तमनां महान्मयमां श्रीनारायण ने नारदना संवादविषे पुरुषोत्तम
विज्ञप्ति नामनो छट्ठो अध्याय थयो ॥ ६ ॥

सूत बोल्या—हे तपरूपि धनवाळा तमोए जे प्रश्न कर्या ने जरदी जनाग नारदे कर्यो हतो अने जे उत्तर ईश्वर नारायणें

इति श्रीबृहन्नारदीयपुराणे पुरुषोत्तममाहात्म्ये श्रीनारायणनामदमंवादे पुरुषोत्तमविज्ञप्तिर्नाम षष्ठोऽध्यायः ॥

॥ ६ ॥ सूत उवाच ॥ भवद्विर्यः कृतः प्रश्नस्तमचीकम्दाशुगः ॥ यदुत्तरमुवाचेशस्तद्वदामितपोधनाः ॥

॥ १ ॥ नारद उवाच ॥ विष्टरश्रवसिमौनमास्थिते संनिवेद्य परदुःखमपारम् ॥ किंचकारपुरुषोत्तमः परस्त

द्वदस्वबदरीपतेऽधुना ॥ २ ॥ श्रीनारायण उवाच ॥ ॥ गोलोकनाथो यदुवाच विष्णुं तदेव गुह्यं कथ-

यामिवत्स ॥ वाच्यं सुभक्ताय सदास्तिकाय शुश्रूषवेदं भविवर्जिताय ॥ ३ ॥

कह्यो हतो ते कहुं छुं ॥ १ ॥ नारदें पुछ्छुं—बदरीकाश्रमना आविपति ज्योरे विष्णु अपार एतुं बीजानुं दुःख जणावी मौन
रह्या त्यारे श्रेष्ठ पुरुषोत्तमें शुं कर्तुं ? ते हवें कथें ॥ २ ॥ श्रीनारायणें कह्युं—हे वत्स नारद, सदा आस्तिक, सांभळवानें इच्छनार,
अने कपटर्था रहित मारा भक्तनें, कहेवुं जोईयें माटे गोलोकना पतिए विष्णुने जे जे कह्युं ते छानुं छे ते छानांपण कहुंछुं ॥ ३ ॥

आ सारी कीर्तिने करनार, पुण्यने करनार, दशने आदनाग सारा पुत्रने दनार, गजाओना वज्रपणाने करनार, दारिद्र्यपणाने
 टालवामा दावाग्रिरूप, अने महाटा पुण्यव लाओये अनन्य भक्तिथी सांभन्वा तथा करवा योग्य छे ॥ ४ ॥ श्रीपुरुषोत्तम बोल्या-
 हे विष्णु तमे मलमासने हाथमां धरी जे अहिं आध्या ने सारु कर्यु आधी जगत्मां कीर्ति पामशो ॥ ५ ॥ तमे जे जीवने
 सुकीर्तिकृतपुण्यकरंयशस्यंसत्पुत्रदं वश्यकरंचगज्ञाम् ॥ दारिद्र्यदावाभिग्नल्पपुण्यैः श्राव्यंतथाकार्यमनन्य
 भक्त्या ॥ ४ ॥ श्रीपुरुषोत्तम उवाच ॥ समीचीनं कृतं विष्णो यदत्रागतवान्भवान् ॥ मलमासं करे कृत्वा
 लोके कीर्तिमवाप्स्यसि ॥ ५ ॥ यस्त्वयो रीकृतो जीवः समर्थो रीकृतः ॥ अतएनं करिष्यामि गवोपरिम-
 यासमम् ॥ ६ ॥ गुणैः कीर्त्यानुभावेन षड्भगैश्च पराक्रमैः ॥ भक्तानां वरदानेन गुणैरन्यैश्च मामकैः ॥ ७ ॥
 अहमेतैर्यथा लोके प्रथितः पुरुषोत्तमः ॥ तथायमपि लोके प्रथितः पुरुषोत्तमः ॥ ८ ॥ अस्मै समर्पिताः
 सर्वे ये गुणामयि संस्थिताः ॥ पुरुषोत्तमेति भन्नाम प्रथितं लोकवन्दयोः ॥ ९ ॥

अंगीकार कन्यो छे ते मेपण कन्यो छे आधी आनें सर्वनी उपर गुणो, कीर्ति, महिमा, छे ऐश्वर्य पराक्रमो भक्तोना वरदान, अने
 बीजापण मारा गुणाधी मारी बराबर करुं छुं ॥ ६ ॥ ७ ॥ जे रीते हुं आ गुणोधी जगत्मां पुरुषोत्तम प्रसिद्ध छुं ते रीते आपण
 लोकोमां पुरुषोत्तम प्रसिद्ध थशे ॥ ८ ॥ हे मधुदैव्यने मारनार विष्णु मारामां जे गुणो रक्षा छे ते सघळा में आने अर्थे ला

છે લોક તથા વેદમાં પુરુષોત્તમ એવું, મારું, જે નામ પ્રમિદ્ધ છે તે પણ તમારી પ્રમત્તના સારુ મેં આને આપ્યું છે અને હુંજ આનો
સ્વામી થયો છું ॥ ૯ ॥ ૧૦ ॥ આનાં નામથી સઘટ્ટું જગત્ પવિત્ર થશે, આ માસ મારી સમાનતા પામવાથી માસોનો અધિપતિ
થશે ॥ ૧૧ ॥ વઢી જગત્માં પૂજવા યોગ્ય. જગત્માં નમવાયોગ્ય અને સઘટ્ટા પૂજનારાઓનાં દુઃખ તથા દરિદ્રતાને સ્વંડનાર

તદપ્યસ્મૈમયાદત્તંતવતુષ્ઠ્યૈજનાર્દન ॥ અહમેવાસ્યમંજાતઃસ્વામીત્રમધુમૂદન ॥ ૧૦ ॥ એતન્નામ્નાજગ-
ત્સર્વપવિત્રંચભવિષ્યતિ ॥ મત્સાદૃશ્યસુપાગમ્યમામાનામધિપોભવેત ॥ ૧૧ ॥ જગત્પૂજ્યોજગદ્વંદ્યોમા-
સોયંતુભવિષ્યતિ ॥ પૂજકાનાંચસર્વેષાંદુઃસ્વદારિદ્ર્યસ્વંડનઃ ॥ ૧૨ ॥ સર્વેમાસાઃસકામાશ્ચનિષ્કામોયં-
મયાકૃતઃ ॥ મોક્ષદઃસર્વલોકાનાંમત્તુલ્યોયંમયાકૃતઃ ॥ ૧૩ ॥ અકામઃસર્વકામોવાયોધિમાસંપ્રપૂજયેત ॥
કર્માણિભસ્મસાત્કૃત્વામામેવૈવ્યત્યસંશયમ્ ॥ ૧૪ ॥ યદર્થંચમહાભાગાયતિનોબ્રહ્મચારિણઃ ॥ તપસ્યં
તિમહાત્માનોનિરાહારાદૃઢવ્રતાઃ ॥ ૧૫ ॥

૫ ॥ ૧૨ ॥ સઘટ્ટા મહિનાઓ સકામ અને મેં આને કામનાથી રહિત કીધો છે એટલુંજ નહિ પણ મેં મારી બરોબર, સર્વ
લોકોના મોક્ષને આપનાર કર્યો છે ॥ ૧૩ ॥ કામનાથી રહિત અથવા સર્વ કામનાવાળો જે અધિક માસને પૂજશે તે કર્મોને
ભસ્મ કરી સંશય વગર મનેજ પામશે ॥ ૧૪ ॥ હે ધ્વજઉપર ગરુડને ધારણ કરનાર વિષ્ણુ ! જે સારુ મહા ભાગ્યવાન યતિયો,

જાણ્યો, અને મહાત્માઓ, આદ્ય છોડી ફલને પાંડડાંભગ મ્હી નપ કરે છે. વહી વર્ષાકાલમાં મધ્ય આશ્રય થી ગતિ
 બીજા કામ ક્રોધને તજી ઇન્દ્રિયોના સમૂહને જીતિ ટાઢ તડકાને સહન કરી યન્ન કરે છે તોપણ મારા તે અર્થનાશી, ઉત્તમ
 પદને પામતા નથી ॥ ૧૫ ॥ ૧૬ ॥ ૧૭ ॥ પુરુષોત્તમનો ભક્ત તો મહિનામાત્રમાં દાઘડાવગર ધડપણ અને મૃત્યુથી રહિત, તે

ફલપત્રાનિલાહારઃકામક્રોધવિવર્જિતાઃ ॥ જિતેન્દ્રિયચયાઃસર્વેપ્રાવૃટ્કાલેનિરાશ્રયાઃ ॥ ૧૬ ॥ શીતાતપસહાશ્રે-
 વયતંતેગરુડધ્વજ ॥ તથાપિનૈવમેયાંતિપરમંપદમવ્યયમ્ ॥ ૧૭ ॥ પુરુષોત્તમમ્યભક્તાસ્તુમાસમાત્રેણતત્પદમ્ ॥
 અનાયાસેનગચ્છંતિજરામૃત્યુવિવર્જિતમ્ ॥ ૧૮ ॥ સર્વમાધનતઃશ્રેષ્ઠઃસર્વકામાર્થસિદ્ધિદઃ ॥ તસ્માત્સંસે-
 વ્યતામેષમાસોયંપુરુષોત્તમઃ ॥ ૧૯ ॥ સીતાનિશ્ચિપ્તવીજાનિવર્ધતેકોટિશોયથા ॥ તથાકોટિગુણંપુણ્યંકૃતંમેપુરુ-
 ષોત્તમે ॥ ૨૦ ॥ ચાતુર્માસ્યાદિભિર્યજ્ઞૈઃસ્વર્ગગચ્છંતિકેચન ॥ તત્રત્યંભોગમાસાદ્યપુનર્ગચ્છન્તિભૂતલમ્ ॥ ૨૧ ॥

પદને પામે છે ॥ ૧૮ ॥ આ પુરુષોત્તમ મામ સર્વ સાધનો થી શ્રેષ્ઠ અને સર્વ કામનાઓના અર્થની સિદ્ધિને દેનાર છે માટે સેવ-
 વો ॥ ૧૯ ॥ જે રીને હલથી સ્વેદેલી જમીનમાં વાવેલાં વી કંગોટો ગળાં વધે છે તે રીતે મારા પુરુષોત્તમમાસમાં કરેલું પુણ્ય કરોડ
 ગણું વધે છે ॥ ૨૦ ॥ કેટલાક ચોમાસમાં ચંદ્ર વગેરે યજ્ઞો માં સ્વર્ગને પામે છે અને ત્યાં વનેલા સુખને પામી પાછા

પૃથ્વી તલમાં આવે છે ॥ ૨૧ ॥ પણ જે આદર થી વિધિપ્રમાણે પુરુષોત્તમને મંત્રે છે તે પોતાના કુલને તારી સંશય વગર મનેજ પામે છે ॥ ૨૨ ॥ મને પામેલો માણસ આ સંમાર્ગમાં મૃત્યુનાં ભય થી આકુલ, મનની પીડા, રોગ અને વૃદ્ધપણાથી ગલેલાં જન્મને ફરી પામતો નથી ॥ ૨૩ ॥ જેને પામી પાછો આવતો નથી તે, મારું ઉત્તમ ધામ છે આવું સત્ય, વેદનું વચન છે તે કેમ

વિધિવત્સેવતેયસ્તુપુરુષોત્તમમાદરાત્ ॥ કુલંસ્વકીયમુદ્ઘૃત્યમામેવૈષ્યત્યસંશયમ્ ॥ ૨૨ ॥ મામુપેતોત્રસંસારંજન્મમૃત્યુભયાકુલમ્ ॥ આધિવ્યાધિજરાગ્રસ્તંનપુનર્યાતિમાનવઃ ॥ ૨૩ ॥ યદ્ભૂત્વાનનિવર્તતેતદ્ધામપરમંમમ ॥ ઇતિચ્છંદોવચઃસત્યમસત્યંજાયતેકથમ્ ॥ ૨૪ ॥ એતન્માસાધિપશ્ચાહંમયૈવાયંપ્રતિષ્ઠિતઃ ॥ પુરુષોત્તમેતિમન્નામતદપ્યસ્મેસમર્પિતમ્ ॥ ૨૫ ॥ તસ્માદેતસ્યભક્ત્રાનાંમમાર્ચિતાદિવાનિશમ્ ॥ તદ્ભક્તકામનાઃસર્વાઃપૂરણીયામયૈવહિ ॥ ૨૬ ॥ કદાચિન્મમભક્ત્રાનામપરાધોધિગણ્યતે ॥ પુરુષોત્તમભક્ત્રાનાંનાપરાધઃકદાચન ॥ ૨૭ ॥

સ્વોદું થાય ! ॥ ૨૪ ॥ આ માસનો અધિપતિ હું છું અને મેંજ આની પ્રતિષ્ઠા કરી છે. પુરુષોત્તમ એવું મારું નામ છે તે પણ મેં આને આપ્યું છે માટે આના ભક્તોની રાત્રિ દિવસ મને ચિન્તા છે અને મારે જે સઘળી તેના ભક્તોની કામના પૂર્ણ છે ॥ ૨૫ ॥ ૨૬ ॥ ક્યારેક મારા ભક્તોનો અપરાધ ગણાય છે પણ પુરુષોત્તમના ભક્તોનો અપરાધ ક્યારેપણ ગણાતો નથી ॥ ૨૭ ॥ હે વિષ્ણુ મારી

પુ० માં

॥૨૬॥

આરાધના થી મારા ભક્તોની આરાધના મને પ્યારી છે. કોઈ વગ્વતે મારા ભક્તની કામના દેવામાં હું વિલંબ કરું છું પણ મારા માસમાં ભક્તોની કામનાને દેવામાં ક્યારેપણ વાર લગડના કેમકે જે મારા મામના ભક્તો છે તે મને હું અન્યંત વહાલા છે ॥ ૨૮ ॥ ૧૯ ॥ આ માહિનામાં જે અતિ મૂઢજનો જપ ને દાન વગેરેથી રહિત, સત્કર્મ ને સ્નાનથી રહિત, અને દેવ, તીર્થ તથા દ્વિજાનો દ્વેષ કરનાર

મદારાધનતોવિષ્ણોમદીયાગધનાંપ્રિયમ્ ॥ મદ્વક્તકામનાદાનેવિલંબેહંકદાચન ॥ ૨૮ ॥ મદીયમાસ
ભક્તાનાંવિલંબઃકદાચન ॥ મદીયમામભક્તાયેમમૈવાર્તાવલ્લભાઃ ॥ ૨૯ ॥ યણતસ્મિન્મહામૂઢા
જપદાનાદિવર્જિતાઃ ॥ સત્કર્મસ્નાનરહિતાદેવતીર્થદ્વિજદ્વિપઃ ॥ ૩૦ ॥ જાયંતેદુર્ભગાદુષ્ટાપરભાગ્યોપ
જીવિનઃ ॥ નકદાચિત્મુગ્ધંતેષાંસ્વપ્નેપિશશશ્રુંગવત્ ॥ ૩૧ ॥ તિસ્કુર્વતિયેમૂઢામલમાસંમમપ્રિયમ્ ॥
નાચરિષ્યંતિયેધર્મતેસદાનિશ્યાલયાઃ ॥ ૩૨ ॥

છે તે ઓ દુર્ભાગ્યવાળા, દુષ્ટને ત્રીજાનાં ભાગ્ય ઉપર જીવનારા થાયછે તે ઓને કોઈ વગ્વતે સ્વપ્નમાં પણ મસલાનાં શિંગડા ની દેઢે સુખ નથી ॥ ૩૦ ॥ ૩૧ ॥ જે મૂર્ખજનો, મારા પ્યાગ મલ્લમામનો નિસ્કામ ક્રમશે અને જે ઓ ધર્મ આચરશે નહિ

માંડી

અં ૭

॥૨૬॥

તે ઓ સદા નરકમાં રહેનારા થશે ॥ ૩૨ ॥ જે ઓ ત્રિજે ત્રિજે વષે પુરુષોત્તમ માસને પામી ધર્મ કરશે નહિ તે ઓ કુંભી
પાક નામના નરકમાં પડશે ॥ ૩૩ ॥ વલી આ લોકમાં દુઃખરૂપિ વનના અગ્નિમાં રહેલા, અતિમૃદ્ધ જનો. પુત્ર, પૌત્ર અને
સ્ત્રીથી થયેલા, મોહોટાં દુઃખને પામશે ॥ ૩૪ ॥ જે ઓ નો અજ્ઞાણતાં શ્રીમાન, અતિ પુણ્યરૂપ, મારો માસ પુરુષોત્તમ જાય

પુરુષોત્તમમાસાદ્યવર્ષેવર્ષેતૃતીયકે ॥ નાચર્ણ્યંતિધર્મયેકુંભીપાકેપતાંતિતે ॥ ૩૩ ॥ હહલોકેમહદુઃખંપુત્રપૌ
ત્રકલત્રજમ્ ॥ પ્રાપ્તુવંતિમહામૂઢાદુઃખદાવાનલમ્થિતાઃ ॥ ૩૪ ॥ તેકથંસુખમેધંતેયેષામજ્ઞાનતોગતઃ ॥ શ્રી
માનપુણ્યતમોમાસોમદીયઃપુરુષોત્તમઃ ॥ ૩૫ ॥ યાઃસ્ત્રિયઃસુભગાઃપુત્રસુખસૌભાગ્યહેતવે ॥ પુરુષોત્તમેકરિ
ણ્યંતિસ્નાનદાનાર્ચનાદિકમ્ ॥ ૩૬ ॥ તાસાંસૌભાગ્યસંપત્તિસુખપુત્રપ્રદોહ્યહમ્ ॥ યાસાંમાસોગતઃશૂન્યોમ
ન્નામાપુરુષોત્તમઃ ॥ ૩૭ ॥ નતાસામનુકૂલોઽહંનસુખંસ્વામિજંભવેત્ ॥ ભ્રાતૃપુત્રધનાનાંચસુખંસ્વપ્રેપિદુર્લભમ્ ૩૮

તે ઓ કેમ સુખથી વધીશકે! ॥ ૩૫ ॥ સારાં ભાગ્યવાળી જે સ્ત્રીઓ. પુત્રનાં સુખ તથા સૌભાગ્ય સારુ પુરુષોત્તમ માસમાં
સ્નાન, દાન અને પૂજાવગેરે કરશે તે ઓને હું મોભાગ્ય, સંપત્તિ, સુખ અને પુત્ર આપિશ. જે સ્ત્રીઓને મારા નામવાળો પુરુષો-
ત્તમ માસ ગ્વાલીજશે. તેઓને હું અનુકૂલ નહિ રહું, સ્વામિનુ સુખ નહિ થાય. અને માર્ડ પુત્ર તથા ધનોનું સુખ. સ્વપ્નમાં પણ

पु० मा०

॥२७॥

दुर्लभ थजे ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ माटे सघळाआये ये संतूर्ण मनथी स्नान पूजाने जप वगेर विशेष अनं दान शक्तिने अनुसरिकरवुं ॥ ३९ ॥ जे आ पुरुषोत्तम महिनामां भक्तिथी मारी पूजा करणे ने धन तथा पुत्रनां सुखने भोगव्यापछी गोत्रो-
कर्मा निवास करनार थजे ॥ ४० ॥ में सर्व महिनाओमां आने उत्तम कच्योछे माटे मारी अज्ञाथी सर्वजनो-

तस्मात्सर्वात्मनासर्वैःस्नानपूजाजपादिकम् ॥ विशेषेणप्रकर्तव्यंदानंशक्तयनुसारतः ॥ ३९ ॥ येनाहम
र्चितोभक्त्यामासेस्मिन्पुरुषोत्तमे ॥ धनपुत्रसुखंभुक्त्वापश्चाद्दोलोकवासभाक् ॥ ४० ॥ ममाज्ञयाजनाःसर्वे
पूजयिष्यंतिमामकम् ॥ सर्वेषामपिमासानामुत्तमोयंमयाकृतः ॥ ४१ ॥ अतस्त्वमधिमासस्यर्चितांत्यक्त्वा
स्मापते ॥ गच्छवैकुण्ठमतुलंगृहीत्वापुरुषोत्तमम् ॥ ४२ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ इति रसिकवचो
निशम्यविष्णुःप्रबलमुदापरिगृह्यमासमेनम् ॥ नवजलदरुचंप्रणम्यदेवंज्ञदितिजगामनिजालयंस्वगेन ॥ ४३ ॥

मारा मासने पूजशे ॥ ४१ ॥ आकारणथी हेल्क्ष्मीनापति विष्णु, नमें अधिकमासनी चिंता तजी पुरुषोत्तमने लई जे नी तुळा
नथी एवा वैकुण्ठमां जाओ ॥ ४२ ॥ श्रीनारायण बोल्या-आवुंगसिक कृष्णनु वचन सांभळी विष्णु घणा बहोला आनंदथी
ए मासने लई नवा मेघना सरखी कांतिवाळा देवने प्रणाम करी झट पक्षि गरुडउपर बेसी पोताने स्थानके गया ॥ ४३ ॥

भा०टी०

अ० ७

॥२७॥

आरीते बृहन्नारदीय पुराणमां पुरुषोत्तममाहात्म्यना नारायणने नारदना संवादमां अधिकमासने ऐश्वर्यं मल्युं आनामनो
सातमो अध्याय गयो ॥ ७ ॥ मृत बोल्या-हे नपरुपि धनवाळाओ, विष्णुने श्रीकृष्णनो संवाद सांभळी
प्रसन्न मनवाळा नारदें फरीने पण प्रश्न क्यो ॥ १ ॥ नारद पुछवा लागा-हे प्रभु ज्यारे रुक्मिणीनापति विष्णु

इति श्रीबृहन्नारदीयपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्येश्रीनारायणनारदसंवादेऽधिमासस्यैश्वर्यप्राप्तिर्नामसप्तमोऽ
ध्यायः ॥ ७ ॥ ॥ सूत उवाच ॥ ॥ नारदःकृतवान्प्रश्नंपुनरेवतपोधनाः ॥ विष्णुश्रीकृष्णसंवादं
श्रुत्वासंतुष्टमानसः ॥ १ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ वैकुण्ठगतवतिरुक्मिणीशोर्किंजातंतदनुवदप्रभोमे ॥
वृत्तांतंहरिसुतकृष्णयोश्चसर्वेषांहितकरभाविपुंसोः ॥ २ ॥ इतिसंप्रश्नसंहृष्टोभगवान्वदरीपतिः ॥ उवाच
पुनरेवामुंजगदानंदनंबृहत ॥ ३ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ अथश्रीरुक्मिणीनाथोवैकुण्ठगतवा
न्मुदा ॥ तत्रगत्वाधिमासंतंवासयामासनारद ॥ ४ ॥

वैकुण्ठमां गया त्यारे तेनी पाछल शुं! थयुं ते अने आदि पुरुष अर्जुन अने श्रीकृष्णनुं सर्व लोकोनुं सदा हितकरी
वृत्तांत कहो ॥ २ ॥ आतुं पुछवा थी हर्ष पापेळा मोहोदुं जगत्ने आनंद देनारुं वृत्तांत एने कहेवा लागा ॥ ३ ॥ श्रीनारायण
बोल्या-हे नारद रुक्मिणीना नाथ विष्णु गोलोक वासिने मल्या पछी आनंद थी वैकुण्ठमां गया अने त्यांजई ते अधिक मासने

पु० मा०

॥२८॥

पण पासे वसाव्यो ॥ ४ ॥ ज्यांर न्यांने निवासने पांम्यां न्यांने ते सुखी थयो तथा मासनां अधिपति बनबा थी विष्णुनी
साथे रमवा लाग्यो ॥ ५ ॥ माया उपर प्यार राखनारा, प्रभु एवा विष्णु मळमासनं चारिय मासोंमां उत्तम करी मनथी प्रसन्न
थया ॥ ६ ॥ हे मुनि ए पछी युधिष्ठिर तथा द्रौपदीन कृपा थी जोंतां भक्तवत्सल भगवान्, कृष्णें अर्जुनने आ वचन

तत्रत्यवसर्तिप्राप्यमोदमानोभवत्तदा ॥ मामानामधिपोभूत्वारमतेविष्णुनासह ॥ ५ ॥ द्वादशस्वपिमासेषुम
लमासंवरंप्रभुः ॥ विधायमनसातुष्टोवभूवप्रकृतिंप्रियः ॥ ६ ॥ अथार्जुनमुवाचेदंभगवान्भक्तवत्सलः ॥ युधिष्ठि
रंचपांचालींनिरीक्षन्कृपयामुने ॥ ७ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ जानेऽहंराजशार्दूलनपोवनमुपागतैः ॥
भवद्भिर्दुःस्वमंमैर्नादृतःपुरुषोत्तमः ॥ ८ ॥ वृंदावनकलानाथवल्लभःपुरुषोत्तमः ॥ प्रमादाद्गतवान्मासोभव-
तांकाननौकसाम् ॥ ९ ॥ युष्माभिर्नैवविज्ञातोभयद्रेपसमन्वितैः ॥ गांगेयद्रोणकर्णेभ्योभयसंत्रस्तमानसैः ॥ १० ॥

कह्युं ॥ ७ ॥ श्रीकृष्ण बोल्या—हे राजाओमां श्रेष्ठ हूं एम जाणु लुंके नपोवनमां आववा थी दुःस्वमां वुडळा तमो ए पुरुषोत्तमनो
आदर कऱ्यो नथी ॥ ८ ॥ वृंदावनना चंद्ररूप कृष्णनो वहळो पुरुषोत्तम माम वनमां ग्हेतां तमारी प्रसन्नताथी गयो पण भय
तथा द्वेषवाळा तमो ए भीष्म, द्रोण अने कर्णथी भयभीत मन होवा थी तेन जाण्यो नहिं ॥ ९ ॥ १० ॥

भा० टी०

अ० ८

॥२८॥

द्वैपायन व्यामथी मळेर्ला विद्यानी आराधनमां तत्परं नथा युद्धमां शोभनार अर्जुन हन्द्रकीर्णवतप्रत्ये गयो त्यारे तेना
वियोगथी क्लेशपामतां तमोए पुरुषोत्तमने जाण्यो नहि पण हवेशुं करिगकाय (कशुं नहि) माटे अदृष्टनो आश्रय करो ॥ ११ ॥ १२ ॥
जेवुं पुरुषोनुं अदृष्ट (भाग्य) होय छे तेवुं सदा भामे छे अदृष्ट थी ययलुं फल अवश्य भोगववुं पडे छ ॥ १३ ॥ मनुष्योयें

कृष्णद्वैपायनादासविद्याराधनतत्परे ॥ इन्द्रकीलंगतवतिवीभत्सौरिणशालिनि ॥ ११ ॥ तद्वियो
गपरिक्लिष्टैर्नज्ञातःपुरुषोत्तमः ॥ युष्माभिःकिंप्रकर्तव्यमदृष्टमवलंब्यताम् ॥ १२ ॥ अदृष्टंयादृशंपुंसांतांदृ
शंभासतेसदा ॥ अवश्यमेवभोक्तव्यमदृष्टजनितंफलम् ॥ १३ ॥ सुखंदुःखंभयंक्षेममदृष्टात्प्राप्यतेजनैः ॥
तस्माददृष्टनिष्ठैश्चभवद्विःस्थीयतांसदा ॥ १४ ॥ अथापरंप्रवक्ष्यामिभवतांदुःखकारणम् ॥ सेतिहासंमहा
राजश्रूयतांमन्मुखादहो ॥ १५ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ पांचालीयंमहाभागापूर्वजन्मनिसुंदरी ॥
मेधाविद्विजमुख्यस्यपुत्रीजातासुमध्यमा ॥ १६ ॥

अदृष्ट थी सुख, दुःख, भय अने कल्याण पमाय छे माटे तमे पण हाल अदृष्टमां आस्या राखी सदा स्थिति करो ॥ १४ ॥
वळी हे महाराज, बीजुं पण तमागं दुःखनुं कागण इतिहाम महित कहुं छुं. ते मारा मुख थी सांभळो ॥ १५ ॥ श्रीकृष्ण बोल्या—
आ महाभाग्यवाळी द्रौपदी पूर्वजन्ममां मेधावि नामना श्रेष्ठ ब्राह्मण थी साग मध्यभागवाळी सुंदर पुत्री जन्मी हती ॥ १६ ॥

હે રાજન ને કેટલોક વચ્ચે જતાં રૂપને સૌંદર્ય થી શોભિત, નેત્રના કટાક્ષથી શોભનારી, દશ વર્ણની થઈ ॥ ૧૭ ॥ ચતુર્ગ્નાના ગુણોથી સંપન્ન, ચતુર ઈર્ષ્યા ગુણસુંદરી પિતાને એકજ પુત્રી હતી તેથી અનિવદ્યલી હોવાને લીધે પુત્રીની પેટે નિરંતર લઢાવતાં વ્યારેપણ ઠબકો અપાતી નહતી. વઢી સાહિત્ય શાસ્ત્રમાં કુશલ અને નીતિમાં પણ નિપુણ હતી ॥ ૧૮ ॥ ૧૯ ॥ તેની માતા

કાલેનગચ્છતારાજન્સંજાતાદશવાર્ષિકી ॥ રૂપલાવણ્યલલિતાનયનાપાંગશાલિની ॥ ૧૭ ॥ ચાતુર્ય ગુણસંપન્નાપિતુરેકૈવપુત્રિકા ॥ વલ્લભાતીવતેનેયંચતુરાગુણસુંદરી ॥ ૧૮ ॥ લલિતાપુત્રવન્નિત્યંનકદા ચિત્પ્રલંભિતા ॥ ॥ સાહિત્યશાસ્ત્રકુશલાનીતાવપિવિશારદા ॥ ૧૯ ॥ તન્માતાસ્વર્ગતાપૂર્વપિત્રાસાપો પિતામુદા ॥ પાર્શ્વસ્થાલિમુખંદૃષ્ટાપુત્રપૌત્રમુખસ્પૃહા ॥ ૨૦ ॥ તર્કયંતીનદાવાલામામેવંચકથંભવેત્ ॥ ગુણભાગ્યનિધિર્ભર્તામુખદઃસત્સુતાઃકથમ્ ॥ ૨૧ ॥ એવંમનોગ્થંનક્રેદૈવેનધ્વંસિતંપુરા ॥ કિંકૃત્વાકિંવિ દિત્વામેકમુપાસ્યસુરેશ્વરમ્ ॥ ૨૨ ॥

પ્રથમ સ્વર્ગમાં જવાથી પિતાએ હર્ષ થી તેને પોષી હતી. ચાલક ઈર્ષ્યા ને પામે મહેનારી મર્ચ્યાઓનું સુખ જોઈ તે વચ્ચે પુત્ર તથા પૌત્રનાં સુખની ઇચ્છાથી મને આવું કેમ થાય એમ વિચારવા લાગી. જુ કમવા થી ને શું જાણવાથી મને ગુણને ભાગ્યના સ્વજાના રૂપપતિ સુખને દેનાર થાય અને કેવી રીતે મારા પુત્રો થાય. આવો પૂર્વે ભાગ્યે ભાંગી નાખેલો મનોરથ કરવા

लागी हुं कया देवोना अधिपतिने सेवुं किंवा कया मुनिनी पामे रहुं अथवा कया तीर्थनो आश्रय करुं मारुं भाग्य केम
 मुई गयुं के कोइण स्वामी इच्छातो नथी ॥ २० ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ अहो पंडित छतां पण पिता मारां, भाग्यने वश हा
 वार्थी मूढ छे के जेणे विवाहनो बखत आव्या छतां पने समान वरने आरी नथी ॥ २४ ॥ सखीयोना मध्यमां अध्यक्ष एवी
 कुमारी हुं दुःखथी पीडाउं छुं जे रीते मारी सखीयोना ममुदाय स्वापिना मुखने जणनार छे ते रीते हुं नथी ॥ २५ ॥ मारी
 किंवा मुनिमुपातिष्ठे किंवा तीर्थमुपाश्रये ॥ ममभाग्यं कथं मुमंभर्ता कोपिनवांछति ॥ २३ ॥ पंडितोपि पितामूढो
 ममभाग्यवशादहो ॥ विवाहकाले संप्राप्तेन हृत्तातदृशेव ॥ २४ ॥ अप्याशाहं सखीमध्ये कुमारी दुःखपीडिता ॥
 नाहं स्वामिसुखाभिज्ञायथाचालिगणो मम ॥ २५ ॥ ममभाग्यवती माता कथं स्वर्गगतापुरा ॥ एवं चिंताकु
 ला बालामनोरथमहोदधौ ॥ २६ ॥ निमग्नमोहमलिलेशोकमोहोर्मिपीडिता ॥ मेधावी ऋषीराजासौ विचचा
 रमहीतले ॥ २७ ॥ कन्यादाननिमित्तं च विचिन्वन्मदृशं वरम् ॥ तादृशं वरमप्राप्य निराशः स्वमनोरथे ॥ २८ ॥

भाग्यवाली माता केम प्रथमथी स्वर्गमां गद् ? आपमागे चिंता थी आकुल बनेली बालकी मनोरथरूपी महामागरमांनां मोह-
 रूपि जलमां बुडता शोकने मोहरूप मोजाओ थी पीडानी इती, जे ऋषिराज हतो ए मेधावी पृथ्वीउपर कन्याने देवानां
 कारण थी समान वरने गोतवा फरतो हतो पण तेना जेवा वरने नाहे पामवार्थी पोनानी इच्छामां निराश थयो ॥ २६ ॥

पु० मा०

॥३०॥

भा०टी०

अ० ८

॥३०॥

॥ २७ ॥ २८ ॥ पुत्रीनां अने पोतानां भाग्य र्था संकल्पस्वरि पांजमं मांगवाने श्रीधे भाग्यने योगे नीव, भयंकर, तावने पास्यो ॥ २९ ॥ फरकतां सर्व अंगोमां जुदी पडीगहेली तावनी ज्वालयी आकुल धामोच्छामयी युक्त, महोटी दारुण मूर्च्छी थी ठेवां खातो अने अन्यंत, मदिरा थी मन वनेछानी पेडे पृथ्वी उपपडनां वेग आवतांज ते पृथ्वीवर पड्यो ॥ ३० ॥ ३१ ॥

मुतास्वकीयभाग्याभ्यांभग्नसंकल्पपंजरः ॥ अवापदेवयोगेनज्वरंतीव्रमुदारुणम् ॥ २९ ॥ स्फुटमर्वांग
संभिन्नतापज्वालासमाकुलः ॥ श्वासोच्छ्वासममायुक्तोमहादारुणमूर्च्छया ॥ ३० ॥ प्रस्खलन्निपतन्भूमौ
मदिरामत्तवद्भृशम् ॥ आगच्छन्नेवभवन्तमपपातधरातले ॥ ३१ ॥ यावत्मुताममायातापितरंभयविह्वला ॥
तावन्मुमूर्षुःसंजातोभूमुस्मन्तामनुस्मन् ॥ ३२ ॥ भाविनार्थवलेनेवमहमाजातवेपथुः ॥ कन्यादानप्रसं
गोत्थमहोत्सवविवर्जितः ॥ ३३ ॥ अथप्रार्चीतगार्हपत्यकृतधर्मपरिश्रमात् ॥ संसारवासनांत्यक्त्वाहरो
चित्तमधारयत् ॥ ३४ ॥

जेटली वारमां भयथी विह्वल थयेली पुत्री पितानी पास आर्ची नेटली वारमां ब्राह्मण तेने संभारतो मरवानी इच्छावाळा
थयो ॥ ३२ ॥ थनारा अर्थ कामनां बळथी कन्यादाननः प्रसंगथी थयेला महोत्सवथी रहितहोवाने लीधे एकदम तेने कंप
थयो ॥ ३३ ॥ पछी पूर्वनां गृहस्थपणामां करेला धर्मना श्रमथी संनारनी वामनाने छोडी तेणे विष्णुमां चित्त धारण कन्युं

॥ ३४ ॥ मेधावी, तुर्त कमलनी पांखडी सरखा श्याम, त्रिभंगर्था सुंदर आकारवाळा, पुरुषोत्तम एवा श्रीविष्णुने संभारवा
लाग्यो ॥ ३५ ॥ हे रासना अधिपति, राधाना पति, अनिभयकर हाथरूपि दडर्था देवताओनां शत्रुओने दूर फेंकनार, अति
उग्र दावानलनुं पान करनार, कुमारिकाओंयें उतारेलां वस्त्रांने हरनार, गायोना इन्द्र, दुःस्वने हरनार, मुर दैत्यना शत्रु, रा-

सस्मारश्रीहरितूर्णमेधावीपुरुषोत्तमम् ॥ इंदीवगदलश्यामंत्रिभंगललिताकृतिम् ॥ ३५ ॥ रासेशराधार-
मणप्रचंडदोर्दंडदूगहतनिर्जरारे ॥ अत्युग्रदावानलपानकर्तःकुमारिकोत्तारितवस्त्रहर्तः ॥ ३६ ॥ श्रीकृष्ण-
गोविंदहेमुरारेगधेशदामोदग्दीननाथ ॥ मांपाहिमंमारसमुद्रमंनमोनमस्तेहृषिकेश्वराय ॥ ३७ ॥
इतिमुनिवचनंनिशम्यदूराज्झटितिययुश्चगमुकुन्दलोकान् ॥ तदनुमृतमुनिकरेगृहीत्वाचरणसरो
रुहमीयुरीश्वरस्य ॥ ३८ ॥

धाना नाथ, जेना उदरमां दाम ग्हेळ छे एवा, अने दीनोना नाथ, हे श्रीकृष्ण इन्द्रियोना अधिपति एवा आपने वारंवार
नमन करुं लुं माटे मंसागररूपि समुद्रमां बुडवाथी मारी ग्क्षा करूं ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ आवुं दूरथी मुनिनुं बोलवुं सांभळी झट
भगवानना दूत विष्णुना लोकथी आव्या अने ते पळी मरेच्या मुनिने हाथमां लइ इश्वरनां चरण कमळने पाय्या ॥ ३८ ॥

પુ. મા.

॥૩૧॥

પ્રાણને ઉઠી જતાં જોઈ હાય હાય એમ તે પુત્રી રુદન કરવા લાગી. પિતાનાં દેહને સ્વોળામાં ધારણ કરી અતિ દુઃખ પામતાં વિલાપ કરવા માંડી ॥ ૩૯ ॥ તે બાલકી તો ટીટોહીની પેટે ઘણી વાર વિલાપ કરી અતિ દુઃખ પામતાં વિહ્વલ બની જીવતાને કહે તેમ પિતા પ્રત્યે બોલી ॥ ૪૦ ॥ બાલાએ કહેવા માંડ્યું—હે કૃપાના સમુદ્ર અને પુત્રીને આનંદ દેનારા પિતા, આજ કોના

પ્રાણોત્ક્રમણમાલોક્યહાહેતિસાસુતારુદત ॥ અંકેકૃત્વાપિતુર્દેહંવિલલાપસુદુઃખિતા ॥ ૩૯ ॥ કુરુવીચિરં-
સાતુવિલપ્યભૃશદુઃખિતા ॥ ઉવાચપિતરંબાલાજીવંતમિવવિહ્વલા ॥ ૪૦ ॥ ॥ બાલોવાચ ॥ ॥
હાહાપિતઃકૃપાસિંધોઆત્મજાનંદદાયક ॥ કસ્યાંકેમાંનિધાયાઘગતોસિવૈષ્ણવંપુરમ્ ॥ ૪૧ ॥ પિતૃહિ-
નાંચમાંતાતકોવાસંભાવયિષ્યતિ ॥ નભ્રાતાનૈવબંધુશ્ચનમેમાતાતપમ્બિની ॥ ૪૨ ॥ ભોજનાચ્છાદને-
ચિંતાંકોમેતાતકારિષ્યતિ ॥ કથંતિષ્ઠામ્યહંશૂન્યવંદેધ્વનિવિવર્જિતે ॥ ૪૩ ॥ આશ્રમેતેમુનિશ્રેષ્ઠઅર-
ણ્યઇવનિર્જને ॥ અતઃપરંપરિધ્યામિજીવનેકિંપ્રયોજનમ્ ॥ ૪૪ ॥

સ્વોળામાં મને રાખી વિષ્ણુના નગરમાં ગયા છો! ॥ ૪૧ ॥ હે વાપ કોણ મને પિતા વગરની હોવાથી સંભાળશે, મને ખાઈ નથી, મારો સગો નથી અને મારી તપસ્વિ મા પણ નથી ॥ ૪૨ ॥ હે તાત કોણ હવે જમાવવામાં અને વસ્ત્ર ઓઢાવવામાં મારી ચિંતા (ફી-કર) કરશે? હે મુનિશ્રેષ્ઠ! તમારા મનુષ્યો વગરનાં અરણ્યના મરગ્વા શૂન્ય તથા વેદના અવાજથી રહિત આશ્રમમાં હું કેમ રહી

મા. ટી.

અ. ૮

॥૩૧॥

શકું માટે હવે પછી મરણ પામીશ. મારે જીવવામાં શું પ્રયોજન છે? ॥ ૪૩ ॥ ૪૪ ॥ ૬ દીકરી ઉપર સ્નેહ રાખનાર ! તપના સ્વ-
જના રૂપ હે પિતા વિવાહની ક્રિયા સંપાદન કન્યા વિનાજ ક્યાં ગયા છો માટે હે તાત અહિં આવો ॥ ૪૫ ॥ હે તાત ! હમણાં
ઘણીવારથી સુના છો માટે ઉભાથાઓ, ઉભાથાઓ, કેમ મુંગારહ્યા છો ! અમૃતના સરગ્વી વાણી બોલો ॥ ૪૬ ॥ આંહું કદી જેના મુલ

અસંપાદ્યૈવૈવાહંવિધિંદુહિતૃવત્સલ ॥ ક્રગતોસિપિતમ્તાતઙ્હાગચ્છતપોનિધે ॥ ૪૫ ॥ રણીવદસુ
ધાકલ્પાંકથંતૂળ્ણીમવસ્થિતઃ ॥ ઉત્તિષ્ઠોત્તિષ્ઠહાતાતચિરંસુપ્તોસિસાંપ્રતમ્ ॥ ૪૬ ॥ ઇત્યુક્ત્વાશ્રુમુખીબાલા
વિલલાપમુદ્ધુર્મુદ્ધુઃ ॥ મુક્તકંઠંરોદાર્તાકુર્રીવસુદુઃખિતા ॥ ૪૭ ॥ તત્સુતારોદનંશ્રુત્વાવિપ્રાસ્તદ્
નવાસિનઃ ॥ અતીવકરુણંકોવારોદિત્યસ્મિંસ્તપોવને ॥ ૪૮ ॥ મેધાઋષેઃસુતાશબ્દંશનૈર્નિશ્ચિત્યતા
પસાઃ ॥ સસંભ્રમાઃસમાજગ્મુર્હાહાકારસમન્વિતાઃ ॥ ૪૯ ॥

ઉપર આંસુ છે એવી બાલકી વારંવાર વિલાપ કરવામાંથી અને ટીટોડીના જેવી અતિદુઃખ પામેલી પીઠાવાળી તે હ્રુતકંઠ થી રોવા
લાગી ॥ ૪૭ ॥ તે પુત્રીનું રોવું સાંભળી ને વનમાં વસનારા તપસ્વી બ્રાહ્મણો આ તપોવનમાં કોણ અત્યંત કરુણા ઉપજાવે
એવું રહે છે ? એમ ધારી ફરીથી મેધાવિક્રુષિની પુત્રીના શબ્દનો નિશ્ચય કરી ઉતાવળ મદિત, હાહાકાર યુક્ત આવ્યા ॥ ૪૮ ॥

पु० मा०

॥३२॥

॥ ४९ ॥ आर्वीने सघळाओये पुत्राना खाळामा रहळा मरेळ मुनिने जोया न्यागे वनमां रहनारा सघळा मुनियो रोवा ला-
गा ॥ ५० ॥ तेओर्ये पुत्रीना खोळामांथी शब (मढाने) स्मशानमां शिवनी समीपमां ऊई जई अंते करवाना यज्ञना विधिथी
ळाकडां खडकी वाल्युं ॥ ५१ ॥ वाळीने आव्या पळी कन्याने आश्वामना करी ते सघळाओ पोताने घेर गया अने कन्याए
धैर्य धरी शक्ति प्रमाणे स्वर्च करयुं ॥ ५२ ॥ आ प्रमाणे पितानी परलोक मंत्रंघि देहनी पाछळ करवानी क्रिया पुरी करी

आगत्यददृशुःसर्वेसुतांकस्थंमृतंमुनिम् ॥ ततःमंरुदुःमर्वेमुनयःकाननौक्रमः ॥ ५० ॥ सुतोत्संगाच्छ्वंनी
त्वाश्मशानेशिवसंनिधौ ॥ अंत्येष्टिविधिनाकृत्वातेऽदहनकाष्ठवेष्टितम् ॥ ५१ ॥ ततःकन्यांसमाश्वस्यसर्वेते
स्वगृहान्ययुः ॥ कन्याधैर्यसमालंब्ययथाशक्त्यक्रमेण्ययम् ॥ ५२ ॥ इत्यौर्ध्वदेहिकविधिंप्राणिधायपिच्यंपुत्री
निवासमकरोच्चतपोवनस्मिन् ॥ माविब्यथेपितृजदुःखदवाग्निदग्धाम्भेववत्समरणात्सुरभीविवाला ॥ ५३ ॥
इति श्रीबृहन्नारदीयपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्येश्रीनारायणनाम्दसंवादेकुमांगिविलापोनामाष्टमोऽध्यायः ॥८॥

पुत्रीए तपकरवाने वनमां निवास कन्या के लता जेवी कोमळ ते बालकी (वाछडाना) मगवाथी जेवी गाय होय तेवी पि-
ताथी थयेळां दुःखरूप वनना अग्नि थी वनेली व्यथा पामती हनी ॥ ५३ ॥ आ प्रमाणे बृहन्नारदीय पुराणनां पुरुषोत्तम मा-
हात्म्यमां श्रीनारायणने नारदना संवाद विषे कुमारी विलाप नामना आठमो अध्याय गयो ॥ ८ ॥

भा०टी०

अ० ८

॥३२॥

सूत बोल्या-त्यारपछी विस्मय पामेळा, नारद मुनिए तेने आश्चर्यकारि मेघावि नामना श्रेष्ठ ब्राह्मणनी पुत्रीनुं वृत्तांत पु-
छयुं ॥ १ ॥ नारद पुछवा लागा-हे मुनि! मुनिनी पुत्रीए ते तपोवनमां शुं करयुं अने कया उत्तम मुनियें तेनुं हस्तग्रहण करयुं
॥ २ ॥ श्रीनारायणे जवाब आप्यो-पोतना पिताने संभारी संभारीने वारंवार शोक करतां ने त्यां बसतां तेनो केटलोक

सूतउवाच ॥ ॥ ततस्तंविस्मयाविष्टःपप्रच्छनारदोमुनिः ॥ मेधाविद्विजवर्यस्यसुतावृत्तांतमद्भुतम् ॥ १ ॥
नारदउवाच ॥ मुनेमुनिसुतातत्रकिंचकारतपोवने ॥ कोवामुनिवरस्तस्याःपाणिग्रहमचीकरत् ॥ २ ॥ श्री
नारायणउवाच ॥ निवसंत्यास्ततस्तस्याःकियान्कामोविनिर्गतः ॥ स्मारंस्मारंस्वपितरंशोचंत्याश्चमुहुर्मुहुः
॥३॥ शून्यसद्मनिसंविष्टायूथभ्रष्टांमृगीमिव ॥ गलद्वाष्पौघनयनांज्वलद्धृदयपंकजाम् ॥४॥ विनिःश्वासपरां
दीनांसंरुद्धामुर्गीमिव ॥ चिंतयंतीमपश्यंतींदुःखपारंकृशोदरीम् ॥ ५ ॥ तामाससादभगवान्भविष्यद्वल
नोदितः ॥ यदृच्छयावनेतस्मिन्परमःकोपनोमुनिः ॥ ६ ॥

काल चाल्यो गयो ॥ ३ ॥ टोळामांथी जुदी पडेळी मृगळीनी पेटें एकळी गून्य घरमां बेठेळी, खरतां आंसुओना प्रवाहथी
भरेळां नेत्रोवाळी, बळतां हृदय कमळवाळी रोकेळी सर्पिणीना सरखी, निःश्वास नांखवामां तत्पर, दीन, विचारतां दुःखनो
पार नहि जोती, पातळां पेटवाळी ते कल्याणी पासे भविष्यनां बळें मोकळेळा, समर्थ, उत्तम एवा क्रोधी, मुनि एनी मेळे ते

પુ. મા.

॥૩૩॥

વનમાં આવ્યા ॥ ૪ ॥ ૫ ॥ ૬ ॥ જેની દૃષ્ટિ માત્રથી મો યજ્ઞ કરનારો ઇદ્રપણ ત્રાસપામે જાણે માક્ષાન્ સદાશિવ હોય તેમ જટાના સમૂહથી ઢંકાણલા છે જે ગર્જેદ્ર તમારી આ માતાને અતિ પૂજા કરવાથી અતિ પ્રસન્ન થઈ દેવતાઓને આકર્ષણ કરનારી વિદ્યા (મંત્ર) આપનાર થયા હતા ॥ ૭ ॥ ૮ ॥ કૃષ્ણ કહે છે- હે પૃથ્વીના પાલનાર રાજા અને નારાયણ કહે છે, હે

યદ્દિલોકનમાત્રેણત્રસ્યેદપિશતક્રતુઃ ॥ જટાકલાપસંછન્નઃસાક્ષાદિવસદાશિવઃ ॥ ૭ ॥ યસ્ત્વજ્જનન્યા
ગર્જેદ્રશૈશવોતિપ્રસાદિતઃ ॥ ત્રિદશાકર્ષિણીવિદ્યાંદદાવસ્યૈમુપૂજિતઃ ॥ ૮ ॥ યેનાહમપિભૂપાલ્સર્વદે
વનમસ્કૃતઃ ॥ રથેસંયોજિતઃસાક્ષાદુક્ષિમણ્યાસહનારદ ॥ ૯ ॥ ઉભાભ્યાંચાલિતેમાર્ગેરથેદુર્વાસસાન્વિતે ॥
અત્યુગ્રયાતૃષાશુષ્યતાલ્વોઠપુટ્યાનયા ॥ ૧૦ ॥ સૂચિતોહંજલાર્થિન્યામ્કંધસ્થયુગયાપુરા ॥ ગચ્છન્નેવપદાગ્રે
ણસંપીઢ્યવસુધાતલમ્ ॥ ૧૧ ॥ આનીતવાન્ભોગવર્તીપ્રિયાપ્રેમપરિપ્લુતઃ ॥ સૈવોર્ધ્વગામિનીભૂત્વાતાવન્માત્રે
ણવારિણા ॥ ૧૨ ॥ ન્યવારયન્મહારાજરુક્ષિમણીતૃપ્તમુલ્ત્રણામ્ ॥ તદ્દૃષ્ટ્વાતત્ક્ષણોઘ્રૂતક્રોધેનપ્રજ્વલન્નિવ ॥ ૧૩ ॥

નારદ ! જેને સર્વ દેવતાઓ નમે છે એવો હું હું તેનેપણ સાક્ષાન્ રુક્ષિમણી સાથે ગયમાં જોડયો હતો ॥ ૯ ॥ જ્યારે બેઓ-
રે માર્ગમાં દુર્વાસાથી યુક્ત રથ ચલાવ્યો ત્યારે અતિ ડગ્ર તર્ષથી તાલવું અને હોઠ રૂપપટ્ટીયો સુકાવાને લીધે પૂર્વે જેની કાંધ
ઉપર ધોસરું રહેલ હતું એવાં એ રુક્ષિમણીયે જલની ઇચ્છા મુને જણાવી. પ્રિયાના પ્રેમથી મિજાતાં મેં ચાલતાંજ પગના આગલ્યા

મા. ટી.

અ. ૯

॥૩૩॥

भाग्यी पृथ्वी तलने दावी भोगवती (गंगा) ने आणी (उज्जवती). हे महाराज ते उंचे गति करनार बनी तेढळांज पाणीथी उग्र, रुक्मिणीनी तृषाने मटाढनार थइ. ते जांइ तेज क्षणे उत्पन्न थयेळा क्रोधथी बळता होय तेम प्रलयना अग्निनी पेठें उ-
भाथयेळा, क्रोधि मुनिण शाप आप्यो. अहो श्रीकृष्ण जेथी तमने रुक्मिणी सदा अत्यंत बहाळां छे ते थी प्रियाना प्रेमवडे भिजतां तमें मारुं अपमान करी पोतानी महत्ता बतावतां पाणी पीवराव्युं ॥ १० ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ माटे

प्रलयामिरिवोत्तिष्ठन्शशापकोपनोमुनिः ॥ अहोश्रीकृष्णतेत्यंतवल्लभारुक्मिणीसदा ॥ १४ ॥ यद्गवा-
न्मामवज्ञायप्रियाप्रेमपरिप्लुतः ॥ पाययामासपानीयंमाहात्म्यंदर्शयन्स्वकम् ॥ १५ ॥ दंपत्योरुभयोरे-
ववियोगेस्तुयुधिष्ठिर ॥ इतियोदत्तवान्शापंसएवमुनिसत्तम ॥ १६ ॥ साक्षाद्द्रुद्रांशसंभूतःकालरुद्रइ-
वापरः ॥ अत्रेरुग्रतपःकल्पवृक्षदिव्यफलंमहत ॥ १७ ॥ पतिव्रताशिरोरत्नाऽनुसूयागर्भसंभवः ॥ दुर्वा-
सानाममेधावीयथावैमूर्तिमत्तपः ॥ १८ ॥

ते स्त्री पुरुषनो जरूर वियोग थशे. आ प्रमाणे हे युधिष्ठिर जेणे शाप आप्यो हतो तेज मुनियोमां श्रेष्ठ साक्षात् रुद्रना अंशथी थयेळ जाणे बीजा कालरुद्र होय तेम रहेळा, अहो अत्रिनां उग्र तप रूपि कल्पवृक्षनां देवताइ फलरूप, पतिव्रताओनां मस्तकनां रत्नरूप अनुसूयाना गर्भथी थयेळा, जाणे शरीरने धारणकरनारु तप होय तेम दुर्वासानामे धारण युक्त बुद्धिवाळा अनेक तीर्थो

पु० मा०

॥३४॥

नां जलथी भिजाएल जटार्थी शोभित सारां मस्तकवाला मुनि इता तेने आवना जोड कुमारिका, शाकरूपि समुदधी बहार निक-
ली उभी थइ. धीरजर्थी मुनिना चरणोने नमी नमन करी जंगीने जनकनी पुत्री सीता वाल्मिकने छावे तेरी ते पाताना आश्रममां
आणी बालकी अर्धपग धोवानां जल, जुदी जुदी जातनां वननां फल अने फुलोथी तथा स्वागत प्रश्नधी आदरसहित मुनिनो

नैकतीर्थजलक्लिन्नजटाभूषितसच्छिगः ॥ तमालोक्यसमयांतंकुमारीशोकसागगत ॥ १९ ॥ उन्मज्यो-
त्थायधैर्येणववंदेचरणौमुनेः ॥ नत्वाम्वाश्रममानीयजानकीवाल्मिकियथा ॥ २० ॥ अर्ध्यपादैर्वन्यफ-
लैःपुष्पैश्चविविधैर्मुनिम् ॥ स्वागतंपृच्छ्यमावालापूजयामाससादृग्म् ॥ ततःसविनयाराजन्नुवाचमुनिक-
न्यका ॥ २१ ॥ बालोवाच ॥ नमस्तेतुमहाभागअत्रिगोत्रदिवाकर ॥ कुतोधिगमनंमाधोदुर्भगायाममाश्र-
मे ॥ ममभाग्योदयोजातस्तवागमनतोमुने ॥ २२ ॥ अथवामत्पितुःपुण्यप्रवाहप्रेरितोभवान् ॥ संभा-
वयितुंमामेवत्यागतोमुनिसत्तमः ॥ २३ ॥

सत्कार करवा लागी. पछी हे राजन् मुनिनी कन्या विनय मंहित बालो ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥ बालकीए कथुं-हेमहा
भाग अत्रि ऋषिना गोत्रमां मूर्य रूप, तमने नमस्कारगथाआ हे मज्जन ! हे दुभाग्य वाली छु छनां मारा आश्रममां क्याथी तमारुं
आवहुं थयुं; हे मुनि तमारां पधारवाथी मार्गं भाग्यनो उदय थयो ॥ २२ ॥ अथवा माग पिताना पुण्योना प्रवाह प्रेरणा कर-

भा० प्री०

अ० ३

॥३४॥

વાથી મુનિયોમાં શ્રેષ્ઠ એવા આપ મારી સંભાવના (સંભાવ) લેવાજ આવ્યા ॥ ૨૩ ॥ તમારા જેવા મહાન્માનાં તીર્થરૂપ ચર-
ણની રજને અઢવાથી મારું જન્મ સફળ થયું અને આજ મારું વ્રત પણ સફળ થયું ॥ ૨૪ ॥ તમારા સરાસ્વા, મોહોઠા પુણ્યવાળા
મારી દૃષ્ટિના માર્ગમાં આવ્યા માટે આજ મારું પુણ્ય સફળ થયું અને આજ મારો સંસાર સફળ થયો ॥ ૨૫ ॥ આવુંકહી તે બાલ-
કી તેની આગળ મુંગી ઉભી રહી અને શંકરના અંશથી થયેલા દુર્વાસ મુનિ મંદહામ્ય સહિત આ બોલ બોલ્યા ॥ ૨૬ ॥

ભવાદૃશાંપાદરજસ્તીર્થરૂપમહાત્મનામ્ ॥ સ્પૃશંત્યાઃસફલંજન્મસફલંચાદ્યમેવ્રતમ્ ॥ ૨૪ ॥ અદ્યમેસફલં
પુણ્યમદ્યમેસફલોભવઃ ॥ ભવાદૃશામહાપુણ્યાયન્મેદૃષ્ટિપથંગતાઃ ॥ ૨૫ ॥ એવમુક્ત્વાચસાચાલાતસ્થૌ
તૂર્ણીતદગ્રતઃ ॥ સસ્મિતંમુનિરાહેદંદુર્વામાઃશંકરાશજઃ ॥ ૨૬ ॥ ॥ દુર્વાસાઉવાચ ॥ ॥ સા
ધુસાધુદ્વિજસુતેકુલમભ્યુદ્ધૃતંપિતુઃ ॥ મેધાઋષેઃસુતપસઃફલમેતાદૃશીસુતા ॥ ૨૭ ॥ કેલાસાદહમાગચ્છં
જ્ઞાત્વાતેધર્મશીલતામ્ ॥ ત્વદાશ્રમમનુપ્રાપસ્ત્વયાસંપૂજિતોસ્મ્યહમ્ ॥ ૨૮ ॥ ગમિષ્યામિવરારોદેશીઘ્રં
દરિકાશ્રમમ્ ॥ દૃષ્ટંનારાયણંદેવંસનાતનમુનીશ્વરમ્ ॥ ૨૯ ॥

દુર્વામા એ કહ્યું—મારું સાહું હે બ્રાહ્મણની પુત્રી તે પિતાનાં કુલનો ઉદ્ધાર કર્યો તું આવી પુત્રી છોઈ મેઘાવિ ઋષિનાં સારાં
તપનું ફલછે ॥ ૨૮ ॥ તારું ધાર્મિક સદાચરણ જાણી હું કેલાસથી આવ્યો અને તારા આશ્રમને પામવાથી તે મારી સારી
પૂજા કરી ॥ ૨૯ ॥ હે ગણોથી ઉત્તમ સ્ત્રી હવે હું લોકને કાર્ણે એકાગ્ર, અતિ ઉગ્ર તપ કરનારા, સનાતન, મુનિયોના ઈશ્વર

पु० मा०

॥३५॥

देव नारायणं दर्शनं करवा उतावळी वदरीकाश्रम जइश. बालकी बोली हे ऋषि ! तमारां दर्शनथीज मारो शोकरूप समुद्र मुकाई गयो ॥ २९ ॥ ३० ॥ हवे पळी मारुं सारुं थशे केमके तमें मारी संभाळलीधी. हे दयाना सागर हे मुनि उत्पन्न थयेळ मोहोटी झालवाळा, दवाशिने शुं नथी जाणता (जाणोछो) माटे तेने शांत करो घणुं विचारि जोताक शुंण मारा

तपश्चरंतमेकाग्रमत्युग्रलोकहेतवे ॥ ॥ बालोवाच ॥ ॥ ऋषेत्वद्दर्शनादेवशुष्कोमेशोकसागरः ॥ ३० ॥

अतःपरंशुभंभावियस्मात्संभावितात्वया ॥ समुद्रूतबृहज्ज्वालदावहव्यभुजंमुने ॥ ३१ ॥ किंनवेत्सिदया-

सिंधोतंनिर्वापयशंकर ॥ हर्षहेतुर्नमेकश्चिद्दृश्यतेमुविचारतः ॥ ३२ ॥ नमातानपिताभ्रातायोमेधैर्यं

प्रयच्छति ॥ कथंकारमहंजीवेदुःखसागरपीडिताः ॥ ३३ ॥ यांयांदिशंप्रपश्यामिसासाशून्याविभातिमे ॥

ममदुःखप्रतीकारंकुरुशीघ्रंतपोनिधे ॥ ३४ ॥ नमांकामयतेकश्चित्पाणिग्रहणहेतवे ॥ अतःपरंभविष्या

मिवृषलीतिमहद्द्वयम् ॥ ३५ ॥

हर्षं कारण नथी ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ जे मने धीरज आपे ते माता नथी, पिता नथी अने भाई नथी आमदुःख सागरमां पीडाती हुं केम जीविशकुं ॥ ३३ ॥ हे तपना खजीना रूप, जे जे दिशा जोउच्छं ते ते मने शून्य भासेछे माटे जल्दी मारां दुःखनुं निवारण करो ॥ ३४ ॥ कोइ पण पाणि ग्रहण माटे मारी इच्छा करतो नथी आथी हवे पळी शुं थई जई एवी मने महोटी

भा०टी०

अ० ९

॥३५॥

धास्तीछे ॥ ३५ ॥ हे ब्राह्मण ने काण्ठयी मने निद्रा आवनी नथी, जमवामां रुचियनी नथी अने मरवानी इच्छा वाळीछउं आवो
मारो हवे निश्चयछे, आ प्रमाणे कही जेनां मुख उर आंम आवेलांछे णवी वालकी नेनी आगळ बोलनां अटकी ते समये दुर्वासा
नेना उपायने काजे विचारवा लागा ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ नारायण बोल्या-आवुं मुनिनी पुत्रीनुं वचन माभळी घणा तमोगुण

तस्मान्नजायतेनिद्रानरुचिर्भोजनेमम ॥ ब्रह्मन्मुमूर्षुग्म्येवइतिमेनिश्चयोधुना ॥ ३६ ॥ इत्युक्त्वाश्रुमुखीवाला
विरामतदग्रतः ॥ दुर्वासास्तदुपायार्थविचारमकरोत्तदा ॥ ३७ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ इतिमुनितन
यावचोनिशम्यबहुलतमामुनिगडविचार्यछंदः ॥ अतिशयकृपयाविलोक्यवालांकिमपिहितंनिजगादसार
भूतम् ॥ ३८ ॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्येदुर्वासात्मनोवनागमनंतामनवमोघ्यायः ॥ ९ ॥ ॥
नारदउवाच ॥ ॥ किंविचार्यबृहद्धामापग्मःकोपनोमुनिः ॥ अब्रवीदपिकन्यानांतन्मेब्रूहितपोनिधे ॥ १ ॥

वाळा मुनि दुर्वासा वेदने विचारि घणी कृपायी वालकीने जोड कडपण साग्म्य थयेलुं, हितकारि बोल्या ॥ ३८ ॥ आवी
रीते श्रीकृष्णे बृहन्नारदीय पुराणनां पुरुषोत्तमनां माहात्म्यां दुर्वासास्तु नारायणमां आवुं आ नामनो नरमो अध्याय गयो ॥ ९ ॥

नारद बोल्या-हे तपना भंडार महोशं तेजाम्नि, एग क्रोधि मुनिने शुं विचार करी ते ऋषिनी कन्य ने कष्ट ने मुने कहे.

પુ० મા०

॥૩૬॥

॥ ૧ ॥ સૂત બોલ્યા-હે બ્રાહ્મણો નારદનું બોલતું સાંભળી વદરીકાશ્રમના સ્વામિ છાનું તથા સર્વનું હિતકારિ દુર્વાસાનું વચન કહ્યું ॥ ૨ ॥ શ્રીનારાયણ બોલ્યા-હે નારદ તે વચ્ચે કૃપાલુ મુનિયે મેઘાવિની પુત્રીનું દુઃખ દૂર કરવા જે કહ્યું હતું તે હું કહું છું માટે સાંભળો ॥ ૩ ॥ દુર્વાસા બોલ્યા-હે સુંદરી હું કોઈનેપણ કહેતો નથી ફક્ત તારે માટે વિચારેલ છે જે. છાનાથી

॥ સૂતુવાચ ॥ ॥ નારદસ્યવચઃશ્રુત્વાપ્રોવાચવદરીપતિઃ ॥ દુર્વાસોવચનંગુહ્યંસર્વપાંહિતકૃદ્રિજાઃ ॥ ૨ ॥

॥ શ્રીનારાયણુવાચ ॥ ॥ શ્રુણુનારદવક્ત્રેઽહંયદુક્તંમુનિનનાતદા ॥ મેઘાવિતનયાદુઃખમપનેતુંકૃપાલુના

॥ ૩ ॥ ॥ દુર્વાસાઉવાચ ॥ ॥ શ્રુણુસુંદરિવક્ષ્યામિગુહ્યાદુહ્યતરંમહત ॥ આસ્થ્યેયંનૈવકસ્યાપિત્વદર્થતુ-

વિચારિતમ્ ॥ ૪ ॥ નવિસ્તરંકરિષ્યામિસમાસેનવ્રવીમિતે ॥ ઇતસ્તૃતીયઃસુભગેમાસસ્તુપુરુષોત્તમઃ ॥ ૫ ॥

તસ્મિન્સ્નાતોનસ્તીર્થેમુચ્યતેભ્રૂણહત્યયા ॥ એતત્તુલ્યોનકોપ્યન્યઃકાર્તિકાદિષુસુંદરિ ॥ ૬ ॥ સર્વેમાસાસ્ત

થાપાક્ષાઃપર્વાણ્યન્યાનિયાનિચ ॥ પુરુષોત્તમમાસસ્યકલાંનાર્હતિપોડશીમ્ ॥ ૭ ॥

અતિછાનું ને મદોદુંછે તે તુને કહુંછું માટે સાંભળ ॥ ૪ ॥ વિસ્તાર નહિ કરતાં ટુંકાણમાંજ તુને કહું છું કે હે સારાંભાગ્યવાળી આજથી ત્રિજોજ માસ પુરુષોત્તમ છે ॥ ૫ ॥ તેમાં તીર્થ વિષે નોંહેલો નર ગર્ભહત્યાથી છુટે છે. હે સુંદરી ! આની બરોબર કાર્તિક વગેરેમાં વીજો કોઈ પણ માસ નથી ॥ ૬ ॥ સઘડા મહિના, પચ્ચવાઝાડિયાં અને જે જે પર્વા (પરવ) છે તેઓ

માન્ત્રી૦

અ૦ ૧૦

॥૩૬॥

પુરુષોત્તમ મહિનાના સોલમા ભાગને પળ યોગ્ય નથી ॥ ૭ ॥ શાસ્ત્રોમાં કહેલાં, જે સઘડાં સાધનો છે તેઓ પળ આ માસના સોલમા ભાગનેપણ યોગ્ય નથી ॥ ૮ ॥ હે સુંદરિ વાર હજાર વર્ષ ગંગામાં નહાવાથી જે ફલ થાય અને સિંહ રાશિમાં ગયેલ બૃહસ્પતિ હોય ત્યારે ગોદાવરીમાં એકવાર નાહાવાથી જે ફલ થાય તેજ ફલ પુરુષોત્તમ મહિનામાં હરકોઈ

સાધનાનિસમસ્તાનિનિગમોક્તાનિયાનિત્ર ॥ મામસ્યૈતસ્યનાર્હનિકલામપિચષોઢશીમ્ ॥ ૮ ॥ દ્વાદશાબ્દ સહસ્રાણિગંગાસ્નાનેનયત્ફલમ્ ॥ ગોદાવરીસકૃત્સ્નાનાદ્યત્ફલંમિંદ્રગેપુરૌ ॥ ૯ ॥ તદેવફલમાપ્નોતિમાસે વૈપુરુષોત્તમે ॥ સકૃતસુસ્નાનમાત્રેણયત્રકુત્રાપિસુંદરિ ॥ ૧૦ ॥ શ્રીકૃષ્ણવલ્લભોમાસોનામ્નાચપુરુષોત્તમઃ ॥ તસ્મિન્સંસેવિતેવાલેસર્વંભવતિવાંછિતમ્ ॥ ૧૧ ॥ તસ્માન્નિપેવયાશુત્વંમાસંતંપુરુષોત્તમમ્ ॥ મયાપિસેવ્યતે સોઽયંપુરુષોત્તમવન્મુદા ॥ ૧૨ ॥ એકદાભમ્મસાત્કર્તુમંવરીષંક્રુધામયા ॥ મુક્તાકૃત્યાતદાવાલેસુનાભં હરિણાજ્વલત્ ॥ ૧૩ ॥

ઠેકાણેપણ એકવાર ઠીક નાહાવાથી ફલ મળેછે ॥ ૯ ॥ ૧૦ ॥ હે બાલકી, નામે કરી પુરુષોત્તમ માસ શ્રીકૃષ્ણને વહાલો છે માટે તેને સેવવાથી મગ્ગલી ઇચ્છા પૂર્ણ થાય છે ॥ ૧૧ ॥ હું પળ ઈર્ષથી પુરુષોત્તમની પેઠે જે આ પ્રસિદ્ધ માસને સેવું છું તેથી તું તત્કાલ ને પુરુષોત્તમ માસને સેવ ॥ ૧૨ ॥ હે બાલકી એક દિવસે મેં ક્રોધથી અંબરીષ રાજાને ભમ્મ કરવા

पु० मा०

॥३७॥

कृत्यां मोकली त्यारे विष्णुए मनेजमाव यम्म कग्वा ते वखते प्रकाश पामर्तु सुनाभ नामर्तु चक्र मार्गितर्फ मांक्ल्युं, ते चक्र पुरुषोत्तमनां व्रतथीज पाछुं वल्युं ॥ १३ ॥ १४ ॥ हे मुंदरि ! व्रण लोकने माववाळी भम्म कग्वाने समर्थ ते चक्र ज्यागे मारे बिषे कशुं नहिकरी शकनार थयुं त्यारे मने आश्चर्य थयुं ॥ १५ ॥ माटे हे मार्ग भाग्यवाळी श्रीमान् पुरुषोत्तम पामने मव-

मामेवभम्मसात्कर्तुंतदानींप्रेरितंमयि ॥ पुरुषोत्तमव्रतादेवतचक्रंसंन्यवर्तत ॥ १४ ॥ त्रैलोक्यंभम्मसात्कर्तुंसमर्थतच्चसुंदरी ॥ मय्यकिंचित्करंजातंतदामेविस्मयोऽभवत् ॥ १५ ॥ तस्माद्भजस्वसुभगेश्रीमंतं पुरुषोत्तमम् ॥ इत्युक्त्वामुनिशार्दूलोविगममुनेःसुताम् ॥ १६ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ दुर्वासोवचनंश्रुत्वा-
बालामूढधियावदत् ॥ भाविनाप्रेरिताराजन्नमृयाप्रेरितासर्ता ॥ १७ ॥ दुर्वाससंमुनिश्रेष्ठंमनसिक्रोध संयुता ॥ ॥ बालोवाच ॥ नमह्यंगेचतब्रह्मनयदुक्तंभवतामुने ॥ १८ ॥

आवुं मुनिनी पुत्रीने कही मुनियोमां श्रेष्ठ दुर्वासो विगम पाम्या ॥ १६ ॥ श्रीकृष्ण बोल्या-हे राजन् ! भावियें प्रेरणा करेली अने गुणमां दोष ठराववानी बुद्धिए प्रेरली होवार्थी मनमां क्रोध पामेली बालकी दुर्वासानुं वचन मांभळी मूढ बुद्धिथी मुनियोमां श्रेष्ठ, दुर्वासाने कहेवा लागी. बालकी बोली हे मुनि हे ब्राह्मण नमो जे कशुं ने मने गमतुं नथी ॥ १७ ॥ १८ ॥

भा०टी०

अ० १०

॥३७॥

केम माघवगेरे महिना कशुं नहि कगी शके नागयणाने पाय्या तमें कार्तिक मामने केम कीओछो कहो छो ते कहो ॥ १९ ॥ वैशा-
 ख मास सेववार्थी सारी कामनाने नथी आपतो शुं वळी सदाशिव वगेरे देवताओ सेवा करवार्थी शुं फळ ने आपता नथी
 ॥ २० ॥ अथवा पृथ्वीमां प्रत्यक्ष देखाता देव सूर्यछे ते शुं कामनाओने नथी देता ? वळी जगन्नी माता पार्वती अने गणेश
 कथंमाघादयोमासाअकिंचित्करतांगताः ॥ कथंकार्तिकमामंत्वमूनंवदमितद्दद ॥ १९ ॥ वैशाखःसेवितः
 किंवानदास्यतिसुकामितम् ॥ सदाशिवादयोदेवाःफलदाःकिंनसेविताः ॥ २० ॥ अथवाभुविमार्तडोदे
 वःप्रत्यक्षदर्शनः ॥ सकिंनदाताकामानांदेवीचजगदंबिका ॥ २१ ॥ गणेशःसेवितःकिंवानसंयच्छतिका
 मितम् ॥ व्यतीपातादिकान्योगान्देवान्शर्वादिकानपि ॥ २२ ॥ सर्वानुलंध्यवदतस्त्रपार्किंतेनजा
 यते ॥ अयंतुमलिनोमासः सर्वकर्मविगर्हितः ॥ २३ ॥ असूर्यसंक्रमःश्रेष्ठःक्रियतेचकथंमुने ॥ वेदाहं
 सर्वदुःखानांपारदंश्रीहरिपरम् ॥ २४ ॥ नान्यंपश्यामिभूदेवचितयंतीदिवानिशं ॥ रामाद्राजानकीजानेः
 शंकरात्पार्वतीपतेः ॥ २५ ॥

छे ते सेवन करवार्थी शुं इच्छा नथी पूरता ! व्यतीपात वगेरे यांगोने तथा शिव वगेरे सघळा देवोने ओलंगीने बाळतां
 तमने लाज केम थती नथी ? हे मुनि ! आ मासतो मेळो, सर्व पाकामां निंदा पामेळ, सूर्यनी संक्रांतिथी रहित छतां तेने श्रेष्ठ
 केम करो छो. हे पृथ्वीना देव हुं, उत्तम एवा श्रीविष्णुने सर्व दुःखोना पारने आपनार जाणुं छुं पण दिवमरात्रि विचारतां

पु० मा०

॥३८॥

बीजाने देखती नहीं. जानकी (सीता) ना पति रामथी अन पार्वतीना पनि शंकरथी बीजो कोई पण महोदो देव नहीं के
जे मारा दुःखने मटाडे हे विप्रोना स्वामि हे मुनि एओने छोडी केम मलमासने वग्वाणो छो ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥ २४ ॥
॥ २५ ॥ २६ ॥ आवुं ते, ब्राह्मणनी पुत्रीए कहुं त्यारे ते क्रोधी मुनि बलनां शरीर सहित क्रोधथी गनां नेत्रवाळा थया ॥

नान्यः कोपिमहान्देवोयोमेदुःखंव्यपोहति ॥ एतान्विहायविप्रेन्द्रकथंस्तौपिमलंमुने ॥ २६ ॥ एवमुक्तस्तया
विप्रपुत्र्यासक्रोधनोमुनिः ॥ जाज्वल्यमानोवपुषाक्रोधसंरक्तलोचनः ॥ २७ ॥ तथापिनशशापैनांमित्रजां-
कृपयान्वितः ॥ मूढेयंनैवजानातिहिताहितमपूर्णधीः ॥ २८ ॥ पुरुषोत्तममाहात्म्यंदुर्ज्ञेयंविदुषामपि ॥
किमुतालपधियांपुंसांकुमारिणांविशेषतः ॥ २९ ॥ पितृहीनाकुमारीयंवालादुःखामिभर्जिता ॥ अतीवो-
ग्रतरंशापमदीयंसहतेकथम् ॥ ३० ॥

॥ २७ ॥ तो पण कृपा आववाथी एने मित्रनी पुत्री जाणी शाप आपनाग न थया आ अपूर्ण बुद्धिवाळी अने मूढ होवार्थी
हित अहितने जाणती नहीं ॥ २८ ॥ पुरुषोत्तमनी मोहोटाई विद्वानोने पण दुःखें करी जणाय एवी छे त्यारे ओछी
बुद्धिवाळा पुरुषोने तथा विशेषे करी कुमारीका ओनां दुःखो जाणी शकाय एमां शुं ॥ २९ ॥ आ पिताथी रहित,

भा०टी०

अ० १९

॥३८॥

अने दुःखरूपि अग्निथी शेकायली बालकी मारा अति उग्र शापने केम महन करी शके ! ॥ ३० ॥ आ कारणथीज कृपा
बडे मनमां रहेछा क्रोधने हरी स्वस्थ बनी मुनि अनिविहल ने बालकी प्रत्ये बोल्या ॥ ३१ ॥ दुर्वासाए कहुं—अहो बालकि
तुं मित्रनी पुत्री होवाथी तारेविषे मने कोइपण रीतनो क्रोध नथी, हे भाग्यरहित जेवुं तारा मनमां होय तेवुं इच्छा प्रमाणे

इत्येवंकृपयाक्रोधंसंजहारमनःस्थितम् ॥ स्वस्थोभूत्वामुनिःप्राहतांबालामतिविह्वलाम् ॥ ३१ ॥ दुर्वा-
साउवाच ॥ अहोबालेनमेकोपोमित्रजत्वयिकश्चन ॥ यत्तेमनमिनिर्भाग्येयथारुचितथाकुरु ॥ ३२ ॥
अपरंश्रूयतांबालेभविष्यंकिंचिदुच्यते ॥ पुरुषोत्तममासस्ययत्त्वयाऽनादरःकृतः ॥ ३३ ॥ सर्वथातत्फलं
भाविद्ब्रह्वापरजन्मानि ॥ अतःपरंगमिष्यामिनरनारायणालयम् ॥ ३४ ॥ नचशप्तामयाभीरुमन्मित्रंते
पितायतः ॥ हिताहितंनजानासिबालभावाच्छुभाशुभम् ॥ ३५ ॥

कर ॥ ३२ ॥ बीजुं हे बालकि बनवानुं कइपण कहुं लुं ने सांभळ ते जे पुरुषोत्तम मासनो अनादर कयो ॥ ३३ ॥ माटे सर्व रीते
तेनुं फल आ अथवा बीजा जन्ममां थगे हवे पछी हुं नरनारायणना आश्रममां जवानो छउं ॥ ३४ ॥ हे बीकण जे कारण
थी तारो पिता मारो मित्र हनो ने कारणथी मे नने शाप नथी आप्यो तुं बालपणथी हित अहितने तथा सारा नठारनो

પુ० મા०

॥૩૯॥

મા० ટી०

અ० ૧૦

॥૩૯॥

સમજતી નથી ॥ ૩૫ ॥ તારું કલ્યાણ થાઓ હું જઈશ મારો વસ્ત્ર વૃથા ન જાઓ મારું નટારું જે થવાનું હોય છે તે કોઈ થી પણ તજાતું નથી ॥ ૩૬ ॥ શ્રીકૃષ્ણ બોલ્યા—આમ કહી ઇટ નમોગુણી. તપસ્વી, મુનિ દુર્વામા ચાલ્યા અને તેજ વસ્ત્રને પુરુષોત્તમની નિદાથી તે નિસ્તેજ બની ॥ ૩૭ ॥ ઘણો કાલ વિચારિ તત્કાલ ફલને દેનારા, દેવોના અધિપતિ, પાર્વતીના

સ્વસ્તિતેસ્તુગમિષ્યામિમાસ્તુકાલાત્યયોમમ ॥ શુભંશુભેતરંભાવિનકેનાપ્યનુલંઘ્યતે ॥ ૩૬ ॥ શ્રીકૃષ્ણ-
ઉવાચ ॥ ॥ इत्युदीर्यजगामाशुतामसन्तापसोमुनिः ॥ तत्क्षणंनिष्प्रभामाभूत्पुरुषोत्तमहेलया ॥ ३७ ॥
विमृश्यसुचिरंकाळंतत्कालफलदंशिवम् ॥ आराधयामिदेवेशंतपसापार्वतीपतिम् ॥ ३८ ॥ इतिनिश्चि-
त्यमनसामेधावितनयानृप ॥ दुष्करंतत्तपःकर्तुमियेषस्वाश्रमेस्थिता ॥ ३९ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥
आर्षेयीप्रबलमुनेर्वचोविनिर्द्यप्रोद्युक्तांधकरिपुसेवनेवनेम्बे ॥ लक्ष्मीशंवहुलप्रदंविहायसावित्रीपति-
मपितादृशंनिरस्य ॥ ४० ॥

પતિ, શિવને સેવું આ પ્રમાણે મનથી નિશ્ચય કરી હે નૃપ મેધાવિની પુત્રીએ આશ્રમમાં રહિને દુઃસ્વેકરાય એવું તપ કરવા ઇચ્છા કરી ॥ ૩૮ ॥ ૩૯ ॥ સૂત બોલ્યા—ઋષિની પુત્રી અતિબલવાન દુર્વામા મુનિમાં વચનને નિંદિ વહુ ફલને દેનારા, લક્ષ્મી ના પતિ વિષ્ણુને અને તેવા સાવિત્રીના પતિ બ્રહ્માને પણ નજી પોતાનાં વનમાં અધકાસુરના શત્રુ શિવની સેવામાં ગૂંચ ઉદ્યોગી

थई ॥ ४० ॥ आरीते श्रीबृहन्नारदीय पुराणनां पुरुषोत्तममामनां यात्रान्म्यना श्रीनागयणने नारदना, संवादमां कुमारीनो शिवनां आराधनना उद्योगनो दशमो अध्याय गयो ॥ १० ॥

नारद बोल्या-हे महामुनि ए कुमारीए सर्व मुनियोथी पण अति दुःखे कराय एवं महोदं कर्म कर्तुं ते मुने कहो ॥ १ ॥

इति श्रीबृहन्नारदीयपुराणे पुरुषोत्तममाहात्म्ये श्रीनागयणनाम्संवादे कुमारीशिवाराधनोद्योगो नाम दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ अचीकम्कुमारीयं महत्कर्म सुदुष्करम् ॥ मुनीनामपि सर्वेषां तन्मेव दमहामुने ॥ १ ॥ श्रीनारायण उवाच ॥ ॥ अथारभत कल्याणीतपः परमदारुणम् ॥ चिंतयंती शिवं शांतं पंचवत्क्रसनातनम् ॥ २ ॥ भुजंगभूषणं देवं नंदिभृंगिनिषेवितम् ॥ चतुर्विंशतितत्त्वैश्च गुणैस्त्रिभिर्भिष्टुतम् ॥ ३ ॥ महासिद्धिभिर्गुणैः प्रकृत्या पुरुषेण च ॥ चंद्रखंडलसद्मालंजटाजूटविराजितम् ॥ ४ ॥

श्रीनारायणें कहुं-पछी शांत, पांचमुखवाळा, सनातन, सपर्यो रूपि आभूषणोवाळा नंदि अने भृंगि नामना गणोए सेवेला, चोविश तत्त्वोए तथा त्रण गुणोए स्तुति कराता, आठ मोहोटी सिद्धियोए अने प्रकृति तेमज पुरुषें वस्वाण कराता, चंद्रना भागथी शोभित कपालवाळा, जटाना ममूहथी शोभित, देव, शिवनुं चिंतन करतां

બાલકીર્ણ અતિભયંકર તપ આરંભ્યું ॥ ૨ ॥ ૩ ॥ ૪ ॥ તે (શિવ) ને અંતઃકર્ણમાં ધારિ તેણે દુઃસ્વેકચ્યું એવં મહોદ્ધુ તપ કર્યું
 ઝનાલાના સૂર્યના તાપમાં પાંચ અગ્નિયોના મધ્યમાં રહેલી, અને હેમંત તથા શિશિર ઋતુમાં ઠંડાં પાણીમાંહે રહેલી સ્પષ્ટ મુખ-
 વાળી તે જેવું જલમાં રહેલું કમલ શોભે તેવી શોભતી હતી ॥ ૫ ॥ ૬ ॥ મસ્તકની નીચે ફેલાણા મુંદર કાલા કેશથીયુક્ત

ચચારદુશ્વરંબાલાતમુદ્દિશ્યપરંતપઃ ॥ પંચાગ્રીનાંચમધ્યેસાસ્થાયિનીગ્રીષ્મગેરવૌ ॥ ૫ ॥ હેમંતેશિશિરેચૈ-
 વશીતવાર્યંતરસ્થિતા ॥ વ્યક્તવત્કાતથારેજેજલસ્થંકમલંયથા ॥ ૬ ॥ શિરોધઃપ્રમૃતરયામનીલાલકવિ-
 ગુંઠિતા ॥ જંબાલવહ્નરીપુંજૈર્વેષ્ટિતેવાવભૌજલે ॥ ૭ ॥ બ્રહ્મરંધ્રાદ્દેતશ્રીમદ્ધૂમરાજિર્વ્યદ્દશ્યત ॥ નલિનંસે-
 વ્યમાનેવમિલિંદાલિઃપ્રસર્પિણી ॥ ૮ ॥ વર્ષાસ્વનાવૃતાશેતેસ્થંડિલેઘૃસિકાન્વિને ॥ સંધ્યયોરુભયોસ્તન્વી-
 ધ્રૂમપાનમચીકરત્ ॥ ૯ ॥

તે જલમાં જાણે કાદવમાં ડગેલી વેલથી વિંટાળેલી હોય તેમ શોભતી હતી ॥ ૭ ॥ તેનાં બ્રહ્મરંધ્ર (માથાનાંછિદ્ર) માંથી
 નિકલેલી શોભિત ધૂમાડાની પંક્તિ જાણે વિસ્તારવાળી ભ્રમરાઓની પંક્તિ કમલને સેવતી હોય તેમ દેખાતી હતી ॥ ૮ ॥
 વર્ષાકાળમાં આસનવાળાં સ્થંડિલપર ઓઢ્યાવાગ્ગ સુતી હતી અને પાતળાં શરીરવાળી તે વે સંધ્યામાં ધૂંવાડાનું પાન કરતી

હતી ॥૬૯॥ તેનું તપ સાંભળી ઇંદ્ર ઘણી ચિંતા પામ્યો મગલા દેવતાઓયે દુઃખે કગી પરાભવ પમાડાય એવી અને મહર્ષિઓયે દુઃખે કગી પરાભવ પમાડાય એવી અને મહર્ષિઓ ઇચ્છા કરવાયોગ્ય થઈ ॥ ૧૦ ॥ હે રાજાઓને શોભાવનાર રાજપુત્ર, આરીતે ઋષિની પુત્રીને તપમાં પ્રવૃત્ત થતાં નવહજાર વર્ષ વીતિગયાં ॥ ૧૧ ॥ તેનાં તપથી પ્રસન્ન થયેલા, પાર્વતીના પતિ, ભગવાન

પુરંદરઃપરાંચિંતામવાર્પિંશ્રુત્યતત્તપઃ ॥ દુર્ધર્ષાદિવિજેઃમર્વૈઃમ્પૃહણીયામહર્ષિભિઃ ॥ ૧૦ ॥ એવંતપસિવૃત્તા-
યોર્માર્ષય્યાંનૃપનંદન ॥ ગતાન્યબ્દમહમ્નાણિનવરાજન્યભૂષણ ॥ ૧૧ ॥ સંતુષ્ટસ્તપસાતસ્યાભગવાન્પાર્વ-
તીપતિઃ ॥ દર્શયામાસવાલાયૈનિજંરૂપમગોચરમ્ ॥ ૧૨ ॥ તદ્દૃષ્ટ્વાસહમોત્તસ્થૌદેહઃપ્રાણમિવાગતમ્ ॥
તપઃકૃશાપિસાવાલાત્દૃષ્ટપુષ્ટાતદાભવત્ ॥ ૧૩ ॥ ભૂરિવાતપમંક્લિષ્ટાદેવમીઢાગરીયસી ॥ સાવાલાઝ્વન-
તાભૂત્વાવવંદેગિરિજાપતિમ્ ॥ ૧૪ ॥

એવા મહાદેવજી એ બાલકોને પોતાનું ઇંદ્રિયોથી ન જણાય એવું રૂપ દર્શાવ્યું ॥ ૧૨ ॥ ને જોઈને તપથી દુર્બલી થયેલી પણ તે બાલકી જેમ પ્રાણને આવતો જોડ દેહ ઉઠે તેમ તત્કાલ ઉભી થઈ અને તે વચ્ચે તડકાથી કલેશ પામેલી પૃથ્વી વરસાદને પામવાથી જેવી શ્રેષ્ઠ થાય તેવી હૃષ્ટપુષ્ટ બની ગઈ તે બાલકી નમ્ર થઈને પાર્વતીના પતિ શિવને વંદન કરવા લાગી

પુ. મા.

॥૪૧॥

॥ ૧૩ ॥ ૧૪ ॥ એને ભક્તિવાળાં મનથી માનસિક ઉપચારો વડે વિશ્વવદિત, જગન્ના નાથને પૂજી સ્તુતિ કરવા
લાગી ॥ ૧૫ ॥ બાલકી બોલી-અરે પાર્વતીના પ્યાર પ્રાણનાથ હે મમર્થ, પ્રાણિયોના ઈશ્વર હે ગૌરીશ્વર હે ભર્ગ હું
તમને નમું છું હે ચંદ્ર સૂર્ય અને અગ્નિથી શોભિત ત્રણ નેત્રવાળા, માથાની ગ્વોપરીઓની માલાવાળા અને મારા આધાર

માનસૈરુપચારૈસ્તંસંપૂત્યવિશ્વવાંદિતમ્ ॥ તુષ્ટાવજગતાંનાથંભક્તિયુક્તેનચેતસા ॥ ૧૫ ॥ ॥ બાલો
વાચ ॥ ॥ અયેશૈલજાવલ્લભપ્રાણનાથપ્રભોભર્ગભૂતેશગૌગેશશંભો ॥ તમઃમોમમૂર્યાગ્નિદિવ્યત્રિનેત્રમ
દાધારમુંડાસ્થિમાલિન્નમસ્તે ॥ ૧૬ ॥ નરોનેકનાપાભિભૂતાંગપીડઃપરંઘોરમંસાસ્વાધૌનિમમઃ ॥ સ્વલ
વ્યાલકાલોગ્રદંષ્ટ્રાભિદષ્ટોવિમુચ્યેદ્વતંશરણ્યંપ્રપન્નઃ ॥ ૧૭ ॥ વિભોયેનવાણઃસ્વકીયીકૃતશ્ચમૃતાજી
વિતાલર્કભૂપાલપત્ની ॥ દયાનાથભૂતેશચંડીશમવ્યભવત્રાણમૃત્યુંજયપ્રાણનાથ ॥ ૧૮ ॥

રૂપ હું તમને નમું છું ॥ ૧૬ ॥ અનેક સંતાપોથી પરાભવ પામેલાં અંગોની પીડાવાળો, ભયંકર સંસારરૂપિ
સમુદ્રમાં અત્યંત બુડેલો. અને દુર્જનરૂપ સર્પની કાલ જેવી વીદામણી દાઢે ડસેલો માણસ. તમને શરણ પામવાથી
છુટે છે ॥ ૧૭ ॥ હે વિભુ દયાના નાથ. ભૂતોના ઈશ્વર. ચંડીના પતિ. કલ્યાણરૂપ, મંસારથી બચાવનાર, મૃત્યુને જી-

ભા. યી.

અ. ૧૧

॥૪૧॥

તનાર, પ્રાણના નાથ, યજ્ઞનો ધ્વંસ (નાશ) કરનાર, સમસ્ત શત્રુઓને હણનાર, સદા સેવકોના જન્મને ટાલનાર, જન્મને
હરનાર પૂર્વે સૃષ્ટિને કરનાર, પ્રાણનાથ, અને હે પાપોને હરનાર તમને નમું છું માટે જેણે વાળામુરને પોતાનો કરણો હતો
અને જેણે મરેલી, અલર્ક રાજાની સ્ત્રીને જીવાડી હતી તે આપ આપનીનું રક્ષણ કરો ॥ ૧૮ ॥ ૧૯ ॥ આ રીતે હે રાજા મન

મસ્તુત્યઃસર્વતઃસમસ્તારિહર્તઃસદામેવકાનાંભવધ્વંસકર્તઃ ॥ નમોજન્મહર્તઃપુરાસૃષ્ટિકર્તસ્ત્વદીયાનવપ્રાણ
નાથાઘર્તઃ ॥ ૧૯ ॥ इत्येवंमनसावाचाशिवंस्तुत्वातपस्विनी ॥ विग्राममहाभागामेधावितनयानृप ॥ २० ॥
॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ तत्कृतंस्तोत्रमाकर्ण्यतपसोऽग्रतरेणच ॥ प्रसन्नवदनांभोजस्तमुवाचसदा
शिवः ॥ २१ ॥ ॥ शिवउवाच ॥ ॥ वरंवरयभद्रंतेयस्तेमनवांछितः ॥ प्रसन्नोस्मिमहाभागेमामा
खिदतपस्विनि ॥ २१ ॥

તથા વાળીથી શિવની સ્તુતિ કરી તપસ્વિ. મહાભાગ્યવાળા, મેધાવિની પુત્રી વિરામ પામી ॥ ૨૦ ॥ શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું—તેણે
કરેલી સ્તુતિ સાંભળવાથી અને અતિ ઉગ્ર તપથી. પ્રસન્ન મુખકમલવાળા, સદાશિવ તેને કહેવા લાગ્યા ॥ ૨૧ ॥ શિવે બોલ્યા—હે
મંદાભાગ્યવાળી, તપ કરનારિ, હું પ્રસન્ન થયો છું માટે સ્વેદ ન કર તારું કલ્યાણ થશે તારા મનમાં જે ઇચ્છા હોય તે

પુ. મા.

॥૪૨॥

વર માંગ ॥ ૨૨ ॥ તે સાંભળીને હે રાજન્ મહોટા આનંદમાં નોંઢેલી એ કુમારીકા અતિ પ્રમત્ત થયેલા સદાશિવ પ્રન્યે
આ વચન બોલી ॥ ૨૩ ॥ બાલકીર્ણ કહ્યું-હે દીનોના નાથ, દયાના સમુદ્ર અને હે પ્રભુ જો મારી ઉપર પ્રમત્ત છો તો મારું
ધરેલું આપો. વાર ન કરો ॥ ૨૪ ॥ હે મહાદેવ, પતિ આપો મને પતિ આપો હું પતિને વારંવાર માગું છું માટે પતિ આપો

તદાકર્ણ્યકુમારીયમહાનંદપરિપ્લુતા ॥ ઉવાચવચનંરાજન્મુપ્રમત્તંસદાશિવમ્ ॥ ૨૩ ॥ ॥ બાલોવાચ ॥
દીનિનાથદયાસિંધોપ્રસન્નશ્રેન્મમોપરિ ॥ તદાત્મકામિતંદેહિમાવિલંબંકુરુપ્રભો ॥ ૨૪ ॥ પતિંદેહિપતિ-
મહ્યંપતિંપતિમહંવૃણે ॥ પતિંદેહિમહાદેવનાન્યન્મોર્ચિતિતંહૃદિ ॥ ૨૫ ॥ એવમુક્ત્વાતદાર્પેયીવિરરામ-
કપર્દિનમ્ ॥ તદાકર્ણ્યમહાદેવોજગાદમુનિકન્યકામ ॥ ૨૬ ॥ ॥ શિવઉવાચ ॥ ॥ ત્વયાયત્સ્વમુખે
નોક્તંતદસ્તુમુનિકન્યકે ॥ પંચકૃત્વસ્ત્વયાયસ્માન્પતિઃમંપ્રાર્થિતોધુના ॥ ૨૭ ॥

મારાં હૃદયમાં બંધું વિચારેલું નથી ॥ ૨૫ ॥ આવું શંકરને કહો તે મમયે કૃષિની પુત્રી વિરામ પામી અને તે સાંભળી
મહાદેવ મુનિની કન્યાને આવું કહેવા લાગ્યા ॥ ૨૬ ॥ શિવ બોલ્યા-હે મુનિની કન્યાએ જે પોતાને મોઢે કહ્યું તે થશે હે સુંદરિ
તે જેથી હમણાં પાંચવાર પતિ માગ્યો તેથી તારા પાંચ પતિ શુભ, સર્વ ધર્મને જાણનારા, સજ્જન, સત્યપણાક્રમવાળા, યજ્ઞકરનારા પો-

મા. ટી.

અ. ૧૧

॥૪૨॥

ताना गुणोथी ख्याति पामेला, सत्य प्रतिज्ञावाळा, जीतोद्रेय, सत्रळा नारा मुग्धने जोनाग, अने गुणोथी शोभनारा राजा थशे ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ श्रीकृष्णें कहुं-आवु ते महादेवनुं अतिप्यारुं नहि एवुं वचन सांभळी बोलवामां कुशल बालकी नम्र थईने बोली ॥ ३० ॥ बालकीए कहुं-हे पार्वतीना पति सदाशिव, आ प्रमाणे मने लोकमां अति कौतुक न था ओ केमके एक स्त्रीने एकज

तस्मात्पंचभविष्यंतिपतयस्तवसुंदरि ॥ शूराःसकलधर्मज्ञाःसाधवःसत्यविक्रमाः ॥ २८ ॥ यज्वानःस्वगु-
णख्याताःसत्यसंधाजितेंद्रियाः ॥ तन्मुखप्रेक्षकाःसर्वेराजन्यागुणशालिनः ॥ २९ ॥ ॥ श्रीकृष्ण-
उवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यवचस्तस्यधूर्जटेरनतिप्रियम् ॥ उवाचावनताभूत्वाबालावाक्यविशारदा ॥ ३० ॥
॥ बालोवाच ॥ ॥ एवमगिरीजाकांतमास्तुलोकेऽतिकौतुकम् ॥ एकस्थाएकएवास्तिभर्तानार्याः
सदाशिव ॥ ३१ ॥ नदृष्टानश्रुताक्रापिनार्यैकापंचभर्तृका ॥ एकस्यपंचपत्न्यस्तुपुरुषस्यभवांतिहि ॥ ३२ ॥
त्वदीयाहंकथंशंभोभवेयंपंचभर्तृका ॥ नैवार्हमिवचस्त्वेवमयिवक्तुंकृपानिधे ॥ ३३ ॥

पति होय छे ॥ ३१ ॥ कयांपण एक स्त्री पांचपतिवाळी नथी जोड के नथी सांभळी पण एक पुरुषने पांच स्त्री होय छे ॥ ३२ ॥
ह कृपाना समुद्र शंभु हुं तमारी थईने केम पांच पतिवाळी थाउं ' मागेविषे तमे आवुं वचन कहेवा योग्य नथी ॥ ३३ ॥

पु० मा०

॥४३॥

कारण के हे प्रभु हुं तमारी छुं माटे तमनेज लाज थशे आवुं तेनुं वचन सांभली शंकरें फगीने तेन कहुं ॥ ३४ ॥ शिव
बोल्या-हे विकण तुने आ जन्ममां नहिं थाय पण मे जे वहुं ने बीजा जन्ममां थमे तेमां तुं तपनां बल्लथी स्त्रीनां शरीरथी नहि
जन्मेली थइश ॥ ३५ ॥ अने स्वामिथी थयेलां मुखने पाम्या पछी उत्तम पदने पामिश. हे सारी भगवालि पूर्वे ते मां

तवैवजायते लज्जात्वदीया हं यतः प्रभो ॥ इत्याकर्ण्य वचस्तस्याः शंकरः प्राह तां पुनः ॥ ३४ ॥ शिव उवाच ॥
मास्तु ते स्मिन् भवे भीरु भव्यतं त्परजन्मानि ॥ अयोनिमं भवानत्र भविष्यसितपो बलात् ॥ ३५ ॥ भर्तृजं-
सुखमासाद्य ततो गन्त्री परंपदम् ॥ दुर्वामामे प्रियामूर्तिः मत्त्वयाऽवमतः पुरा ॥ ३६ ॥ सचेत्कोपावृतः सुभ्रूनि
र्दहेद्भुवनत्रयम् ॥ त्वया गर्वातिरेकेण ब्रह्म तेजः प्रमर्दितम् ॥ ३७ ॥ पुरुषोत्तमस्त्वयामासोन कृतो भगव
त्प्रियः ॥ यस्मिन्नर्पितमैश्वर्यं श्रीकृष्णेनात्मनः स्वकम् ॥ ३८ ॥ अहं ब्रह्मादयो देवानां रदाद्यास्तपस्विनः ॥
यदादेश करवाले तदाज्ञां को विलंघयेत् ॥ ३९ ॥

प्रिय शरीररूप जे दुर्वासा छे तेनु अपमान कयुं छे जो ते कोपायमान थाय नो त्रण जगनुने वाली नांखे आवुं छनां तें
घणा गर्व थी ब्राह्मणनां तेजनुं अपमान कयुं वली नें जेमा श्रीकृष्णें पोताथी पोतानुं सामर्थ्य आपेल छे एवो भगवाननो
प्यारो पुरुषोत्तम माम करेलो नथी ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ हे ब्राह्मणिके हुं ब्रह्मावगरे देवताओ. नारद वगरे तपस्वियो जेनी

भा० टी०

अ० ११

॥४३॥

આજ્ઞાને ઉઠાવનારા છીયે તેની આજ્ઞાને કોણ ઓલંગે ॥ ૩૯ ॥ તે લોકમાં માન પામેલા માસને હે મૂઢ તે પૂજ્યો નથી આથી હે
બ્રાહ્મણની પુત્રિ તુને પાંચ પતિ થશે ॥ ૪૦ ॥ હે બાલકિ પુરુષોત્તમનું સ્વંદન કર્યાથી આમાં ફેર થશે નહિ જે તે માસની
નિંદા કરે છે તે જરૂર ઘોર નરકમાં જાયછે ॥ ૪૧ ॥ વઢી તેનું અવલું થાય છે ને ક્યારેપણ બીજી રીતે થતું નથી જે ઓ
પુરુષોત્તમના ભક્ત છે તેઓ પુત્ર, પૌત્ર અને ધનવાળા થઈ આ લોકને પરલોકની સિદ્ધિને પામ્યા છે પામેછે અને પામશે

સમાસોનત્વયામૂઢપૂજિતોલોકપૂજિતઃ ॥ અતસ્તેપંચભર્તારેભવિષ્યંતિદ્વિજાત્મજે ॥ ૪૦ ॥ નાન્યથાભાવિ
તદ્દાલેપુરુષોત્તમસ્વંદનાત ॥ યોવૈનિંદતિતંમાસંસયાતિઘોરૌરવમ્ ॥ ૪૧ ॥ વિપરીતંભવેત્તસ્યનકદાપ્યન્ય
થાભવેત્ ॥ પુરુષોત્તમસ્યયેભક્તાઃપુત્રપૌત્રધનાન્વિનાઃ ॥ ૪૨ ॥ એહિકામુષ્મિકીંસિદ્ધિયાતાયાસ્યંતિયાંતિ
ચ ॥ વયંસર્વેપિગીર્વાણાઃપુરુષોત્તમસેવિનઃ ॥ ૪૩ ॥ યસ્મિન્સંસેવિતેશીઘ્રંપ્રીયતેપુરુષોત્તમઃ ॥ સેવનીયંક
થંમાસંનભજામસુમધ્યમે ॥ ૪૪ ॥ અત્યુત્કટાનાંમહતાંવચોમિથ્યાકથંવદ ॥ અનુનેયાહિમુનયઃસદસદ્દા
દવાદિનઃ ॥ ૪૫ ॥ વદન્નેવંનીલકંઠઃક્ષિપ્રમંતર્દધેહરઃ ॥ ચક્રિતાસાવદદ્દાલાયૂથભ્રષ્ટામૃગીયથા ॥ ૪૬ ॥

અમે સઘળા દેવતાઓ પણ પુરુષોત્તમને સેવિયે છીયે ॥ ૪૨ ॥ ૪૩ ॥ હે સારા મધ્યવાળી જેની સેવાથી પુરુષોત્તમ
(શ્રીકૃષ્ણ) ઝટ પ્રસન્ન થાય છે તે સેવવા યોગ્ય માસને કેમ ન સેવિયે ! ॥ ૪૪ ॥ અતિ ઊગ્ર મોહોટા ઓનું વચન
કેમ સ્વોટું થાય કહે (અર્થાત્ ન થાય) માટે સારા નઠારા બોલ કહેનારા મુનિયોને માનવા જોઈયે, ॥ ૪૫ ॥ આનું કહેતા

पु० मा०

॥४४॥

श्यामकंठवाळा शिव झट अंतर्धान थया अने ते बालकी टोळांथी जुदी पडेली मृगलोनी पेटें चकित थई ॥ ४६ ॥ मूत बोल्यो—
हे मुनिश्वरो जेनो चंद्रमाना भागथी चिन्हवाळा कपालनो भाग छे एवा सदाशिव पोतानी दिशामां गया त्यारे जेवीरीते
वृत्रासुरने मारनारा इंद्रने हत्या पीडती इती तेवीरीते मुनिराजनी कन्याके चिंता पीडवा लागी ॥ ४७ ॥ आ

मूतउवाच ॥ शशांकलेखांकितभालदेशेसदाशिवेशैवदिशंप्रयाते ॥ चिंतावबाधेमुनिराजकन्यांहत्याय
थावृत्रहणंमुनीशाः ॥ ४७ ॥ ॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयपुगणेपुरुषोत्तममाहात्म्येशिववाक्यंनामएकादश
शोध्यायः ॥ ११ ॥ ॥ ६ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ शितिकंठेगतेनाथवालाकिमकरोच्छुचा ॥ तन्मेवदवि
नीतायशुश्रूषाधर्मसिद्धये ॥ १ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ एवमेवपुगपृष्ठःश्रीकृष्णःपांडुमूनुना ॥
यदुवाचवचोराज्ञेतन्मेनिगदतःशृणु ॥ २ ॥

प्रमाणे श्रीबृहन्नारदीय पुराणनां पुरुषोत्तममाहात्म्यमां शिववाक्यनामनो अगीयारमोअध्याय गयो ॥ ११ ॥ नारदें
पृच्छयुं—हेनाथ ज्यारे नीलकंठ एवा शिव गया त्यारे बालकी ए शोकथी शुं कच्युं ते विनयथी रह्यो छुं माटे मुने
सांभळवानी ईच्छाना धर्मनी मिद्धि सारु कह्यो ॥ १ ॥ श्रीनारायणे वहुं—आवुंज पूर्वे पांडवे श्रीकृष्णने पृच्छयुं हतुं अने तेणे

भा०टी०

अ० ११

॥४४॥

રાજાને જે વચન કહ્યું હતું તે મારા કહે વાથી સાંભળો ॥ ૨ ॥ શ્રીકૃષ્ણ-બેલ્યા છે રાજન આરીતે શિવના જવાથી નિસ્તેજ,
નિઃશ્વાસમાંતત્પર ભયપામેલી, અને આંસુઓ મહિન નેત્રવાળી થયેલી તે, પાનલાં પેટવાળી, તપ કરનારી ચાલકી કુમારિકા હૃદય
રૂપિ અગ્નિની શ્લઙ્ગલતી શાલથી સળગેલાં અગવાળી હોવાથી જેવી દાવામિત્રદેં પાંદડાં વગેરે બલવાથી છતાં હોય તેવી બની

॥ શ્રીકૃષ્ણઉવાચ ॥ ॥ એવંગતેશિવેરાજન્માત્રાલાવિગતપ્રભા ॥ નિઃશ્વાસપરમાભીતાસાશ્રુનેત્રાકૃ-
શોદરી ॥ ૩ ॥ હૃદયામિલમઙ્ગાલાઙ્ગવલિતાંગીકુમારિકા ॥ દાવામિદગ્ધપત્રાસાલતેવાસતપસ્વિની
॥ ૪ ॥ દુઃસ્વમીર્ષ્યામામવત્યામેવંકાલોમહાનૃગતઃ ॥ અસૌતામવચસ્કંદનાદૃશીતાપસીપ્રભુઃ ॥ ૫ ॥
સહસાતાંસમાપન્નાંફણીવાખુનિવેશનમ્ ॥ ઇતિકાલેનચલિનાવશંનીતાતપસ્વિની ॥ ૬ ॥ પ્રાવૃષ્ણમેઘાવૃતે
વ્યોમ્નિવિદ્યુત્સૌદામનીયથા ॥ તથાઽઽશ્રમેસ્વકેનષ્ટાતપસાદગ્ધકલ્મષા ॥ ૭ ॥

॥ ૩ ॥ ૪ ॥ આરીતે કૃષિની પુત્રીને દુઃસ્વપામતાં મહોટો કાલ ચાલ્યો ગયો અને તે તેથી તાપસીને મર્થ કાલેં ઘેરી જેમ સર્પ
ઉદરનાં સ્થાનકને પોહોંચે તેમ દુઃસ્વપામતી તે કન્યાને તત્કાલ કાલ પ્રાપ્તથયો આ રીતે ચલવાનું કાલેં તપ કરનારી કન્યાને
વર્ષાકાલનાં વાદળાંઓં ઘેરેલાં આકાશમાં રહેલી સુદામા પર્વતની વિજલીનીપેટે વગવળાને પ્રાપ્તકરીને તે રીતે પોતાના

પુ० મા०

॥૪૫॥

આશ્રમમાં તપથી જેનાં પાપ વર્તી ગયાંછે એવી તે નાગપામી ॥ ૭ ॥ ૬ ॥ ૭ ॥ તેજ વગ્વંતે વર્ષિષ્ઠ, યજ્ઞમેનગાજાણ મહોદ્ધા સગ સામાનવાળો, ઉત્તમ યજ્ઞ કરવા માંડયો હતો તેના યજ્ઞના કુંડમાંથી મોનાના સગ્ગ્વી કાંતિવાળી, કુમારિકા પેદા થઈ. તે આ દ્રુપદરાજાની પુત્રી દ્રૌપદી પૃથ્વીના સર્વ લોકોમાં પ્રસિદ્ધ થઈછે ॥ ૮ ॥ ૯ ॥ જે પૂર્વે ઋષિની પુત્રી હતી તે આ દ્રૌપદી હે રાજન સ્વયંવરમાં રાજાઓનું મંડલ શોભ પામવાથી ભીષ્મ કર્ણ વગેરે સઘળા ઘણા રાજાઓને તૃણરૂપ કરી અર્જુને મત્સ્યવેધ કરેલો

તદાનીમેવધર્મિષ્ઠોયજ્ઞસેનોનરાધિપઃ ॥ બૃહત્ત્મંભાગસંપન્નમકગેઘજ્ઞમુત્તમમ્ ॥ ૮ ॥ તદ્યજ્ઞકુંડાદુઙ્ગતાકુ મારીકનકપ્રભા ॥ સેયંદ્રુપદશાર્દૂલતનયાપ્રથિતાભુવિ ॥ ૯ ॥ દ્રૌપદીસર્વલોકેષુહ્યાર્ષેયીયાપુરાઽભવત્ ॥ સેયંસ્વયંવરેરાજન્મત્સ્યવેધેકૃતેસતિ ॥ ૧૦ ॥ લઘ્વાર્જુનેનપાંચાલીશ્રુભિતેરાજમંડલે ॥ તૃણીકૃત્યનૃપાન્સર્વા નૃભીમકર્ણાદિકાન્બહૂન્ ॥ ૧૧ ॥ સેયંકચગ્રહંપ્રાપ્તાદુષ્ટદુઃશામનાન્મુને ॥ વચ્ચાંસિકર્ણશૂલાનિશ્રાવિતાવર- વર્ણિની ॥ ૧૨ ॥ મયાચોપેક્ષિતાગજન્પુરુષોત્તમહેલનાત્ ॥ યદામયિકૃતસ્નેહામન્નામાન્યવદન્મુદુઃ ॥ ૧૩ ॥

હોવા થી મેલ્લવી ॥ ૧૦ ॥ ૧૧ ॥ તે આ ઉત્તમ સ્ત્રી હેં મુનિ દુષ્ટ દુઃશામન થી ચોટલો બ્રાહ્મણપણને પામી અને કાનમાં શૂલરૂપ વચનો સંભળાવાળી ॥ ૧૨ ॥ હે રાજન પુરુષોત્તમનું અપમાન કરવાથી મેં પણ તેની ઉપેક્ષા કરી (તેને નગણકારી) જ્યારે મારે વિષે સ્નેહ કરી વારંવાર હે દામોદર, દયાના, મમુદ્ર, જગન્ના પતિ, કૃષ્ણ, હે નાથ, લક્ષ્મીના નાથ, કેશવ ક્લેશોના

મા૦ટી૦

અ૦ ૧૨

॥૪૫॥

ઘાલનાર, હે કૃષ્ણ આ મારાં નામો બોલવા માંડી ॥ ૧૩ ॥ ૧૪ ॥ હે ઇન્દ્રિયોના અધિપતિ મને મા નથી બાપ નથી ભાયો-
ના પુત્રોનો સમુદાય નથી સહીઓ નથી કુલની સ્ત્રી નથી વેહેનનો પુત્ર નથી સગો નથી અને પ્યારો પ્રાણનાથ નથી સઘલું
તમેજ છો ॥ ૧૫ ॥ હે ગોવિંદ, ગોપીઓના નાથ. દીનના વંધુ અને દયાના સ્વજાના રૂપ હે પ્રભુ દુઃશાસને પરાભવ પમાડેલી

દામોદરદયાસિંધોકૃષ્ણકૃષ્ણજગત્પતે ॥ હેનાથહેરમાનાથકેશવક્રેશનાશન ॥ ૧૪ ॥ નમાતાન
તાતોનચભ્રાતૃવર્ગોનસર્વ્યોનજામિર્નવૈભાગિનેયઃ ॥ નવંધુર્નચેષ્ટોનવૈપ્રાણનાથોત્કૃષ્ણકેશસર્વભવાનેવમે-
ઽસ્તિ ॥ ૧૫ ॥ ॥ ગોવિંદગોપિકાનાથદીનવંધોદયાનિધે ॥ દુઃશાસનપરાભૂતાંકિંનજાનાસિમાંપ્રભો ॥ ૧૬ ॥
દુઃશાસનપરાભૂતાતદાદ્રુપદનંદિની ॥ મદીયસ્મરણપ્રાપ્તાવિસ્મૃતાપિમયાપુરા ॥ ૧૭ ॥ શીઘ્રંગરુડમારુહ્યત-
ત્રાગત્યસ્થિતેનવૈ ॥ પૂરિતાનિયમારાજન્નસ્યૈવાસાંસ્યનેકશઃ ॥ ૧૮ ॥ સદામયિકૃતસ્નેહામત્પ્રાણામત્પરાય
ણા ॥ મમાતિવલ્લભાસાધ્વીસર્વમેપ્રાણસન્નિભા ॥ ૧૯ ॥

છું છતાં મને કેમ નથી જાણતા ! ॥ ૧૬ ॥ પૂર્વે મેં વિસ્મરણ કરેલી હતી તો દુઃશાસન પરાભવ પમાડ્યા થી દ્રુપદની પુત્રી મારા
સ્મરણને પામી ત્યારે તત્કાલ ગરુડઉપર બેસી ત્યાં આવી સ્થિતિ કરીને મેં હે રાજા એનાં અનેક વસ્ત્રો પૂજ્યાં ॥ ૧૭ ॥ ૧૮ ॥
આ જે સદા મારામાં સ્નેહ કરનારી, મારામાં જેનો પ્રાણ છે એવી, મારે આધીન, મારી અનિવદ્યાલી, સતી અને મારા પ્રાણ-

पु० मा०

॥४६॥

सरस्वी सखी छे ॥ १९ ॥ तो पण पुरुषोत्तमना निरम्कारथी में ते आ द्रोपदीनी उपेक्षा करी केमके हुं पुरुषोत्तमना तिर-
स्कार करनारने पाहुं छुं ॥ २० ॥ सर्व कार्यनां फलने देनारो आ पुरुषोत्तम मास सर्व रीत मुनि तथा देवताओं पण
सेववो जोइये त्यारे मनुष्यों सेववो जोइये एफरी शुं कहेवुं ! ॥ २१ ॥ माटे आ आवता पुरुषोत्तमने सेव. ज्यारे चौदामुं वर्ष

तथाप्युपेक्षितेयंसापुरुषोत्तमहेलनात् ॥ पुरुषोत्तमतिरस्काकर्तारंपातयाम्यहम् ॥ २० ॥ सर्वथामुनिदेवानां
सेव्योयंपुरुषोत्तमः ॥ किंपुनर्मानुषाणांतुसर्वार्थफलदायकः ॥ २१ ॥ तस्मादाराधयस्वैनमागामिपुरुषो
त्तमम् ॥ वर्षेचतुर्दशेपूर्णेसर्वतेभविताशुभम् ॥ २२ ॥ व्यलोकितिकुम्भ्रातोर्यैस्याःपांडुनंदन ॥ तन्नारीणामहं
राजन्निर्वपिष्येऽलकानूरुषा ॥ २३ ॥ सुयोधनादिभूपालान्सर्वान्नेष्येयमक्षयम् ॥ सर्वशत्रुक्षयंकृत्वात्वंचरा
जाभविष्यसि ॥ २४ ॥ नमेशीरोदतनयाप्रियानापिहलायुधः ॥ नतथादेवकीदेवीप्रद्युम्नो नपिसात्यकिः ॥ २५ ॥

पूहं थशे त्यारे तारुं सघळुं सारुं थशे ॥ २२ ॥ हे पांडव महाराज जेओंयें आनां चोटलो झाल्यो हतो तेओनी स्त्रीओना केशने
हुं क्रोध थी उतराविश ॥ २३ ॥ सघळा दुर्योधन वगेरे राजाओने यमराजाने स्थानके पोचाढीश अने तमें सर्व शत्रुओने क्षय
करी राजा थशे ॥ २४ ॥ लक्ष्मी नेवी प्यारी नथी, तेवा हलरूप हथीयागवाळा बलभद्र प्यारा नथी, तेवां देवी देवकी प्यारां नथी,

भा० ग्री०

अ० १२

॥४६॥

તેવો પ્રદુમ્ન પણ પ્યારો નથી, અને તેવો સાન્યાકિ પ્યારો નથા જેવા મને ભક્તો પ્યારા છે તેવો કોઈ પણ પ્યારો નથી. જેને મારા ભક્તોને પીડ્યા તેને સદા મને પીડ્યો છે ॥ ૨૫ ॥ ૨૬ ॥ તેના જેવાં બીજો મારો દ્વેષી નથી યમરાજા તેનાં ફલને આપે છે અને હ પાંડવ હું તે દુષ્ટને દંડ દેવાકાજે પણ જોતો નથી ॥ ૨૭ ॥ શ્રીનાગયણે કહ્યું-મધુદેવને મારનાર શ્રીકૃષ્ણ, તે પાંડવોને

યાદશામેપ્રિયાભક્તાસ્તાદશોનાસ્તિકશ્વન ॥ યેનમેપીડિતાભક્તાસ્તેનાહંપીડિતઃસદા ॥ ૨૬ ॥ દ્વેષ્યોમે નાસ્તિતત્તુલ્યોયમસ્તસ્યફલપ્રદઃ ॥ નાવલોક્યોમયાદુષ્ટોદંડાર્થમપિપાંડવ ॥ ૨૭ ॥ ॥ શ્રીનારાયણ ઉવાચ ॥ ॥ શ્રીકૃષ્ણસ્તાન્સમાશ્વાસ્યપાંડવાન્દ્રૌપદીંતથા ॥ કુશસ્થર્લીંજિગમિષુરુવાચમધુસૂદનઃ ॥ ૨૮ ॥ રાજન્નદ્યગમિષ્યામિદ્વારકાંવિરહાકુલામ્ ॥ વસુદેવોમહાભાગોવલદેવોમમાગ્રજઃ ॥ ૨૯ ॥ મન્માતાદેવકીદેવીગદસાંવાદયોઽપરે ॥ આહુકાદ્યાશ્ચયદવોરુક્મિણ્યાદ્યાશ્ચયાઃસ્ત્રિયઃ ॥ ૩૦ ॥ સર્વે તેઽનિમિષૈર્નેત્રૈર્મદાગમનકાંક્ષિણઃ ॥ મામેવચિંતયંત્યેવંમદર્શનસમુત્સુકાઃ ॥ ૩૧ ॥

તથા દ્રૌપદીની આશ્વાસના કરી દ્વારકા જવાની ટચ્છાથી બોલ્યા હે રાજન્ હવે હું મારા ખિરદથી આકુલ દ્વારકાપ્રત્યે જઈશ મહાભાગ એવા વસુદેવ, મારા મોટા ભાઈ વલદેવ, મારી માતા દેવી દેવકી, બીજા ગદ સાંબ વગેરે, આહુક વગેરે યાદવો, રુ-ક્મિણી વગેરે જે સ્ત્રી ઓછે ને. તે ઓ સર્વ મટકાંથી રહિત (સ્થિર) દૃષ્ટિથી મારાં આવવાની ઈચ્છા રાખનારા છે અને એમજ

मने जोवाने उत्सुक थयेला मारुंज चिंतन करेछे ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ श्रीनारायणें कहुं—आप्रमाणे कहेनारा, ते देवोना ईश्वर कृष्णने तथा कृष्णनां प्रयाणने जाणिने पांडवो कोई पण गीते गद्गद अक्षगेथी नेने कहेवालाग्या ॥ ३२ ॥ हे कृष्ण जेवीरीने जलमां रहेनारा जीवोनु जीवन जल छे तेवीरीने अमारुं जीवन तमेज छे माटे थोडा वग्वतमां पाछुं दर्शन

॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ इत्युक्तवंतंदेवेशंकथंचित्पांडुनंदनाः ॥ हरिप्रयाणमालक्ष्यतमूचुर्गद्गदाक्ष
रम् ॥ ३२ ॥ जीवनंनोभवानेवयथावार्जिलोकमाम् ॥ पुनर्दर्शनमल्पेनकालेनास्तुजनार्दन ॥ ३३ ॥
पांडवानांहरिर्नाथोनान्यःकश्चिज्जगत्रये ॥ इत्थंसर्वेवदंत्यद्वातस्मान्नःपाहिसर्वदा ॥ ३४ ॥ नविस्मर्या
वयंसर्वेत्वदीयाजगदीश्वर ॥ अस्मच्चेतोमिलिंदानांजीवनंत्वन्पदांबुजम् ॥ ३५ ॥ अवलंबनमेवास्तु
प्रार्थयामोमुहुर्मुहुः ॥ अमकृत्पांडुपुत्रेषुगृणत्स्वेवयदूढहः ॥ ३६ ॥

थवुं जोईये ॥ ३३ ॥ पांडवोना कृष्ण नाथ छे त्रण जगत्मां वीजो कोई पण नाथ नथी आवु सर्व स्पष्ट कहेछे माटे सर्वदा
अमारी रक्षा करो ॥ ३४ ॥ हे जगन्ना ईश्वर, अमें मघला तमारा छीयें अमेने भुलवा नहि अमारां ग्वरवाचित्तरूपि भ्रमरा-
ओनुं जीवन तमारुं चरणकमल छे ॥ ३५ ॥ एज अमारुं आश्रयरूप थाओ एम वाग्वार मागियें छीयें आगीते अनेकवार

ज्यारे पांडवो कहेता हता त्यारे प्रेमधीना हेला गदुकुलने वारण वरनारा कृष्ण पाछल आवता एओनो पाछावाळी मंद
मंदरीते रथमां बेसी द्वारका गया ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ श्रीनारायणें कहु-पछी ज्यारे श्रीद्वारकाना पनि कृष्ण द्वारकां गया त्यारे
राजापण नहाना भायो सहित संताप पामतां तीर्थोप्रत्ये फग्वा लागा ॥ ३८ ॥ हे ब्राह्मण श्रीभगवान्ने प्यारा पुरुषोत्तममां

मंदंमंदंसमारुह्यरथंप्रेमपरिल्लुतः ॥ ययौद्वास्वतीमेनान्पराकृत्यानुगच्छतः ॥ ३७ ॥ ॥ श्रीनारायण
उवाच ॥ ॥ अथश्रीद्वारकानाथेगतेद्वाग्वर्तीतदा ॥ राजापिमानुजस्तप्यंस्तीर्थानिविचचारह ॥ ३८ ॥
पुरुषोत्तमेमनःकृत्वाब्रह्मन्श्रीभगवत्प्रिये ॥ अनुजानाहकृष्णांचविष्वक्सेनवचःस्मरन् ॥ ३९ ॥ अहो
श्रुतमतीवोग्रंमाहात्म्यंपौरुषोत्तमम् ॥ कथंसुखानिलभ्यंतेनाभ्यर्च्यपुरुषोत्तमम् ॥ ४० ॥ सधन्योभारते
वर्षेसंपूज्यःश्रेष्ठएवसः ॥ विविधैर्नियमैर्यस्तुपूजयेत्पुरुषोत्तमम् ॥ ४१ ॥ एवंसर्वेषुतीर्थेषुभ्रमंतःपांडुनं
दनः ॥ पुरुषोत्तममासाद्यव्रतंचेरुर्विधानतः ॥ ४२ ॥

मनकरी कृष्णनुं वचन संभारी नाहाना भायोने कोहेवालागा ॥ ३९ ॥ अहो अति उग्र पुरुषोत्तमनुं माहान्म्य साभळ्युं! पुरुषोत्तमने
सेव्या विना केम सुखो मेळवी शकायन (मेळवाय) ॥ ४० ॥ माटे भरतग्वंडमां जे जुदाजुदा नियमोथी पुरुषोत्तमने ते धन्यसेवेछे तेमा
छे ते श्रेष्ठ छे ॥ ४१ ॥ आ प्रमाणे सगळ्यां तीर्थोमां फग्वा पांडवोए पुरुषोत्तमने पामवाथी तेनुं व्रत विधिकडे कय्युं ॥ ४२ ॥

पु० मा०

॥४८॥

तेनाअंतमां हे मुनि चौदवर्ष पूरांथयां त्यारे श्रीकृष्णनी कृपाथी शत्रुओथी रहित अने अतुलराज्यने पांम्या ॥ ४३ ॥ पूर्वे सूर्यना वंशथी जन्मेलो, दृढधन्वा राजा पुरुषोत्तम महिनानी सेवाथी मोहोटी लक्ष्मीने तथा पुत्रने पौत्रनां सुखने तेमज अनेक सुखोने भोगवी योगियोए पण नहि जवाय एवा भगवानना लोकने पांम्यो ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ हे मुनियोमां श्रेष्ठ, आ महिनानुं उपमा थी

तदंतेराज्यमतुलमवापुर्गतकंटकम् ॥ पूर्णेचतुर्दशेवर्षेश्रीकृष्णकृपयामुने ॥ ४३ ॥ दृढधन्वानृपःपूर्वं सूर्यवंशसमुद्भवः ॥ पुरुषोत्तममासस्यसेवनान्महतींश्रियम् ॥ ४४ ॥ पुत्रपौत्रसुखंचैवभुक्त्वाभोगाननेकशः ॥ जगामभगवल्लोकमगम्यंयोगिनामपि ॥ ४५ ॥ एतन्मासस्यमाहात्म्यमतुलंमुनिसत्तम ॥ नाहंवक्तुंसमर्थोस्मि कल्पकोटिशतैरपि ॥ ४६ ॥ ॥ मृतउवाच ॥ पुरुषोत्तममासस्यकृष्णद्वैपायनादहम् ॥ माहात्म्यंश्रुतवान्निविप्राःसोपिवक्तुंशशकनो ॥ ४७ ॥ अम्यमाहात्म्यमखिलंवेत्तिनारायणःस्वयम् ॥ अथवाभगवान्साक्षाद्वैकुण्ठनिलयोहरिः ॥ ४८ ॥

रहित माहात्म्य कहेवाने हुं करोडोनो सैकडो वर्षो जनांपण समर्थ नथी ॥ ४६ ॥ मृत बोल्यो—हे ब्राह्मणो में वेदव्यास थी पुरुषोत्तममासनं माहात्म्य सांभळ्युं ते पण कहेवाने शक्तिमान् न हना ॥ ४७ ॥ आनी सघळी महत्ता नो पोतें नारायण

भा०टी०

अ० १२

॥४८॥

જાણે છે અથવા સાક્ષાત્ વૈકુંઠમાં રહેનારા, ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ જાણે છે ॥ ૪૮ ॥ બ્રહ્મા વગેરે દેવો જેના ચરણનાં આસનને નમે છે એવા ગોલોકના મ્વામિષ પોતાના કગેલા પુરુષોત્તમનાં પુર્ગ માહાત્મ્યને દેવતાપણ જાણતા નથી ન્યારે મનુષ્ય ક્યાંથી જાણે ! ॥ ૪૯ ॥ આવો, શ્રીબૃહન્નારદીય પુરાણનાં પુરુષોત્તમમાહાત્મ્યમાં શ્રીનારાયણને નારદના સંવાદવિષે

બ્રહ્માદિદેવાનતપાદપીઠગોલોકનાથેતમ્વક્રીકૃતમ્ય ॥ મર્વમાહાત્મ્યંપુરુષોત્તમસ્યદેવોનજાનાતિકૃતોમ-
નુષ્યઃ ॥ ૪૯ ॥ ઇતિશ્રીબૃહન્નારદીયપુરાણેપુરુષોત્તમમાહાત્મ્યેશ્રીનારાયણનારદસંવાદેપુરુષોત્તમવ્રતો-
પદેશોનામદ્વાદશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૨ ॥ ॥ ઋષયઃ ॥ ॥ સૂતસૂતમહાભાગવદનોવદતાંવર ॥
દૃઢધન્વાકથંપ્રાપપુરુષોત્તમસેવનાત ॥ ૧ ॥ સરાજ્યંપુત્રપૌત્રાદીન્લલનાંચપતિવ્રતામ્ ॥ કથંચભગવ-
લ્લોકમવાપયોગિદુર્લભમ્ ॥ ૨ ॥

પુરુષોત્તમનાં વ્રતનો ઉપદેશ આ નામનો વારમો અધ્યાય થયો ॥ ૧૨ ॥ ॥ ઋષિયો પુછવા લાગ્યા—હે સૂત
હે સૂત હે વક્તાઓમાં ઉત્તમ મહાભાગ્યવાન દૃઢધન્વા કેવી રીતે પુરુષોત્તમની સેવાથી સારાં રાજ્યને પુત્રપૌત્ર વગેરેને
તથા પતિવ્રતા સ્ત્રીને પામ્યો અને કેમ યોગિષ દુઃખે ન પમાય એવા ભગવાનના લોકને પામ્યો ॥ ૧ ॥ ॥ ૨ ॥

પુ० મા०

॥૪૯॥

હે તાત તમારું મુગ્ધરૂપ કમલથી વારંવાર કથારૂપિ સારને માંખલતાં જેમ અમૃત પીવાથી તૃપ્તિ ન થાય તેમ અપારી બુદ્ધિ તૃપ્ત થતી નથી ॥ ૩ ॥ આથીતે અમારાં ભાગ્યનાં વળથીજ બ્રહ્માણ તમને દેખાડ્યાં છે માટે વિસ્તારથી જુનો ઇતિહાસ કહો ॥૪॥ સૂત બોલ્યા—હે બ્રાહ્મણો પ્રાચીન મુનિ નારાયણે નારદને જુનો આ ઇતિહાસ કહ્યો હતો તેજ હવે કહું છું ॥ ૫ ॥ હે મુનિયો જે રીતે

શ્રુણ્વતાંતેમુક્તાંભોજાત્કથાસારંમુદુર્મુદુઃ ॥ અલંબુદ્ધિર્નનસ્તાતયથાપીયૂષપાનતઃ ॥ ૩ ॥ અતોવિસ્તરતો
બ્રૂહિઇતિહાસંપુરાતનમ્ ॥ અસ્મદ્વાગ્યવલ્લેનેવધાત્રામંદર્શિનોભવાન્ ॥ ૪ ॥ ॥ સૂતઁવાચ ॥ ॥ સનાત-
નમુનિર્વિપ્રાનારદાયપુરાતનમ્ ॥ ઇતિહાસમુવાચેમંસૅવપ્રોચ્યતેઽધુના ॥ ૫ ॥ શ્રુણ્વંતુમુનયઃસર્વેચરિત્રં
પાપનાશનમ્ ॥ યથાઽધીતંઘુરુમુખાદ્રાજોવૈદૃઢધન્વનઃ ॥ ૬ ॥ ॥ શ્રીનારાયણઁવાચ ॥ ॥ શ્રુણુ
નારદવક્ષ્યેહંભૂપસ્યદૃઢધન્વનઃ ॥ કથાંપુગતર્નામ્યાંસ્વર્ધુનીમિવપાવનીમ્ ॥ ૭ ॥ આસીદ્ધૈહયદેશસ્ય
ગોપાશ્રીમાન્મહીપતિઃ ॥ ચિત્રધર્મેતિવિગ્યાતોધીમાન્સત્યપરાક્રમઃ ॥ ૮ ॥

ગુરુનાં મુગ્ધથી મળેલું છે તે રીતે રાજા દૃઢધન્વાનું પાપને નાગ કરનારું ચરિત્ર સાંખલો ॥ ૬ ॥ શ્રીનારાયણ બોલ્યા—
હે નારદ દૃઢધન્વા રાજાની જુની રમણીય અને ગંગાના જેવી પવિત્ર કરનારી કથા કહું છું માટે માંખલો ॥ ૭ ॥ હૈહય
દેશનો રક્ષા કરનારો, લક્ષ્મીવાન બુદ્ધિમાન સત્ય પરાક્રમવાળો ચિત્રધર્મા ણવા નામથી ય્યાતિ પામેલો રાજા હતો ॥ ૮ ॥

માઁટી०

અ० ૧૩

॥૪૯॥

तेनो पुत्र अति तेजस्वी, दृढधन्वा ए नामधी विख्यात हनो ते सर्व गुणोधी संपन्न, सत्यवक्ता, धार्मिक, पवित्र, कान
मुधी विशाल नेत्रवाळो, पोढोळी छानिवाळो, महोटा भुजावाळो, अने महातेजस्वी एवो ए गुणोना समूहनी साथे वृद्धि
पाम्यो ॥ . ॥ १० ॥ बुद्धिमान ते चतुर, अंगी माहित चार वेदोने एकवार कहेवाथीज पूर्वे भणळानीपेठे स्फुटरीने

तस्यपुत्रोतितेजस्वीदृढधन्वेतिविश्रुतः ॥ समसर्वगुणसंपन्नःसत्यवाग्धार्मिकःशुचिः ॥ ९ ॥ आकर्णातवि-
शालाक्षःपृथुवक्षामहाभुजः ॥ अवर्धनमहातेजाःसार्धगुणगणैरसौ ॥ १० ॥ अधीत्यसांगान्निगमांश्चतु-
रश्चतुरोमुदा ॥ सकृन्निगदमात्रेणप्रागधीतानिवस्फुटम् ॥ ११ ॥ दक्षिणांगुरवेदत्वासंपूज्यविधिवच्चतम् ॥
गुरोरनुज्ञयाधीमान्पितुःपुरमजीगमत ॥ १२ ॥ जनयन्नयनानंदंनिजपत्तनवासिनाम् ॥ चित्रधर्मापितं
पुत्रंदृष्ट्वालेभेपरांसुदम् ॥ १३ ॥ युवानसर्वधर्मज्ञंप्रजानांपालनेक्षमम् ॥ अतःपरंकिमत्रास्तिसंसारसारव-
र्जिते ॥ १४ ॥ आराधयामिश्रीकृष्णंद्विभुजंमुरलीधरम् ॥ प्रसन्नवदनंशांतंभक्तानामभयप्रदम् ॥ १५ ॥

आनंदधी भणी गुरुने दक्षिणा दर्ई विधिप्रमाणे तेने पूर्जा गुरुनी आज्ञाधी पिताना गेहेरमां वसनाराओनां नेत्रोने
आनंद पमाडतो आव्यो, चित्रधर्म पण सर्व स्वधर्मने जाणनारा ते युवान पुत्रने प्रजाने पाळवामां समर्थ जोई घणा
आनंद पाम्यो, आधी सारराहित आ संसारमां विजुं शुं वधारेछे ? ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ हवे हुं बे भुजावाळा, मुरली

पु० मा०

॥५०॥

धारण करनारा, प्रसन्न मुखवाळा, शांत, अने भक्तोने अभय देनारा श्रीकृष्णने सेवुं ॥ १५ ॥ केमके पुरुषोत्तमने सेववाथी ध्रुव, अंबरीष, शर्याति, ययाति वगेरे राजाओ, शिवि, रतिदेव, भीलडी, चंद्रमां, भगीरथ, भीष्म, विदुर, दुष्यंत, भरत, पृथु, उत्तानपाद, प्रह्लाद, विभीषण आ अने बीजापण राजाओ अनेक मुक्तीने तजी अनिश्चल शरीरथी निश्चल स्थानकने

ध्रुवांबरीषशर्यातिययातिप्रमुखानृपाः ॥ शिविश्वरंतिदेवश्चशशविंदुर्भगीरथः ॥ १६ ॥ भीष्मश्चविदुरश्चैवदुष्यंतीभरतोपिवा ॥ पृथुरुत्तानपादश्चप्रह्लादोथविभीषणः ॥ १७ ॥ एतेचान्येचराजानस्त्यक्त्वा भोगाननेकशः ॥ अध्रुवेणध्रुवंप्राप्ताआराध्यपुरुषोत्तमम् ॥ १८ ॥ अतोमयापिकर्तव्यमरण्येहरिसेवनम् ॥ छित्वास्नेहमयंपाशंदारागारसुतादिषु ॥ १९ ॥ इतिनिश्चित्यमनसासमर्थेदृढधन्वनि ॥ धुरंन्यस्य जगामाशुविरक्तःपुलहाश्रमम् ॥ २० ॥ तत्रगत्वातपन्तेपेश्रीकृष्णंमनसास्मरन् ॥ निस्पृहःसर्वकामेभ्यो निराहारोनिरंतरम् ॥ २१ ॥

पाम्याछे ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ आ कारणथी मारंपण स्त्री, धन, पुत्र वगेरेमां स्नेहमयपाशने तोडी अरण्यमां विष्णु सेवन करवुं योग्य छे ॥ १९ ॥ आवो मनथी निश्चय करी वेंराग्य पामेला समर्थ दृढधन्वाउपर भार नाखी झट पुलहाश्रम प्रत्ये गयो ॥ २० ॥ त्यां जई श्रीकृष्णने मनथी मंभारतां सर्वकामनाओर्या निःस्पृह थई आहार तजी निरंतर तप करवा

भा०टी०

अ० १३

॥५०॥

માંડયું ॥ ૨૧ ॥ કેટલાક કાલમૂથી તપ કરવાથી ન વિષ્ણુના લોકમાં ગયાં અને દૃઢધન્વા એ પણ પોતાના પિતાની વિષ્ણુ
ને પામવાની ગતિ સાંભળી ॥ ૨૨ ॥ હર્ષ શોકથી મરેલા, રાજાએ વિદ્વાન લોકોનાં વચનમાં રહિને પિતા
ભક્તિથી દેહની પાછલ કરવાનું કૃત્ય કર્યું ॥ ૨૩ ॥ નીતિ શાસ્ત્રમાં કુશલ ને રાજા અત્યંત શોભાવાળાં, પુણ્યકારિ, પુષ્ક-

કિયત્કાલંતપસ્તપ્ત્વાહરેર્ધામજગામયઃ ॥ દૃઢધન્વાપિશુશ્રાવસ્વપિતુર્વૈષ્ણર્વીગતિમ્ ॥ ૨૨ ॥ હર્ષશો
કસમાવિષ્ણોહ્યકરોદૌર્ધ્વદેહિકમ્ ॥ પિતૃભક્તયામહીપાલોવિદ્રઙ્જનવત્રઃસ્થિતઃ ॥ ૨૩ ॥ પુષ્કરાવર્તકે-
પુણ્યેનગરેઽત્યંતશોભિતે ॥ રાજ્યંચકારભૂપાલોનીતિશાસ્ત્રવિશારદઃ ॥ ૨૪ ॥ તસ્યશીલવતીભાર્યાનામ્ના-
યાગુણસુંદરી ॥ વિદર્ભરાજતનયારૂપેણાપ્રતિમાભુવિ ॥ ૨૫ ॥ પુત્રાન્માસુપ્રવેદિવ્યાંશ્ચતુરશ્ચતુરાન્શુ-
ભાન્ ॥ પુત્રીંચારુમતીંનામસર્વલક્ષણમંયુતામ્ ॥ ૨૬ ॥ ચિત્રવાકુચિત્રવાહશ્ચમણિમાંશ્ચિત્રકુંડલઃ ॥
સર્વેતેમાનિનઃશૂરાવિख्याતાનામાભિઃપૃથક્ ॥ ૨૭ ॥

રાવર્ત નગરમાં રાજ્ય કરતો હતો ॥ ૨૪ ॥ તેની સારા આચરણવાળી સ્ત્રી હતી કે જે નામથી ગુણસુંદરી અને પૃથ્વીમાં સ્વ-
ચ્છે તુલનાથી રહિત, વિદર્ભરાજાની પુત્રી થતી હતી ॥ ૨૫ ॥ તેણે દેવતાડ, ચાર પુત્ર, ને ચતુર, સુંદર, તથા સર્વ લક્ષણોથી
યુક્ત ચારુમતી નામે પુત્રી જળી ॥ ૨૬ ॥ જે પુત્રો હતા તે સર્વ, ચિત્રવાકુ, ચિત્રવાહ, મણિમાન અને ચિત્રકુંડલ આવાં જુદા

पु० मा०

॥५१॥

नामोथी प्रसिद्ध मानि अने शूर थया ॥ २७ ॥ दृढधन्वा गुणोथी विख्यात, ज्ञान, इंद्रियोने नियममा राखनार, दृढ
व्रतवालो, रूपवान्, गुणवान्, शूर, श्रीमान्, प्रकृतिथी सुंदर, वेदने वेदना अंगोने जाणनार, उत्तम वक्ता, धनुर्विद्यामा कुशल,
जेणे छ शत्रुओने समूह जीतेछ छ एवो, शत्रुओना समूहने नाश पमाडनार, क्षमाथी पृथ्विना जेवो, गंभीरतामां समुद्रना उपमा

दृढधन्वागुणैःख्यातःशांतोदांतोदृढव्रतः ॥ रूपवान्गुणवान्शूरःश्रीमान्प्रकृतिसुंदरः ॥ २८ ॥ वेदवे
दांगविद्वाग्मीधनुर्विद्याविशाग्दः ॥ सुनिर्जितारिषड्वर्गःशत्रुसंघविदारणः ॥ २९ ॥ क्षमयापृथिवी
तुल्योगांभीर्येसागरोपमः ॥ पितामहसमःसाम्येप्रमादेगिग्शिोपमः ॥ ३० ॥ एकपत्नीव्रतधरोरघुना
थइवापरः ॥ अत्युग्रवीर्यःमहर्माकार्तवीर्यइवापरः ॥ ३१ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ एकदानि
शिसुप्तस्यचिंतासीत्तस्यभूपतेः ॥ अहोऽयंवैभवःकेनपुण्येनमहताभवत् ॥ ३२ ॥

अपाय एवो, समतामां ब्रह्मानी समान, प्रसन्नतामां गंवरनी उपमा अपाय एवो, जाणे बीजा रघुकुलना नाथ राम होय
तेवो एकपत्नीनां व्रतने धारण करनार, अने सद्धर्मी जाणे बीजां कृतवीर्यनो पुत्र सहस्रार्जुन होय तेवो अति उग्र पराक्रमवालो
हतो ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ ३१ ॥ श्रीनारायण बाल्या-एकदिवसे रात्रिमां सुतेछा ते राजाने चिंताथईके अहो आ वैभव.

भा० टी०

अ० १३

॥५१॥

क्या ! महोटां पुण्यथी थया मे तप क्युं नथी दान आप्युं नथी अने क्यारपण होम करेळ नथी आ मारां भाग्यनुं कारण कोने पुछुं ! आपमाणे विचारतां तेनी रात्रि विराम पापी ब्राह्म मुहूर्तमां उठी विधि प्रमाणे नाही उदय पापता सूर्यनी स्तुति करी भगवानना अंशोनु नर्पण करी ब्राह्मणोने नमस्कार करी दान दई घोडा उपर बेठो ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥

नमयाचतपस्तप्तनदत्तनहुतंकचित् ॥ कमिदंपरिपृच्छामिममभाग्यस्यकारणम् ॥ ३३ ॥ एवंचितयत
स्तस्यरजनीविरतिंगता ॥ ब्राह्मेमुहूर्तउत्थायस्नानंकृत्वायथाविधि ॥ ३४ ॥ उपस्थायाकमुद्यतंसं
तर्प्यभगवत्कलाः ॥ दत्त्वादानानिविप्रेभ्योनमस्कृत्वाऽश्वमारुहत् ॥ ३५ ॥ ततोरण्यंजगामाशुमृग
यासक्तमानसः ॥ मृगान्वराहान्शार्दूलान्जघानगवयान्वहून् ॥ ३६ ॥ कश्चिन्मृगोस्तोरण्येबाणे
नदृढधन्वनः ॥ वनाद्धनन्तरंयातोबाणमादायसत्वरम् ॥ ३७ ॥ शोणितस्रुतिमार्गेणराजाप्यनुययौ
मृगम् ॥ मृगःकुत्रापिसंलीनोगजावभ्रामतद्धनम् ॥ ३८ ॥

घोडा उपर बेठा पछी मृगयापां मन आसक्त होवार्थी झट अरण्यमां गयो त्यां वराह, मृग, दीपडा अने घणां रोझने मारच्या
दृढधन्वाए कोई मृगने बाणथी जंगलमां मारचो ते उतावळ सहित बाणलई एक वनथी बीजा वनमां गयो ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ अने लों
हिनास्ववाना मार्गेकरी राजापण मृगनी पाछळ गयो मृग कयांइपण छगई गयो तथा राजा ते वनमां फगवा लाग्यो ॥ ३८ ॥

પુ. મા.

॥૫૨॥

તૃષાયુક્ત હોવાથી તેણે સમુદ્રની ઉપમા અપાય એવું તથા જોયું ત્યાંજડ પાળી મારી રીતે પીત એ કાંઠે આવ્યો ॥ ૩૯ ॥ ન્યાં ઘાટી છાયાવાળો મહોટાં ક્ષાઢ વડને જોયો તેની વડવાઈથી ઘાંડાને વાંધી રાજા બેઠો ॥ ૪૦ ॥ ન્યાં કોડ અત્યંત શોભિત, રાજાને મોહ પમાડનારી, અતુલ, મનુષ્યની વાળીને ચોલતો પોપટ પક્ષી આવ્યો ॥ ૪૧ ॥ તે પોપટ એકલા રહેલા દૃઢધન્વાને સંવો-

તૃષાક્રાંતઃસકાસારંદર્શસાગરોપમમ્ ॥ તત્રગત્વાશુપીત્વામૌપાનીયંતીર્માગતઃ ॥ ૩૯ ॥ તતોદર્શ
ન્યગ્રોધંધનચ્છાયમહાતરુમ્ ॥ તજ્જગ્યાનિવદ્ધચાશ્વંનિપમાદમહીપતિઃ ॥ ૪૦ ॥ તત્રાગમત્સગઃકશ્ચિ
ત્કીરઃપરમશોભનઃ ॥ માનુષીમીરયન્વાણીમતુલાંનૃપમોહિનીમ્ ॥ ૪૧ ॥ શુકઃપપાઠમુશ્લોકમેકમેવપુ
નઃપુનઃ ॥ સંવોધ્યદૃઢધન્વાનમેકાકિનમુપસ્થિતમ્ ॥ ૪૨ ॥ વિદ્યમાનાતુલમુલ્લમાલોકયાતીવભૂતલે ॥
નર્ચિતયસિતત્ત્વંત્વંતત્કથંપારમેષ્યમિ ॥ ૪૩ ॥ વારંવારમિદંપદ્યંપપાઠનૃપતેઃપુરઃ ॥ શ્રુત્વાતસ્યવચોરાજા મુમુ
દેમુમુહેપિચ ॥ ૪૪ ॥ કિમેતદુક્તવાન્કીરેકંપદ્યંપુનઃપુનઃ ॥ નારિકેલમિવાગમ્યંદુર્વોધંસારમંભૃતમ્ ॥ ૪૫ ॥

ચન કરી વારંવાર એકજ સારો શ્લોક બળવા લાગો ॥ ૪૨ ॥ પૃથ્વીતલમાં ઉપજેલા જેની વરોબરી નથી એવાં સુખને જોઈ
તું તત્ત્વનો વિચાર કરતો નથી તે કેમ પાર પામશે ॥ ૪૩ ॥ આ શ્લોક વારંવાર રાજાની પાસે બળવા લાગો રાજા તેનું
વચન સાંભળી આનંદ પામ્યો અને મોહ પણ પામ્યો ॥ ૪૪ ॥ આ એક શ્લોક વારંવાર પોપટ નાલીયેરની પેઠે નહિ જણાય

મા. ગ્રં.

અ. ૧૩

॥૫૨॥

एवो दुःखथी मालम पढनारो अने सागथी भेग्लो शुं! कहे छे ॥ ४५ ॥ अथवा शुं! आ संमाररूणि समुद्रमां बुडेलो, परी-
क्षितनीपेठे श्रीकृष्णना सेवक, अने अजाण एवा मने कृपाथी तागवानो नहि आवेल होय आवो ते विचार करतो हतो त्यागे
तेनी सेना आवी पोहोची ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ पोपट तो राजाने बाध दई अदर्शनने पाम्यो ने राजा पोतानां शेहेरमां आवी

किंवानायंभवेत्कृष्णद्वैपायनसुतःपरः ॥ श्रीकृष्णमेवकंमूढंमग्नंसंमारसागरे ॥ ४६ ॥ विष्णुगतमीवोद्धर्तुं
कृपयामांसमागतः ॥ इतिचिंतयतम्यस्यतत्सेनाममुपागता ॥ ४७ ॥ कीरस्त्वदर्शनंप्राप्तोबोधयित्वा न
राधिपम् ॥ राजास्वपुग्मागत्यकीरवाक्यमनुस्मरन् ॥ ४८ ॥ वाच्यमानोपिनावोचद्विनिद्रस्त्यक्तभोजनः
॥ राज्ञीरहःसमाग्न्यराजानंपर्यपृच्छत ॥ ४९ ॥ ॥ गुणसुंदर्युवाच ॥ ॥ भोभोःपुरुषशार्दूलदौर्मनस्य
मिदंकृतः ॥ उतिष्ठोत्तिष्ठभूपालभुक्ष्वंभोगान्वचोवद ॥ ५० ॥ एवंश्रियानुनीतोपिनकिंचिदवदन्नृपः ॥
स्मरन्शुकवचस्तथ्यंदुर्ज्ञेयममरैरपि ॥ ५१ ॥

पोपटनुं वचन संभारतो बोलावतां छतांपण निद्रा नहिलेता भोजनने तजी बोलती बंध थयो राणीए एकांतमां आवी राजाने
पृच्छयुं ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ गुणसुंदरी बोली-अंगे पुरुषोमां श्रेष्ठ आ उदासपणुं क्यांथी थयुं! हे भूपाल उभा थाओ भोग
भोगवो अने वचन बोलो ॥ ५० ॥ आम स्त्रीए समजावतांपण राजा देवोएपण दुःखे जागीशकाय एवां, साचां पोपटनां वच-

पु० मा०
॥५३॥

नने संभारतां कशुं पण बोल्हो नहि ॥ ५१ ॥ ने सोलवर्षनी स्त्रीपण स्वामिनां दुःखथी पीडा पामनां निःश्वाम नाखी महोटां
पोतानां पतिनां चिंतानां कारणने जाणी गकी नहि ॥ ५२ ॥ आम चिंतामां बुडतां अने संदेहरूपि समुद्रमांथी निकलवाना
कारणने नहि जोता ते राजानो केटलोक काल गयो ॥ ५३ ॥ नारद बोल्या—हे मुनि थोडुंक सांभलेलुं पण निर्मल, विष्णु

सापिबालाविनिःश्वस्यभर्तृदुःखातिपीडिता ॥ नबुबोधनिजस्वामिचिंताकारणमुत्कटम् ॥ ५२ ॥ एवं
चिंतानिमग्नस्यराज्ञःकालःकियान्गतः ॥ संदेहसागरोत्तारेहेतुनैवाभिपश्यत ॥ ५३ ॥ ॥ नारदउवाच
॥ ॥ इतिचिंतयतोधरापतेर्वदजातंदृढधन्वनश्चकिम् ॥ विमलंचरितंहिवैष्णवंकलुषंहंतिमनाकश्रुतंमुने
॥ ५४ ॥ ॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयपु० पुरुषोत्तममा० श्रीनारायणनारदसंवादेदृढधन्वोपाख्यानेदृढधन्वनो
मनःस्वेदोनामत्रयोद० ॥ १३ ॥

तुं चरित्र पापने मटाडेछे माटे ए प्रमाणे विचारनारा. दृढधन्वा राजानुं शुं? थयु ते कहो ॥ ५४ ॥ आवो श्रीबृहन्नारदीय
पुराणानां पुरुषोत्तममाहात्म्यना श्रीनारायणने नारदना संवादमां दृढधन्वानां नाहानां आख्यानमां दृढधन्वानां मननो
स्वेद आ नामनो तेरेमो अध्याय गयो ॥ १३ ॥

भा०टी०
अ० १३

॥५३॥

श्रीनारायण बाल्या-पछी चिंतार्थी आतुर बनेला ए राजाने घेग बाल्मीकि आव्या के जेणे अति आश्चर्यकारि, सुंदर, रामचरित्र करेलुं छे ॥ १ ॥ दूरथी जोई गजाए उनावल सहित उठी भक्तियुक्त थई दंडनीपेठें नेना चरणमां नमन कयुं ॥ २ ॥ ते ऋषिनो मत्कार करी उत्तम आसनउपर बेमाग्या अने पगने ग्वालम। राखीने हाथथी चांपवा लाग्यो ॥ ३ ॥

श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ अथचिंतातुरस्यास्यगृहंवाल्मीकिगयथौ ॥ योरामचरितं दिव्यंचकारपरमा
द्भुतम् ॥ १ ॥ दुरादालोक्यभूपालः समुत्थाय ममंभ्रमम् ॥ अनीनमत्तच्चरणौ दंडवद्भक्तिसंयुतः ॥ २ ॥
संपूज्यस्थापयामामतमृषिपरमासने ॥ पादावंकगतौ कृत्वा कराभ्यां समलालयत् ॥ ३ ॥ पादावनेजनी
रापः शिरसाधारयन्मुदा ॥ उवाचस्त्रिगुणवाचां मरुकीरवचो नृपः ॥ ४ ॥ ॥ दृढधन्वोवाच ॥ ॥
भगवन्कृतकृत्योहं भाग्यवानस्मि सांप्रतम् ॥ अद्य मे सफलं जन्म त्वद्यार्थोधिगतः प्रभोः ॥ ५ ॥ श्रुतं मे सफलं
जातं यद्भवानक्षिगोचरः ॥ किं वर्ण्य मे महद्भाग्यं जगत्पावनपावन ॥ ६ ॥

नेना चरण धोवानां जलने हर्षथी मस्तकवडे धारण करतो राजा पोपटनुं वचन संभारी सुंदर वाणीथी कोहेवा लागो ॥ ४ ॥ दृढधन्वा बोल्यो-हे समर्थ भगवन्, जे कारणथी आप नेत्रना विषयरूप (प्रत्यक्ष) धया ने कारणथी हुंहाळ कृत कृत्य अने भाग्यवान् छुं आज मारो जन्म सफल थयो अने आज मने अर्थनी प्राप्ति भई हे जगत्ना पवित्रना पवित्र

आज मारुं सांभळवुं सकल थयुं आर्या मारुं मोहोतुं भाग्यशु वर्णवतुं ॥ ६ ॥ श्रीनारायण बोल्या-आरीने श्रेष्ठ मुनिने कही ते राजा विराम पाय्यो वाल्मीकि मुनिपण ते राजाने विनयाळो जोई परम प्रसन्नथतां जनोना समुदायने आनंद पमाडतां बोल्या- ॥ ७ ॥ वाल्मीकि बोल्या-मारुं मारुं हे श्रेष्ठ राजा तमांगेविष आ बोळो छो ते योग्य छे ॥ ८ ॥ हे महोदयी बुद्धि

श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वामुनिशार्दूलं विरामसम्पत्तिः ॥ वाल्मीकिरीपितं दृष्ट्वा राजानं विनया न्वितम् ॥ ७ ॥ उवाच परमप्रीतो हर्षयन् जनतां मुनिः ॥ वाल्मीकिरुवाच ॥ साधुसाधु नृपश्रेष्ठ त्वय्येतदु पपद्यते ॥ ८ ॥ चिंतातुरः कथं राजन् वद मर्वमनोगतम् ॥ किञ्चिद्वक्तुं स्पृहाते स्मितद्वदस्व महामते ॥ ९ ॥ दृढधन्वोवाच ॥ ॥ भवदीयपदांभोजकृपयामे सुखं मदा ॥ पञ्चमेको महान्विद्वन्मन्देहोत्तदये मम ॥ १० ॥ तमपाकुरुशल्यं त्वं वन्यकीरमुखोद्गतम् ॥ कदाचिन्मृगयाकामो गतो हंगहने वने ॥ ११ ॥

वाळा राजा केम! चिंताथी आतुरछो सघलुं मनमां गेल्ले कणे तमने कंडरण बोळवानी इच्छा छे माटे बोळो ॥ ९ ॥ दृढधन्वा बोल्यां-हे विद्वज्जन तमारां चरणकालनी कृपाथी मदा मने सुख छे पण हे मारां हृदयमां एक महोदो संदेह छे ते संदेहरूपि वनना पोपटना मुखथी निकलेळां गालने दूर वगो, जोई काले मृगयानी इच्छा थी हुं घाटां

वनमां गयो हतो ॥ १० ॥ ११ ॥ त्यां फगना में मगेवर जोयुं अने नेनुं जल पीधुं श्रमने दूर करवानी इच्छाथी महोटा
 वडनो आश्रय क्यो के जे सुंदर छायावालो, अनि दृढ अने मन तथा नेत्रने आनंद आपनार हतो त्यां बेठेलो मनना
 आनंदने करनार पोपट जोयो ॥ १२ ॥ १३ ॥ जेठलीवारमां ने पक्षिमां हुं नजर देनार थयो नेटलीवारमां ते मारी सन्मुख

भ्रमन्नपश्यंकासारंतत्रपीतंजलंमया ॥ श्रमापनोदनाकांक्षीमहान्यग्रोधमाश्रितः ॥ १२ ॥ स्निग्धच्छा
 यंसुनिबिडंमनोनयननंदनम् ॥ तत्रापश्यंस्थितंकीरंमनोमोदविधायकम् ॥ १३ ॥ दत्तदृष्टिरहंयावज्जात
 स्तस्मिन्पतत्रिणी ॥ तावन्मांसंमुखीभूयश्लोकमेकंपपाठह ॥ १४ ॥ विद्यमानातुलमुखमालोक्यातीव
 भूतले ॥ नचिंतयसितत्त्वंत्वंतत्कथंपारमेष्ठ्यासि ॥ १५ ॥ इतिवाचःशुकेनोक्ताआकर्ण्यहंसुविस्मितः ॥
 नतज्जानाम्यहंब्रह्मन्किमुवाचहरिच्छदः ॥ १६ ॥ इमंमेहार्दसंदेहंभवानुच्छेत्तुमर्हति ॥ ममराज्यमुखं
 गुत्राश्चत्मारश्चारुदर्शनाः ॥ १७ ॥

थइ एक श्लोक बोल्यो के तुं पृथ्वीतलमां उत्पन्न थयेला अतुल मुखने अत्यंत जोइ नेनां तत्त्वनो विचार करतो नथी
 माटे केम पार पामिश ! ॥ १४ ॥ १५ ॥ आवी पोपटें कहेली वाणी सांभली हुं अनि विस्मय पाम्यो हे ब्राह्मणो पोपटें शुं
 कहुं ते हुं जाणतो नथी ॥ १६ ॥ आप माग हृदयना संदेहने टाळवा योग्य छो, हे ब्राह्मण मने राज्यनुं सुख छे चार सारा

પુ. મા. ૦

॥૫૫॥

દેસાવવાલા, પુત્રો પતિવ્રતા સ્ત્રી, સુંદર હાથી, રથ. ઘોડા અને પાયદલ આ પ્રમાણે અતુલ સમૃદ્ધિ મને હમણા ક્યાં પુણ્યથી છે ॥ ૧૭ ॥ ૧૮ ॥ આ સઘળું વિચારી દુકાળથી મને કહેવા યોગ્ય છો આત્રાં રાજાનાં વચન સાંભળી મુનિયોમાં શ્રેષ્ઠ વાલ્મીકી પ્રાણાયામ કરવામાં તત્પર થઈ બે ઘડી ધ્યાન પામ્યા જે સઘળું થયેલું થતું અને થવાનું છે તેને હૃદયમાં હાથમાં રહેલાં

પત્નીપતિવ્રતારમ્યાગજાશ્વરથપત્તયઃ ॥ સમૃદ્ધિસ્તુલાબ્રહ્મનકેનપુણ્યેનમેઽધુના ॥ ૧૮ ॥ એતત્સર્વસમાસેનવિચાર્યવક્તુમર્હસિ ॥ શ્રુત્વાવાક્યાનિભૂપસ્યવાલ્મીકિર્મુનિમત્તમઃ ॥ ૧૯ ॥ પ્રાણાયામપમેભૂત્વામુદુર્તધ્યાનમાસ્થિતઃ ॥ કરામલકવદ્વિશ્વંભૂતંભવ્યંભવચ્ચયત્ ॥ ૨૦ ॥ વિલોક્યહાદિનિશ્ચિત્યરાજાનંપ્રત્યુવાચસઃ ॥ વાલ્મીકિસ્ત્વાચ ॥ ॥ શ્રુણુભૂતિશાદૂલપ્રાગ્જન્મચરિતંતત્ર ॥ ૨૧ ॥ પુગજન્મનિરાજેંદ્રભવાન્દ્રવિડદેશજઃ ॥ દ્વિજઃકશ્ચિત્સુદેવાશ્ચસ્તામ્રપર્ણીતટેવમન્ ॥ ૨૨ ॥ ધાર્મિકઃસત્યવાદીચયથાલાભેનતોષવાન્ ॥ વેદાધ્યયનસંપન્નોવિષ્ણુભક્તિપરાયણઃ ॥ ૨૩ ॥

આમલાનાં ફલનીપેટે જોઈ નિશ્ચય કરી તે રાજાને કહેવા લાગ્યા ॥ ૧૯ ॥ ૨૦ ॥ વાલ્મીકી બોલ્યા—હે શ્રેષ્ઠ પૃથ્વીના ધણી તમારું પૂર્વ જન્મનું ચરિત્ર સાંભળો ॥ ૨૧ ॥ હે રાજાઓના અધિપતિ પૂર્વજન્મમાં તમે દ્રવિડદેશમાં થયેલા તામ્રપર્ણી નદીને કાંઠે રહેનાર, ધાર્મિક સત્યવાદી અને જે પ્રમાણે મને તેમાં મંતોષવાન્ સુદેવનામે કોડપણ વ્રાહ્મણનાં અધ્યયનથી યુક્ત અને વિષ્ણુની

મા. ટી. ૦

અ. ૧૪

॥૫૫॥

भक्तिमां तत्पर हतो ॥ २० ॥ २३ ॥ अग्निहोत्र वगेरे यागोथी ते विष्णुने प्रमन्न करतो हतो आरीने सदा वर्तनारा ते ब्राह्मण
गौतमनी सारी पुत्री गौतमी ए नामथी अनि विख्यात स्त्री हती जे प्रेमथी जेम पार्वती प्रभु एवा शिवनी सेवा करे तेम पतिने
सेवती हती ॥ २४ ॥ २५ ॥ धर्मथी गृहस्थाश्रमनी विधिमां वर्तनां तेनो अति महोटो काल बीति गयो पण ए संततिने

अग्निहोत्रादियागैश्चतोषयामासतंहरिम् ॥ सदैववर्तमानस्यभार्यासीद्धरवर्णिनी ॥ २४ ॥ गौतमीतिभु
विख्यातागौतमस्यसुताशुभा ॥ पतिंपर्यचरत्प्रेम्णाभवानीवभवंप्रभुम् ॥ २५ ॥ गृहमेधविधौतस्यवर्त
मानस्यधर्मतः ॥ व्यतीतःसुमहान्कालःप्रापामौसंततिंनहि ॥ २६ ॥ एकदासनसंविष्टःसेव्यमानः
स्वकांतया ॥ उवाचवचनंविप्रोविषण्णोगद्गदाक्षरम् ॥ २७ ॥ अयिसुंदरिसंसारेमुखंनास्तिमुतात्परम् ॥
लोकांतरसुखंपुण्यंतपोदानसमुद्भवम् ॥ २८ ॥ संततिःशुद्धवंश्याहिपरत्रेहचशर्मणे ॥ तमाप्राप्यवरंपुत्रं
जीवितंममनिष्फलम् ॥ २९ ॥

पाम्यो नहि ॥ २६ ॥ एक दिवसे आसन उपर बेठोलो, पोतानी स्त्रीए सेवेलो ब्राह्मण खेद पामतां गद्गद अक्षरथी वचन
बोल्यो ॥ २७ ॥ हे सुंदरी संसारमां पुत्रविना उत्तम सुख नथी तपने दानथी थयेलुं सुख बीजा लोकमां सुखरूप छे पण सारा
वंशनी संतति आ लोकमां ने पर लोकमां सुख सारु छे ते उत्तम पुत्रने पाम्या विना मारुं जीवुं निष्फल छे ॥ २८ ॥ २९ ॥

मैं पुत्रनो लढाव्यो नथी वेदनो अर्थ जणाव्यो नथी अने तेनो विवाह पण करचो नथी माटे पारो जन्म वृथा छे ॥ ३० ॥
मारे जल्दी मरण थाओ मने आयुष्य प्रिय नथी आवां प्यारा पतिनां वचन सांभळी खेदातुर मनवाळी सुंदरी आश्वासना
करवा धीरज राखी प्रिय बोलवामां कुशल एवी प्रेमथी नाहेली शान्त प्रियपति प्रत्ये शान्तिनुं वचन बोली ॥ ३१ ॥ ३२ ॥

नलालितोमयापुत्रोवेदार्थोनप्रबोधितः ॥ नोद्धाहश्चकृतस्तस्यवृथाजन्मगतंमम ॥ ३० ॥ सद्योमेमृतिरे
वास्तुनह्यायुश्चप्रियंमम ॥ इत्थंप्रियवचःश्रुत्वामुंदरीखिन्नमानसा ॥ ३१ ॥ समाश्वासयितुंधीराप्रियवा
क्यविशारदा ॥ अवीवदद्भचःसौम्यंप्रियप्रेमपरिप्लुता ॥ ३२ ॥ ॥ गौतम्युवाच ॥ ॥ मामाप्राणे
श्वरब्रूहितुच्छवाक्यानि संप्रतम् ॥ भवद्विधाभागवतानैवमुह्यन्तिमूरयः ॥ ३३ ॥ सत्यधर्मपरोसित्वं
जितःस्वर्गस्त्वयाविभो ॥ कथंपुत्रैःसुखावामिर्ज्ञानिनस्तवमुव्रत ॥ ३४ ॥ चित्रकेतुःपुराब्रह्मन्पुत्रशो
केनतापितः ॥ सनारदेनांगिरसाभ्येत्यसंतारितोभवत् ॥ ३५ ॥

गौतमी कहेवा लागी-हे प्राणेश्वर आवां तुच्छ वाक्य न कहो तमारो जेवा भगवानना भक्त, विद्वानो मोह पापना
नथीज ॥ ३३ ॥ हे सदाचरणवाला समर्थ तमे सत्यधर्ममां तन्पर छो तेथी तमें स्वर्गने जीत्यो छे तमने ज्ञानिने
पुत्रेथी कम सुख मलशे ॥ ३४ ॥ हे ब्राह्मण पूर्वे चित्रकेतु पुत्रना शोकथी ताप पाप्यो हनो तेने नारदने अंगिरा ऋषि

आवी संसारथी ताच्यो हतो ॥ ३५ ॥ तेम अगराजा खगव पुत्र वेनथी गात्रिमां वनप्रत्ये भागी गयो हतो तेप्रमाणे हे
स्वामि तमने संतति दुःख देनारी थशे ॥ ३६ ॥ तां पण हे तपरूपि धनवाळा जो तमने सारा पुत्रनी ईच्छा होय तो आनंद
थी सर्व अर्थने देनारा, जगतना नाथ हग्निनी आगधना करो हे ब्राह्मण पूर्वे जनी आराधना करवाथी कर्दम सांख्यशास्त्र
ना आचार्योण स्तुति करेला, योगियोमां श्रेष्ठ, देव, कपिल नामना पुत्रने पांम्याहता ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ आहुं धर्मपत्नी (स्त्री) नुं

तथांगराजादुष्पुत्राद्वेनाद्वनमनान्निशि ॥ तथातेसंततिस्वामिन्दुःखदाचभविष्यति ॥ ३६ ॥ तथापितवस-
त्पुत्रलालसाचेत्तपोधन ॥ आगधयजगन्नाथंहर्गिमर्वार्थदंमुदा ॥ ३७ ॥ यमाराध्यपुराब्रह्मन्कर्दमःपुत्र-
माप्तवान् ॥ सांख्याचार्यस्तुतंदेवंकपिलंयोगिनांवरम् ॥ ३८ ॥ धर्मपत्न्यावचश्चेत्थंश्रत्वाविप्रशिरोमणिः ॥
निश्चित्येवंतयासार्धताम्रपर्णीतटंगतः ॥ ३९ ॥ स्नात्वाथविरजेपुण्येचचारपरमंतपः ॥ शुष्कपर्णजलाहारः
पंचमेपंचमेदिने ॥ ४० ॥ चत्वार्यब्दसहस्राणिगतान्येवंतपोनिधेः ॥ तस्येतत्तपसाब्रह्मंस्त्रयोलोकाश्चकंपिरे ॥ ४१ ॥

वचन सांभळी ब्राह्मणोने शिरोमणि एना कहेवा प्रमाणे निश्चय करी तेनी माथे ताम्रपर्णी नदीकांठे गयो ॥ ३९ ॥ त्यां
गया पळी रजोगुणथी रहित अग्न्यमां न्हाइने पांचमें दिवसे सुकल पांढडां अने जलनो आहार करतां महोदुं तप
करवा मांडयुं ॥ ४० ॥ हे ब्राह्मण एप्रमाणें तपना खजानारूप ते ब्राह्मणनां चारहजार वर्षों गयां एनां तपथी त्रणलोक

पु० मा०

॥५७॥

कंपवा लागा ॥ ४१ ॥ अतिउग्र, तेनुं तप जोड भक्तवन्मल, भगवान वेगथी गरुडउपर बेसी प्रगट थया ॥ ४२ ॥ श्रीनारा-
यण बोल्या-ते, नवामेधनी उपमा अपाय एवा. जगत्नी रक्षामां समर्थ एवा चार हाथरूपि दंडोथी जणाता. हर्ष पापेल
मुखवाळा, मुर दैत्यना शत्रु विष्णुने जोड सुदेवशर्मा आनंदथी आठ अंगोंमहित नमन करवा लाग्यो ॥ ४३ ॥ आ प्रमाणे

अत्युग्रंतत्तपोदृष्ट्वाभगवान्भक्तवत्सलः ॥ प्रादुर्बभूवतरमागरुडोपरिसंस्थितः ॥ ४२ ॥ श्रीनारायण-
उवाच ॥ ॥ तंदृष्टानवजलदोपमंमुराग्निदोर्दंडेर्जगदवनक्षमेश्चतुर्भिः ॥ संलक्ष्यंमुदितमुखंसुदेवश-
र्मासाष्टांगंनतिमकरोन्मुदामुकुंदम् ॥ ४३ ॥ ॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्येश्रीनारा-
यणनारदसंवादेचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ ततस्तुष्टावतंदेवंश्रीकृष्णंभक्त-
वत्सलम् ॥ बद्धांजलिपुटोभूत्वासुदेवोगद्गदाक्षरम् ॥ १ ॥ नमस्तेदेवदेवेशत्रेलोक्याभयदप्रभो ॥ सर्व-
श्वरनमस्तेस्तुत्वामहंशरणंगतः ॥ २ ॥

श्रीबृहन्नारदीय पुराणनां पुरुषोत्तम माहात्म्यमां श्रीनारायणने नारदना संवादविषे चौदमो अध्याय गयो ॥ १४ ॥ श्री-
नारायण बोल्या-त्यारपल्ली सुदेव बे हाथजोडनार बनी गरुड अक्षरथी भक्तवन्मल, ते देव श्रीकृष्णनी स्तुति करवा लाग्यो ॥ १ ॥
हे देवोना देव, त्रण लोकने अभय आपनार, सर्वना उश्वर अने समर्थ ईश तमने नमस्कार हो बीजीवार पण तमने नमस्कार

भा० टी०

अ० १५

॥५७॥

હો પણ હું તમને શરણ પામ્યો છું ॥ ૨ ॥ હે શરણે આવેલાની ઉપર વન્મલનાવાળા પરમેશ્વર મારી રક્ષા કરો
હે જગત્ને વંદવાલાયક અને શરણાગતના ભયને ભાંગનાર તમને નમસ્કાર હો ॥ ૩ ॥ હું જયસ્વરૂપ, જયને દેનાર,
જયના નિયંતા, જયના કારણરૂપ, જગત્ના આધારરૂપ, જગત્માં રહેનાર, જગત્નાં કારણનાં કારણરૂપ, એક વિશ્વની

પાહિમાંપરમેશાનશરણાગતવત્મલ ॥ જગદ્વ્યનમસ્તેસ્તુપપન્નભયભંજન ॥ ૩ ॥ જયસ્વરૂપંજયદં
જયેશંજયકારણમ્ ॥ વિશ્વાધારંવિશ્વસંસ્થંવિશ્વકારણકાળમ્ ॥ ૪ ॥ વિશ્વૈકરક્ષકંદિવ્યંવિશ્વઘ્નંવિશ્વપં
જરમ્ ॥ ફલવીજંફલાધારંફલમૂલંફલપ્રદમ્ ॥ ૫ ॥ તેજઃસ્વરૂપંતેજોદંસર્વતેજસ્વિનાંવરમ્ ॥ કૃષ્ણં
વિષ્ણુંવાસુદેવંવંદેહંદીનવત્સલમ્ ॥ ૬ ॥ નત્વાબ્રહ્માદયોદેવાઃસ્તાંતુંશક્તાજગત્પ્રભો ॥ કથંમંદોમનુષ્યો
હમત્પબુદ્ધિર્જનાર્દન ॥ ૭ ॥

એક રક્ષા કરનાર, પ્રકાશરૂપ, જગત્ને હરનાર, જગત્નાં પાંજરાંરૂપ, ફલનાં વીજરૂપ, ફલના આધારરૂપ ફલ, મૂલ
નાં ફલને દેનાર, તેજરૂપ. તેજને આપનાર, તેજસ્વિયોમાં શ્રેષ્ઠ, દીનવન્મલ, વ્યાપક અને વસુદેવના પુત્ર એવા શ્રીકૃષ્ણને
વંદન કરુંછું ॥ ૪ ॥ ૫ ॥ ૬ ॥ હે જગત્ના પ્રભુ કૃષ્ણ તમને બ્રહ્મા વગેરે દેવોપણ સ્તુતિ કરવા સમર્થ નથી ત્યારે થોડી

પુ० મા०

॥૫૮॥

બુદ્ધિવાળો હું મૂર્ખ મનુષ્ય કેમ? મૃતિ કરવા શક્ત્યાઉં ॥ ૭ ॥ હે પ્રભુ તમે અતિદુઃસ્વિદીન અને તમારા ભક્તનીપણાવેશા કરોછો માટે તમારું જગત્માં લોકનું બંધુપણું કેમ? વૃથા ગયું ॥ ૮ ॥ વાલ્મીકિ બોલ્યા—આ પ્રમાણે વહુ રૂપ એવા કૃષ્ણની સ્તુતિકરી બ્રાહ્મણ તેની પામે ડભોરહો તે સાંભળી હરિ ભગવાન, મેઘના સરસ્વા ગદ્ગથી વચન બોલ્યા ॥ ૯ ॥ શ્રીવિષ્ણુ

અતિદુઃસ્વતરંદીનંત્વદ્ભક્તંમામુપેક્ષસે ॥ તત્કથંલોકબંધુત્વંપ્રભોલોકેવૃથાગતમ્ ॥ ૮ ॥ ॥ વાલ્મીકિરુ
વાચ ॥ इत्यभिष्टूयभूमानंद्विचस्तस्थौहरेःपुरः ॥ तदाकर्ण्यहर्षिर्वाक्यमुवाचजलदस्वनः ॥ ९ ॥ ॥ श्रीह
रिश्वाच ॥ सम्यक्संपादितंवत्सयत्त्वयाचरितंतप ॥ किमिच्छसिमहाप्राज्ञतपोधनवदस्वमे ॥ १० ॥
तत्तेहंवित्तरिष्यामिसंतुष्टस्तपमातव ॥ एतादृशंमहत्कर्मनकेनापिकृतंपुन ॥ ११ ॥ ॥ सुदेवउवाच ॥
यदिप्रीतोसिहेनाथदीनबंधोदयानिधे ॥ सत्पुत्रंदेहिमेविष्णोपुराणपुरुषोत्तम ॥ १२ ॥

કહ્યું—હે તપરૂપિ ધનવાળા, મહોદી બુદ્ધિવાળા, વત્સ ને જે તપ કર્યું ને મારું કર્યું શું? ડચ્છેછે ને મુને કહે ॥ ૧૦ ॥ હું તારા તપથી પ્રસન્ન થયો છું માટે તે તમને આપોશ આવું મોહોટું કર્મ પૂર્વે કોઈએ પણ કરેલું નથી ॥ ૧૧ ॥ સુદેવે કહ્યું—હે પુરા-
તન પુરુષોમાં ઉત્તમ, ધ્યાના સ્વજાના રૂપ, અને દીનોના બંધુ એવા હે વ્યાપકનાથ જો પ્રસન્ન થયાછો નો સારો પુત્ર આપો

મા•ટી•

અ• ૧૫

॥૫૮॥

॥ १२ ॥ केमके हे हरि (दुःखने हरनार) पुत्र वगनुं शून्य, गृहस्थपुं मने गमतुं नथी आवुं ब्राह्मणनुं कहेवुं सांभळी समर्थ एवा हरि बोल्या ॥ १३ ॥ श्री हरि कहेवा लाग्या-हे वत्स हे ब्राह्मण तुने पुत्रविना सवळुं न देवाय एवुं पण आपीश केमके, ब्रह्माण तुने पुत्रनुं सुख निर्माण करेलुं नथीज ॥ १४ ॥ मे तारां कपालनी चामडी लखेला सवळा अक्षरो जोयाछे

हरेपुत्रंविनाशून्यंगार्हस्थ्यंमनगेच्यते ॥ इतिविप्रेवचःश्रुत्वाजगादहरिरीश्वरः ॥ १३ ॥ ॥ श्रीहरिरुवाच ॥ अदेयमपितेसर्वदास्येपुत्रंविनाद्विज ॥ तवपुत्रसुखंवत्सविधात्रानैवनिर्मितम् ॥ १४ ॥ त्वदीयभालफलकेवर्णाःसर्वेमयेक्षिताः ॥ तत्रनैवास्तितेपुत्रसुखंसप्तसुजन्मसु ॥ १५ ॥ इत्याकर्ण्यहरेर्वक्ष्यंवज्रनिर्घातनिष्ठुरम् ॥ सपपातमहीपृष्ठेछिन्नमूलइवद्रुमः ॥ १६ ॥ पतिंपतितमालोक्यप्रमदात्यंतदुःखिता ॥ पश्यंतीस्वामिनंपुत्रस्पृहाशून्यमरूढदन्त ॥ १७ ॥ पश्चाद्धैर्यसमालंब्यसावोचत्पतितंपतिम् ॥ ॥ गौतम्युवाच ॥ ॥ उत्तिष्ठोत्तिष्ठेनाथकिंनस्मरसिमेवचः ॥ १८ ॥

तेमां सात जन्मसुधी तुने पुत्रनुं सुख नथीज ॥ १२ ॥ आवुं हरिनुं वज्रना घासरखुं कठण वचन सांभळी. ते पृथ्वीनी पीठ उपर जेम मूल कपावाथी झाड पडे तेम पड्यो ॥ १६ ॥ पतिने पडेलो जोई अन्यंत दुःख पामेली स्त्री स्वामिने पुत्रनी इच्छाथी शून्य जोती रोवालागी ॥ १७ ॥ पछी धीरज धारी ने पडेळा पतिप्रत्ये बोली गौतमी कहेवालागी-हेनाथ उभा थाओ

પુ० મા०

॥૫૧॥

ઉમા થાઓ કેમ વચન સંભારતા નથી ! ॥ ૧૮ ॥ બ્રહ્માણ કપાઝમાં જે હસેલ હોય તે મુગ્ધ દુઃખ પમાયછે લક્ષ્મીના પતિ શું કરે ? લોક પોતાનું કરેલું ભોગવેછે ॥ ૧૯ ॥ ભાગ્ય વગરના એ કરેલો ઉદ્યમ મરવાને ઇચ્છનાગનાં ઓમડના જેવો છે જેનું ભાગ્ય અવલું હોયછે તેનું સઘળું વ્યર્થ થાયછે ॥ ૨૦ ॥ મઘલા વેદોમાં હરિનું સેવન, યજ્ઞ દાન, તપ સન્યસને વ્રતોથી શ્રેષ્ઠ

વિધાત્રાલિખિતંભાલેતલ્લભેતમુસાસુખમ્ ॥ કિંકરોતિરમાનાથઃસ્વકૃતંભુંજતેનરઃ ॥ ૧૯ ॥ અભાગ્ય સ્યકૃતોદ્યોગોમુમૂર્ષોરિવભેપજમ્ ॥ તસ્યસર્વભવેદ્યર્થયસ્યદૈવમદક્ષિણમ્ ॥ ૨૦ ॥ ઋતુદાનતપઃસત્યવ્રતે મ્યોહરિસેવનમ્ ॥ શ્રેષ્ઠંસર્વેષુવેદેષુતતોદૈવબલંવરમ્ ॥ ૨૧ ॥ તસ્માત્સર્વત્રવિશ્વાસંવિહાયોત્તિષ્ઠભૂમુર ॥ દૈવમેવાવલંબ્યાશુહરિણાકિંપ્રયોજનમ્ ॥ ૨૨ ॥ ઇત્યાકર્ણ્યવચસ્તસ્યાસ્તીવ્રશોકસમન્વિતમ્ ॥ વૈનતેયો વદદ્વિષ્ણુંક્ષોભસંજાતવેપથુઃ ॥ ૨૩ ॥ ॥ ગરુડઉવાચ ॥ ॥ શોકસાગરસંમગ્નાંબ્રાહ્મણીંવીક્ષહેહેરે ॥ તથૈવબ્રાહ્મણનેત્રગલદ્વાષ્પકલાકુલમ્ ॥ ૨૪ ॥

છે પણ તેથી ભાગ્યનું બલ શ્રેષ્ઠ છે ॥ ૨૧ ॥ માટે હે પૃથ્વીના દેવ (બ્રાહ્મણ) સર્વમાં વિશ્વાસ છોડી ભાગ્યનોજ આશ્રય કરી ઉમા થાઓ આપણને વિષ્ણુથી શું પ્રયોજન છે ! ॥ ૨૨ ॥ આવાં તે સ્ત્રીનાં તીવ્ર મોકવાલાં વચન માંખળી ક્ષોભથી જેને કંપ થયો છે એવો વિનતાનો પુત્ર ગરુડ, વિષ્ણુને કહેવા લાગ્યો ॥ ૨૩ ॥ ગરુડ બોલ્યો-હે ગરિબોના સગા, દયાના સાગર,

માંગી०

અ० ૧૫

॥૫૧॥

भक्तोना अभयने करनार, भक्तोनां दुःखने नहि महन कनार अने समथ एवा हे हरि ब्राह्मणीने शोकरूपि समुद्रमां बुडेली
तथा ब्राह्मणने नेत्रोमांथी पडतां आंसुओना भागथी आकुल जोई आज तमारी दयां क्यां गई! ॥ २४ ॥ २५ ॥ अहो
ब्राह्मणनेविषे दयावाळा देव हमणां तमारो पोतानो धर्म क्यां गयो तमारा भक्तना हाथनां तळामां चार प्रकारनी पण

दीनबंधोदयासिंधोभक्तानामभयंकर ॥ भक्तदुःखामहिष्णोमतेदयाद्यकगताप्रभो ॥ २५ ॥ अहो
ब्रह्मण्यदेवस्त्वंत्वद्धर्मःकगतोधुना ॥ त्वद्वक्तम्यचतुर्धापिमुक्तिःकरतलेस्थिता ॥ २६ ॥ अहोतथापिने
च्छंतिविहायभक्तिमुत्तमाम् ॥ तदग्रेसिद्धयश्चाष्टौकिंकरीभूयमंस्थिताः ॥ २७ ॥ त्वदाराधनमाहात्म्यमेवं
सर्वत्रविश्रुतम् ॥ तर्हि विप्रस्यपुत्रेच्छापूग्णेकःपरिश्रमः ॥ २८ ॥ गजमर्पयतःपुंसोह्यंकुशेकःपरिश्रमः ॥
अतःपरंनकेनापिसेव्यतेतेपदांबुजम् ॥ २९ ॥

मुक्तियो रहीछे तो पण आश्चर्य छे के ते ओ उत्तम भक्तिने नजी तने इच्छना नथी तेनी आगळ आठ सिद्धियो दासरूप
थई रहेली छे ॥ २६ ॥ २७ ॥ ओ प्रमाणे तमारी भेवानी महत्ता मघळे ठेकाणे प्रसिद्ध छे तो ब्राह्मणनी पुत्रनी इच्छा प्रवामां
शुं श्रम छे! ॥ २८ ॥ हाथिने देनारा पुरुषने अंकुश देवामां शुं! दाग्वडो होय (न होय) हवे पछी कोई पण तमारों

પુ० મા०

॥૬૦॥

ચરણ કમલને સેવશે નહિ ॥ ૨૯ ॥ જે પુત્રનાં ભાગ્યમાં રહેલ જો તેજ અવશ્ય થશે આવી જગતમાં પ્રાપ્તિદિ થશે અને તમારી
મક્તિ લય પામશે ॥ ૩૦ ॥ હેનાથ કરવા ન કરવાને સઘળે ઠેકાણે તમારું મામર્ય જે પ્રાપ્તિ છે તે આજજ જો આને
પુત્ર આપનાર નહિથાઓ તો જનું રહેશે ॥ ૩૧ ॥ માટે તમે સર્વરીને એક પુત્ર બ્રાહ્મણને આપો તમારું સેવન કરી સુદામા ઉત્તમ

યદદૃષ્ટગતંપુંસસ્તદેવભવિતાધ્રુવમ્ ॥ इतिलोकेप्रथाजातात्वद्वक्तिर्विलयंगता ॥ ૩૦ ॥ કર્તુમકર્તુસામર્થ્ય
તવસર્વત્રવિશ્રુતમ્ ॥ તદેવાદ્યગતંનાથનચેદસ્મૈસુતપ્રદઃ ॥ ૩૧ ॥ અતસ્ત્વંસર્વથાદેહિપુત્રમેકંદ્વિજન્મ
ને ॥ સુદામાત્વાંસમારાધ્યલેભેવૈભવમુત્તમમ્ ॥ ૩૨ ॥ સાંદીપિનિર્મૃતંપુત્રમવાપકૃપયાતવ ॥ ઇતિતે
શરણંપ્રાપ્તૌદંપતીપુત્રલાલમૌ ॥ ૩૩ ॥ ॥ શ્રીનાગયણઉવાચ ॥ ॥ ઇતિગરુડવચોનિષમ્યવિષ્ણુર્વ
ચનમુવાચસ્વગંમુધોપયાનમ્ ॥ અયિત્વગવગ્પુત્રમેકમસ્મૈવિનગ્મનોગતમાશુર્વૈનતેય ॥ ૩૪ ॥

વૈભવ પામ્યો હતો અને સાંદીપનિ તમારી કૃપાથી મરેલા પુત્રને પામ્યો હતો આકારણથી પુત્રની ઇચ્છાવાળાં સ્ત્રી પુરુષ તમને
શરણ પામ્યાં છે ॥ ૩૨ ॥ ૩૩ ॥ શ્રીનાગયણ બોલ્યા-આવું ગરુડનું વચન સાંભળી વિષ્ણુએ આકાશમાં ગતિ કરનારા
ગરુડને અમૃતની ડપમા એવું વચન કહ્યું કે વિનતાના પુત્ર પશ્ચિમમાં શ્રેષ્ઠ ગરુડ અને બ્રહ્મ મનમાં રહેલો એક પુત્ર દે

માંદી૦

અ૦ ૧૫

॥૬૦॥

॥ ३४ ॥ आवुं पोताने अनुकुल, विष्णुनुं वचन सांभळी झट अति प्रमत्त मनवाळा गरुडें अति खेदयुक्त मनवाळा ब्राह्मणने योग्य सुंदर पुत्र आप्यो ॥ ३५ ॥ आम श्रीबृहन्नारदीयपुराणनां पुरुषोत्तममाहात्म्यमां दृढधन्वानां नाना आख्यानना नारायणने नारदना संवादविषे सुदेवनां वरदाननो पन्नरसो अध्याय गयो ॥ १५ ॥

इतिहरिवचनंनिजानुकुलंझटितिनिशम्यस्वगोतिहृष्टचेताः ॥ अदददतिविषण्णमानसायसुतमनुरूपमि-
लासुरायरम्यम् ॥ ३५ ॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्ये दृढधन्वोपाख्यानेश्रीनारायण-
नारदसंवादेसुदेववरप्रदानंनामपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ शृणुनारदव-
क्ष्येहंयदुक्तंदृढधन्वने ॥ वाल्मीकिनामहाप्राज्ञचरितंपरमाद्भुतम् ॥ १ ॥ वाल्मीकिरुवाच ॥ दृढध-
न्वन्महाराजशृणुष्ववचनंमम ॥ सुपर्णःकेशवादेशादिदमाहद्विजेश्वरम् ॥ २ ॥ ॥ गरुडउवाच ॥
सप्तजन्मसुतेपुत्रसुखंनास्तीतियद्वचः ॥ हरिणोक्तंद्विजश्रेष्ठतत्तथैवतवाधुना ॥ ३ ॥

श्रीनारायण बोल्या-हे मोहोटी बुद्धिवाळा, नारद, वाल्मीकिए अति आश्चर्यकारि, जे चरित दृढधन्वाने कह्युं ते हुं तमने
कहुं हुं माटे सांभळो ॥ १ ॥ वाल्मीकि बोल्या-हे महाराज दृढधन्वा, मारुं वचन सांभळो गरुडें विष्णुनी आज्ञाथी ब्राह्मणो
ना अधिपतिने आ कह्युं ॥ २ ॥ गरुड बोल्या-हे ब्राह्मणोमां श्रेष्ठ सात जन्ममां तमने पुत्रनुं सुख न थाय एवुं विष्णुए जे वचन

પુ. મા.

॥૬૧॥

કહું તે તમને તેમજ છે તો પણ હમણાં સ્વામિની આજ્ઞા થવાથી કૃપાવડે તમને પુત્ર આપું છું હે તપસ્વી ધનવાળા તમને મારા અંશથી થયેલો પુત્ર થશે ॥ ૩ ॥ ૪ ॥ જેથી તમે ગૌતમી મહિત સત્ય આશીર્વાદોને પામશો પણ પછી નર્મન જરૂર નેથી થયેલું દુઃખ થશે ॥ ૫ ॥ હે દ્વિજોમાં શ્રેષ્ઠ તમારી વિષ્ણુમાં વૃદ્ધિ થઈ માટે તમે પુણ્યવાન છો સકામ અથવા નિષ્કામ, વિષ્ણુની

તથાપિસ્વામિનાક્ષતઃકૃપયાદક્ષિનેસુતમ્ ॥ મદંશમંભવઃપુત્રોભવિતાતેતપોધન ॥ ૪ ॥ યેનત્વમાશિષઃ
સત્યાલપ્યસેગૌતમીયુતઃ ॥ પરંતજનિતંદુઃસ્વંયુવયોર્ભવિતાધ્રુવમ્ ॥ ૫ ॥ ધન્યોમિદ્વિજશાર્દૂલયત્તેજાતા-
હરૌમાતિઃ ॥ સકામાપ્યથનિષ્કામાહરિભક્તિર્હરેપ્રિયા ॥ ૬ ॥ જલબુદ્ધુદવત્પુંમાંશરીરંક્ષણમંગુરમ્ ॥
તદાસાઘ્યહરેપાદંધન્યશ્રિંતયતેહૃદિ ॥ ૭ ॥ હોમન્યોનમંમાગનામ્યેદ્બુદ્ધુસ્તગત્ ॥ હરેગેવકૃપાલેશા-
ન્મયાદત્તઃસુતસ્તવ ॥ ૮ ॥ મનસિશ્રીહરિંધૃત્વાવિચમ્મયથામુગ્ધમ્ ॥ ઉદામીનતયાસ્થિત્વા-
મુંક્ષ્વસંસારજંસુખમ્ ॥ ૯ ॥

ભક્તિ વિષ્ણુને પ્યારી છે ॥ ૬ ॥ પુરુષોત્તં કરીર જલના પન્ડોટાનીપેટે અણખ નાજ પામે ત્વું છે નેને પામી પુણ્યવાન માણમ
હૃદયમાં વિષ્ણુના ચરણનું ચિંતન કરે છે ॥ ૭ ॥ વિષ્ણુથી ત્રિજો વધુ દુઃખે નગાય પણ સંસારથી તારતો નથી ને વિષ્ણુનીજ
કૃપાના લેશથી મેં તમને પુત્ર આપ્યો ॥ ૮ ॥ માટે મનમ, શ્રીહરિને પ્રાર્થન કરી મુગ્ધ થાય નેમ કરો અને ઉદામપણે રહો

માઁટી.

અ. ૧૬

૥૬૧॥

संसारथी यतां सुखने भोगवो ॥ ९ ॥ वाल्मीकि बोल्या-स्त्री पुरुषना जोतां अट उत्तम वरदान गरुडद्वारा आपी विष्णु त्वराथी पोताने स्थान के गया ॥ १० ॥ सुदेवपण पत्नी सहित मनसां गहेतुं वरदान पामी पोताने घेर आवी गृहस्थपणानुं उत्तम सुख सेववा लाग्यो ॥ ११ ॥ केटलोक काल जनां ए स्त्रीनि गर्भ प्राप्त थयो अने दशमो महिनो आवतां पूर्ण गर्भ थयो ॥ १२ ॥

वाल्मीकिरुवाच ॥ ॥ दंपत्योःपश्यतोःसद्योदत्त्वादरमनुत्तमम् ॥ स्वगद्वाराहरिःशीघ्रंययौनिजनिकेतन-
म् ॥ १० ॥ सुदेवोपिसपत्नीकोवरंलब्ध्वामनोगतम् ॥ आसाद्यस्वगृहंभेजेगार्हस्थ्यसुखमुत्तमम् ॥ ११ ॥
कियत्कालक्रमेणास्यादोहदःसमपद्यत ॥ दशमेमासिसंप्राप्तेपूर्णेगर्भोवभूवह ॥ १२ ॥ प्रसूतिकाले-
संप्राप्तेसामूतसुतमुत्तमम् ॥ सुदेवस्त्वात्मजेजातेजाताह्लादोवभूवह ॥ १३ ॥ आहूयजातकंकर्मचकार-
द्विजसत्तमान् ॥ बृहद्दानंददौतेभ्यःसुस्नातोद्विजसत्तमः ॥ १४ ॥ नामचास्याकरोद्धीमान्ब्राह्मणैः-
स्वजनैर्वृतः ॥ अयंसुतःसुपर्णेनदत्तःप्रेम्णाकृपालुना ॥ १५ ॥

जणवानो काल आव्यो त्यारे तेणें उत्तम पुत्र जण्यो पुत्र जन्मवाथी सुदेवने पण आनंद उत्पन्न थयो ॥ १३ ॥ सारी रीते न्हाई ते श्रेष्ठ ब्राह्मणें श्रेष्ठ ब्राह्मणोने बोलावी जातक (जन्मनुं) कर्म कयुं अने ते ओने महोदुं दान आप्युं ॥ १४ ॥ ब्राह्म-
णो अने पोताना जनोथी विंटाएला, बुद्धिमान ब्राह्मणों एनुं नामपण पाडयुं के आ पुत्र गरुडें प्रेमथी कृपाकरी शरद्वत्तुना

પુ. મા.

॥૬૨॥

મા. ટી.

અ. ૧૬

ચંદ્રના જેવો ઉદય પામતાં તેજવાળો શુક્રદેવના સરસ્વો આપ્યો માટે આ મારો વહાલો પુત્ર શુક્રદેવ એવાં નામે હો ॥ ૧૫ ॥ ૧૬ ॥
માતાનાં મનને આનંદ આપનારા તે પુત્ર શીઘ્ર શુક્લપક્ષના ચંદ્રમાનીપેઠે પિતાનાં મનોરથોની સાથે વધવા લાગ્યો ॥ ૧૭ ॥
પિતાનું આનંદથી પુત્રને જનોઈ દઈ ગાયત્રી આપી તે વૈદિક સંસ્કાર પામી બ્રહ્મચર્યનાં વ્રતમાં રહ્યો ॥ ૧૮ ॥ તેનાં તેજવાળો
શારદેંદુરિવપ્રોઘત્તેજસ્વીશુકસન્નિભઃ ॥ શુક્રદેવેતિનામાયંપુત્રોસ્તુમમવલ્લભઃ ॥ ૧૬ ॥ અવર્ધતસુતઃ
શીઘ્રંશુક્લંપક્ષઙ્વોદુપઃ ॥ પિતુર્મનોરથેઃસાકંમાતૃમાનસનંદનઃ ॥ ૧૭ ॥ ઉપનીયસુતંતાતઃસાવિત્રી-
દત્તવાન્મુદા ॥ સંસ્કારંવૈદિકંપ્રાપ્યબ્રહ્મચર્યવ્રતેસ્થિતઃ ॥ ૧૮ ॥ તત્તેજસાન્વિતોરેજેસાક્ષાત્સૂર્યઙ્વપરઃ ॥
વેદાધ્યયનમારેભેકુમારોબુદ્ધિસાગરઃ ॥ ૧૯ ॥ સબ્દુદ્ધયાનંદયામાસસ્વગુરુંગુરુવત્સલઃ ॥ સકૃન્નિગદમા-
ત્રેણવિદ્યાંસર્વામુપેયિવાન્ ॥ ૨૦ ॥ ॥ વાલ્મીકિરુવાચ ॥ ॥ એકદાદેવલોઽભ્યાગાત્કોટિસૂર્ય-
સમપ્રભઃ ॥ તમાલોક્યસુદેવોસોનનામદંડવન્મુદા ॥ ૨૧ ॥

જાણે પ્રત્યક્ષ બીજો સૂર્ય હોય તેમ શોભવા લાગ્યો બુદ્ધિના સમુદ્રરૂપ કુમારે વેદનું અધ્યયન આરંભ્યું ॥ ૧૯ ॥ જેને ગુરુવહાલ
છે એવો તે સારી બુદ્ધિથી પોતાના ગુરુને આનંદ આપતો અને એકવાર કહેવાર્થજ સઘલી વિદ્યા પામ્યો ॥ ૨૦ ॥ વાલ્મીકિ
બોલ્યા-એક દિવસે કરોડો સૂર્યની સમાન કાંતિવાળા દેવલ ઋષિ આવ્યા તેને જોઈને સુદેવે આનંદથી દંડનીપેઠે નમસ્કાર

॥૬૨॥

કચ્ચા ॥ ૨૧ ॥ વિધિપ્રમાણે અર્ધને પગ ધોવાનાં જલ વગેરેથી મુનિનો સત્કાર કન્યો અને મહાત્મા દેવલને આસન સારું
ધારણ કચ્ચું ॥ ૨૨ ॥ તે ઉપર દેવના સરસ્વા દેસાવવાળા ભગવાન દેવલકૃષિ બેઠા ને કુમારને પગમાં પહેલો જોઈ બોલ્યા
॥ ૨૩ ॥ દેવલે કહ્યું-રેરે સુદેવ તમને ભગવાન વિષ્ણુ પ્રસન્ન થયા અને તમે દુર્લભ, સુંદર શ્રેષ્ઠ એવા પુત્રને પામ્યા માટે

પૂજયામાસવિધિવદર્ધ્યપાદ્યાદિભિર્મુનિમ્ ॥ આમનંકલ્પયામાસદેવલાયમહાત્મને ॥ ૨૨ ॥ તત્રોપવિષ્ઠો
ભગવાનદેવલોદેવદર્શનઃ ॥ ચરણેપતિતંદૃષ્ટ્વાકુમારંદેવલોબ્રવીત્ ॥ ૨૩ ॥ ॥ દેવલઉવાચ ॥ ॥ મોમો
સુદેવધન્યોસિતુષ્ટસ્તેભગવાન્હરિઃ ॥ યતસ્ત્વંપ્રાપ્તવાન્પુત્રંદુર્લભંસુંદરંવરમ્ ॥ ૨૪ ॥ એતાદૃશઃસુતઃક્રા
પિકસ્યાપ્યનવલોકિતઃ ॥ વિનીતોબુદ્ધિમાન્વાગ્મીવેદાધ્યયનશીલવાન્ ॥ ૨૫ ॥ એહિપુત્રકિમેતત્તે
કરેપશ્યામિકૌતુકમ્ ॥ સચ્છત્રંચામરયુગંકમલંયવસંયુતમ્ ॥ ૨૬ ॥ આજાનુલંબિનોહસ્તૌહસ્તિહસ્ત
સમૌતવ ॥ આકર્ણાતવિશાલેચચશ્ત્રુષીમધુપિંજરે ॥ ૨૭ ॥

પુણ્યવાન છે ॥ ૨૪ ॥ આવો, વિનયવાન, બુદ્ધિમાન, ઉત્તમ વક્તા, વેદને મળવાના સ્વભાવવાળો, પુત્ર કર્યાંપણ કોઈનોપણ
જોયો નથી. ॥ ૨૫ ॥ હે પુત્ર આવ આ શું તારા હાથમાં આશ્ચર્ય દેસાય છે! સારું છત્ર, બે ચામર, જવસહિત કમલ ગોઠણપર્યંત
લાંબા અને હાથીની સુંઢના સરસ્વા તારા હાથ છે અને કાનપર્યંત વિશાલ, મેઘના સરસ્વી પીંજરી આંચ, ગોલશરીરને ત્રિવર્ણીથી

પુ० મા०

॥૬૩॥

શોભિત મધ્યભાગ છે આરું કહી પુત્રને જોડકરી ઉત્સાહ પામેલા બ્રાહ્મણપ્રત્યે બોલ્યા ॥ ૨૬ ॥ ૨૭ ॥ ૨૮ ॥ અહો સુદેવ તમારો આ પુત્ર ગુણોનો સમુદ્ર દૃઢ જત્રુ (હાંસડી) વાલો, શંખસાગરના કંઠવાલો સુંદર વાંકા કેશવાલો, ઝંચિ છાતિવાલો પોહોલી ડોકવાલો સરસા કાનવાલો, બદલના જેવા સ્વમ્ભાવાલો સર્વ લક્ષણોથી પૂરો અને મોટોટો ભાગ્યનો મંડાર પુત્ર છે ॥ ૨૯ ॥ ૩૦ ॥ પણ એકજ

વપુર્વર્તુલકમધ્યવલિત્રયવિભૂષિતમ ॥ એવમુક્ત્વામુતંદૃષ્ટ્વાપુનરાહોત્સુકંદ્વિજમ્ ॥ ૨૮ ॥ અહોસુદેવતન
યસ્તવાયંગુણસાગરઃ ॥ ગૂઢજત્રુઃકંબુકંઠઃસ્તિગ્ધકુંચિતમૂર્ધજઃ ॥ ૨૯ ॥ તુંગવક્ષાઃપૃથુગ્રીવઃસમકર્ણો
વૃષાંસકઃ ॥ સર્વલક્ષણસંપૂર્ણઃપુત્રોભાગ્યનિધિર્મહાન્ ॥ ૩૦ ॥ એકએવમહાન્દોષોયેનસર્વવૃથાકૃતમ્ ॥
ઇત્યુક્ત્વામૌલિમાધુન્વનિઃશ્વસ્યાબ્રુવન્મુનિઃ ॥ ૩૧ ॥ પૂર્વમાયુઃપરીક્ષેતપશ્ચાલ્લક્ષણમાદિશેત્ ॥ નિરા
યુષઃકુમારસ્યલક્ષણૈઃકિંપ્રયોજનમ્ ॥ ૩૨ ॥ સુદેવતનયોયંતેદ્વાદશેહાયનેજલે ॥ મૃત્યુમેષ્યતિતસ્માત્ત્વંશો
કંમાકુરુમાનસે ॥ ૩૩ ॥ અવશ્યંભાવિનોભાવાભવંત્યેવનસંશયઃ ॥ તત્રપ્રતિવિધિર્નાસ્તિમુમૂર્ષોરિવભેષજમ્ ૩૪

મોટો દોષ છે કે જેણે સઘળું વૃથા કરેલ છે આરું કહી મસ્તક ધુળાવતાં મોટો નિશ્વાસ નાંચી મુનિ બોલ્યા ॥ ૩૧ ॥ પ્રથમ આયુષની પરીક્ષા કરવી પછી લક્ષણ કહેવું આયુષથી રહિત કુમારના લક્ષણોથી શું પ્રયોજન છે! ॥ ૩૨ ॥ હે સુદેવ આ તમારો પુત્ર બારમેં વર્ષે જન્મ્યાં મૃત્યુ પામશે માટે મનમાં શોક કરો માં ॥ ૩૩ ॥ અવશ્ય થવાના પદાર્થો થાયછેજ એમાં ફરક નથી

મા० ટી०

અ० ૧૬

॥૬૩॥

તે વાવતમાં જેમ મરવા ઈચ્છનારાનું ઓસઢ નથી તેમ ઉપાય નથી ॥ ૩૪ ॥ વાલ્મીકિ બોલ્યા-આવું કહી દેવલ મુનિ બ્રહ્મા
ના લોકમાં ગયા અને સુદેવ ગૌતમીની સાથે પૃથ્વીતલે પડ્યો ॥ ૩૫ ॥ દેવલે કહેલું વચન મંભારતો પૃથ્વીઉપર ઘણીવાર
વિલાપ કરવા લાગ્યો એ પછી તે ગૌતમી ધીરજથી પુત્રને પોતાના ગ્વોલામાં રાखી પ્રેમથી તેનું મુખ ચુંબન કરવા લાગી પછી તે

॥ વાલ્મીકિરુવાચ ॥ ॥ इत्युदीर्यगतो ब्रह्मलोकं देवलोको मुनिः ॥ सुदेवः सह गौतम्या पपात धरणी
तले ॥ ३५ ॥ विललाप चिरं भूमौ देवलोक्तं वचः स्मरन् ॥ अथ मा गौतमी पुत्रं स्वांकमारोप्य धैर्यतः ॥ ३६ ॥
चुचुंब वदनं प्रेम्णा पश्चात्पतिमुवाच सा ॥ ॥ गौतम्युवाच ॥ ॥ द्विजराजन कर्तव्याभीतिर्भाव्येषु व
स्तुषु ॥ ३७ ॥ नाभाव्यं भविता कुत्र भाव्यमेव भविष्यति ॥ किं नु नो दुःखमापन्नानलगमयुधिष्ठिराः ॥
॥ ३८ ॥ बंधनं बलिराजापि प्राप्तवान्यदवः क्षयम् ॥ हिंण्याक्षो बंधं घोरो वृत्रोपि निधनं गतः ॥ ३९ ॥

પતિને કહેવાલાગી ॥ ૩૬ ॥ ગૌતમી બોલી-હે બ્રાહ્મણોના રાજા તમારે થનારા પદાર્થોમાં બીક રાખવી યોગ્ય નથી ॥ ૩૭ ॥
ક્યાંય પળ નહિ થવાનું થનું નથી જે થવાનું હોય તેજ થાય. શું નલ રામને યુધિષ્ઠિર દુઃખ પામ્યા નથી ॥ ૩૮ ॥ વલિ રાજા
પણ બંધન પામ્યો હતો, યાદવો ક્ષય પામ્યાહતા, હિંરણ્યાક્ષ વધ પામ્યોહતો, અને ભયંકર વૃત્રાસુરપણ નાશ પામ્યો હતો ॥ ૩૯ ॥

પુ. મા.

॥૬૪॥

હે મુનિ કૃતવીર્યનો પુત્ર સહસ્ત્રાર્જુન અને રાવણ પણ મસ્તકનાં કપાવાપણાને પામ્યો હતો. તથા રઘુકુલના નાથ રામ સીતા ના વિરહને પામ્યા હતા ॥ ૪૦ ॥ હે મુનિયોના ઈશ્વર, રાજકૃષિ પરીક્ષિતપણ બ્રાહ્મગથી મૃત્યુ પામ્યાહતા આમ જે બનનારા પદાર્થો છે તે બનેછેજ ॥ ૪૧ ॥ માટે હે નાથ ડઠો અને સનાતન, સર્વ જોવોને મોક્ષનાં પદને આપનારા, શરણાગતને પાલનારા વિષ્ણુને ભજા ॥ ૪૨ ॥ વાલ્મીકિ બોલ્યા-આવું પોતાની સ્ત્રીનું બોલવું સાંભળી સુદેવશર્મા બ્રાહ્મણ પ્રકૃતિને પામ્યો

કાર્ત્તવીર્યઃશિરચ્છેદંરાવણોપિતથાપ્રવાન્ ॥ વિરહંરઘુનાથોપિજાનક્યાઃપ્રાપ્તવાન્મુને ॥ ૪૦ ॥ પરીક્ષિદ-
પિરાજર્ષિર્બ્રાહ્મણાન્મૃત્યુમાપ્તવાન્ ॥ એવંયેભાવિનોભાવાભવંત્યેવમુનીશ્વર ॥ ૪૧ ॥ અતઃત્તિષ્ઠહેનાથહરિ-
ભજસનાતનમ્ ॥ શરણ્યંસર્વજીવાનાંનિર્વાણપદદાયકમ્ ॥ ૪૨ ॥ ॥ વાલ્મીકિરુવાચ ॥ ॥ ઇતિનિ
જવનિતાવચોનિશમ્યપ્રકૃતિમુપાગતવાન્સુદેવશર્મા ॥ હૃદિહૃગ્ચરણાંબુજંનિધાયઙ્ગતિતિજહૌશુચમાત્મ-
જાદ્ભવિત્રી ॥ ૪૩ ॥ ઇતિશ્રીબૃહન્નારદીયપુરાણેપુરુષોત્તમમાહાત્મ્યેશ્રીનારાયણનારદસંવાદેદૃઢધન્વોપાખ્યા
નેસુદેવપ્રતિબોધોનામષોધશોઽધ્યાયઃ ॥ ૧૬ ॥

અને તેણે હૃદયમાં વિષ્ણુનાં ચરણરૂપકમલને ધરિ ઙ્ગત પુત્રથી યનારા શોકને છોડી દીધો ॥ ૪૩ ॥ આવો બૃહન્નારદીય પુરાણનાં શ્રીપુરુષોત્તમનાં માહાત્મ્યના શ્રીનારાયણને નારદના સંવાદવાળાં દૃઢધન્વાનાં નાના આખ્યાનનો સુદેવપ્રતિ બોધનામનો સોઢીમો અધ્યાય ગયો ॥ ૧૬ ॥

ભા. ટી.

અં. ૧૬

॥૬૪॥

નારદ બોલ્યા-હે કૃપાના સમુદ્ર તે પછી ઉઠેલા તે રાજાનું શું ! થયું તે, સાંભળનારા ઓનાં પાપને નાશ પમાડનારું મને કહો ॥
॥ ૧ ॥ શ્રીનારાયણ બોલ્યા-પૂર્વે બનેલું પોતાનું ચરિત્ર સાંભળી ચકિત મુખવાળા, સાંભળવામાં ઉત્સાહવાળા રાજાને ફરિનેપણ
વાલ્મીકિ કહેવા લાગ્યા ॥ ૨ ॥ વાલ્મીકિ બોલ્યા-એની પ્રિયાનાં મુખથી તે, શીતલ વાળી સાંભળીં મુદેવે ધીરજ ધારી ચિત્તહ

નારદઉવાચ ॥ ॥ તતઃકિમભવત્તસ્યપ્રબુદ્ધસ્યમહીપતેઃ ॥ તન્મેવદકૃપાસિંધોશ્રૃણ્વતાંપાપનાશનમ્ ॥ ૧ ॥
શ્રીનારાયણઉવાચ ॥ ॥ સ્વકીયચરિતંશ્રુત્વાપ્રાક્તનંચકિતાનનમ્ ॥ રાજાનંપુનરેવાહવાલ્મીકિઃશ્રવ-
ણોત્સુકમ્ ॥ ૨ ॥ ॥ વાલ્મીકિરુવાચ ॥ ॥ ઇતિતાઃશીતલાવાચઃસમકર્ણ્યપ્રિયામુખાત્ ॥ મુદેવોધૈ-
ર્યમાલંબ્યહરોચિત્તમધારયત્ ॥ ૩ ॥ નિઃશ્વસ્યદીનવદનોયદ્વાવ્યંતદ્વિધ્યતિ ॥ ઇતિનિશ્ચિત્યમનસાપુ-
ષ્પાદ્યર્થવનંયયૌ ॥ ૪ ॥ એવંકૃતવતસ્તસ્યકિયાન્કાલોગતઃક્રમાત્ ॥ સમિત્કુશફલાદ્યર્થકદાચિત્કા-
નનંયયૌ ॥ ૫ ॥ મુદેવોમનસાધ્યાયનૂહરેઃપાદસરોરુહમ્ ॥ તસ્મિન્નેવદિનેગચ્છદ્રાપીંસૂનુઃમુહૂટઃ ॥ ૬ ॥

રિમાં ધાવ્યું ॥ ૩ ॥ નિઃશ્વાસ નાંછી દીન મુખવાળો, જે થવાનું હશે તે થશે એવો મનથી નિશ્ચય કરી પુષ્પ વગેરે સારુ વનમાં
ગયો ॥ ૪ ॥ એમ કરતાં તેનો કેટલોક વચ્ચત ક્રમથી વીતિગયો કોઈ કાલે લાકડાં દર્ભ અને ફલ વગેરે લેવા કાજે મુદેવ
મનથી હરિના ચરણ રૂપિ કમળનું ધ્યાન કરતો વનમાં ગયો તેજ દિવસે સ્નેહિયો સહિત પુત્ર વાવમાં ગયો ॥ ૫ ॥ ૬ ॥

समान अवस्थावाळा ओनी साथे वावमां जई जळमां जलयंत्रोथी पोने वारंवार बालको उपर जळ फेकतो रमवा लाग्यो : ॥ ७ ॥
उनालामां जळमां वारंवार क्रीडा करना आनंद पामतो हतो आ रीते मघळा बालको अति प्रेमथी क्रीडा करना हता त्यारे
बालकोए पीडेलो अगाध जळमां र्हेलो ने स्नेहिवर्गना भयथी अट भागवाने इच्छतो भाग्यनी प्रेरणाथी तेमां पोतानो श्वास

प्रविश्यवापींचिक्रीडेवयस्यैःसहवारिणी ॥ जलयंत्रैःक्षिपन्वारिवालकेषुस्मयन्मुहुः ॥ ७ ॥ जलक्रीडां-
मुहुःकुर्वन्प्रीप्तेमोदमुपाययौ ॥ एवंसर्वेषुबालेषुक्रीडत्प्रेमनिर्भरम् ॥ ८ ॥ अगाधसलिलेतिष्ठन्बाल-
कैरुपमर्दितः ॥ सपलायनमन्विच्छन्मुहुर्दुर्गभयाद्द्रुतम् ॥ ९ ॥ विधिनानोदितस्तत्रनियम्यश्वासमा-
त्मनः ॥ ममज्जागाधतोयेसौवंचयन्नात्मनःसखीन् ॥ १० ॥ तत्रापि व्याकुलीभूयततोनिर्गतुमुन्मनाः ॥
सहसामृतिमापन्नःकुमागेगाधवागिणि ॥ ११ ॥ जलादनिर्गतंवीध्यसर्वेचकितमानसाः ॥ समानवयसः
सर्वेहाहाकृत्वाप्रधाविताः ॥ १२ ॥

नियममां राखी (दबावी) पोताना भाई बंधोने छेत्तग्या अगाध जळमां व्हकी मारवा लाग्यो ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ त्यां
पण व्याकुल थनां तेमांथी निवळवा उत्साहवाळो कुमार अट अगाध पाणीमां मरण पाव्यो ॥ ११ ॥ जळथी नहि निक-
लवुं जोई सघळा, भयभीत मनवाळा थयाने सगळी अवस्थान सगळी मित्रो दादाकां करी दोळ्या ॥ १२ ॥

अति शोकने आधीन थयेला गौनमीने कहेवा लाग्या बालकांनी वज्रना पडवा जेवी अनिप्रिय नहि एवी वाणी साभळी जेने पुत्र प्यारो छे एवा गौतमी तत्काल पृथ्वी उपर पडी एजवखने वनर्था ब्राह्मण आय्यो ॥ १३ ॥ १४ ॥ पुत्रनुं मरण सां भळी त्वष्टानीपेठें पृथ्वीउपर पडचो पळी उभो थड ते ब्राह्मण स्त्री पुरुष वावप्रत्ये गयां ॥ १५ ॥ सुदेव मरेला

गौतम्यैकथयामासुर्बृहच्छोकपरायणाः ॥ वज्रपातममांवाचं बालानामनतिप्रियाम् ॥ १३ ॥ श्रुत्वा भूमौ-
पपाता शुगौतमी पुत्रवत्सला ॥ एतस्मिन्नेव समये वनाद्विप्रः समाययौ ॥ १४ ॥ निशम्य पुत्रमरणं त्वष्टे वा-
वापतद्भुवि ॥ तत उत्थाय नौ विप्रदंपती वापिकांगतौ ॥ १५ ॥ मृतं पुत्रं समालिङ्ग्य स्वांके कृत्वा कलेवरम् ॥
सुदेवः पुत्रवदनं चुचुबच्चमुद्गुर्मुद्गुः ॥ १६ ॥ नतः स्वांके स्थितं पुत्रं मृतं वीक्षन्मुद्गुर्मुद्गुः ॥ सरुदन्विलपन्नेव गद्ग-
दाक्षरमूचिवान् ॥ २७ ॥ ॥ सुदेव उवाच ॥ ॥ वद पुत्र शुभांवाणीं मम शोकविनाशिनीम् ॥ शीतलाल
लितां वत्स मनसो मोदमावह ॥ १८ ॥

पुत्रने आळिगन करी पोतानां खोळामां शरीरने धरी वारंवार पुत्रनां मुखने चुंबवा लाग्यो ॥ १६ ॥ पळी पोतानां खोळामां रहेला, मरेला पुत्रने वारंवार जोई रोतो ने विलाप करतो ते गद्गद अक्षरोथी बोल्यो ॥ १७ ॥ सुदेव बोलवा लाग्यो-हे पुत्र मारा शोकने मटाडनारी शीतल, मुंदरने कल्याणकारी वाणी बोल हे वत्स मारां मननने आनंद पमाड

૫૦ માં
॥૬૬॥

માંદી
અં ૧૭

॥ ૧૮ ॥ હે પુત્ર અંહિં વૃદ્ધ માતાપિતાને તજી તું જવા યોગ્ય નથી મારો મિત્ર તુને વેદ ભણવાના કાળકાજે બોલાવે છે ॥ ૧૯ ॥
હે પુત્ર ઉપાધ્યાય (ગુરુ) તુને ભણાવવાના કારણ સારુ આનંદથી બોલાવે છે માટે સ્પષ્ટ ઉપોચા કેમ ! હમણાં સુનોછો ॥ ૨૦ ॥
તું તુને તજી જઈશ નહિ ઘરમાં મારે શું પ્રયોજન છે આજે તારાબગર મારું ઘર શૂન્ય અરણ્યના જેવુંજ છે ॥ ૨૧ ॥ ફલને
વિહાયપિતરૌવૃદ્ધૌનત્વંગંતુમિહર્હસિ ॥ વત્સાહ્વયતિસન્મિત્રંવેદાધ્યાયનહેતવે ॥ ૧૯ ॥ મુદાહ્વયત્યુપાધ્યા-
યસ્ત્વામધ્યાપનહેતવે ॥ તૂર્ણમુત્તિષ્ઠહેપુત્રકથંમુષ્ણોસિમાંપ્રતમ્ ॥ ૨૦ ॥ ત્વાંવિહાયનગચ્છામિગૃહેકિંમેપ્રયો-
જનમ્ ॥ શૂન્યારણ્યમિવાદ્યૈવત્વદ્વતેસદનંમમ ॥ વનેપિનૈવગચ્છામિગમનેકિંપ્રયોજનમ્ ॥ ફલમૂલ-
પ્રિયત્વંચેન્નોત્તિષ્ઠસિસમાગ્રતઃ ॥ ૨૨ ॥ નમયાચગ્નિંગર્હ્યવ્રજહત્યાપિનોકૃતા ॥ કેનકર્મવિપાકેનપુત્રો-
મેનિધનંગતઃ ॥ ૨૩ ॥ અહોધાતઃકિમેતાવત્ફલંલઘ્નંત્વયામહત્ ॥ લોચનંમમદીનસ્યવૃદ્ધસ્યાકૃષ્યનિ-
ર્દય ॥ ૨૪ ॥

મૂલમાં પ્યાર રાખનાર તું જા મારી આગલી ઉમો થઈશ નહિ. તો હું વનમાં પણ નહિજાઉં હવે વનમાં જવામાં મને શું ! પ્રયોજન
છે ॥ ૨૨ ॥ મેં નિંદ્ય કર્મ કચ્યું નથી અને બ્રહ્મહત્યા પણ કરી નથી તે છતાં કયાં ! કર્મના ફલથી મારો પુત્ર મરણ પામ્યો
॥ ૨૩ ॥ અહો નિર્દય વિધાતા તમે દીન અને વૃદ્ધ છતાં મારું નેત્ર જોઈ શું ! ઇટલું વધું મહોટું ફલ મેલવ્યું ॥ ૨૪ ॥

॥૬૬॥

નિર્ધનનાં ધન રૂપ અને અમ્ભે સ્ત્રીપુરુષના આશ્રય સ્વપુત્રને હરતાં તમને ક્યાંય પણ કેમ લજ્જા નહિ થઈ ? ॥ ૨૫ ॥ બધે તમે દયાવાન છો અને મારી ઉપર કેમ નિર્દય પણાને પાન્યાછો ! અહો મારાં ભાગ્યનાં વશપણાર્થા આવો બીજા રીતનો ભાવ થયો છે ॥ ૨૬ ॥ હું ક્યાં ' આજ પ્રકૃતિથી સુંદર પુત્રને શોધું હે પુત્ર ક્યા તારું મનોહર સુંદર નેત્રવાલું જોડું ॥ ૨૭ ॥

નિર્ધનસ્યધનંબાલંદંપત્યોસ્વલંબનમ્ ॥ હરતસ્તેકથંલજ્જાજાયતેનહિકુત્રચિત્ ॥ ૨૫ ॥ સર્વત્રસદયસ્ત્વંવૈમાયિ-
નિર્દયતાંગતઃ ॥ કથમિત્યન્યથાભાવોમમભાગ્યવશાદહો ॥ ૨૬ ॥ કુત્રાહંશોધયામ્યદ્યપુત્રંપ્રકૃતિસુંદરમ્ ॥
દ્રક્ષ્યેતવાનનંકુત્રપુત્રચારુસુલોચનમ્ ॥ ૨૭ ॥ પર્જન્યઃસવતેવારિમૃતેધાન્યંવસુંધગ ॥ ગિર્યોરત્નજાતાનિમુ-
ક્તાસારંપયોનિધિઃ ॥ ૨૮ ॥ નતંદેશંપ્રપશ્યામિયત્રપુત્રંમૃતંલભેત્ ॥ યદ્દાત્રંતુસમાલિંગ્યહૃદ્ગતંતાપમુત્સૃજે-
ત ॥ ૨૯ ॥ હેવત્સત્ત્વંસકૃદ્દાત્રંશ્રાવયાશુદયાંકુરુ ॥ વિલપત્યતિતેમાતાકુમ્ભીવગતત્રપા ॥ ૩૦ ॥

મેઘ જલને વર્ષે છે પૃથ્વી ધાન્યને પેદાકરેછે પર્વતે. રત્નોના સમૂહને અને રમુડ શ્રેષ્ઠ મોતિને પેદાકરેછે ॥ ૨૮ ॥ પણ હું તે દેશ જોતો નથી કે જ્યાં મરેલો પુત્ર મળે કે જેનાં શરીરનું આલિંગનકરી હૃદયમાં રહેલું દુઃખ દૂર કરાય ॥ ૨૯ ॥ હે પુત્ર જલદી દયા કર અને એકવાર પણ વાણી સંભળાવ મેમકે તારી મા લાજ છોડી દેતોડીતી પેઠે અનિ વિલાપ કરેછે ॥ ૩૦ ॥

पु० मा०

॥६७॥

तेने जोई हे पुत्र केम तुने दया उन्पन्न थी नथी ? तुं मनपितानी आता लीया विना क्यारे
पण गयो नथी ॥ ३१ ॥ हे पुत्र अमोने पुछ्या विना केम लांवे रस्ते गयो छो हवे हुं कौनी वेदनां अध्ययननी
मारी वाणी सांभलीश ॥ ३२ ॥ हे पुत्र तुने अने पछी नागं मनने हरनारा सुंदर वाक्यने संभारतां आज माहं हृण्य

तां हृष्टा तु कथं पुत्र दयानोत्पद्यते तव ॥ अननुज्ञाप्य पितृगै न कदापि भवान् गतः ॥ ३१ ॥ आवामपृष्ट्वा किं
दीर्घमार्गयातोसि पुत्रक ॥ वेदाध्ययनसद्वाणीकस्य श्रोण्यामि सांप्रतम् ॥ ३२ ॥ त्वामनुस्मरतो वत्सकलवा
क्यं मनोहरम् ॥ शतधा दीर्यते नोद्य ह्यायसंहृदयं मम ॥ ३३ ॥ मन्ये सुधन्यं किल कोशलेंद्रयः काननं दाशर
स्थौ प्रयाते ॥ दधारनोऽमून् सुततापदग्धो धिङ्मांसुतस्य प्रलयेऽप्यनष्टम् ॥ ३४ ॥ गोविंदविष्णोय
दुनाथनाथ श्रीरुक्मिणीप्राणपते मुरारे ॥ दीनानुकंपिन् भगवन्दयालोमां पाहि पुत्रानलतापतप्तम् ॥ ३५ ॥

फाटतुं नथी माटे जरूर लोढानुं छे ॥ ३३ ॥ हुं अवश्य कोशल देशना धणि दशरथने अति पुण्यवान् मानुंछुं के जेणे रामवनमां
गया त्यारे पुत्रना दुःखथी बलतां प्राण धारण कच्या नहि पण पुत्रनो नाश थतां नहि नाश पामवाधी मने धिक्कार छे ॥ ३४ ॥
हे गोविंद, विष्णु, यादवोना नाथ श्रीरुक्मिणीना प्राणपति, मुरदैत्यना शत्रु, दीननाउपर दयालु अने हे कृपालु भगवान्,

भा० टी०

अ० १७

॥६७॥

મને પુત્રના અગ્નિ સરસ્વાં દુઃસ્વરૂપ તાપથી પાલો ॥ ૩૫ ॥ હે દેવોમાં મહોદય દેવ, સર્વ લોકના નાથ, ગાયોને પાલનાર, ગોપી-
યોના પતિ, ચક્ર જેનાં હાથમાં છે એવા અને હે યમુનાનાં જલના દોષને દૂરનારા, પુત્રનાં અગ્નિના જેવાં દુઃસ્વથી તપતાં મારી
રક્ષા કરો ॥ ૩૬ ॥ હે વૈકુંઠ, વ્યાપક, નરકાસુરના શત્રુ, ચરાચરનાં આધારરૂપ સમુદ્રમાં વહાણરૂપ, અને હે બ્રહ્માવગૈરે
દેવોણ નમેલ ચરણનાં આસનવાળા પુત્રના અગ્નિના જેવા સંતાપથી તપેલો હું હું તેની રક્ષા કરો ॥ ૩૭ ॥ મારાથી બીજો કોઈ-

દેવાધિદેવાશ્વિલલોકનાથગોપાલગોપીશશ્ચાંગપાણે ॥ કલિંદકન્યાવિપદોષહારિન્માંપાહિપુત્રાનલતાપ
તપ્તમ્ ॥ ૩૬ ॥ વૈકુંઠવિષ્ણોનરકાસુરારેચરાચરાધારભવાબ્ધિપાને ॥ બ્રહ્માદિદેવાનતપાદપીઠમાંપાહિપુ
ત્રાનલતાપતપ્તમ્ ॥ ૩૭ ॥ શત્રોમદન્યોભવિતાનકોપિયોદેવક્રીમૂનુવચોવિલંબ્ય ॥ પુત્રેદુરાશાંકૃતવા
નભાગ્યોલભેતકોદૃષ્ટવિનષ્ટવસ્તુ ॥ ૩૮ ॥ इति श्रीबृहन्नारदीयपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्येनारायणनारदसं
वादेदृढधन्वोपाख्यानेसुदेवविलापोनामसप्तदशोऽध्यायः ॥ ૧૭ ॥ ॥ નારદઉવાચ ॥ ॥ દૃઢધન્વા
મહીપાલંકિમુવાચતતઃપરમ્ ॥ વાલ્મીકિર્ભગવાન્સાક્ષાત્તદ્રદસ્વતપોનિધે ॥ ૧ ॥

પણ શઠ થશે નહિ કે જેણે દેવકાંના પુત્ર કૃષ્ણનાં વાક્યને ઓળંગી પુત્રની સ્તરાવ આશા કરી ભાગ્ય વગરનો કોણ ! ભાગ્યથી-
નાશ પામેલી વસ્તુને મિલ્લે ॥ ૩૮ ॥ આવો શ્રીબૃહન્નારદીયપુરાણનાં પુરુષોત્તમમાહાત્મ્યના શ્રીનારાયણને નારદના સંવાદ
વિષે દૃઢ ધન્વાનાં ટુંક આગ્વ્યાનનો સુદેવવિલાપનામે સત્તરમો અધ્યાય ગયો ॥ ૧૭ ॥

पु० मा०

॥६८॥

नारद बोल्या-ते तपना खजानारूप ते पळी साक्षात् भगवान् वाल्मीकिण् दृढधन्वा राजाने शुं कहुं ते कहो ॥ १ ॥
श्रीनारायण बोल्या-ते राजक्रावि पोतानुं पूर्वतुं चरित्र सांभळी विस्मय सहित मुनिओमां श्रेष्ठ वाल्मीकिने पुछ्वा लागो
॥ २ ॥ दृढधन्वाए पुछ्युं-हे ब्राह्मण तमारुं सुंदर नवुं नवुं अमृतना सरगुं वचन पी पीने तृप्ति पामतो नथी माटे फरीने

॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ दृढधन्वासराजर्षिःश्रुत्वाप्राकृतनमात्मनः ॥ सविस्मयःसमापृच्छद्वाल्मीकिं-
मुनिसत्तमम् ॥ २ ॥ ॥ दृढधन्वोवाच ॥ ॥ ब्रह्मंस्तववचोऽस्म्यंमुधाकल्पंनवंनवम् ॥ पीत्वापीत्वानतः
सोऽस्मिभूयोवदततःपरम् ॥ ३ ॥ ॥ वाल्मीकिरुवाच ॥ एवंविलपतस्तस्यविप्रस्यजगतीपते ॥ अकाल-
जलदोभ्यागाद्गर्जयंश्चदिशोदश ॥ ४ ॥ ववौवायुःस्वरस्पर्शःकंपयन्निवपर्वतान् ॥ बृहल्लसन्महाविद्यु-
त्सवनेनापूरयन्दिशः ॥ ५ ॥ यावन्मासंववषैवमहीपूर्णजलाभवत् ॥ नासौविज्ञातवान्किंचित्पुत्रशोका-
मितापितः ॥ ६ ॥

ते पळीनुं कहो ॥ ३ ॥ वाल्मीकिण् कहुं-हे पृथ्वीना पति आम ते ब्राह्मण विलाप करतो हतो त्यारे दशदिशा ओने
गर्जावतो वर्षा कालविना वसाद आव्यो ॥ ४ ॥ कठण स्पर्शवाळो. मोहोटी क्षोभथी मोहोटी विजळीना अवाजथी दिशाओ
ने पूरतो जाणे पर्वताने कंपावतो होय तेम वायु. वावा लाग्यो ॥ ५ ॥ वरसाद पूरा महिनामुथी वर्षो तेट्यामां पृथ्वी भरेल

भा०टी०

अ० १८

॥६८॥

જલવાલી થઈ પુત્રના શોકરૂપિ અગ્નિથી નપેચા એ બ્રાહ્મણેક શું પણ જાણ્યું નહિ ! ॥ ૬ ॥ હે પુત્ર હે પુત્ર એમ બોલતાં તેણે પાણી પીધું નહિ અને ભોજન કચ્યું નહિ આમ તેનાં વિલાપ કરતાં જે મહિનો ત્યારે ગયો તે શ્રીકૃષ્ણનો વહાલો મહિનો પુરુષોત્તમ હતો તેથી અજાણતાં પણ પુરુષોત્તમનું મેવન થયું ॥ ૭ ॥ ૮ ॥ પુરુષોત્તમનાં મેવનથી અતિ પ્રસન્ન થતા, નવાં

નપપૌબુભુજેચૈવપુત્રપુત્રશતિબ્રુવન્ ॥ એવંવિલપતન્તસ્યમાસોયોવિગતસ્તદા ॥ ૭ ॥ શ્રીકૃષ્ણવલ્લભોમાસઃસો-
ભવત્પુરુષોત્તમઃ ॥ આજાનતોપિતસ્યાસીત્પુરુષોત્તમમેવનમ્ ॥ ૮ ॥ તેનાત્યંતપ્રસન્નઃસન્પ્રાદુરાસીદ્ધરીઃ
સ્વયમ્ ॥ નવીનજલદશ્યામોવનમાલાવિભૂષિતઃ ॥ ૯ ॥ પ્રાદુર્ભૂતેજગન્નાથેવિલીનાધનરાજયઃ ॥ તતો
દદર્શાવિપ્રોસૌશ્રીકૃષ્ણંપુરુષોત્તમમ્ ॥ ૧૦ ॥ સહસાંકગતંપુત્રદેહંભુવિવિધાયત્ર ॥ સપત્નીકોનમશ્ચક્રેદંડ-
વચ્છ્રીહર્ષિમુદા ॥ ૧૧ ॥ વદ્ધાંજલીપુટોભૂત્વાસંસ્થિરઃશ્રીહરેઃપુરાઃ ॥ શ્રીકૃષ્ણએવશરણંમમાસ્તિવિવિચિં-
તયન્ ॥ ૧૨ ॥

વાદલાના જેવા ક્યામ, વનમાલાથી શોભિત, પોતે વિષ્ણુ પ્રકટ થયા ॥ ૯ ॥ જગન્ના નાથ વિષ્ણુના પ્રકટ થવાથી મેવની પંક્તિ ઓ અદૃશ્ય થઈ ! તેથી એ બ્રાહ્મણને પુરુષોત્તમ શ્રીકૃષ્ણનાં દર્શન થયાં ॥ ૧૦ ॥ ઝટ સ્વોળામાં રહેલા, પુત્રના દેહને પૃથ્વીપર રાखी સ્ત્રીસહિત તેણે આનંદથી શ્રીહરીને દંડની પેઠે નમસ્કાર કચ્યા ॥ ૧૧ ॥ શ્રીકૃષ્ણજ મારા રક્ષક થાઓ એમ વિચાર તો

પુ० મા०

॥૬૧॥

વે હાથ જાડનાર થઈ શ્રીહરિની પાસે ડમો રહ્યો ॥ ૧૨ ॥ ભગવાન પળ પુત્રોત્તમનાં સેવનથી પ્રસન્ન થતા મધુર મહોટાં અમૃતને વરસાવનારી વાણી બોલ્યા- ॥ ૧૩ ॥ શ્રીવિષ્ણુ બોલ્યા-અરેરે સુદેવ તું હમણા પુણ્યવાન અને ભાગ્યવાન છો તમારું ભાગ્ય વર્ણવવાને પણ લોકમાં કોણ સમર્થ છે? ॥ ૧૪ ॥ હે તપસ્વી ધનવાળા પુત્ર તારું જે ભવિષ્ય છે તે હું કહું

ભગવાનપિતૃષ્ઠઃસન્પુરુષોત્તમસેવનાત ॥ અવોચન્મધુરાંવાર્ણીંબૃહત્પીયૂષવર્ષિણીમ્ ॥ ૧૩ ॥ ॥ શ્રીહરિરુવાચ ॥ ભોભોઃસુદેવધન્યોસિભાગ્યવાન્સાંપ્રતંભવાન્ ॥ ત્વદ્ભાગ્યંવર્ણિતુંકોવાસમર્થોભુવનત્રયે ॥ ૧૪ ॥ શ્રુણુવ-
ત્સપ્રવક્ષ્યેહંયત્તેભાવિતપોધન ॥ દ્વાદશાબ્દસહસ્રાયુઃપુત્રસ્તેભવિતાદિજ ॥ ૧૫ ॥ અતઃપરંનસંદેહસ્તવપુ-
ત્રોદ્ભવેસુસ્રે ॥ મયાદ્યંતેસુતોદત્તઃપ્રસન્નેનાદિજોત્તમ ॥ ૧૬ ॥ તવપુત્રસુખંદૃષ્ટ્વાદેવગંધર્વમાનવાઃ ॥ સસ્પૃહા
સ્તેભવિષ્યંતિપ્રસાદાન્મેદિજોત્તમ ॥ ૧૭ ॥ અત્રતેકથયિષ્યામિશ્ચિત્તિહાસંપુરાતનમ્ ॥ માર્કંડેયેનમુનિના-
પુરાપ્રોક્તંરઘુનૃપમ્ ॥ ૧૮ ॥

છું માટે સાંભળ હે વિપ્ર તુને વાર હજાર વર્ષનાં આયુષવાળો પુત્ર થશે ॥ ૧૫ ॥ હે દ્વિજોમાં ઉત્તમ, હવે પછી તુને પુત્રથી થયેલાં સુખાનિ વાચતમાં સંદેહ નથી મે પ્રસન્ન થવાથી આ પુત્ર તમને આપ્યોછે ॥ ૧૬ ॥ હે દ્વિજોમાં ઉત્તમ મારી પ્રસન્નતાથી દેવ ગંધર્વ અને માનવો તારાં પુત્રનાં સુખને જોઈ તારી ઉપર ઇચ્છાવાળા થશે ॥ ૧૭ ॥ આ ટેકાણે પૂર્વે માર્કંડેયમુનિયે રઘુ-

માંટી૦

અ૦ ૧૮

॥૬૧॥

રાજાને કહેલો જુનો ઇતિહાસ તમને કહું છું ॥ ૧૮ ॥ પૂર્વે કોઈ યનુનામે મોહોટાં મનવાળો, મુનિયોનો અધિપતિ પુત્રની પીડા થી બહેલા લોકોને જોઈ દીન મનવાળો થયો ॥ ૧૯ ॥ પુત્રને મરણથી રહિત કરવાને ઈચ્છતાં તેણે અતિ ભયંકર તપ કર્યું જ્યારે હજારવર્ષનો કાલ ગયો ત્યારે દેવતાઓયે તે મુનિને કહ્યું ॥ ૨૦ ॥ તારું કલ્યાણ થશે તારા મનમાં જે ધારેલ હોય તે વર માગ તારાં

પુરામુનીશ્વરઃકશ્ચિદ્ધનુર્નામામહામનાઃ ॥ પશ્યન્પુત્રાધિનિર્દગ્ધાન્લોકાન્દીનમનાઅભૂત ॥ ૧૯ ॥ અમરંપુત્રમન્વિચ્છંસ્તપસ્તેપેસુદારુણમ્ ॥ સહસ્રાબ્દેગતેકાલેવાન્તમવ્રવન્મુનિમ્ ॥ ૨૦ ॥ વરંવરયભદ્રંતેયસ્તેમનસિવાંછિતઃ ॥ પ્રસન્નાઃસ્મોવયંસર્વેતીવ્રેણતપસાતવ ॥ ૨૧ ॥ શ્રીનારાયણુવાચ ॥ ॥ ઇતિદેવવચઃશ્રુત્વાસુતૃષ્ણોમૃતસાન્નિભમ્ ॥ વવ્રેતપોધનઃપુત્રમમરંબુદ્ધિશાલિનમ્ ॥ ૨૨ ॥ તમૂચુર્નિર્જરાઃસર્વેનૈવંભૂતાસ્તિભૂતલે ॥ પુનરાહમુનિર્દેવાન્નિમિત્તાયુર્ભવત્વિતિ ॥ ૨૩ ॥ સુરાઃપ્રોચુર્નિમિત્તંકિંવદસોપ્યવદન્મુનિઃ ॥ અસૌમહાન્ગિરિર્યાવત્તાવદાયુર્વિધીયતામ્ ॥ ૨૪ ॥

તીવ્રતપથી અમે સર્વ પ્રસન્ન છીયે ॥ ૨૧ ॥ શ્રીનારાયણ બોલ્યા—આવું, અમૃતના જેવું દેવતાઓનું વચન સાંભળી અતિ તૃપ્ત થયેલા, તપરૂપિ ધનવાળા બુદ્ધિથી શોભિત અમર પુત્ર માગ્યો ॥ ૨૨ ॥ સઘળા દેવોએ નેને કહ્યું આવો પૃથ્વીતલ ઉપર થયેલો નથી ફરીને મુનિયે દેવતાઓને નિમિત્તથી આયુષ્વાળો થાઓ એમ કહ્યું ॥ ૨૩ ॥ દેવોએ કહ્યું શું! નિમિત્ત ને કહે ને મુનિએ પણ

पु० मा०
॥७०॥

कहुं ज्यांसुधी आ महोटो पर्वत छे न्यां सुधी आयुष करो ॥ २४ ॥ तुं कहे छे एम थगे आहुं कही इंद्र सहित देवो स्वर्गमां
गयो धनुःशर्मा ब्राह्मणपण थोडा कालमां नेवा पुत्रने पाम्यो ॥ २५ ॥ ते तेनो पुत्र जे रीते आकाशमां चन्द्रमा वधे ते रीते
वध्यो ज्यारे सोलमुं वर्ष आव्युं त्यारे मुनियोना अधिपति एवा ब्राह्मणे पुत्रने कहुं हे पुत्र क्यारेपण सवळा मुनियोनुं अपमान

एवमस्त्वि संपाद्यसेंद्रादेवा दिवं ययुः ॥ धनुःशर्मा सुतं लेभे कालेनाल्पेन तादृशम् ॥ २५ ॥ सपुत्रो ववृधेतस्य-
तारापतिरिवां वरे ॥ प्राप्ते तु षोडशे वर्षे पुत्रं प्राह मुनीश्वरः ॥ २६ ॥ हेवत्स मुनयः मर्वेनावज्ञेयाः कदाचन ॥
शिक्षितोऽपि यथा पुत्रः सोद्वेगान करोन्मुनीन् ॥ २७ ॥ निमित्तायुर्वलोन्मत्तो ब्राह्मणानवमन्यते ॥ कदाचि-
न्महिषो नाम मुनिः परमकोपनः ॥ २८ ॥ पूजयामास विधिना शालग्रामशिलां शुभाम् ॥ तदानीं स समा-
गत्य तापादाय त्वरान्वितः ॥ २९ ॥ चिक्षेप निजचांचल्यात्कूपे पूर्णजले हसन् ॥ ततः क्रोधसमाविष्टः का-
लरुद्र इवापरः ॥ ३० ॥

करहुं नहि आहुं शिखवतां पण पुत्रे मुनियोने उद्वेगवाळा कऱ्या ॥ २६ ॥ २७ ॥ निमित्त (कारण) आयुषवाळो बलथी
छकी ब्राह्मणोनुं अपमान करवा लाग्यो कोई वखत अनिक्कोधी महिष नामे मुनि विविथी सुंदर शालिग्रामनी शिलानु (विष्णुनी
मूर्तिनुं) पूजन करता हता ते समये तेणे न्वरासहित आवी ते मूर्तिने लइ पोतानी चपलताथी हसिने भरेल जलवाला

भा० टी०
अ० १८

॥७०॥

કૂવામાં ફેંકી. તેથી ક્રોધ આવતાં જાણે बीजा, કાલરૂપ રુદ્ર હોય તેમ તેજે આ, ધનુષનો પુત્ર આજજ પરો એમ શાપ આપ્યો પુત્રને નહિ મરેલો જાણી મનમાં કારણ વિચાર્યું ॥ ૨૮ ॥ ૨૯ ॥ ૩૦ ॥ ૩૧ ॥ દેવોએ આ, ધનુષના પુત્રને કારણમર આયુષ્વાલો કન્યો છે એમ વિચારમાં તત્પર થતાં જલ્દી નિઃશ્વાસ પ્રકટ કન્યો ॥ ૩૨ ॥ તેથી કરોડો પાડા પેદા થયા અને તે ઓંચે

શશાપધનુષ:પુત્રમઘૈવમ્પ્રિયતામયમ્ ॥ નમૃતંપુત્રમાલક્ષ્યદધ્યૌમનસિકારણમ્ ॥ ૩૧ ॥ નિમિત્તાયુરયંદૈવૈઃ
કૃતોયંધનુષ:મૃત: ॥ ઇતિચિંતાપરેણાશુનિઃશ્વાસ:પ્રકટીકૃત: ॥ ૩૨ ॥ મહિષા:કોટિશોજાતાસ્તૈર્ગિરિ:
શકલીકૃત: ॥ તદાર્નામૃતિમાપન્નોમુનિપુત્રોતિદુર્મદ: ॥ ૩૩ ॥ ધનુ:શર્માતિદુ:સ્વેનવિલલાપમુહુર્મુહુ: ॥
વિલપ્યબહુધાવિપ્રોગૃહ્યપુત્રકલેવરમ્ ॥ ૩૪ ॥ પ્રવિવેશચિનાવાહિંપુત્રદુ:સ્વાતિપીડિત: ॥ એવંહઝાપુત્રા-
યેનમુસ્વંયાંતિકુત્રચિત્ ॥ ૩૫ ॥ વૈનતેયેનયોદત્તસ્તનયોયંતપોધન ॥ તેનત્વંપુત્રવાન્લોકેસ્પૃહ્ણીયોભ-
વિષ્યસિ ॥ ૩૬ ॥

પર્વતને ભુકો કરી નાંચ્યો તે વગવે અતિ છકેલો, મુનિનો પુત્ર મરણ પામ્યો ॥ ૩૩ ॥ તેનાં અતિ દુઃસ્વથી ધનુશર્મા બ્રાહ્મણ વારંવાર વિલાપ કરવા લાગ્યો. વહુરીતે વિલાપ કરી વિપ્ર પુત્રનાં શરીરને લઈ પુત્રનાં દુઃસ્વથી અતિપીડા પામતાં ચિનાના અગ્નિમાં પેઠો આમ જેઓ હઠથી પુત્ર મેલવનારા છે તે ઓ, ક્યાંપણ! સુખ પામતા નથી ॥ ૩૪ ॥ ૩૫ ॥ માટે હે તપરૂપ ધનવાલા, વિન

પુ० મા०

॥૭૧॥

તાના પુત્ર ગરુડે જે આ પુત્ર આપેલ છે તેથી તું જગતમાં વગ્વાળવા યોગ્યને પુત્રવાન થઈશ ॥ ૩૬ ॥ હે પાપથી રહિત પુરુષો-
નમની મોહોટાઈથી પ્રસન્ન થઈ મેં આ, તારા પુત્રને ઘણો વગ્વન રહેનાર કર્યો છે માટે તે સુગ્વ આપનાર થશે ॥ ૩૭ ॥ હે
બ્રાહ્મણોમાં ઉત્તમ, સદાકાલ પુત્રનો સાથે અતુલ, ગૃહસ્થપણને ભોગવ્યાપછી બ્રહ્માના લોકમાં જઈ ત્યાં મહોર્તુ સુગ્વ દેવતાનાં

પુરુષોત્તમમાહાત્મ્યાત્રસન્નેનમયાનઘ ॥ સુચિરંસ્થાપિતોયંહિતનયઃસુગ્વદોસ્તુતે ॥ ૩૭ ॥ ગાર્હસ્થ્યમતુલં-
ભુક્ત્વાસહપુત્રેણસર્વદા ॥ તતસ્ત્વંબ્રહ્મણોલોકંગત્વાતત્રમહત્સુગ્વમ્ ॥ ૩૮ ॥ દિવ્યાબ્દવર્ષસાહસંભુત્વાગં-
તાસિભૂતલે ॥ તતોરાજાચક્રવર્તીભવિષ્યસિદ્ધિજોત્તમ ॥ ૩૯ ॥ દૃઢધન્વેતિવિખ્યાતઃસમૃદ્ધબલવાહનઃ ॥
સંવત્સારાણામયુતંરાજ્યંભોક્ષ્યસિપાર્થિવમ્ ॥ ૪૦ ॥ અવ્યાહતવલૈશ્વર્યમાસંઢલપદાધિકમ્ ॥ ગૌતમીયં-
તવાંગાર્ધહારિણીમાહિષીતદા ॥ ૪૧ ॥ પતિસેવાસ્તાનિત્યંનામ્નાચગુણસુંદરી ॥ ચત્વારસ્તેમુતાભાવ્યારા-
જનીતિવિશારદાઃ ॥ ૪૨ ॥

હજાર વર્ષ સુધી ભોગવી પૃથ્વીતલઉપર જઈશ ત્યાં ચક્રવર્તી ગજા થઈશ ॥ ૩૮ ॥ ૩૦ ॥ મમૃદ્ધિવાળા સૈન્યને વાહન
વાળો દૃઢધન્વા એ નામથી વિખ્યાતિ પામેલો દશ હજાર વર્ષ સુધી ॥ ૪૦ ॥ અગ્વહ વાહને સામર્થ્ય વાળું, ઇંદ્રના પદથી
શ્રેષ્ઠ પૃથ્વીનું રાજ્ય ભોગવિશ ત્યારે આ, તારાં અર્ધ અંગને હરનારી ગૌતમી પટગણી નિન્ય પતિની સેવામાં પ્રીતિવાળી

માઁટી०

અ० ૧૮

॥૭૧॥

गुणसुंदरी नामे थशे चार पुत्रो राजनितिमां कुशल थशे ॥ ४१ ॥ ४२ ॥ एक महा भाग्य वाली, सुशील, अति सुंदर मुख
 चाळी कन्या थशे हे महाभाग, सुरने असुरो ए अति दुःखे मेळवाय एवां सुखो भोगवी हुं पृथ्वीनी पीठ उपर कृतार्थे छुं एवा
 अज्ञानथी मोह पामतां अति दुःख तराय एवा संसारना विषयोथी मन ग्वेचावाने लीये ज्यारें संसाररूप समुद्रथी तारनारा
 कन्यैकाचमहाभागामुशीलामुवरानना ॥ भुक्त्वाभोगान्महाभागसुरासुरसुदुर्लभान् ॥ ४३ ॥ कृतार्थो-
 हंधरापीठेइत्यज्ञातविमोहितः ॥ अतिदुस्तरमंसारविषयाकृष्टमानसः ॥ ४४ ॥ यदाविस्मरसेविष्णुंसंसा-
 रार्णवतारकम् ॥ अयंतेतनयोविप्रशुकोभूत्वावदावने ॥ ४५ ॥ वटवृक्षंसमाश्रित्यत्वामेवंबोधयिष्यति ॥
 वैराग्योपादकंपद्यंपठन्नेवमुदुर्मुहुः ॥ ४६ ॥ श्रुत्वावाक्यंशुकप्रोक्तंदुर्मनागृहमेष्यसि ॥ अथर्चितार्णवेम-
 मंत्यक्त्वाविषयजंसुखम् ॥ ४७ ॥ वाल्मीकिस्त्वांसमागत्यबोधयिष्यतिभूमुर ॥ तद्वाक्यैश्छिन्नसंदेहस्य
 क्त्वालिंगंहरेपदम् ॥ ४८ ॥

विष्णुने भुलिश त्यारे हे विप्र आ तारो पुत्र पोपट थई वनमां वडनां झाडनो आश्रय करी वाग्वार वैराग्यने उपजावनारे
 श्लोक भणतांज तुने आवो बोध देशे ॥ ४३ ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ पोपटें कहेलुं वचन सांभळी उदास मनथी तुं घे
 आविश पळी विषयथी थतां सुखने तजी चिंत्तरूपि समुद्रमां वडतां हे ब्राह्मण तुने वाल्मीकि आवी बोध देशे तेनां वाक्यथी

पु० भा०

॥७२॥

संदेह मटतां तुं शरीरे छोडी स्त्रीसहित पुनर्जन्मथी रहित, विष्णुनां म्यानने पामिश आवुं विष्णु कनेता हता त्यागे
ब्राह्मणनो पुत्र उभो थयो ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ तेने जोई ने स्त्री पुरुष सोगेरा आनदवाळा थया अने
सर्व देवोए पण प्रसन्न थनां पुष्पोनी वृष्टिओ वर्षावी ॥ ५० ॥ शुक्रदेवपग श्रीहरिने तेया बे मातापितान

गमिष्यसिसपत्नीकःपुनरावृत्तिवर्जितम् ॥ वदत्येवंमहाविष्णौममुत्तस्थौद्विजात्मजः ॥ ४९ ॥ दंपतीनौ
सुतंदृष्ट्वामहानंदौबभूवतुः ॥ सुगमर्वेपिमंतुष्टाववृषुःकुसुमाकरान् ॥ ५० ॥ ननामशुक्रदेवोपिश्रीहरिं
पितरौनतौ ॥ गरुडोप्यतिसंहृष्टस्तंदृष्ट्वामसुतंद्विजम् ॥ ५१ ॥ ब्राह्मणश्चकितोभूत्वाननामश्रीहर्षितदा ॥
बद्धांजलिपुटेविप्रःप्रोवाचजगदीश्वरम् ॥ ५२ ॥ हृदिस्थंमंशयंछेतुंहर्षगद्गदयागिरा ॥ ५३ ॥ चत्वार्यद्भ
सहस्रमेवमनिशंतसंतपोदुष्कमंत्रागत्यवचस्त्वयानिगदितंयन्मांहेकर्कशम् ॥ हेवत्नाद्यविलोकिनंतव
सुतो नैवास्ति नैवास्ति हितद्वाक्यं व्यतिलंब्य मेमृतमृतोत्थाने च हेतुंवद ॥ ५४ ॥

नम्यो अने गरुडपण ते ब्राह्मण पुत्रसहित जोई अति संतोष पांम्यो ॥ ५१ ॥ ते बग्वेने ब्राह्मण चकित थड
श्रीहरिने नम्यो तथा ब्राह्मण बे हाथ जोडी जगत्तना इश्वर विष्णुप्रत्ये हृदयमां गहेला मरायने मराडवा हर्षथी गद्गदवाणी
बडे बोल्यो ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ हे दुःखनं हरनगर विष्णु, मे ज्यागे निम्नर चार हजार वर्ष दुःखथी कराय एवुं तप कऱ्युं

भा० टी०

अ० १८

॥७२॥

त्यारे तमें त्यां आवी जे मने कठण वचन कह्यं के हे वन्म में आज जोयुं के तुने पुत्र नथीज ते वाक्यने तजी मारा मरेला पुत्रने उठाडवानुं कारण कहो ॥ ५४ ॥ आवो श्रीबृहन्नारदीयपुराणनां पुरुषोत्तममाहात्म्यना श्रीनारायणने नारदना संवादविषे सुदेवपुत्रजीवननामे अठारमो अध्याय गयो. ॥ १८ ॥ ॥ सूत बोल्यो—हे तपस्वियो आपमाणे बोलता पु

इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्येश्रीनारायणसंवादेसुदेवपुत्रजीवननामाष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

॥ सूतउवाच ॥ इतिब्रुवाणंप्राचीनंमुनिमाहृतपस्विनः ॥ प्रीणयन्निवसद्वाचानारदोमुनिसत्तमः ॥ १ ॥

किमुवाचोत्तरं ब्रह्मन्सुदेवंतपसांनिधिम् ॥ प्रसन्नोभगवान्विष्णुस्तन्मेब्रूहितपोनिधे ॥ २ ॥ श्रीनारायणउवाच

इत्थमावेदितोविष्णुःसुदेवेनमहात्मनः ॥ प्रत्याहप्रीणयन्वाचाभगवान्वत्सलः ॥ ३ ॥ ॥ श्रीहरिर्वाच ॥

द्विजराजकृतंयत्तेनेतदन्यःकरिष्यति ॥ नतद्वेत्तिभवान्नूनंयेनाहंतुष्टिमाप्तवान् ॥ ४ ॥

रातन मुनिने सारी वाणीथी जाणे प्रसन्न करता होय तेम मुनियोमां श्रेष्ठ एवा नारद पुछवा लाग्या ॥ १ ॥ हे तपना स्वजाना रूप ब्राह्मण प्रसन्न थयेला, समर्थ विष्णुए तपना भंडार सुदेवेने शुं कह्यं ! ॥ २ ॥ श्रीनारायण बोल्या—आ रीते महात्मा सुदेवें जणावेला भक्तवत्सल, भगवान् विष्णु वाणीथी प्रसन्न करतां उत्तर आपवा लाग्या ॥ ३ ॥ विष्णुबोल्या—हे द्विजोना

राजा, तमें जे कप्युं के बीजो नहि करे जे थी हुं संतोष पाय्यो ते तमे जर जाणता नथी ॥ ४ ॥ आ, मागे प्यागे माम जे पुरुषोत्तम गयो तेनी सेवा स्वीसहित, शोकमां बुडेलो तमोने थड ॥ ५ ॥ ए प्रमाणे हे तपना स्वजानारूप, द्विजोमां उत्तम जे माणस आ मासमां उपवास करे छे एषण अनंत पापोने बाळी देवनां विमानमां बेसी वैकुण्ठमां जाय छे तमें समयवगर

अथममप्रियोमासःप्रयातःपुरुषोत्तमः ॥ तत्मेवातेसमजनिशोकममस्यमस्त्रियः ॥ ५ ॥ एकमप्युपवा संयःकरोत्यस्मिंस्तपोनिधे ॥ असावनंतपापानिभस्मीकृत्यद्विजोत्तम ॥ मुरयानंसमारुह्यवैकुण्ठयातिमानवः ॥ ६ ॥ मासमात्रंनिगहारेह्यकालजलदागमात् ॥ त्रिषुकालेषुतेस्नानंसंजातंप्रतिवासम् ॥ ७ ॥ अभ्रस्नानंत्वयालब्धंमासमात्रंतपोधन ॥ उपवासाश्रितेजातास्तावन्मात्रमखंडिताः ॥ ८ ॥ शोकमा गरममस्यपुरुषोत्तमसेवनम् ॥ अजानतोपिसंजातंचेतनारहितस्यते ॥ ९ ॥ त्वदीयसाधनस्यास्यप्रमाणं कःकरिष्यति ॥ एकतःसाधनान्येववेदोक्तानिचयानिर्वै ॥ १० ॥

वर्षाद आववाथी आहारथी रहित रह्या त्रण कालमां तमने दिवसे दिवस स्नान थयुं ॥ ६ ॥ ७ ॥ हे तपरूपि धनवाळा, तमें महिना सुधी मेघनुं स्नान मेळव्युं अने त्यां सुधी तमने अखंडित उपवाम थया ॥ ८ ॥ चेतनाथी रहित अने शोकरूपि समुद्रमां बुडतां तमने अजाणतां पण पुरुषोत्तमनुं मेवन थयुं ॥ ९ ॥ आ, तपारां साधननुं कोण

પ્રમાણ કરીશકશે ! બ્રહ્માણ દેવોની સમીપમાં એકતરફ જે વેદમાં કહેલાં છે તે મઘલાં સાધનો લેઈ એકતરફ પુરુષોત્તમને તો
લ્યો તેઓમાં બીજાં સાધનો હલકાં થયાં અને પુરુષોત્તમ ભારે થયો માટે પૃથ્વીમાં રહેલા લોકો. પુરુષોત્તમને પૂજે છે ॥ ૧૦ ॥
॥ ૧૧ ॥ ૧૨ ॥ હે તપરૂપિ ધનવાળા પુરુષોત્તમ માસ છે તો મઘલે પણ ભૂલોકમાં પૂજવાથી સફળ થાયછે ॥ ૧૩ ॥ માટે

તાનિસર્વાણિસંગૃહ્યેકતઃપુરુષોત્તમમ્ ॥ તોલયામાસદેવાનાંમન્નિધૌચતુગનનઃ ॥ ૧૧ ॥ લઘૂન્યન્યા
નિજતાનિગુરુશ્ચપુરુષોત્તમઃ ॥ તસ્માદ્ભૂમિસ્થિતૈર્લોકૈઃપૂજ્યતેપુરુષોત્તમઃ ॥ ૧૨ ॥ પુરુષોત્તમમાસસ્તુ
સર્વત્રાસ્તિતપોધન ॥ તથાપિપૃથિવીલોકેપૂજિતઃસફલોભવેત ॥ ૧૩ ॥ તસ્માત્સર્વાત્મનાવત્સભવાન્ધ
ન્યોસ્તિસાંપ્રતમ્ ॥ યદર્સિંસ્તપવાનુગ્રંતપઃપરમદારુણમ્ ॥ ૧૪ ॥ માનુષંજન્મસંપ્રાપ્યમાસેશ્રીપુરુષો
ત્તમે ॥ સ્નાનદાનાદિરહિતાદરિદ્રાજન્મજન્મનિ ॥ ૧૫ ॥ તસ્માત્સર્વાત્મનાસેવ્યોમત્પ્રિયઃપુરુષોત્તમઃ ॥
સમેવલ્લભતાંયાતિધન્યોભાગ્યયુતોનરઃ ॥ ૧૬ ॥

હે પુત્ર તમે હમણાં સર્વ રીતે ધન્ય છો કે જેથી આમાં તમે ઉગ્ર, અતિદારુણ તપ કર્યું ॥ ૧૪ ॥ મનુષ્યનાં જન્મને પામી શ્રી
પુરુષોત્તમ મહિનામાં જેઓ નાદાવાચીને દાન દેવાથી રહિત છે તેઓ જન્મ જન્મમાં દરિદ્ર થાય છે ॥ ૧૫ ॥ તે કારણથી
મારો પ્યારો પુરુષોત્તમ સંપૂર્ણ મનથી મેવલો પુરુષોત્તમને મેવનાર છે તે પુણ્યવાન ને ભાગ્યવાન નર મારાં પ્યારાપણાને પામેછે

पु० मा०

॥७४॥

॥ १६ ॥ श्रीनारायण बोल्या-हे मुनि आतुं कही झट जगतना ईश्वर विष्णु गरुडउपर बेसी निर्मल वैकुण्ठमां गया ॥ १७ ॥ सुदेवपण पुरुषोत्तमनी सेवाथी शुकने मरवाथी उठेलो जोई स्त्री सहित रात्रि दिवस अति आनंद पाभ्यो ॥ १८ ॥ अजाणनां पण मारी पुरुषोत्तमनी जे सेवा थई तेज मफल थई के जेथी पुत्र मरेलो उठ्यो ॥ १९ ॥ अहो आवो मास क्यारे पण जो

श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ एममुक्त्वाहरिःशीघ्रंजगामजगदीश्वरः ॥ वेनतेयंसमारुह्यवैकुण्ठममलंभुने ॥ १७ ॥ सपत्नीकःसुदेवस्तुमुमुदेहर्निशंभृशम् ॥ मृतोत्थितंशुकंढट्टापुरुषोत्तमसेवनात् ॥ १८ ॥ अजानतोममैवासीत्पुरुषोत्तमसेवनम् ॥ तदेवसफलंजातंयेनपुत्रोमृतोत्थितः ॥ १९ ॥ अहोएतादृशो मासोनैवदृष्टःकदाचन ॥ इत्येवंविस्मयाविष्टस्तंमासंसमपूजयत् ॥ २० ॥ तेनपुत्रेणमुमुदेसपत्नीकोद्वि जोत्तमः ॥ पितरंनंदयामासशुकदेवोपिसत्कृतैः ॥ २१ ॥ स्तुवन्मासंचविष्णुंचपूजयामाससादरम् ॥ कर्ममार्गस्पृहांत्यक्त्वाभक्तिमार्गैकसस्पृहः ॥ २२ ॥

यो जनथी आवो विस्मय पामवाथी ने मासने पूज्यो ॥ २० ॥ ते पुत्रनी साथे स्त्रीसहित, ब्राह्मणोमां उत्तम एवो मुदेव सुख पाभ्यो अने शुकदेव पण सत्कारोथी पिताने आनंद आपवा लाग्यो ॥ २१ ॥ कर्मना मार्गनी ईच्छा तजी भक्तिना मार्गमां एकईच्छावान् थई ते मासने तथा विष्णुने ब्रह्माणनां आदर सहित पूजवा लाग्यो ॥ २२ ॥

भा०टी०

अ० १९

॥७४॥

सर्व दुःखोने टाळनारा श्रेष्ठ पुरुषोत्तम मासने अने नेमां श्रीहरीने जपहोम वगेर्या स्त्रीनी साथे सेववा लाग्या ॥ २३ ॥ ते
उत्तम ब्राह्मण निरंतर हजारवर्ष सूधी सर्व विषयोने भोगव्या पळी स्त्रीसहित यज्ञ करनाराओने तो ते क्यांथी
मळे पण योगियोने दुःखें मळे एवा उत्तम लोकमां गयो ज्यां हरिनी समीपमां जईने वमनारा शोक पामता नथी

सर्वदुःखापहंसासंवरिष्ठमपुरुषोत्तमम् ॥ जपहोमादिभिस्तस्मिन्नभयंच्छ्रीहरिस्त्रिया ॥ २३ ॥ भुक्त्वाथ
विषयान्सर्वान्सहस्राद्वमहर्निशम् ॥ जगामपरमंलोकंसपत्नीकोद्विजोत्तमः ॥ २४ ॥ योगिनामपि
दुष्प्रापंयाजकानांतुतत्कुतः ॥ यत्रगत्वानशोचंतिवसंतोहरिसन्निधौ ॥ २५ ॥ तत्रत्यंसुखमासाद्यसपत्नी
कोभुवंगतः ॥ सएवदृढधन्वात्वंप्रथितःपृथिवीपतिः ॥ २६ ॥ पुरुषोत्तममासस्यसेवनात्सकलर्द्धिभाक् ॥
महिषीयंपुराराजन्गौतमीपतिदेवता ॥ २७ ॥ एतत्तेसर्वमाख्यातंपृष्ठवानसियन्मम ॥ शुकस्तुतव
भूपालपूर्वजन्मनियःसुतः ॥ २८ ॥

त्यां थयेलां सुखने पामी स्त्रीसहित पृथ्वीमां आव्यो तेज तमें दृढधन्वाराजा प्रसिद्ध छो ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥
पुरुषोत्तमनां सेवनथी सकल समृद्धिने सेवनार छो हे राजा आ पटराणी पूर्वे पतिव्रता गौतमी हती ॥ २७ ॥ हे पृथ्वीने पा-
लनार तमे मने जे पुच्छुं ए सगळुं तमने कथुं पोपट तो पूर्व जन्ममां तमारो जे पुत्र शुकदेव एरीने प्रसिद्ध अने जे विष्णुए

जीवाडेलो हजार वर्ष आयुष् भोगवी वैकुण्ठ गयो हतो तेजे भरण्यनां तन्नावमां बडलानां झाडनो आश्रय करनार छे तमने पूर्वजन्मना पिताने आवेला जोड पोपटें अन्यंत कृपा आववाथी विचार्युं के मारां हिनोने कग्नारा, प्रत्यक्ष देवरूप, विषयरूपि सर्पोथी दोषवाळा संसाररूपि समुद्रमां बुडेला गजाने बोध नहि करुं तो मने पण बंधन थशे ॥ २८ ॥ २९ ॥

शुकदेवइतिख्यातोहरिणायोनुजीवितः ॥ द्वादशाब्दसहस्रायुर्भुक्त्वावैकुण्ठमेयिवान् ॥ २९ ॥ सएवा
रण्यरसिसवटवृक्षंसमाश्रितः ॥ त्वामेवागतमालोक्यपितरंपूर्वजन्मनः ॥ ३० ॥ हितानामुपदेशारं
प्रत्यक्षंदैवतंमम ॥ संसारसागरेमग्नंविषव्यालदृषिते ॥ ३१ ॥ अत्यंतकृपयाविष्टश्चिन्तयामासकीरजः ॥
नबोधयामिचेद्भूपंममापिबंधनंभवेत् ॥ ३२ ॥ पुत्रामनस्काद्यस्तुत्रायतेपितरंमुतः ॥ इतिश्रुत्यर्थबोधोपिस्या
देवाद्यान्यथामम ॥ ३३ ॥ तस्मादुपकरिष्यामिपितरंपूर्वजन्मनः ॥ अवधार्यवच्चश्चेत्थंकीरजोजीगन्नृप ॥ ३४ ॥
इत्येतत्कथितंसर्वयद्यत्पृष्टंत्वयानघ ॥ अतःपरंगमिष्यामिसख्यंपापनाशिनीम् ॥ ३५ ॥

॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ वली जे पुत्र पुं नामना नरकथी पिताने तारेछे ते पुत्र आवुं, मारुं वेदना अर्थनुं ज्ञानपण आज
अवलुं थशे ॥ ३३ ॥ माटे पूर्वजन्मना पितानुं भलुं करुं आवुं थारी हे राजा पोपटें तमने वचन कहुं ॥ ३४ ॥ हे पापथी रहित
आ प्रमाणे तमें जे जे पुछ्युं ए सघळुं कहुं हवे पछी हुं पपाने टालनारी मग्यु नदी तरफ जईश ॥ ३५ ॥

श्रीनारायण बोलया—आवां, प्रसिद्ध कीर्तिवाळा राजानां प्रथम जन्मना चरित्रने आरीते कहीने जना मुनिने समजावी नमता, नहि गणी शक्याय एवां पुण्यवाळा, राजाओना राजाए कइपण ! कहुं ॥ ३६ ॥ आवा श्रीवृहन्नारदीय पुराणनां श्रीपुरुषोत्तममाहात्म्यना श्रीनारायणने नारदना संवाद विषे वाल्मीकिए कइलां दृढधन्वानां हुंक आख्यानामां पुरुषोत्तमनी मोहोटाइने

श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ इत्यैवंप्रथमजनुश्चरित्रमुक्त्वाभूपस्यप्रथितयशस्विनश्चिगय ॥ गच्छंतंमुनिमनुनी
यराजराजःप्रावोचत्किमपिनमन्नगण्यपुण्यः ॥ ३६ ॥ इतिश्रीवृहन्नारदीयपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्येश्रीनारा-
यणनारदसंवादेवाल्मीकिनोक्तदृढधन्वोपाख्यानेपुरुषोत्तममाहात्म्यकथनंनमैकोनविंशतितमोऽध्यायः॥१९॥
॥ सूतउवाच ॥ ॥ नारायणमुखाश्रुत्वाप्राक्तनंदृढधन्वनः ॥ नातितृप्तमनाविप्रानारदःपृष्ठवान्मु-
निम् ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ किमुवाचमहाराजोवाल्मीकिंमुनिसत्तमम् ॥ तन्मेवदविनी
तायतपोधनमुविस्तरम् ॥ २ ॥

कहेवानां नामवाळो ओगणीशमो अध्याय गयो ॥ १९ ॥ सूत बोल्यो—हे ब्राह्मणो नारायणना मुखथी दृढधन्वानुं
पूर्वनुं वनेलुं चरित्र सांभळी नहि अतितृप्ति पावेल एवा नारद मुनिने पुछवा लाग्या ॥ १ ॥ नारद पुछ्युं—हे तप
रूपि धनवाळा नारायण महाराजाए मुनियोमां श्रेष्ठ वाल्मीकिने शुं पुछ्युं ! ते मने विनयवाळाने अति

વિસ્તારથી કહો ॥ ૨ ॥ શ્રીનારાયણે કહ્યું-હે નારદ દૃઢધન્વાણ મહાપંડિત મુનિયોમાં શ્રેષ્ઠ. વાલ્મીકિને સમજાર્થી જે પુછ્યું તે હુકહ્યું માટે સાંભળો ॥ ૩ ॥ દૃઢધન્વાણ પુછ્યું-હે મુનિ મોક્ષને ઇચ્છનારાઓએ એ પુરુષોત્તમમાસ કેમ કરવો કયા દેવની કેવી પૂજા કરવી શું દાન અને કયો વિધિ કરવો ॥ ૪ ॥ આ સઘળું સર્વ લોકના હિત માટે મને કહો કેમકે

॥ શ્રીનારાયણુવાચ ॥ ॥ શ્રૃણુનારદવક્ષ્યેહ્યંદુક્તંદૃઢધન્વાના ॥ અનુનીયમહાપ્રાજ્ઞવાલ્મીકિંમુનિસ
ત્તમમ્ ॥ ૩ ॥ ॥ દૃઢધન્વોવાચ ॥ ॥ પુરુષોત્તમમાસોયંકથંકાર્યોમુમુક્ષુભિઃ ॥ કીદૃશીકસ્ય
પૂજાચર્કિંદાનંકોવિધિર્મુને ॥ ૪ ॥ એતત્સર્વસમાચક્ષ્વસર્વલોકહિતામયે ॥ સર્વલોકહિતાર્થાયચરંતિ
હિમવાદૃશાઃ ॥ ૫ ॥ અસૌમાસઃસ્વયંસાક્ષાદ્ભગવાન્પુરુષોત્તમઃ ॥ તસ્મિન્કૃતેમહત્પુણ્યંત્વન્મુસ્વાત્સંશ્રુતં
મયા ॥ ૬ ॥ પૂર્વજન્મન્યહંભૂત્વાસુદેવોબ્રાહ્મણોત્તમઃ ॥ વિધિનાકૃતવાન્માસંદૃષ્ટ્વાપુત્રંમૃતોત્થિતમ્ ॥ ૭ ॥
અજાનતોપિમેબ્રહ્મન્પુત્રશોકાદચેતસઃ ॥ નિરાહારસ્યમતતંગતશ્ચપુરુષોત્તમઃ ॥ ૮ ॥

તમારા જેવાઓ સર્વ લોકનાં હિતને કાજે કરે છે ॥ ૫ ॥ આં મહિનો પોને પ્રત્યક્ષ ભગવાન પુરુષોત્તમરૂપ છે તે કરવાર્થી મેં તમારાં મુશ્વર્થી મોહોટું પુણ્ય સાંભળ્યુંછે ॥ ૬ ॥ પૂર્વ જન્મમાં હું બ્રાહ્મણોમાં ઉત્તમ સુદેવ થઈને પુત્રને મરતો ઉઠેલો જોઈ વિધિ વઢે માસને કરતો હતો ॥ ૭ ॥ હે બ્રાહ્મણ પુત્રના શોકથી ચેતના રહિત, અને નિરંતર આહારને છોડતાં અજાણતાં પણ

मारो पुरुषोत्तम मास गयो ॥ ८ ॥ तेनुं पण ए फल ५युं के शुकदेव मरेलो जीवतो थपो अने हरिना कहे वार्थीमें अनुभव करे-
ला ए मासने सेव्यो ॥ ९ ॥ हे तप रूप धनवाळा आ जन्ममां ते सघळुं हुं भुली गयो माटे फरीने विस्तारथी एनी पूजानो
विधि मने कहो ॥ १० ॥ वाल्मीकि ए कहुं-ब्राह्म मुहूर्तमां उठी परब्रह्मानुं ध्यान करवुं पछी मोहोटां पाणीनां ठाम सहित

तस्याप्येतत्फलंजातंशुकदेवोमृतोत्थितः ॥ अनुभूतमिमंमासंसंसेवेहरिणोदितः ॥ ९ ॥ इहजन्मनित-
त्सर्वविस्मृतंमेतपोधन ॥ एतत्पूजाविधानंमेवदाविस्तरतःपुनः ॥ १० ॥ ॥ वाल्मीकिरुवाच ॥ ॥
ब्राह्मेमुहूर्तेचोत्थायपरंब्रह्मविचिंतयेत् ॥ ततोब्रजेनैर्ऋताशांबृहत्सोदकभाजनः ॥ ११ ॥ ग्रामाद्दूरतरंग-
च्छेत्पुरुषोत्तमसेवकः ॥ दिवासंध्यासुकर्णस्थब्रह्ममूत्रउदङ्मुखः ॥ १२ ॥ अंतर्धायतृणौर्भूमिःशिरप्रावृ-
त्यवाससा ॥ वक्रंनियम्ययत्नेननोष्ठीवेन्नोच्छ्वःसेदपि ॥ १३ ॥ कुर्यान्मूत्रपुरीषंचरात्रौवेदक्षिणामुखः ॥
गृहीतशिश्नश्चोत्थायगृहीतशुचिमृत्तिकः ॥ १४ ॥

नैऋत दिशामां जवुं ॥ ११ ॥ पुरुषोत्तमना सेवकें गामथी अनि दूर जवुं दिवसे ने संध्या बखते कान उपर जनोई राखी उत्तर
मां मुखकरी बसथी मस्तकने बिंटी खडथी पृथ्वीने डांकी यत्नथी मोढाने नियममांराखी धुकवुं नहि अने श्वासपण लेवो नहि
॥ १२ ॥ १३ ॥ जो रात्रिमां मूत्रनोनेमल्लनो त्याग करवो होयतो दाक्षिण दिशामां मुखराखी गुहेंद्रिय गृहणकरी करवो

पु० मा०

॥७७॥

भा०श्री०

अ० २०

॥७७॥

पछी उठीने पवित्र माटी लई आलसतजी गंधनालेपनेक्षयकरनारुं शौच करवुं एकवार लिंगमां आठवार गुदामां डाबा नें जम
णा बे हाथमां दशवार अने बे पगमां चौदवार गृहस्थ पणानुं शौच कहेवाय छे शौच करी माटीने जलथी
पगने हाथ धोई तीर्थ (नदी वगैरे) मां शौच नकरवुं पण बहाग्काढेलां जलथी शौच करवुं जल नहि काढतां तीर्थमां
गंधलेपक्षयकरंकुर्याच्छौचमतंद्रितः ॥ एकालिंगेगुदेपंचत्रिर्वामेदशचोभयोः ॥ १५ ॥ द्विसप्तपादयो
श्चैवगार्हस्थ्यंशौचमुच्यते ॥ कृत्वाशौचंतुप्रक्षाल्यपादौहस्तौचमृज्जलैः ॥ १६ ॥ तीर्थेशौचंनकुर्वीतो
द्धृतवारिणा ॥ अरस्निद्रयसंचारित्यक्त्वाकुर्यादनुद्धते ॥ १७ ॥ पश्चात्तच्छोधयेत्तीर्थमशुद्धमन्यथाहितम् ॥
एवंशौचंप्रकुर्वीतपुरुषोत्तमसद्गती ॥ १८ ॥ ततःपोडशगंडूषान्प्रकुर्याद्वादशैववा ॥ मूत्रोत्सर्गेतुगंडूषा
नष्टौवाचतुरोगृही ॥ १९ ॥ उत्थायनेत्रेप्रक्षाल्यदंतकाष्ठंममाहरेत् ॥ इमंमंत्रंसमुच्चार्यदंतधावन
माचरेत् ॥ २० ॥

करवुं होय तो बे मुडी जेटलामां चालता जलने छोडी शौचकरवुं पछी ते तीर्थने शुद्ध करवुं नहि तो ते अशुद्ध थाय छे अरी
ते पुरुषोत्तमनां सारां व्रतवाळाय शौच करवुं ॥ १४ ॥ १५ ॥ १६ ॥ १७ ॥ १८ ॥ ते पछी सोळ अथवा बारज कोगळा
अने मूत्रनो त्याग करवामां गृहस्थ आठ के चार कोगळा करवा ॥ १९ ॥ उठी नेत्र धोई अने हे वनस्पति आयुष, बल,

कीर्ति, तेज, प्रजा, पशु, धन, ब्रह्ममां बुद्धि, धारणावाली बुद्धि तं अमने दे आ मंत्र वोळी बार आगल जेवहुं, गांठा वगर
नुं, नहानी आंगलीना जेवुं जाहुं पर्वना अधभागमां कुचो करी अघेडानुं के बोरडीनुं दातण लेवुं ॥ १९ ॥ २० ॥ २१ ॥
॥ २२ ॥ रविवारे दातणनी मने छे माटे बार कोगलाथी पवित्र थया पछे प्रातःकालमां सारी रीते प्रसन्नथी आचमन लइ

आयुर्वलयशोवर्चःप्रजाःपशुवसूनिच ॥ ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचत्वंनोदेहिवनस्पते ॥ २१ ॥ अपामार्गवादरं
वाद्वादशांगुलमव्रणम् ॥ कनिष्ठांगुलिवत्स्युलंपर्वाद्धेकृतकूर्चकम् ॥ २२ ॥ शुचिर्द्वादशगंडूषैर्निषिद्धंभानु
वासरे ॥ आचम्यप्रयतःसम्यक्प्रातःस्नानंसमाचरेत् ॥ २३ ॥ स्नानादनंतरंतावत्तर्पयेत्तीर्थदेवताः ॥
समुद्रगान्दीस्नानमुत्तमंपरिकीर्तितम् ॥ २४ ॥ वापीकूपतडागेषुमध्यमंकथितंबुधैः ॥ गृहेस्नानंतुसा-
मान्यंगृहस्थस्यप्रकीर्तितम् ॥ २५ ॥ ततश्चवाससीशुद्धेशुक्लेचपरिधायच ॥ उत्तरीयंसदाधार्यब्राह्मणे
नविजानता ॥ २६ ॥ उपविश्यशुचौदेशेप्राङ्मुखोवाउदङ्मुखः ॥ भूत्वावद्धशिखःकुर्यादंतर्जानुभुजद्वयम् २७

स्नान करवुं ॥ २३ ॥ स्नान कन्यापछी प्रथम तीर्थना देवताओनुं तर्पण करवुं समुद्रमां जनारी नदीनुं स्नान उत्तम कहेल छे ॥ २४ ॥
विद्वानो वाव कूवानि तलावोमां नहावुं मध्यम कह्युं छे अने गृहस्थने घेर नहावुं साधारण कह्युं छे ॥ २५ ॥ नाह्यापछी विद्वान्
ब्राह्मणे धोळाने पवित्र बे वस्त्र धारण करी सदा उत्तरीय वस्त्र (खभेनांखवानुं वस्त्र) धारण करवुं ॥ २६ ॥ पवित्र भागमां पूर्व

मुख के उत्तर मुख बेसी चोटली बांधी बे हाथने गोठणनी मांहे करवा ॥ २७ ॥ पवित्री सहित हाथें आचमननी क्रिया करवी ते पवित्री अपवित्र न होवी जोईये जम्पाथी अपवित्र होय तो तजी देवी ॥ २८ ॥ आचमन लइ गोपीचंदननी माटी बडेतिलक करवुं सरखुं, लाकडीने आकारें सुंदर उभुं टीलुं करवुं ॥ २९ ॥ उर्ध्व पुंड्रके त्रिपुंड्र करवुं तेनी वचमां छिद्र कल्पवुं उभां टीलामां लक्ष्मानी साथे विष्णु पोने बसे छे ॥ ३० ॥ आडां टीलामां सदा पार्वतीनी साथे शंकर साक्षान् रहे छे

सपवित्रेणहस्तेनकुर्यादाचमनक्रियाम् ॥ नोच्छिष्टंतत्पवित्रंतुभुक्त्वोच्छिष्टंतुवर्जयेत् ॥ २८ ॥ आचम्यतिलकं कुर्याद्गोपीचंदनमृत्स्नया ॥ ऊर्ध्वपुंड्रमृजुंसौम्यंदंडाकारंप्रकल्पयेत् ॥ २९ ॥ उर्ध्वपुंड्रं त्रिपुंड्रं वामध्ये छिद्रं प्रकल्पयेत् ॥ निवसत्यूर्ध्वपुंडेतुश्रियासहहरिः स्वयम् ॥ ३० ॥ त्रिपुंड्रं वर्जटिः साक्षादुमयासह सर्वदा ॥ विना छिद्रंतु तं पुंड्रं शुनः पादसमं विदुः ॥ ३१ ॥ श्वेतं ज्ञानकरं प्रोक्तं रक्तं वश्यकं रं नृणाम् ॥ पीतं सर्वद्विदं प्रोक्तं मन्यत्तु परिवर्जयेत् ॥ ३२ ॥ शंखचक्रादिकंधार्यं गोपीचंदनमृत्स्नया ॥ सर्वपापक्षयकरं पूजांगं परिकीर्तितम् ॥ ३३

पण छिद्र वगर ते टीलुं कुतराना पण सरखुं गणाय छे ॥ ३१ ॥ धोलुं मनुष्योना ज्ञानने करनारुं अने रातु वश-
पणाने करनार कहुं छे पीलुं सर्व समृद्धिने देनार कहुं छे माटे बीजानो त्याग कम्बो ॥ ३२ ॥ सर्व पापोना क्षयने करना-
रने पूजानुं अंग कहेल छे माटे शंख चक्र वगेरे गोपीचंदननी माटी थी धारण करवां ॥ ३३ ॥

जेना देहमां शंख चक्र वगेरे चिन्हो देखायछे ते मनुष्यने मनुष्य नहि जाणवो पणते निरंतर भगवाननां शरीररूप छे ॥ ३४ ॥
जे नित्य शंख चक्र वगेरेनां चिन्हो धारेछे ते देहधारिनुं पाप. पुण्यरूप थाय छे ॥ ३५ ॥ जेनो देह नारायणनां आयुधो
थी नित्य चिन्हवाळां छे करोड पापोथी युक्त एवापण ते माणसने यम शुं ! करिशके छे ॥ ३६ ॥ माटे ते कऱ्यापछी प्राणी

स्वशंखचक्रादिचिह्नानिदृश्यन्ते यस्य विग्रहे ॥ मर्त्यो मर्त्यो न विज्ञेयः स नित्यं भगवत्तनु ॥ ३४ ॥

पापं सुकृतरूपं तु जायते तस्य देहिनः ॥ शंखचक्रादिचिह्नानि यो धारयति नित्यशः ॥ ३५ ॥ नारायणायुधै

र्नित्यं चिह्नितो यस्य विग्रहः ॥ पापकोटियुतस्यापि तस्य किंकुरुते यमः ॥ ३६ ॥ प्राणायामं ततः कृत्वा संध्यावं

दनमाचरेत् ॥ पूर्वसंध्यां स नक्षत्रा मुपासीत यथाविधि ॥ ३७ ॥ गायत्रीमभ्यसेत्तावद्यावदादित्यदर्श

नम् ॥ सावित्रैरनधैर्मन्त्रैरुपस्थाय कृतांजलिः ॥ ३८ ॥ आत्मपादौ तथा भूमौ संध्याकालेऽभिवादयेत् ॥

यस्य स्मृत्येति मंत्रेण । यदूनं परिपूरयेत् ॥ ३९ ॥

याम करी संध्यावंदन करवुं पुर्वकालनी नक्षत्रसहित संध्या विधिप्रमाणे सेववी ॥ ३७ ॥ ज्यां सुधी सूर्य देखाय त्या
सुधी गायत्री भणवी बे हाथ जोडी तथा पोतना पणने पृथ्वीउपर धारण करी पापने हरनारा, गायत्रीना मंत्रोथी स्तुति करी
संध्यावखते नमन करवुं (यस्य स्मृत्या श नामोत्तया) आ श्लोक रूप मंत्रथी जे अधूरुं होय ते पूरुं करवुं ॥ ३८ ॥ ३९ ॥

જે દ્વિજ શ્રદ્ધાથી વિધિપ્રમાણે મંધ્યા સેવે છે તેણે ત્રણ લોકમાં કશુંપણ ! દુઃખે મેલવાયે નથી ॥ ૪૦ ॥ આ દિવસના પ્રથમ ભાગમાં કરવાનું કહ્યું આપ્રમાણે નિત્યનું કર્મ કરી વિષ્ણુની પૂજા લિપેલા, પવિત્ર ભાગમાં પ્રયત્નથી વાળીને નિયમમાં રાખી પવિત્ર થઈ કરવી ગાયનાં છાણથી ગોળ કે ચોગ્ધું મંડલ (પોતનું) કરી વ્રતની સિદ્ધિ મારું ચાવલથી અષ્ટદલ કરવું

યસ્તુસંધ્યામુપાસીતશ્રદ્ધ્યાવિધિવદ્વિજઃ ॥ નતસ્યકિંચિદુપ્પાપંત્રિષુલોકેષુવિદ્યતે ॥ ૪૦ ॥ દિવસસ્યાદિ મેભાગેકૃત્યમેતદુદીરિતમ્ ॥ એવંકૃત્વાક્રિયાંનિત્યાંહરિપૂજાંસમાચરેત્ ॥ ૪૧ ॥ ઉપલિપ્તેશુચૌદેશેનિ યતોવાગ્યતઃશુચિઃ ॥ વૃતંવાચતુરસંવામંડલંગોમયેનતુ ॥ ૪૨ ॥ વિધાયાષ્ટદલંકુર્યાત્તંડુલૈર્વ્રતસિદ્ધયે ॥ સૌવર્ણરાજતંતામ્રમૃન્મયંસુદૃઢંનવમ્ ॥ ૪૩ ॥ અવ્રણંકલશંશુદ્ધંસ્થાપયેન્મંડલોપરિ ॥ તત્રોદકંસમાપૂર્ય શુદ્ધતીર્થાત્તૃતંશિવમ્ ॥ ૪૪ ॥ કલશસ્યમુખેવિષ્ણુઃકંઠેરુદ્રઃસમાશ્રિતઃ ॥ મૂલેતત્રસ્થિતોબ્રહ્મામધ્યેમાતૃગણાઃ સ્મૃતાઃ ॥ ૪૫ ॥ કુક્ષૌતુસાગરાઃસર્વેમમદીપાવસુંધરા ॥ ઋગ્વેદોથજયુર્વેદઃસામવેદોહ્યથર્વણઃ ॥ ૪૬ ॥

મંડકની ઉપર શુદ્ધ, ટાંચા સ્વદ્વાથી રહિત, કલશને તેમાં સારાં તીર્થથી આળેલું, સારું જલ ભરી રાખવું ॥ ૪૧ ॥ ૪૨ ॥ ॥ ૪૩ ॥ ૪૪ ॥ કલશના મુખના ભાગમાં વિષ્ણુ ને કંઠના ભાગમાં રુદ્ર. આશ્રય કરેછે તેના મૂળભાગમાં બ્રહ્મા તથા મધ્યભાગ માં માતા ઓના સમૂહ રહેનારા કહ્યા છે ॥ ૪૫ ॥ કાગ્વના ભાગમાં સર્વ સમુદ્ર. માત્ર દ્વીપવાલી પૃથ્વી અને અંગોમહિત,

ऋग्वेद, यजुर्वेद, सामवेद अने अथर्वण आ सर्व वेद. कलशमां आश्रय को छे आथी कलशनी स्थापना करी तेमां तीर्थोना कल्पना करवी ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ आमां मारी शांतिने मारु पापोने क्षय करवाने कारणे गंगा, गोदावरी, कावेरी, अने सरस्वती आवो ॥ ४८ ॥ आवुं कदा पछी मंत्रसहित उपचारो, चंदन

अंगैश्चसहिताःसर्वेकलशंतुसमाश्रिताः ॥ एवंसंस्थाप्यकलशंतत्रतीर्थानियोजयेत् ॥ ४७ ॥ गंगागो-
दावरीचैवकावेरीचसरस्वती ॥ आयांतुमपशांत्यर्थदुस्तिक्षयकारणात् ॥ ४८ ॥ ततःसंपूज्यकलशमुप-
चारैःसमंचकैः ॥ गंधाक्षतैश्चनैवेद्यैःपुष्पैस्तत्कालसंभवैः ॥ ४९ ॥ तस्योपरिन्यसेत्पात्रंताम्रंपीतांबरवृ-
तम् ॥ तस्योपरिन्यसेद्धैमंराधयासहितंहस्मि ॥ ५० ॥ राधयासहितःकार्यःसौवर्णःपुरुषोत्तमः ॥ तस्यः
पूजाप्रकर्तव्याविधिनाभक्तितत्परैः ॥ ५१ ॥ पुरुषोत्तममासस्यदैवतंपुरुषोत्तमः ॥ तस्यपूजाप्रकर्त-
व्यासंप्राप्तेपुरुषोत्तमे ॥ ५२ ॥

चोखा, नैवेद्य अने ते कालमां बनेलां पुष्पोथी कलशने पूजा तेनी उपर पीळां वस्त्रगी विटेलुं
तांबानुं ठाम राखवुं तेनी उपर राधानी साथे सोनाना विष्णु राखवा ॥ ४९ ॥ ५० ॥ राधाजी सहित सोनाना पुरुषो-
त्तम (विष्णु) करवा अने भक्तिमां तत्पर थड विधीथी तेनी पूजा करवी ॥ ५१ ॥ पुरुषोत्तम मासना देवता पुरुषोत्तम भग-

પુ. મા.

॥૮૦॥

વાન છે માટે પુરુષોત્તમ માસ આવે ત્યારે પુરુષોત્તમની પૂજા કરવી ॥ ૫૨ ॥ મરણના ધર્મવાળો કયો માણસ જે જરૂર સંસાર સમુદ્રમાં બુદેલાને તારે છે તેને જગતમાં નહિ સેવે ॥ ૫૩ ॥ ફરી ગામ, ફરી ધન, ફરી પુત્ર, ફરી ઘર, ફરી સારું નઠારું કર્મ યાય છે પણ શરીર ફરી ફરી થતું નથી ॥ ૫૪ ॥ માટે તેની ધર્મકાજે રક્ષા કરવી ધર્મજ્ઞાન મારુ સાચવવો અને જ્ઞાનથી

સંસારસાગરેમમમુદ્ધારયતિયોધ્રુવમ્ ॥ કોનસેવેતતંલોકેમર્ત્યોમરણધર્મવાન્ ॥ ૫૩ ॥ પુનર્ગ્રામા:પુન-
વિત્તંપુન:પુત્રા:પુનર્ગૃહમ્ ॥ પુન:શુભાશુભંકર્મનશરીરંપુન:પુન: ॥ ૫૪ ॥ તદ્રક્ષિતંતુધર્માર્થધર્મોજ્ઞાનાર્થમેવ
હિ ॥ જ્ઞાનેનસુલભોમોક્ષસ્તસ્માદ્ધર્મસમાચરેત ॥ ૫૫ ॥ દેહરૂપસ્યવૃક્ષસ્યફલંધર્મ:સનાતન: ॥ ધર્મ-
હીનસ્તુયોદેહોનિષ્ફલોવંધ્યવૃક્ષવત્ ॥ ૫૬ ॥ નમાતાચમહાયાર્થેનકલત્રમુનાદય: ॥ નપિતાસોદરા
વિત્તંધર્મસ્તિષ્ઠતિકેવલમ્ ॥ ૫૭ ॥ જરાવ્યાગ્રીવભયદાવ્યાધય:શત્રવોયથા ॥ આયુર્યાતિપ્રતિદિનં-
ભમભાંડાત્પયોયથા ॥ ૫૮ ॥

મોક્ષસુખે મળે છે માટે ધર્મ કરવો ॥ ૫૫ ॥ દેહરૂપિ ગ્રાહ ફલ, જુનો ધર્મ છે માટે ધર્મથી હીન જે દેહ તે ફલ વગરનાં ગ્રાહ-
ના જેવો નિષ્ફલ છે ॥ ૫૬ ॥ સહાયને સારુ નથી માતા, રહેતી નથી સ્ત્રીપુત્ર વગેરે રહેતા નથી વિના, સગા ભાવો અને
ધન રહેતું નથી પણ એક ધર્મ રહે છે ॥ ૫૭ ॥ દીપડીના જેવી વૃદ્ધાવસ્થા. ભય દેનારી છે રોગો. શત્રુઓના જેવા છે અને દિવસે

મા. ગ્રં.

અ. ૨૦

॥૮૦॥

દિવસે ભાંગલ ઠામમાંથી પાણી ચાલ્યું જાય તેમ આયુષ વહી જાય છે ॥ ૫૮ ॥ લક્ષ્મી સમુદ્રના મોજાના જેવી ચંચલ યૌવન પુષ્પના જેવું અને સઘળા વિષયો સ્વપ્નના વિષય જેવા નિર્રથક છે ॥ ૫૯ ॥ ધન જતું રહે એવું ચિત્ત ચંચલ, અને સંસારનું ચલાયમાન છે આવું જાણી વૈરાગ્યવાન થઈ ધર્મના અભ્યાસમાં તત્પર થવું ॥ ૬૦ ॥ જેમ સર્પે અધગલેલો દેડકો. માંચીને

તરંગતરલાલક્ષ્મીયૌવનંકુસુમોપમમ્ ॥ વિપયાઃપ્રવિપયાઈવસર્વેનિર્રથકાઃ ॥ ૫૯ ॥ ચલંચિત્તંચલં-
વિત્તંચલંસંસારજંસુખમ્ ॥ એવંજ્ઞાત્વાવિરક્તઃસન્ધર્માભ્યામપરોભવેત્ ॥ ૬૦ ॥ અર્ધગ્રસ્તોહિનાભેકો-
મક્ષિકામત્તુમિચ્છતિ ॥ કાલગ્રસ્તસ્તથાજીવઃપરપીડાર્થનાદૃતઃ ॥ ૬૧ ॥ મૃત્યુગ્રસ્તાયુષઃપુંસઃકિંસુખં-
હર્ષયત્યહો ॥ આઘાતંનીયમાનસ્યવધ્યમ્યેવનિર્રથકમ્ ॥ ૬૨ ॥ ધર્માર્થચયદાચિત્તંનચિત્તંસુલભંતદા ॥
યદાવિત્તંનચતદાચિત્તંધર્મોન્મુખંભવેત્ ॥ ૬૩ ॥

સ્વાવા ઇચ્છે તેમ કાલે ગલેલો જીવ પારકારી પીડાને ધનમાં આદરવાલો છે ॥ ૬૧ ॥ અહો મૃત્યુએ ગલેલ આયુષ્યવાળા પુરુષને શું ! સુખ હર્ષ પમાડે છે. શૂલીતરફ લઈ જવાતા વધ કરવાલાયક નરનાં મુખની પેટે નિર્રથક છે ॥ ૬૨ ॥ જ્યારે ચિત્ત ધર્મને અર્થે હોય ત્યારે ધન મુખે મળતું નથી જ્યારે ધન હોય ત્યારે ચિત્ત ધર્મમાં તત્પર હોતું નથી ॥ ૬૩ ॥

પુ० મા०

॥૮૧॥

જ્યારે ચિત્તને ધન હોય ત્યારે સારું પાત્ર મળતું નથી જે કાલમાં આ ત્રણનો સંબંધ હોય ત્યારે જે વિચાર્યા વિના ધર્મ કરેછે તે બુદ્ધિમાન છે ધનાં ધનથી બને એવા ધર્મો હજારો છે પણ પુરુષોત્તમમાં અતિથોડાં ધનથી બને એવો મહોઠો ધર્મ થાયછે સ્નાન દાન અને કથામાં વિષ્ણુનું સ્મરણ આ પ્રમાણે થયેલો પણ ધર્મ મોહોટા ભયથી રક્ષાકરે છે ॥ ૬૪ ॥

ચિત્તવિત્તેયદાસ્યાતાંસત્પાત્રંનતદાલભેત ॥ એતન્નિતયસંબંધોયદાકાલેતુસંભવેત ॥ ૬૪ ॥ અવિચાર્યતદા ધર્મયઃક્રોતિસબુદ્ધિમાન્ ॥ વિત્તપ્રાચુર્યસંસાધ્યધર્માઃસંતિસહસ્રશઃ ॥ ૬૫ ॥ પુરુષોત્તમેસ્વલ્પવિત્તસાધ્યોધર્મોમહાનભવેત ॥ સ્નાનંદાનંકથાયાંચવિષ્ણોઃસ્મરણમેવચ ॥ ૬૬ ॥ એતન્માત્રોપિસદ્ધર્મસ્ત્રાયતેમહતોભયાત ॥ ૬૭ ॥ ગંગૈવતીર્થમ્મરણ્વધન્વીવિત્તંતુવિદ્યૈવગુણાસ્તુરૂપમ્ ॥ માસેષુસર્વેષુતથૈવસાક્ષાન્માસોત્તમોયંપુરુષોત્તમોહિ ॥ ૬૮ ॥ યદ્યપ્યસૌનિંદ્યતમઃપુગસીત્મર્વેષુકૃત્યેષુમર્વાદિકેષુ ॥ તથાપિમાક્ષાદ્ગવત્પ્રસાદાત્તન્નામનામ્નામુવિવિશ્રુતોભૂત ॥ ૬૯ ॥ યથાહસ્તિપદેલીનંસર્વપ્રાણિપદંભવેત ॥ ધર્માઃકાલાસ્તથાસર્વેવિલીનાઃ પુરુષોત્તમે ॥ ૭૦ ॥

॥ ૬૫ ॥ ૬૬ ॥ ૬૭ ॥ કેમકે જેમ ગંગાજ તીર્થ, કામદેવજ ધનુર્ચાગી વિદ્યાજ ધન અને ગુણોજ રૂપ છે તેમ સર્વ માસોમાં આ ઉત્તમ સાસજ પુરુષોત્તમ (વિષ્ણુ) રૂપ છે ॥ ૬૮ ॥ જોકે આ પૂર્વે સઘડાં યજ્ઞાદિ કર્મોમાં અતિ નિંદવા યોગ્ય હનો તો પણ સાક્ષાત્ ભગવાનની કૃપાથી તેનાં નામ મરગ્વાં નામથી પૃથ્વીમાં પ્રસિદ્ધ થયો ॥ ૬૯ ॥ જેમ હાથિના પગલામાં સર્વ પ્રાણિનું-

મા० ટી०

અ० ૨૦

॥૮૧॥

पगलुं समाई गयेलुं वनिशके तेम सघळा धर्म तथा कळा पुरुषोत्तमां ममायेल छे ॥ ७० ॥ जेम देवनदी गंगानी समान
सर्व नदीओ नथी जेम कल्प वृक्षनी खरोखर सर्व झाड नथी ॥ ७१ ॥ जेम पृथ्वीमां चिंतामणिनी तुल्य बीजां रत्नो नथी जेम
कामधेनुनी समान बीजा गायो नथी जेम राजानी समान पुरुषो नथी ॥ ७२ ॥ जेरीने वेदोनी समान सर्व शास्त्रो, नथी ते

यथामतरतरंगिण्यानसमाःसकलापगाः ॥ कल्पवृक्षेणनसमायथासकलपादपाः ॥ ७१ ॥ नितारत्नेनरत्ना
निनसमानियथाभुवि ॥ कामधेन्वायथाधेन्वोनराज्ञापुरुषाःसमाः ॥ ७२ ॥ नवेदैःसर्वशास्त्राणिपुण्य
कालास्तथाखिलाः ॥ पुरुषोत्तममासेनसमोमासोनकर्हिचित् ॥ ७३ ॥ पुरुषोत्तममासस्यदैवतंपुरुषोत्त
मः ॥ तस्मात्संपूजयेद्भक्त्याश्रद्धयापुरुषोत्तमम् ॥ ७४ ॥ शास्त्रज्ञंनिपुणंशुद्धवैष्णवंसत्यवादिनम्
विप्राचार्यमथाहूयपूजांतेनप्रल्पयेत् ॥ ७५ ॥ संसारसागरमतीवगभीरवेगमंतस्थमोहमदनादितिभिं
गिलौघम् ॥ उलंघ्यगंतुमभिवांछतिभारतेस्मिन्संपूजयेत्सपुरुषोत्तममादिदेवम् ॥ ७६ ॥

रीते सर्व पुण्योना काल अने मास क्यारे पण पुरुषोत्तम मासनी समान नथी ॥ ७३ ॥ पुरुषोत्तम महिनाना देवता
पुरुषोत्तम छे माटे भक्तिने श्रद्धार्थी पुरुषोत्तमने पूजवा ॥ ७४ ॥ शास्त्रने जाणनार, पवित्र, सत्य बोलनार, वैष्णव, ब्राह्मण
आचार्यने बोलावी ते द्वारा पूजा करवी ॥ ७५ ॥ आ भरतखंडमां जेनीमांहे ग्हेला, मोहने काम वगेरे मोहोटा मा

પુ. મા.

॥૮૨॥

છલાઆનો સમૂહ છે એવા અતિ ઝંડા સંસાર રૂપિ સમુદ્રને ઓલંગી જવાજેઈછે છે તેળે આદિ
દેવ પુરુષોત્તમને પૂજવા ॥ ૭૬ ॥ આવો શ્રીબૃહન્નારદીયપુરાણનાં પુરુષોત્તમ માહાત્માના શ્રીનારાયણને
નારદના સંવાદેવિષે દૃઢધન્વાનાં ટુંકાં આખ્યાનનો આન્હિકકથન નામે વિશ્વમો અધ્યાય ગયો ॥ ૨૦ ॥

इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्ये श्रीनारायणनारदसंवादेदृढधन्वोपाख्यानेआह्निककथनंनाम
विंशतितमोऽध्यायः ॥ २० ॥ ॥ वाल्मीकिरुवाच ॥ ॥ अनलोत्तारणंकृत्वाप्रतिमायास्ततःपरम् ॥
प्राणप्रतिष्ठांकुर्वीतह्यन्यथाधातुस्वसा ॥ १ ॥ प्रतिमायाःकपोलौद्वौस्पृष्ट्वादक्षिणपाणिना ॥ प्राणप्रतिष्ठांकुर्वी
ततस्यादेवस्यवैहरेः ॥ २ ॥ अकृतायांप्रतिष्ठायांप्राणानांप्रतिमासुच ॥ यथापूर्वतथाभागःस्वर्णादीनां
देवता ॥ ३ ॥ अन्येषामपिदेवानांप्रतिमास्वपिपार्थिव ॥ प्राणप्रतिष्ठाकर्तव्यातस्यांदेवत्वसिद्धये ॥ ४ ॥

વાલ્મીકિ બોલ્યા—પ્રતિમા (મૂર્તિ) ને અગ્નિથી ઉતાર્યા પછી પ્રાણપ્રતિષ્ઠા કરવી ન કરે તો ધાતુજ ગણાય છે ॥ ૧ ॥ જમણા હાથે
કરી પ્રતિમાના વે ગાલનો સ્પર્શ કરી તે મૂર્તિમાં દેવપણની સિદ્ધ મારુ વિષ્ણુ દેવાના વાયુની પ્રતિષ્ઠા કરવી ॥ ૨ ॥ મૂર્તિયોમાં
પ્રાણોની પ્રતિષ્ઠા કન્યા વિના જેવો પ્રથમ હોય તેવો સોના બગેરેનો ભાગ રહેછે પણ દેવતાને થતી નથી ॥ ૩ ॥ હે રાજા

મા. ટી.

અ. ૨૧

॥૮૨॥

बीजा देवोनी प्रतिमाओमां पण तेओनां देवपणानी सिद्धि सारु प्राणप्रतिष्ठा करवी ॥ ४ ॥ (तद्विष्णो) इत्यादि मंत्रना पुरुषोत्तमना बीजथी मंत्रने जाणनारें मूर्तिनीपेठें हृदयउपर अंगुठो राखीआ (आगलकहेवाता) मंत्रोथी हृदयमां पण प्रतिष्ठा करवी (अस्यै प्राणाः प्रतिष्ठन्तु अस्यै प्राणाः क्षरन्तु च ॥ ५ ॥ ६ ॥ अस्यै देवत्वसंख्यायै स्वाहा) आ यजुर्वेदना मंत्रने कही

पुरुषोत्तमबीजेनतद्विष्णोरित्यनेनच ॥ तथैतद्धृदयेगुणंदत्त्वाशश्वच्चमंत्रवित् ॥ ५ ॥ एभिर्मंत्रैःप्रतिष्ठांतु हृदयेपिसमाचरेत् ॥ अस्यैप्राणाःप्रतिष्ठन्तुअस्यैप्राणाःक्षरन्तुच ॥ ६ ॥ अस्यैदेवत्वसंख्यायैस्वाहेतियजुरीरयन् ॥ मूलमंत्रैरंगमंत्रैर्वैदिकैरित्यनेनच ॥ ७ ॥ प्राणप्रतिष्ठांसर्वत्रप्रतिमासुसमाचरेत् ॥ अथवानाममंत्रैश्चतुर्थ्यतैः प्रयत्नतः ॥ ८ ॥ स्वाहांतैश्चप्रकुर्वीततत्तद्देवाननुस्मरन् ॥ एवंप्राणाप्रतिष्ठाप्यध्यायेच्छ्रीपुरुषोत्तमम् ॥ ९ ॥ श्रीवत्सवक्षसंशांतंनीलोत्पलदलच्छविम् ॥ त्रिभंगललितंध्यायेत्सराधंपुरुषोत्तमम् ॥ १० ॥

आरीते वेदना मूलमंत्रने अंगना मंत्रोथी सर्व प्रतिमाओमां प्राणो (वायुओ) नी प्रतिष्ठा करवी अथवा चोथी विभक्ति जेना अंतमां छे अने स्वाहा जेना अंतमां छे एवा नामना मंत्रो थो प्रयत्न वडे ते ते देवोने संभारतां प्रतिष्ठा करवी अण प्राणोनी प्रतिष्ठा करी श्रीपुरुषोत्तमनुं ध्यान करवुं ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ जेनी छातिमां श्रीवत्सनाम चिन्ह छे एवा, शांत, नीलकमलनी पांखडीना सर

५० मा०
॥८३॥

स्त्री कांतिवाळा, त्रणबांका भागोथी सुंदर, एवा राधा सहित पुरुषोत्तमनुं ध्यान करवुं ॥ १० ॥ देश तथा कालने धारी वाणीने
नियममां राखी पवित्र तथा नियमवाळा ए सोळउपचारोथी पुरुषोत्तमने पूजवा ॥ ११ ॥ हे देवोना देव, हे इश्वर, हे पुरुषोत्तम श्रीकृ
ष्ण अहिं राधा सहित तमें मारुं पूजन ग्रहण करो ॥ १२ ॥ श्रीराधिकासहित पुरुषोत्तमने नमुं छुं आ वाहन अपुं छुं आम कही
देशकालौसमुखिस्वयनियतोवाग्यतःशुचिः ॥ षोडशैरुपचारैश्चपूजयेत्पुरुषोत्तमम् ॥ ११ ॥ आगच्छदे
वदेवेशश्रीकृष्णपुरुषोत्तम ॥ राधयासहितश्चात्रगृहाणपूजनंमम ॥ १२ ॥ श्रीराधिकासहितपुरुषो
त्तमायनमः आवाहनंसमर्पयामि ॥ इत्यावाहनम् ॥ नानारत्नसमायुक्तंकर्तस्वरविभूषितम् ॥
आगच्छदेवदेवेशगृहाणपुरुषोत्तम ॥ १३ ॥ श्रीराधिका०आसनं० ॥ गंगादिसर्वतीर्थेभ्योमयाप्रार्थ
नयात्हतम् ॥ तोयमेतत्सुखम्पर्शपाद्यार्थंप्रतिगृह्यताम् ॥ १४ ॥ ॥ इतिपाद्यम् ॥ ॥ नंदगोपगृहेजा
तोगोपिकानंदहेतवे ॥ गृहाणार्घ्यमयादत्तराधयासहितोहरे ॥ १५ ॥

आ वाहन करवुं हे देवोना देव, इश्वर पुरुषोत्तम तमें जुदां जुदां रत्नोवाळुं, सोनांथी शोभित, आसन ग्रहण करो ॥ १३ ॥
श्रीराधासहित पुरुषोत्तमने आसन आपुं छुं एम कही आसन देवुं गंगावगेरे सर्व तीर्थोथी में प्रार्थना करी
सुखकारि स्पर्शवाळुं जल आण्युं छे ए पग धोवा ग्रहण करो ॥ १४ ॥ एम कही पाद्य आपवुं हे हरि

भा०टी०
अ० २१

॥८३॥

राधासहित जे तमें गोपियोना आनंदमाटे नंदराय गोपने घेर जन्म्या छे ते आप में आपुलुं अर्घनुं जल लहो ॥ १५ ॥ आम बोली अर्घजल देवुं ॥ हे इन्द्रियोना नियंता, जुना पुरुषोत्तमां उत्तम तमें सोनाना कलधमां रहलुं, में आणेलुं, गंगाना जलनुं आचमन करो ॥ १६ ॥ आम कही आचमनने देवु ॥ हे हरि आप

इत्यर्घ्यम् ॥ गंगाजलंसमानीतंसुवर्णकलशस्थितम् ॥ आचम्यतांहृषीकेशपुराणपुरुषोत्तम ॥ १६ ॥
इत्याचमनम् ॥ कार्यमेसिद्धिमायानुपूजितेत्वयिधातरि ॥ पंचामृतैर्मयानीतैराधिकासहितोहरे ॥ १७ ॥
इतिस्नानम् ॥ पयोदधिधृतंगव्यंमाक्षिकंशर्करातथा ॥ गृहाणेमानिद्रव्याणिराधिकानंददायक ॥ १८ ॥
इतिपंचामृतस्नानम् ॥ योगेश्वरायदेवायगोवर्धनधरायच ॥ यज्ञानांपतयेनाथगोविंदायनमोनमः
॥ १९ ॥ गंगाजलसमंशीतंनदीतीर्थसमुद्रवम् ॥ स्नानंदत्तंमयाकृष्णगृह्यतांनंदनंदन ॥ २० ॥

बनावनारानी में आणेलीं पंचामृतथी पूजा करवाबडे मारुं काम मिद्धि पाम्यो ॥ १७ ॥ आम कही हे राधाने आनंद देनारा दुध दहिं घी द्रव्य मध अने साखर आ द्रव्यो ग्रहण करो ॥ १८ ॥ आम बोली पंचामृतथी स्नान करवावुं ॥ हे नाथ योगना इश्वर गोवर्धनने धारण करनार, यज्ञोना पति, अने गायोना पालक देव एवा आपने नमंहुं ॥ १९ ॥ हें नंदना पुत्र कृष्ण में गंगानां

जलना जेवुं ठंडुं, नदी रूप तीर्थमां थयेलुं रनहावा जल आप्युंछे ते लहो ॥ २० ॥ आमकही फरीने स्नान कशवतुं ॥ हे सुरो-
मां श्रेष्ठ देव, में भक्तिथी सर्वकामनाओना अर्थना सिद्धि सारु वे पाळां वख निवेदन कय्यांछे ते लहो ॥ २१ ॥ एम कही
वखने आचमन देवुं ॥ हे दामोदर, तमने नमस्कार हो मने संमाररूपि समुद्रथी पाळो हे पुरुषोत्तम, उत्तरीय वख सहित

इतिपुनःस्नानम् ॥ पीतांबरयुगंदेवसर्वकामार्थमिच्छये ॥ मयानिवेदितंभक्त्यागृहाणसुरसत्तम ॥ २१ ॥

इतिवस्त्रम् ॥ आचमनम् ॥ दामोदरनमस्तेस्तुत्राहिमांभवसागरात् ॥ ब्रह्ममूत्रंमोत्तरीयंगृहाणपुरुषो

त्तम ॥ २२ ॥ उपवीतम् ॥ आचमनम् ॥ श्रीखंडंचंदनंदिव्यंगंधाढ्यंसुमनोहरम् ॥ विलेपनंसुर-

श्रेष्ठप्रीत्यर्थंप्रतिगृह्यताम् ॥ २३ ॥ चंदनम् ॥ अक्षतास्तुसुरश्रेष्ठकुंकुमाक्ताःसुशोभिताः ॥ मयानिवेदि

ताभक्त्यागृहाणपुरुषोत्तम ॥ २४ ॥ इत्यक्षतान् ॥ माल्यादीनिमुगंधीनिमालत्यादीनिवैप्रभो ॥

मयाहृतानिपूजार्थंपुष्पाणिप्रतिगृह्यताम् ॥ २५ ॥

जनोई लहो ॥ २२ ॥ आवुं कही जनार्ई, आचमन, देवुं ॥ हे सुरोमां श्रेष्ठ, सुगंधवाळुं, अति मनोहर, शोभित, सुखडनुं चंदन
लेपन सारु प्रीतिकाजे लहो ॥ २३ ॥ आमकही चंदन देवुं ॥ हे पुरुषोत्तम, में भक्तिथी, अति शोभित, कुंकुपवाळा अक्षत
निवेदन कय्यांछे माटे हे सुरोमां श्रेष्ठ ते लहो ॥ २४ ॥ आमकही अक्षत देवा ॥ हे प्रभु में पूजा सारु मालनी वगेरेने माल्य

वगेरे सुगंधि पुष्पो आण्यांछे ते लहो ॥ २५ ॥ आम कदी पुष्पो अर्पवां पछी अंगोनी पूजा करवी नंदनो पुत्र, यशोदानो पुत्र, केशिदैत्यने मारनार, पृथ्वीना भारने उतारनार, अनंत, विष्णुनां रूपने धरनार, प्रद्युम्न, अनिरुद्ध श्रीकंठ सकल अस्त्रधारी वाचस्पति, केशव अने सर्वात्मा आवां नामोथी विभक्ति जेनां अंतमां छे एवां जगत्ना पतिने बे पग, घुंटी,

इतिपुष्पाणि ॥ ततोंगपूजा ॥ नंदात्मजोयशोदायास्तनयःकेशिमूदनः ॥ भूभारोद्धारकश्चैवह्य
नंतोविष्णुरूपधृक् ॥ २६ ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्चश्रीकंठःसकलस्त्रधृक्॥वाचस्पतिःकेशवश्चसर्वात्मेतिचना
मतः ॥ २७ ॥ पादौगुल्फौतथाजानूजघनेचकटीतथा ॥ मेढूनाभिंचहृदयंकंठंबाहूमुखंतथा ॥ २८ ॥ ने
त्रेशिरश्चसर्वांगंविश्वरूपिणमर्चयेत् ॥ पुष्पाण्यादायक्रमशश्चतुर्थ्यतैर्जगत्पतिम् ॥ २९ ॥ प्रत्यंगपूजांकृ
त्वातुपुनश्चकेशवादिभिः ॥ चतुर्विंशतिमंत्रैश्चतुर्थ्यतैश्चनामभिः ॥ ३० ॥

गोठण जांग, केड, गुह्येंद्रिय, नाभि हृदय, कंठ, बाहु, मुख, नेत्र अने मस्तक, आ सर्व अंगोप्रत्ये, क्रमथी पुष्पो लई पूजा करवी ॥ २६ ॥ २७ ॥ २८ ॥ २९ ॥ एक एक अंगनी पूजा, चौथी विभक्ति जेना अंतमां छे एवां केशव वगेरे अने चोविंश मंत्रोथी बीजीवार करी पुष्प लई एकएकप्रत्ये

પુ० મા०

॥૮૫॥

પુરુષોત્તમને પૂજવા ॥ ૩૦ ॥ ૩૧ ॥ વનસ્પતિના રસરૂપ, શોભિત, ગંધવાળો, સર્વદેવોણ સુંઘવાયોગ્ય, ઉત્તમ ગંધરૂપ, આ ધૂપ, લહો ॥ ૩૨ ॥ એમ બોલી ધૂપ દેવો તમે સર્વ દેવોનાં જ્યોતિરૂપ, નેજોમાં ઉત્તમ તેજરૂપ, જાત્માનાં તેજરૂપ અને ઉત્તમ તેજરૂપ છો માટે આ દીવો ગ્રહણ કરો ॥ ૩૩ ॥ આમ કહી દીવો કરવો હે દેવ નૈવદ્ય ત્યો, મારી અચલ ભક્તિ કરો

પુષ્પમાદાયપ્રત્યેકંપૂજયેત્પુરુષોત્તમમ્ ॥ ૩૧ ॥ વનસ્પતિરસોદિવ્યોગંધાદ્યોગંધુત્તમઃ ॥ આધ્રેયઃસર્વદેવાનાંધૂપોઽયંપ્રતિગૃહ્યતામ્ ॥ ૩૨ ॥ ઇતિધૂપમ્ ॥ ત્વંજ્યોતિઃસર્વદેવાનાંતેજસાંતેજુત્તમમ્ ॥ આત્મજ્યોતિઃપરંધામદીપોયંપ્રતિગૃશ્વતામ્ ॥ ૩૩ ॥ ઇતિદીપમ્ ॥ નૈવેદ્યંગૃહ્યતાંદેવભક્તિમેહ્યચલાંકુરુ ॥ રૂપિતંમેવરંદેહિપરત્રચપરાંગતિમ્ ॥ ૩૪ ॥ ઇતિનૈવેદ્યમ્ ॥ મધ્યેપાનીયમ્ ॥ ઉત્તરાપોશનમ્ ॥ ગંગાજલંસમાનીતંસુવર્ણકલશસ્થિતમ્ ॥ આચમ્યતાંહૃષીકેશત્રૈલોક્યવ્યાધિનાશન ॥ ૩૫ ॥ ઇત્યાચમનમ્ ॥ ઇદંફલંમયાદેવસ્થાપિતંપુરતસ્તવ ॥ તેનમેસુફલાવાસિર્ભિવેજ્જન્મનિજન્મનિ ॥ ૩૬ ॥

મને ઇચ્છેલું વરદાન અને પરલોકમાં સારી ગતિ આપો ॥ ૩૪ ॥ આમ કહી નૈવદ્ય ધરવું મધ્યમાં પાણી આપવું પછી અપોશન દેવું હે ત્રણલોકના રોગોને નાશ પમાડનાર, અને ઇન્દ્રિયોના નિયંતા, મેં આળેલું સોનાના કલશમાં રહેલું ગંગાજલ છે તેનું આચમન કરો ॥ ૩૫ ॥ આમ કહી આચમન દેવું ॥ હે દેવ મેં આ ફલ તમારી પામે રાખ્યું છે તેથી મારી જન્મ જન્મમાં

માંત્રી०

અ० ૨૧

॥૮૫॥

સફલ પ્રાપ્તિ થાઓ ॥ ૩૬ ॥ આમ કહી શ્રીફલ દેવું હે દેવ હે પરમેશ્વર, ગંધયુક્ત કપૂરવાલું, કસ્તૂરી વગેરેથી સુગંધી, હાથને સાફ કરવાનું ચૂર્ણ લહો ॥ ૩૭ ॥ આમ બોલી કરોદ્ધર્તન દેવું હે દેવ મેં ભક્તિથી આપેલું, સોપારી સહિત કપૂર સહિત મનને હરનારું તાંબૂલ ગ્રહણ કરો ॥ ૩૮ ॥ આથી તાંબૂલ દેવું હે સુવર્ણનું બ્રહ્માના ગર્ભમાં રહેલ, સૂર્યકે અગ્નિનાં બીજરૂપ અને અનંત પુણ્યોનાં ફલને દેનાર છો માટે મને શાંતિ દે ॥ ૩૯ ॥ આથી દક્ષિણા દેવી હું શરદઋતુનાં નીલ કમલના

इतिश्रीफलम् ॥ गंधकर्पूरसंयुक्तकस्तूर्यादिसुवासितम् ॥ करोद्धर्तनकंदेवगृहाणपरमेश्वर ॥ ३७ ॥ इति
करोद्धर्तनम् ॥ पूगीफलसमायुक्तंसकर्पूरमनोहरम् ॥ भक्त्यादत्तंमयादेवतांबूलंप्रतिगृह्यताम् ॥ ३८ ॥
॥ तांबूलम् ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंविभावसोः ॥ अनंतपुण्यलदमतःशान्तिंप्रयच्छमे ॥ ३९ ॥
॥ इतिदक्षिणाम् ॥ शारदेदीवरश्यामंत्रिभंगललिताकृतिम् ॥ नीराजयामिदेवेशंराधयासहितंहरिम् ॥ ४० ॥
॥ इतिनीराजनम् ॥ रक्षरक्षजगन्नाथरक्षत्रैलोक्यनायक ॥ भक्तानुग्रहकर्तात्वंप्रदक्षिणांगृहाणमे ॥ ४१ ॥
॥ इतिप्रदक्षिणाम् ॥ यज्ञेश्वरायदेवायतथायज्ञोद्भवायच ॥ यज्ञानांपतयेनाथगोविंदायनमोनमः ॥ ४२ ॥

સરસ્વા, શ્યામ, ત્રિભંગથી સુંદર આકારવાળા, દેવોના પતિ, અને રાધાસહિત એવા વિષ્ણુને આર્તિ કરું છું ॥ ૪૦ ॥ આમ કહી આર્તિ કરવી હે જગતના નાથ રક્ષા કરો હે ત્રણલોકના નાથ રક્ષા કરો તમે ભક્તોની ઉપર કૃપા કરનાર છો માટે પ્રદક્ષિણા ગ્રહણ કરો ॥ ૪૧ ॥ આથી પ્રદક્ષિણા દેવી હે યજ્ઞોના પતિ, યજ્ઞથી થયેલ, યજ્ઞના નિયંત્રા અને ગાયોના પતિ

પુ० મા०

॥૮૬॥

દેવ એવા આપને બારંવાર નમું છું ॥ ૪૨ ॥ આમ ચોર્લી મંત્રથી પુણ્ય અર્પવાં વિશ્વના ઇશ્વર વિશ્વરૂપ વિશ્વમાં થયેલ, વિશ્વના પાતિ અને ગોવિંદ એવા આપને વારંવાર નમું છું ॥ ૪૩ ॥ આથી નમસ્કાર કરવા ॥ (મંત્રહીનં ક્રિયાહીનં)
ઇત્યાદિ શ્લોકરૂપ મંત્રથી પુરુષોત્તમની ક્ષમા માગી સ્વાહા જેના અંતમા આવેછે એવા, નામનાં મંત્રોથી દિવસે દિવસે

॥ ઇતિમંત્રપુષ્પમ્ ॥ ॥ વિશ્વેશ્વરાયવિશ્વાયતથાવિશ્વોદ્ભવાયચ ॥ વિશ્વસ્યપતયેતુભ્યંગોવિંદાયનમો
નમઃ ॥ ૪૩ ॥ ઇતિનમસ્કારમ્ ॥ મંત્રહીનેતિમંત્રેણક્ષમાપ્યપુરુષોત્તમમ્ ॥ સ્વાહાંતૈર્નામમંત્રૈશ્ચતિલહોમોદિને
દિને ॥ ૪૪ ॥ દીપઃકાર્યસ્ત્વચ્ચંદ્રશ્ચયાવન્માસંચસર્પિષા ॥ પુરુષોત્તમસ્યપ્રીત્યર્થસર્વાર્થફલસિદ્ધયે ॥ ૪૫ ॥
યસ્યસ્મૃત્યેતિમંત્રેણનમસ્કૃત્યજનાર્દનમ્ ॥ યદૂનંતત્તુસંપૂર્ણાવિધાયવિચરેત્સુખમ્ ॥ ૪૬ ॥ ઇત્યંશ્રીપુરુ
ષોત્તમંનવઘનશ્યામંસરાધંમુદાસંપ્રાપ્તેપુરુષોત્તમેવનિતલેલલ્લજ્જાનુર્માનવમ્ ॥ ભક્તયાયઃપરિપૂજયેત્પ્રતિ
દિનંકૃત્વાગુરુવૈષ્ણવંભુક્ત્વાહ્યત્રસુખંસમસ્તમતુલંપશ્ચાત્સગચ્છેત્પરમ્ ॥ ૪૭ ॥

તલનો હોમ કરવો ॥ ૪૪ ॥ પૂરામાસમૂઘી પુરુષોત્તમની પ્રીતિકાજે અને મર્ચ કામોનાં ફળની મિલ્દિ મારુ ઘીથી અચ્ચંદ્ર
દીવો કરવો ॥ ૪૫ ॥ (યસ્ય સ્મૃત્યા) ઇત્યાદિ મંત્રથી વિષ્ણુને નમી જે ઓછું હોય તે પૂરું કરી સુખે ફરવું ॥ ૪૬ ॥ આરીતે જે
પૃથ્વીતલમાં મનુષ્યનો જન્મ પામી પુરુષોત્તમ આવે ન્યારે આનંદથી ભક્તિવડે નવીન મેઘના જેવા શ્યામ, રાધામદિત

માઠી०

અ० ૨૬

॥૮૬॥

एवो पुरुषोत्तमने दिवसे प्रदिदिन वैष्णवने गुरु कर्गी पूजे छे ते अहिनां सवळां अनुल मुखने भोगवी पछी उत्तम पदने
पामेछे ॥ ४७ ॥ आवो श्रीबृहन्नारदीय पुराणनां पुरुषोत्तमनां माहात्म्यना श्रीनारायणने नारदना संवादविषे दृढधन्वानां
टुंक आख्याननो पुरुषोत्तमपूजनविधि नामनो एकविंशमो अध्याय गयो ॥ २१ ॥ राजा (ए पुछ्युं-हे) तप रूपि धनवाळा
पुरुषोत्तमनां व्रतवाळाय शुं स्वावुं ! शुं स्वावुं शुं ? तजवुं अने शुं न तजवुं ! आ वगेरे नियमोने विस्तारथी कहो ॥ १ ॥ श्री

इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्ये श्रीनारायणनारदसंवादेदृढधन्वोपाख्यानेपुरुषोत्तमपूजनविधि
नामैकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥ ॥ ॥ ॥ राजोवाच ॥ ॥ पुरुषोत्तमम्यनियमानव्रतिनोवदवि
स्तरात् ॥ किंभोज्यंकिमभोज्यंवावर्ज्यावर्जेतपोधन ॥ १ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ सएवंभगवान्पृ-
ष्टोभृभृतावाल्मीकोमुनिः ॥ पुंसांनिःश्रेयसार्थायतमाहबहुमानयन् ॥ २ ॥ वाल्मीकिउवाच ॥ पुरुषो-
त्तममासेयेनियमाःपरिकीर्तिताः ॥ तान्शृणुष्वमयाराजन्कथ्यमानान्समासतः ॥ ३ ॥

नारायणें कह्युं-आ प्रमाणे राजाए पृछेछा ते, समर्थ वाल्मीकि मुनिए तेने बहु मान आपनां पुरुषोनां कल्याण माटे कह्युं ॥ २ ॥
वाल्मीकि बोल्या-हे राजा पुरुषोत्तम महिनामां जे नियमो कहाछे ते माराथी टुंकाणमां कहेवाता मांभळो ॥ ३ ॥ पुरुषोत्तम
मां प्रयत्नथी हविष्यान्न जमवुं घऊं, सर्व जातना चावल, धोला मग, जव, तल, कलायफ, कांग, नीवार, वास्तुक,

હિલમોચિકા, આદુ, તે કાલનું શાક, મૂળા કંદ, કાકડી, ॥ ૪ ॥ ૫ ॥ કેળાં, મિંધાલુંણ, મહુદ્રનું લવણ, દાહિં થી, જેમાંથી સાર નથી કાઢેલ એવું દુધ, પનસ, આંબા, હરદે, પીપર, જીરું, સુંઠ, આંબલી મોપારી, લવલી, આંબલાં, ગોલ વમર શેરડોથી બનેલી વસ્તુઓ ॥ ૫ ॥ ૬ ॥ ૭ ॥ અને તેલ વગેરેથી નહિ પકવેલ હોય તેને મુનિયો દ્રવિષ્ય કહે છે

દ્રવિષ્યાન્નંચભુંજીતપ્રયતઃપુરુષોત્તમે ॥ ગોધૂમાઃશાલયઃસર્વાઃસિતામુદ્રાયવાસ્તિલાઃ ॥ ૪ ॥ કલાયકં
ગુનીવાસ્વાસ્તુકંહિલમોચિકા- ॥ આર્દ્રકંકાલશાકંચમૂલંકંદંચકર્કટીમ્ ॥ ૫ ॥ રંભાસૈંધવસામુદ્રેલવણે
દધિસર્પિષી ॥ પયોનુદ્ધતસારંચપનસાપ્રેહરીતકી ॥ ૬ ॥ પિપ્પલીજીરકંચૈવનાગરંચૈવતિતિડી ॥ ક્રમુકં
લવલીધાત્રીફલાન્યગુડમૈશ્વમ્ ॥ ૭ ॥ અતૈલપક્વમુનયોદ્રવિષ્યંપ્રવદંતિચ ॥ દ્રવિષ્યભોજનનંનૃણામુપ
વાસસમંવિદુઃ ॥ ૮ ॥ સર્વામિષાણિમાંસંચક્ષૌદ્રંસૌવૈરિકંતથા ॥ રાજમાષાદિકંચૈવરાજિકામાદકંતથા ॥
॥ ૯ ॥ દ્વિદલંતિલતૈલંચતથાન્નંશલ્યદૂષિતમ્ ॥ ભાવદુષ્ટંક્રિયાદુષ્ટંશબ્દદુષ્ટંચવર્જયેત્ ॥ ૧૦ ॥

તથા મનુષ્યોઽદ્રવિષ્ય જમવું તે ઉપવાસ જેવું મનાય છે ॥ ૮ ॥ સર્વ જાતનાં માંસો. મધ, મચ્ચ, ગોર, રાજમાષ, રાહ, નિશા
કરનારાપદાર્થ, દાહ, તલનું તેલ, અને લોહથી દોષવાળું અન્ન, ભાવથી દોષવાળું, ક્રિયાથી દોષવાળું તથા અવાજથી દોષ
વાળું હોય તે તજવું ॥ ૯ ॥ ૧૦ ॥ પારકાનું અન્ન, વીજાનો દ્રોહ. પરસ્ત્રીનો મમાગમ, અને તીર્થ વગર પરદેશમાં જવું

તજવું ॥ ૧૧ ॥ પુરુષોત્તમમાં દેવતા, વેદ, બ્રાહ્મણો. ગુરુ, ગાય, વ્રતવાળા, સ્ત્રીઓ, રાજા, અને મહોદાઓની નિંદા તજવી
॥ ૧૨ ॥ ચૂર્ણોમાં પ્રાણિનું અંગ માંસ છે, ફલમાં લિંબુ માંસરૂપ છે, ધાન્યમાં મસૂર અને ટાટું અન્ન માંસરૂપ છે ॥ ૧૩ ॥
બકરી ગાડ ને મેંસના દૂધથી બીજાં દુધ વગેરે માંસરૂપ છે મગ્ગલા બ્રાહ્મણે વેંચેલા રસો અને પૃથ્વીમાં વનેલા લૂણ માંસરૂપ છે

પરાન્નંચપદ્મોદ્દંપરહારાગમંતથા ॥ તીર્થંવિનાપ્રયાણંચપરદેશંપરિત્યજેત ॥ ૧૧ ॥ દેવવેદાદિજાનાંચગુરુ
ગોવ્રતિનાંતથા ॥ સ્ત્રીરાજમહતાંનિંદાંવર્જયેત્પુરુષોત્તમે ॥ ૧૨ ॥ પ્રાણ્યંગમામિષંચૂર્ણફલેજંબીરમામિષમ્ ॥
ધાન્યેમસૂરિકાપ્રોક્તાઅન્નંપર્યુષિતંતથા ॥ ૧૩ ॥ અજાગોમહિષીદુર્ગધાદન્યદુર્ગધાદિચામિષમ્ ॥ દ્વિજ
ક્રીતારસાઃસર્વેલક્ષણંભૂમિજંતથા ॥ ૧૪ ॥ તામ્રપાત્રસ્થિતંગવ્યંજલંચર્મણિસંસ્થિતમ્ ॥ આત્માર્થંપાત્રિ
તંચામમામિષંતદ્દુધૈઃસ્મૃતમ્ ॥ ૧૫ ॥ બ્રહ્મચર્યમધઃશય્યાંપત્રાવલ્યાંચભોજનમ્ ॥ ચતુર્થકાલેભુક્તિંચપ્રકુ
ર્યાત્પુરુષોત્તમે ॥ ૧૬ ॥ રજસ્વલાંત્યજમ્લેચ્છપતિતૈર્બ્રાત્યકૈઃમહા ॥ દ્વિજદ્વિદ્વેદવાહ્યૈશ્વનવદેત્પુરુષોત્તમે ॥ ૧૭ ॥

॥ ૧૪ ॥ તાંબાનાં ઠામમાં રહેલું જે ગાડનું દુધ વગેરે છે તે ચામડામાં રહેલું જલ છે તે ને પોતામાટે રાંધેલું અનાજ છે તે પંદિ-
તોષ માંસરૂપ માનેલ છે ॥ ૧૫ ॥ પુરુષોત્તમમાં બ્રહ્મચર્ય, નીચે સુવું, પત્રાવલીમાં જમવું અને ચોથે કાલે ભોજન કરવું ॥ ૧૬ ॥
પુરુષોત્તમમાં રજસ્વલા ને તજનાં મ્લેચ્છ, પતિન, નીચ, બ્રાહ્મણોના દ્વિષ અને દેવતાને નહિ માનનારાઓ સાથે બોલવું નહિ ॥ ૧૭ ॥

पु० मा०

॥८८॥

पुरुषोत्तममां एओयें अने कागडा ओयें जोयेलुं, मृतकनुं अन्न बेवार रांवेलुं अने जे बलेला अन्न होय तेनज खावुं ॥ १८ ॥
पुरुषोत्तममां हुंगली, लसण, मोथ, धाणा, गाजर, खडशाक, मूला, अंन शींगिनो त्याग करवो ॥ १ ॥ व्रतवाळाए आमां अने
सर्व व्रतोमांण आपदार्यो तजवा अने विष्णुने प्रमन्न करवा पोतानी शक्तिवडे कृच्छ्र वगेरेण करवुं ॥ २० ॥ कहोळा कंट

एभिर्दृष्टंचकैश्चमृतकान्चयद्भवेत् ॥ द्विःपाचितंचदग्धंनैनवाद्यात्पुरुषोत्तमे ॥ १८ ॥ पलांडुलशुनं
मुस्तांछत्राकंगृजनंतथा ॥ नालिकंमूलकंशिमुंवर्जयेत्पुरुषोत्तमे ॥ १९ ॥ एतानिवर्जयेन्नित्यंव्रतीसर्व
व्रतेष्वपि ॥ कृच्छ्राद्यंचापिकुर्वीतस्वशक्त्याविष्णुतुष्टये ॥ २० ॥ कूष्मांडंबृहतीचैवतरुणीमूलकंतथा ॥
श्रीफलंहकलिंगंचफलंधात्रीफलंतथा ॥ २१ ॥ नारिकेलमलातुंचपटोलंबदगीफलम् ॥ चर्मवृंताजिकंब
लीशाकुंतुजलजंतथा ॥ २२ ॥ शाकान्येतानिवर्ज्यानिक्रमात्प्रतिपदादिषु ॥ धात्रीफलंस्वतद्वर्जयेत्स
र्वदागृही ॥ २३ ॥ यद्यद्योवर्जयेत्किंचित्पुरुषोत्तमतुष्टये ॥ तत्पुनर्ब्राह्मणेदत्त्वाभक्षयेत्सर्वदैवहि ॥ २४ ॥

कारिका साजीरुं, मूला, श्रीफल, तरवूच, आमलां, नालीयेरः हुंवडां, पटोलां, बोर, चर्मवृंताजी, वेळानां शाक, अने जलमां
थयेलां, आ शाक क्रमथी पडवा वगेरे दिवसोमां तजवां नेम गृहस्थे गविवारे मदा आंवळानां फलने तजवां ॥ २१ ॥ २२ ॥ २३ ॥
पुरुषोत्तमनी प्रीतिकाजे जे कइण तजवुं ते फरी ब्राह्मणने दट जमवुं ॥ २४ ॥ हे राजा व्रतवाळाए कार्तिक ने मा मासमां

भा० टी०

अ० २२

॥८८॥

पण आ नियमो करवा केमके नियमवगर व्रतवाळो फल पामतो नथी ॥ २५ ॥ जो शक्ति होय तो उपवासथी पुरुषोत्तम पू-
रो करवो अथवा याचनाथी रहित, घीनं पान क दुधनं पान करवुं ॥ २६ ॥ अथवा व्रतनी ईच्छावाळाए शक्ति प्रमाणे
रुलाहार वगेरे करवुं जेम व्रतनो भंग न थाय तेम समजुल्योकोए करवुं ॥ २७ ॥ पुण्यकारि दिवसे सवारमां उठी दिव-

कुर्यादेतांश्चनियमान्व्रतीकार्तिकमाघयोः ॥ नियमेनविनाराजन्फलंनैवाप्नुयाद्भूती ॥ २५ ॥ उपोषणे
नकर्तव्यःशक्तिश्चेत्पुरुषोत्तमः ॥ अथवाघृतपानंचपयःपानमयाचितम् ॥ २६ ॥ फलाहारादिवाकार्यंय
थाशक्त्याव्रतार्थिना ॥ व्रतभंगोयथानस्यात्तथाकार्यविचक्षणैः ॥ २७ ॥ पुण्येहिप्रातरुत्थायकृत्वापौ
र्वाहिकीःक्रियाः ॥ गृहीयान्नियमंभक्त्याश्रीकृष्णंचतृदिस्मरन् ॥ २८ ॥ उपवासस्यनक्तस्यचैकभुक्त
स्यभूपते ॥ एकंचनिश्चयंकृत्वाव्रतमेतत्समाचरेत् ॥ २९ ॥ श्रीमद्भागवतंभक्त्याश्रोतव्यंपुरुषोत्तमे ॥
तत्पुण्यंवचसावक्तुंविधातापिनशक्नुयात् ॥ ३० ॥

सना प्रथम भागनी क्रियाओ करी भक्तिथी हृदयमां श्रीकृष्णने संभारतां नियम लेवो ॥ २८ ॥ हे पृथ्वीना पनि, उपवासना ने
रात्रिनां एक भुक्तनो एक निश्चय करी आ व्रत करवुं ॥ २९ ॥ पुरुषोत्तममा भक्तिवडे श्रीमद्भागवत सांभळवुं केमके ब्रह्मापण
वचनथी तेनु पुण्य कहेवा समर्थ नथी ॥ ३० ॥ श्रीपुरुषोत्तमनाममां शालिग्रामनुं लाव तुळसीना पांदांभोथी पूजा करवी

કેમકે તેનું અનંત પુણ્ય થાયછે ॥ ૩૧ ॥ શ્રીપુરુષોત્તમમાસમાં વદ્યા પ્રમાણે વ્રત કરનારને જોઈ યમના દૂતો જેમ સિંહને જોઈ
હાથિયો નાસે તેમ ભાગે છે ॥ ૩૨ ॥ હે રાજા આમાસનું વ્રત સોયજોથીપણ શ્રેષ્ઠ છે યજ્ઞ કમ્વાથી સ્વર્ગમાં જમાય છે પણ
પુરુષોત્તમનું વ્રત કરવાથી ગોલોક મેલવાય છે ॥ ૩૩ ॥ જે પુરુષોત્તમ કરે છે તેના દેહમાં પૃથ્વીમાં જે નીચો ક્ષેત્રોને સર્વ દેવ

શાલિગ્રામાર્ચનંકાર્યમાસેશ્રીપુરુષોત્તમે ॥ તુલસીદલલક્ષેણતસ્યપુણ્યમનંતકમ્ ॥ ૩૧ ॥ યથોક્તવ્રતિનં
દૃષ્ટામાસેશ્રીપુરુષોત્તમે ॥ યમદૂતાઃપલાયંતેમિહંદૃષ્ટાયથાગજાઃ ॥ ૩૨ ॥ એતન્માસવ્રતંગજન્શ્રેષ્ઠંક્રતુશ
તાદપિ ॥ કર્તુંકૃત્વાપ્નુયાત્સ્વર્ગગોલોકંપુરુષોત્તમે ॥ ૩૩ ॥ પૃથિવ્યાંયાનિતીર્થાનિક્ષેત્રાણિસર્વદેવતાઃ ॥
તદ્દેહેતાનિતિષ્ઠંતિયઃકુર્યાત્પુરુષોત્તમમ્ ॥ ૩૪ ॥ દુઃસ્વપ્નંચૈવદારિદ્ર્યંદુષ્કૃતાંત્રિવિધંચયત્ ॥ તત્સર્વંવિલયંયા
તિકૃતેશ્રીપુરુષોત્તમે ॥ ૩૫ ॥ પુરુષોત્તમસેવાયાંનિશ્ચલંહારિમેવકમ્ ॥ વિગ્રાદ્રક્ષ્યંતિશક્રાદ્યાઃપુરુષોત્તમતુષ્ટ્યે
॥ ૩૬ ॥ પુરુષોત્તમસ્યવ્રતિનોયત્રયત્રવસંતિચ ॥ ભૂતપ્રેતપિશાચાદ્યાનતિષ્ઠંતિતદગ્રતઃ ॥ ૩૭ ॥

છે તેઓ રહેછે ॥ ૩૪ ॥ શ્રીપુરુષોત્તમ માસ કરવાથી દુઃસ્વપ્ન, દરિદ્રપણું, અને જે ત્રણ પ્રકારનું પાપ છે તે સર્વ લય પામે છે ॥ ૩૫ ॥
ઈંદ્રવગેરે દેવો પુરુષોત્તમની પ્રીતિ થવા સારુ પુરુષોત્તમની સેવામાં નિશ્ચલ, વિષ્ણુનાં ભેવકને વિગ્રથી વચાવે છે ॥ ૩૬ ॥
જ્યાં જ્યાં પુરુષોત્તમનાં વ્રતવાળા રહે છે તેની આગલ ભુત પ્રેત પિશાચ વગેરે રહેતા નથી ॥ ૩૭ ॥ હે રાજા જે આ પ્રમાણે

વિધીથી શ્રીપુરુષોત્તમે માસ કરે છે તેનું ફલ કહેવા સાક્ષાત્ હજાર મુગવાલો શેષપણ સમર્થ નથી ॥ ૩૮ ॥ શ્રીનારાયણે કહ્યું
જે પુરુષોમા ઉત્તમ ઘણાં આદરથી એક મનવડે આ, પ્યારા પુરુષોત્તમ મામને કરે છે ને પુરુષ પુરુષોત્તમને અતિ પ્યારો થઈ ર-
સિક જનોના અધિપતિ પુરુષોત્તમની સાથે રમે છે ॥ ૩૯ ॥ આવો શ્રીબૃહન્નારદીયપુરાણનાં પુરુષોત્તમમાહાત્મ્યના શ્રીનારા-

અવ્યયોવિધિનારાજન્કુર્યાચ્છ્રીપુરુષોત્તમમ્ ॥ સહસ્રવદનોનાલંતત્ફલંવક્તુમંજસા ॥ ૩૮ ॥ શ્રીનારા
યણુવાચ ॥ ॥ પુરુષોત્તમંપ્રિયમસુંપરમાદરેણકુર્યાદનન્યમનસાપુરુષોત્તમોયઃ ॥ પુરુષોત્તમપ્રિયતમઃપુરુ
ષઃસમ્ભૂત્વાપુરુષોત્તમેનરમતેરસિકેશ્વરેણ ॥ ૩૯ ॥ ઇતિશ્રીબૃહન્નારદીયપુરાણેપુરુષોત્તમમાહાત્મ્યેશ્રીનારાયણ
નારદસંવાદેદૃઢધન્વોપાશ્ચાનેપુરુષોત્તમવ્રતનિયમકથનંનામદ્વાવિંશોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૨ ॥ ॥ રાજોવાચ ॥
॥ કિંફલંદીપદાનસ્યમાસેશ્રીપુરુષોત્તમે ॥ તન્મેવદમુનિશ્રેષ્ઠકૃપયાદીનવત્સલ ॥ ૧ ॥ ॥ શ્રીનારાયણુવા
ચ ॥ ॥ ઇત્યંવિજ્ઞાપિતઃપ્રાહવાલ્મીકિર્મુનિસત્તમઃ ॥ પ્રવૃદ્ધહર્ષોરાજાનંવિનીતંપ્રહસન્નિવ ॥ ૨ ॥

યણે નારદના સંવાદમાં દૃઢધન્વાનાં ટુંક આશ્ચર્યાનનો પુરુષોત્તમવ્રતનિયમકથન નામે બાવિંશમો અધ્યાય ગયો ॥ ૨૨ ॥
રાજા પૂછવા લાગ્યો-હે દીનવત્સલ મુનિયોમાં શ્રેષ્ઠ શ્રીપુરુષોત્તમમાંસનાં દીવો દેવાનું શું ફલ છે તે કૃપાકર મુને કહો ॥ ૧ ॥
શ્રીનારાયણ બોલ્યા- આવું જણાવેલા મુનિયોમાં શ્રેષ્ઠ વાલ્મીકિ હર્ષ વધવોથી વિનયવાળા રાજાને હસના હોય તેમ બોલ્યા ॥ ૨ ॥

પુ. મા.

॥૧૦॥

વાલ્મીકિયે વહું-હે રાજાઓમાં શ્રેષ્ઠ પાપને નાશ પમાડનારી કથા માંખલો કે જેને માંખલ્યાથી પાંચ જાતનું મોહોરું
પાપ લય પામેછે ॥ ૩ ॥ સૌભાગ્ય નામનાં નગરમાં ચિત્રવાહુએવાં નામથી પ્રસિદ્ધ, મન્યપ્રતિજ્ઞોવાલો, મોટી બુદ્ધિવાલો
આતિ શૂર ઉત્તમ, સહન કરનારો, સર્વ ધર્મને જાણનાર મદાચાર રૂપ ને દયાવાલો, વ્રહ્મને માનનાર, ભગવાનનો ભક્ત, કથા
૨ ॥ વાલ્મીકિરુવાચ ॥ ॥ શૃણુસ્વરાજશાર્દૂલકથાંપાપપ્રણાશિનીમ્ ॥ યાંશ્રુત્વાયાતિવિલયંપાપંપંચવિધં
મહત્ ॥ ૩ ॥ સૌભાગ્યનગરેરાજાચિત્રવાહુગિતિશ્રુતઃ ॥ મત્યમંધોમદ્દાપ્રાજ્ઞશ્રાસીચ્છૂરતરઃપરઃ ॥ ૪ ॥
સહિષ્ણુઃસર્વધર્મજ્ઞઃશીલરૂપદયાન્વિતઃ ॥ વ્રહ્મણ્યોભગવદ્ભક્તઃકથાશ્રવણત્પરઃ ॥ ૫ ॥ સ્વદરનિસ્તઃ
શશ્વતપશુપુત્રસમન્વિતઃ ॥ ચતુરંગવલોપેતઃમમૃદ્ધ્યાધનદોષમઃ ॥ ૬ ॥ તસ્યભાર્યાચંદ્રકલાચતુઃષ્ટિક
લાન્વિતા ॥ પતિવ્રતામહાભાગાભગવદ્ભક્તિસંયુતા ॥ ૭ ॥ તયાસહમહીપાલોબુભુજેમેદિર્નીયુવા ॥
વિનાશ્રીકૃષ્ણદેવંસનૈવજાનાતિદૈવતમ્ ॥ ૮ ॥

માંખલવામાં તત્પર સદા પોતાની સ્ત્રીમાં પ્રીતિવાલો, ૫ગુ ને પુત્રોવાલો, ચાર અંગવાળી સેનાથીયુક્ત, અને સપ્રદિધી કુબેરની
ઉંપમા અપાય એવો રાજા હતો ॥ ૩ ॥ ૪ ॥ ૫ ॥ ૬ ॥ તેની ચંદ્રકલા નામ ચોસડ કલાવાળી, મહાભાગ્યવાન, ભગવાનની
ભક્તિવાળી, પતિવ્રતા સ્ત્રી હતી ॥ ૭ ॥ તેની માથે જુવાનગાજા પૃથ્વીને ભોગવતાં હતો ને શ્રીકૃષ્ણદેવતા વિના બીજા દેવને

મા.ટી.

અ. ૨૩

॥૧૦॥

जाणतो न हतो ॥ ८ ॥ एक दिवसे पृथ्वीने पालनारा चित्रवाहु राजाये दूरथी आवता मुनिओंमां श्रेष्ठ अगस्त्यने जोई दंड-
नीपेटें पृथ्वीऊपर प्रमाण करी विधिथी तेनी पूजा करी ॥ अने भक्तिथी आसन आपी श्रेष्ठ मुनिनी उभोरहो ॥ ९ ॥
॥ १० ॥ विनयथी नम्र थई मुनियोमां श्रेष्ठ अगस्त्यने कहेवाल्यायो राजा बोल्या-आज तमें श्रीकृष्णना सेवक मारे घेर आव्या

एकस्मिन्दिवसे राजाचित्रवाहुर्महीपतिः ॥ दृष्ट्वा सनातनं दगादगस्त्यं मुनिपुंगवम् ॥ ९ ॥ प्रणम्य दंडवच्च
मौ विधिना तमपूजयत् ॥ कल्पयित्वासनं भक्त्या नस्थौ मुनिवराग्रतः ॥ १० ॥ विनयावनतो भूत्वा जगा
दमुनिसत्तमम् ॥ राजोवाच ॥ अद्य मे सफलं जन्म ह्यद्य मे सफलं दिनम् ॥ ११ ॥ अद्य मे सफलं राज्यमद्य मे
सफलं गृहम् ॥ यस्त्वं समागतो मे द्यगृहे श्रीकृष्णमेवकः ॥ १२ ॥ मुक्तो हं पापसंघाताद्यस्त्वया हं निरीक्षितः ॥
तुभ्यं समर्पितं राज्यं गजाश्वस्थसंयुतम् ॥ १३ ॥ वैष्णवोऽसि मुनिश्रेष्ठ नास्त्यदेयं मया तव ॥ मेरुतुल्यं भवे
त्स्वल्पं वैष्णवाय समर्पितम् ॥ १४ ॥

तेथी आज मारो जन्म सफल थयो आज मारां दिवस सफल थयो आज मारूं राज्य थयुं अने आज मारूं घर सफल
थयुं ॥ ११ ॥ १२ ॥ तमे जेथी मने जोजो तेथी हुं पापोना समर्थी लुळ्यो मे हाथि घोडा ने रथोवाहुं राज्य तमने सोणुं छे ॥
॥ १३ ॥ हे मुनियोमां श्रेष्ठ, तमे विष्णुना भक्त छो माटे मे नपने कशुं नहि अपाय एवुं नथी केमके अति थोहुं पण वैष्णवन

પુ. મા.

॥૧૧॥

આપેલું મેરુની વરોવર યાયછ ॥ ૧૪ ॥ દિવસમાં જે કોટો જેટલું પણ વ્યંજન કે ઉત્તમ અન્ન વૈષ્ણવ બ્રાહ્મણને નથી દેતો તેનો
તે દિવસ વેદના પારને પામેલાઓએ નિષ્ફલ કહ્યો છે કેમકે જે કોઈ વૈષ્ણવ બ્રાહ્મણો હોય તે સર્વ પૂજવા યોગ્ય છે ॥ ૧૫ ॥ ૧૬ ॥
નહી તેઓની સંભાલ વાળી મન શરીર ને કર્મોથી કરવી આવું ગર્મ ગૌતમે તથા સુમતુષ મને કહ્યું છે ॥ ૧૭ ॥ જ્યાંસુધી મૂય ઉગતો
કર્પાર્દિકાપ્રમાણતુલ્યં જનં વાન્નમુત્તમમ્ ॥ નયચ્છતિ દિનેયસ્તુ વૈષ્ણવાય દ્વિજન્મને ॥ ૧૫ ॥ તદ્દિનં વિફ
લં તસ્ય કથિતં વેદપારગૈઃ ॥ વિષ્ણુભક્તાશ્રયે કેચિત્સર્વે પૂજ્યા દ્વિજાતયઃ ॥ ૧૬ ॥ તેષાં સંભાવના કાર્યા વા
હ્મનઃ કાયકર્મભિઃ ॥ કથિતં મમ ગર્મેણ ગૌતમે ન સુમંતુના ॥ ॥ ૧૭ ॥ તાવત્પ્રભાચતારાણાં યાવન્નોદયતે ર
વિઃ ॥ તાવદન્યે દ્વિજન્માનો યાવન્નાયાતિ વૈષ્ણવઃ ॥ ૧૮ ॥ ॥ અગસ્ત્ય ઉવાચ ॥ ॥ ચિત્રવાહો મ
હાભાગધન્યસ્ત્વં સાંપ્રતં નૃપ ॥ હમાધન્યાઃ પ્રજાઃ સર્વાયસ્ત્વં શસિવૈષ્ણવઃ ॥ ૧૯ ॥ તસ્મિન્નાષ્ટે ન વસ્તવ્યં
સ્ય રાજા ન વૈષ્ણવઃ ॥ વરોવાસો વનેશ્ચ ન્યેન તુરાપ્રેહ્ય વૈષ્ણવે ॥ ૨૦ ॥

નથી ત્યાં સુધી તારાઓની કાંતિ જણાય છે તેમ જ્યાંસુધી વૈષ્ણવ નથી આવતો ત્યાંસુધી વીજા બ્રાહ્મણો જાણાય છે ॥ ૧૮ ॥ અગસ્ત્ય
બોલ્યા—હે મહાભાગ ચિત્રવાહુરાજા, તમે હમણાં પુણ્યવાન છો અને આ મધ્યલી પ્રજાપણ પુણ્યવાન છે જે તમે વૈષ્ણવરક્ષા કરો છો
॥ ૧૯ ॥ જે દશનો રાજા વૈષ્ણવ ન હોય તે દેશમાં વસવું નહિ. શૂન્યવનમાં વસવું શ્રેષ્ઠ છે પણ વૈષ્ણવવગરના દેશમાં રહેવું સારું નથી ॥ ૨૦ ॥

મા. ટી.

અ. ૨૩

॥૧૧॥

જેમ નેત્રથી રહિત દેહ જેમ પતિના વગર સ્ત્રી. જેમ અક્ષરવગરનો બ્રાહ્મણ તેમ વૈષ્ણવથી રહિત દેશ છે ॥ ૨૧ ॥ જેમ દાંતથી હીન હાથી જેમ પાંચથી હીન પક્ષી અને જેમ દશમથી વેધવાળી અગીવારશ તેવો વૈષ્ણવથી હીન દેશ છે ॥ ૨૨ ॥ જેથી કેશસહિત વિધવા સ્ત્રી જેવું સ્નાનથી રહિત વ્રત અને જેવો બ્રાહ્મણી સાથે ચલનારો શૂદ્ર તેવો વૈષ્ણવવગરનો દેશ છે ॥ ૨૩ ॥ સારા પુરુષો જે શ્રીકૃષ્ણના

ચક્ષુર્હીનોયથાદેહઃપતિહીનાયથાપ્રિયા ॥ નિરશ્વરોયથાવિપ્રસ્તથારાષ્ટ્રમવૈષ્ણવમ્ ॥ ૨૧ ॥ દર્ભહીનાયથા સંધ્યાતિલહીનંચતર્પણમ્ ॥ વૃત્ત્યર્થદેવસેવાચતથારાષ્ટ્રમવૈષ્ણવમ્ ॥ ૨૨ ॥ સકેશાવિધવાયદ્વદ્રતંસ્નાનવિ વર્જિતમ્ ॥ શૂદ્રશ્ચબ્રાહ્મણીગામીતથારાષ્ટ્રમવૈષ્ણવમ્ ॥ ૨૩ ॥ સરાજાપ્રોચ્યતેમદ્વિર્યઃશ્રીકૃષ્ણપદાશ્રયઃ ॥ તદ્રાષ્ટ્રંવર્ધતેનિત્યંસુખીભવતિતત્પ્રજા ॥ ૨૪ ॥ દૃષ્ટિર્મેસફલારાજન્મયાત્વંનિરીક્ષિતઃ ॥ અદ્યમેસફલા વાણીહ્યચ્યુતેયત્ત્વયાસહ ॥ ૨૫ ॥ હદંરાજ્યંત્વયારાજન્પ્રકર્તવ્યંમમાજ્ઞયા ॥ પ્રતિષ્ઠિનોમયારાજ્યેગમિ ષ્યામ્યસ્તુસ્વસ્તિતે ॥ ૨૬ ॥

ચરણનો આશ્રય કરનાર છે તેને રાજા કહે છે તેનો દેશ નિત્ય વૃદ્ધિ પામે છે અને તેની પ્રજા સુખી થાય છે ॥ ૨૪ ॥ હે રાજન જેથી મેં તમને જોયા તેથી મારી દૃષ્ટિ સફલ થઈ બહી આજ તમારી સાથે હું બોલું છું મારી વાણી સફલ થઈ ॥ ૨૫ ॥ હે રાજા મેં રાજ્યની ઉપર પ્રતિષ્ઠા કરેલા આપે મારી આજ્ઞાથી આ રાજ્ય કરવું હવે હું જઈશ અને આપનું કલ્યાણ થાઓ ॥ ૨૬ ॥

પુ० મા०

॥૧૨॥

શ્રીનારાયણ બોલ્યા-આવું બોલી જવાની ઇચ્છાવાળા ને, મુનિયોમાં શ્રેષ્ઠ અગસ્યને તે પતિવ્રતા પટ્ટગણી પગ્મ ભક્તિથી નર્મા ॥ ૨૮ ॥ હે કલ્યાણવાળી સદા તમારું વિધવાપણું નહિ થાઓ ભક્તિથી તમે પતિને ભજો અને સદા તમારી દૃઢભક્તિ શ્રીગોપીજનના પ્યારા કૃષ્ણમાં થાઓ ॥ ૨૮ ॥ આમ આશીર્વાદેતાં તેને ફરી કે હાથ જોડનાર થઈ વિનયથી

શ્રીનારાયણઉવાચ ॥ ॥ इत्युक्त्वा गंतुकामं तमगस्त्यं मुनिपुंगवम् ॥ नमामपर्याभक्त्या महिषीसा
पतिव्रता ॥ २७ ॥ अगस्त्यउवाच ॥ ॥ अवैधव्यंसदा तेस्तु भक्त्या भजपतिं शुभे ॥ ददातेस्तु सदा भ
क्तिः श्रीगोपीजनवल्लभे ॥ २८ ॥ इत्थमाशीर्ददानं तं भूयः प्राह महिषीपतिः ॥ वद्धांजलिपुटो भूत्वा विनया
नतकंधरः ॥ २९ ॥ चित्रबाहुरुवाच ॥ विपुलामेकं थं लक्ष्मीः कथं राज्यमकंठकम् ॥ पतिव्रता कथं पत्नी किंकृतं सु
कृतं मया ॥ ३० ॥ एतन्मे ब्रहिर्દ્રેદ્રતવાहं शरणं गतः ॥ कस्मात्स्थामलवत्सर्वजानासित्वं मुनीश्वर ॥ ३१ ॥

લોક નમાવતો રાજા કહેવા લાગ્યો ॥ ૨૯ ॥ ચિત્રબાહુ બોલ્યા મેં શું પુણ્ય કરેલાં છે જેથી મને ઘણી લક્ષ્મી ગત્રુઓથી રહિત રાજ્ય અને પતિવ્રતા સ્ત્રી મળ્યાં છે ! ને હે બ્રાહ્મણોના અધિપતિ હે મુનિયોના ઇશ્વર તમે સશક્ત હાથમાં રહેલા આંમલાનાં ફલનીપેઠે જાણો છો ને હું તમને શરણ આવ્યો છું માટે ॥ ૩૦ ॥ ૩૧ ॥

માંડે૦

અ૦ ૨૩

॥૧૨॥

શ્રીનારાયણ બોલ્યા-આ પ્રમાણે રાજાજી જણાવેલા મુનિયોમા શ્રેષ્ઠ અગમ્ય મમાધિયુક્ત મનવાલા થઈ શ્રેષ્ઠરાજા પ્રત્યે બોલ્યા
॥ ૩૨ ॥ અગમ્ય બોલ્યા-મેં પૂર્વે બનેલું સઘળું તમારું ચરિત્ર જોયું ને સઘળું ટુંક રતિહાસસહિત આજે કહું છું ॥ ૩૩ ॥
રમણીય ચમત્કાર નામનાં નગરમાં મણિગ્રીવ એવા નામને સ્થાપન કરનાર શૂદ્ર જાતિમાં જન્મેલા જીવોની હિંસામાં તત્પર,
નાસ્તિક, દુષ્ટ ચરિત્રવાળા, પરસ્ત્રીને પગભવ પમાડનાર, કરેલા ઉપકારને દળનાર, અવિનયી અને વિધાનોના આચાર્યશરિત

શ્રીનારાયણઉવાચ ॥ इत्थमावेदितो राज्ञा ह्यगस्त्यो मुनिपुंगवः ॥ समाहितमना भूत्वा जगादनृपसत्तमम् ॥ ३२ ॥
अगस्त्यउवाच ॥ मया विलोकितं सर्वप्राक्तनं चरितं तव ॥ तत्सर्वं कथयाम्यद्य सेति हासं पुरातनम् ॥ ३३ ॥
चमत्कारपुरे रम्ये मणिग्रीवाभिधानभूत ॥ त्वमभूः शूद्रजातीयो जीवहिंसापरायणः ॥ ३४ ॥ नास्तिको दुष्टचा-
रित्रः परदारप्रधर्षकः ॥ कृतघ्नो दुर्विनीतश्च शिष्टाचारविवर्जितः ॥ ३५ ॥ याचेयं भवतो भार्या पूर्वजन्मनिसु-
दरी ॥ कर्मणामनसा वाचापतिसेवापरायणा ॥ ३६ ॥ पतिव्रता महाभागा धर्मनिष्ठामनस्विनी ॥ भावं न कुरुते
दुष्टं तवोपरि कदाचन ३७ ॥ ज्ञातिभिस्त्वं परित्यक्तो बंधुभिः पापकर्मकृत ॥ राज्ञा क्रुद्धेन ते सर्वं गृहीतं धनमुत्तमम् ३८ ॥

હતા ॥ ૩૫ ॥ જે આ તમારી સ્ત્રીછે ને પૂર્વજન્મમાં સુંદરી કર્મ મન ને વાણીથી પતિની સેવામાં તત્પર મહાભાગ્યવાળી,
મનસ્વિની અને પતિવ્રતા હતી તમારી ઉપર ક્યારે પણ ગ્વાવ ભાવ કરતી નહિ ॥ ૩૬ ॥ ૩૭ ॥ પાપના કરવાથી તમારા
જ્ઞાતિ અને સગાઓએ ત્યાગ કન્યો રાજા જી ક્રોધથી તમારું સઘળું ઉત્તમ ધન, ઠારીલીધું ॥ ૩૮ ॥

પુ० મા०

॥૧૩॥

તેમ તેથી જે કઈ વાકી રહું તે નાંતે લીધું તે વસ્તે દ્રવ્ય જવાથી તમને ઘણી ધનની ઇચ્છા થઈ ॥ ૩૯ ॥ ધન ક્ષય પામત,
પણ સારી સ્ત્રીએ ઉદાસ પામતાં તમને તજ્યા નહિ આમ સર્વેએ તિસ્કાર કન્યાથી તમે જમથી રહિત વનમાં ગયા ॥ ૪૦ ॥
અને અનેક જીવોને મારી પોતાનું પોષણ કરવા માંડ્યું હે પૃથ્વીપાલ આ રીતે સ્ત્રીમાથે તે વર્તવો હતો ત્યારે એક દિવસે

તતોઽવશિષ્ટ્યત્કિંચિદ્રહીતંજ્ઞાતિભિસ્તદા ॥ ગતેદ્રવ્યેધનાકાંક્ષાતવામીદ્વિપુલાતદા ॥ ૩૯ ॥ ક્ષીયમા-
ણેધનેસાધ્વીનત્વામત્યજદુન્મનાઃ ॥ એવંતિસ્કૃતઃસર્વેર્ગતવાન્નિર્જનંવનમ્ ॥ ૪૦ ॥ હત્વાજીવાનનેકાં-
શ્રત્વંચકર્થાત્મપોષણમ્ ॥ એવંવર્તયતસ્તસ્યપત્ન્યાસહમહીપતે ॥ ૪૧ ॥ એકદાધનુરુદ્ધમ્યમણિગ્રીવોવ
નંગતઃ ॥ બહુવ્યાલમૃગાકીર્ણમૃગમાંસજિઘૃક્ષયા ॥ ૪૨ ॥ તસ્મિન્નિર્માનુષેરણ્યેમધ્યેમાર્ગમહામુનિઃ ॥
ઉગ્રદેવઇતિख्यातोदिङ्मूढोविह्वलोभवत् ॥ ૪૩ ॥ તૃપામંપીડિતોત્યર્થમધ્યંદિનગતેસ્વૌ ॥ તત્રૈવપ-
તિતોરાજન્મુર્ષુર્ભવત્તદા ॥ ૪૪ ॥

મણિગ્રીવ મૃગનું માંસ લેવાની ઇચ્છાથી ઘણા સર્પને મૃગોર્થી ખેગલાં વનમાં ગયો ॥ ૪૧ ॥ ૪૨ ॥ ને, મનુષ્યોથી રહિત
જંગલમાં માર્ગની વચમાં ઉગ્રદેવ એવાં નામથી પ્રસિદ્ધ મહોદય મુનિ મધ્યાન્હ કાળને પામેલા સૂર્ય હોવાથી અત્યન્ન તર્ષથી
પીડા પામતો દિઙ્મૂઢને વિહ્વલ થયો અને હે રાજા ત્યાંજ પડ્યો ને ને વગ્વને પરવાની ઇચ્છાવાળો થયો ॥ ૪૩ ॥ ૪૪ ॥

મા० ટી०

અ० ૨૩

॥૧૩॥

ते विप्रने दिशामां भमतो ने दुःखवाळो जाइ तमने दया उपर्जा नेथी ते ब्राह्मणने उठाडी लइने आश्रममां गया ॥ ४५ ॥
त्यां तमें स्त्रीपुरुषे दुःखित ब्राह्मणनी सेवा करी ते समये वे धडी पछी महायोगी उग्रदेव. चेतना पायी त्यां विस्मय पाय्या के
हुं त्यां रह्यो हतो छतां कोणे ? मने अहिं बीजां वनमां आप्यो ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ श्रीनारायण बोल्या-मणिग्रीव ब्राह्मणने कहेवा

तंदृष्टुतेदयाजातादिग्भ्रष्टदुःखितंद्विजम् ॥ उत्थाप्यतंद्विजन्मानंगृहीत्वास्वाश्रमंगतः ॥ ४५ ॥ दंपती-
भ्यांकृतासेवादुःखितस्यद्विजन्मनः ॥ उग्रदेवोमहायोगीमुहूर्तानंतरंतदा ॥ ४६ ॥ अवाप्यचेतनांतत्र
विस्मयंसमजीगमत ॥ तत्रस्थोहंकुतश्चात्रकेनानीतोवनांतरम् ॥ ४७ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥
॥ मणिग्रीवोवदद्विप्रंरमणीयमिदंसरः ॥ अत्रास्तेशीतलंवारिपद्मिनीपुष्पवासितम् ॥ ४८ ॥ तत्रस्नात्वा
जलेशीतेकृत्वापौर्वाहिकीःक्रियाः ॥ कुरुब्रह्मन्फलाहारपिववारिसुशीतलम् ॥ ४९ ॥ सुखेनकुरुविश्राम
मयासंरक्षितोऽधुना ॥ उत्तिष्ठत्वंमुनिश्रेष्ठप्रसादंकर्तुमर्हामि ॥ ५० ॥

लाग्यो हे ब्राह्मण आ, रमणीय सरोवर छे अहिं शीतल, कमलिनीनां पुष्पोना सुगंधवाळुं जल छे ॥ ४८ ॥ त थडां
पाणीमां न्हाइ दिवसना प्रथम भागनां कर्मो करी फलाहार करो अने अति शीतल पाणी पीयो ॥ ४९ ॥ हे मुनियोमां श्रेष्ठ में
हाळ तमारी रक्षा करेल छे माटे सुखथी विश्रानि करो आप उठो अमारी उपर हेरवानी करवा योग्य छे ॥ ५० ॥

અગસ્ત્ય બોલ્યા-તે વચ્ચે સંજ્ઞા પામેલો, ઉગ્રદેવ બ્રાહ્મણ શ્રમ જવાથી મણિગ્રીવનું વચન માંખઈ નર્પથી આતુર હોવાને લીધે
ઉચ્ચો ॥ ૫૧ ॥ અને મણિગ્રીવનો હાથ ગ્રાહી તલાવને કાંઠેગયો અને તે ચિત્રવાહુ વડથી શોભતા તેના કાંઠાઉપર બેઠો ॥ ૫૨ ॥
વડની છાયાનો આશ્રય કરતાં તે ક્ષણમાં વિશ્રાંતિ (સુખ) પામી બ્રાહ્મણે નહાડે નિન્યકર્મ કરી કૃષ્ણને પૂજ્યા

॥ અગસ્ત્યઉવાચ ॥ લબ્ધસંજ્ઞસ્તદાવિપ્રઉગ્રદેવોગતશ્રમઃ ॥ મણિગ્રીવવચઃશ્રુત્વામમુત્તસ્થાંતૃષાતુરઃ ॥ ૫૧ ॥
મણિગ્રીવભુજાલંબીજગામસરસીતટમ્ ॥ ઉપવિષ્ઠશ્ચિત્રવાહોતત્તટેવટશોભિતે ॥ ૫૨ ॥ વિશ્રમ્યતત્ક્ષણંવિ
પ્રોવટચ્છાયામધિશ્રિતઃ ॥ સ્નાત્વાનિત્યવિધિંકૃત્વાવાસુદેવમપૂજયત્ ॥ ૫૩ ॥ દેવાન્પિતંશ્ચસંતર્પ્યપપો
નીરસુશીતલમ્ ॥ ઉગ્રદેવસ્તતઃશીઘ્રંવટમૂલમુપાશ્રિતઃ ॥ ૫૪ ॥ મણિગ્રીવઃસપત્નીકોનનામમુનિસત્તમમ્ ॥
વિનયેનાવમદ્વાચમાતિથ્યંકર્તુમુન્મનાઃ ॥ ૫૫ ॥ ॥ મણિગ્રીવઉવાચ ॥ અસ્મત્સંતારણાયાદ્યમદાશ્ર
મમુપાગતઃ ॥ બ્રહ્મંસ્ત્વદ્દર્શનાદેવપાપંમેવિલયંગતમ્ ॥ ૫૬ ॥

॥ ૫૩ ॥ દેવને પિતૃઓનું તર્પણ કરી અતિ શીતલ જલ પીધું પછી ગ્રટ ઉગ્રદેવ વડનાં મૂલભાગની પાસે આવ્યો ॥ ૫૪ ॥ સ્ત્રીસહિત મણિ
ગ્રીવ શ્રેષ્ઠમુનિને નમ્યો અને મેમાની કરવા ઉત્સાહયુક્ત મનથી વિનયવડે વાણી બોલ્યો ॥ ૫૫ ॥ મણિગ્રીવે કહ્યું-હે બ્રાહ્મણ આજ તમે

अमने तारवा मारा आश्रममां आव्या तमारां दर्शनथीज मात्तं पाप विलय पाप्पुं ॥ ५६ ॥ आत्तुं नेने कहीं आनंदवाळो मणिग्रीव
प्रियाप्रत्ये बोल्यो अरे सुंदरि तमें जे जे पाकेलां ने स्वादवाळां होय ते आंवांनां फलो अट लावो वधारे वखत करोमां वळी हे
सुंदर मुखवाळां बज्जुं जे कंई पण कंद वगेरे होय लावो ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ पोताना पतिनुं कहेवुं सांभळी सुंदरीये फला ने कंद वगेरे

इत्युक्त्वातंप्रियामाहमणिग्रीवोमुदान्वितः ॥ अयिसुंदरिपकानिस्वादूनियानियानिच ॥ ५७ ॥ तानि
चूतफलानित्वंशीघ्रमानयमाचिरम् ॥ अन्यत्कंदादियत्किंचित्तदानयशुभानने ॥ ५८ ॥ निजनाथवचः
श्रुत्वाफलान्यादायसुंदरी ॥ कंदादिकंचविप्राग्रेस्थापयामासहर्षतः ॥ ५९ ॥ मणिग्रीवःपुनर्वाक्यमुवा
चमुनिसत्तमम् ॥ फलान्यंगीकुरुब्रह्मन्कृतार्थीकुरुदंमती ॥ ६० ॥ ॥ उग्रदेवउवाच ॥ ॥ त्वामहंनै
वजानामिकस्त्वंभोकथयस्वमे ॥ अज्ञातस्यनभोक्तव्यंब्राह्मणेनविजानता ॥ ६१ ॥ ॥ मणिग्रीवउ
वाच ॥ ॥ शूद्रोहंद्विजशार्दूलमणिग्रीवाभिधानतः ॥ स्वजनैर्ज्ञातिवर्गेश्चपरित्वक्तःस्वबांधवैः ॥ ६२ ॥

लावी हर्षथी ब्राह्मणी पासो राख्यां ॥ ५९ ॥ मणिग्रीवें फरीवार श्रेष्ठ मुनिप्रत्ये वचन कहुं हे ब्राह्मण फलोने अंगीकार करो
अने स्त्री पुरुषने कृतार्थ करो ॥ ६० ॥ उग्रदेव बोल्यो-अरे आप कोण ! छो ए मुने कहो केमके हुं तमने जाणतो नथी विशेष
जाणनारा ब्राह्मणे अजाण्यानुं खानुं नहिं ॥ ६१ ॥ मणिग्रीव बोल्यो-हे द्विजोमां श्रेष्ठ पोताना जना जाति वर्ग अने पोताना

ભાયાતોણ તજો હું મણિગ્રીવ નામે શૂદ્ર છું ॥ ૬૨ ॥ આવું શૂદ્રનું વચન સાંભળી ઉગ્રદેવે પ્રસન્ન મનથી ફલાહાર કયો
અને તે પછી જલ પીધું ॥ ૬૩ ॥ જલ પીધા પછી સુટેં વેટેલા બ્રાહ્મણને મણિગ્રીવે વચન કયું પોતાના ચાલ્યામાં રહેલાં તેનાં
બે ચરણકમળને વારંવાર લડાવતાં મણિગ્રીવ બોલ્યો હે મુનિયોમાં શ્રેષ્ઠ તમારે ક્યાં જવુંછે અને તમે આ જનોથી રહિત,
દુષ્ટ, જલ વગરનાં અને હિંસક પ્રાણિયોથી ભરેલા વનમાં ક્યાંથી ! આવ્યાછો ॥ ૬૪ ॥ ૬૫ ॥ ઉગ્રદેવે બોલ્યો—હે મહાભાગ

ઇત્યંશૂદ્રવચઃશ્રુત્વાફલાહારમચીકરત ॥ ઉગ્રદેવઃપ્રસન્નાત્માતતોનીર્મપીપિવત ॥ ૬૩ ॥ તતોવિપ્રંસુલા
સીનંમણિગ્રીવોઽવદદ્વચઃ ॥ લાલયંસ્તત્પદાંભોજયુગંસ્વાંકગતંમુહુઃ ॥ ૬૪ ॥ ॥ મણિગ્રીવઉવાચ ॥
॥ કગંતવ્યંમુનિશ્રેષ્ઠકુતસ્ત્વંચેહકાનને ॥ નિર્જનેનિર્જલેદુષ્ટેર્હિંસ્રજંતુસમાકુલે ॥ ૬૫ ॥ ॥ ઉગ્રદેવ
ઉવાચ ॥ ॥ બ્રાહ્મણોઽહંમહાભાગપ્રયાગંગંતુમુત્સહે ॥ અધુનાજ્ઞાતમાર્ગેણસંપ્રાપ્તોદારુણેવને ॥ ૬૬ ॥ તત્ર
શ્રાંતસ્તૃષાક્રાંતોમુમૂર્ષુરભવંક્ષણાત ॥ જીવિતંમેત્વયાદત્તંબ્રૂહિકિંતેદદામ્યહમ્ ॥ ૬૭ ॥ અરણ્યંકેનદુઃસ્વે
નદંપતીભ્યાંસમાશ્રિતમ્ ॥ તદુઃસ્વમપનેષ્યામિમણિગ્રીવવદસ્વમે ॥ ૬૮ ॥

હું બ્રાહ્મણ છું ને પ્રયાગ જવા ઇચ્છુંછું હમણા અજાણ્યા માર્ગથી ભયંકર વનમાં આવ્યો ॥ ૬૬ ॥ ત્યાં થકેલો તર્ણથી દવાંતા
ક્ષણવારમાં મરવાની ઇચ્છાવાળો થયો તેવામાં તમે મને જીવિત આપ્યું માટે બોલો હું તમને શું ! દઉં ॥ ૬૭ ॥ હે મણિગ્રીવ તમે
સ્ત્રી પુરુષે ક્યાં ! દુઃસ્વથી અરણ્યનો આશ્રય કયોછે ને દુઃસ્વ હું મટાડિશ માટે કહો ॥ ૬૮ ॥

अगस्त्य बोल्या—आबुं सुंदर उग्रदेवनुं बोलवुं साभली स्त्रीनी ममक्ष ते मुनिना ईश्वरं प्रसन्न करी दारिद्र्यणारूपसमुद्रने नरवाने
इच्छतो ए उग्रदेव पोताना कर्मनां फलरूप पोतानुं वृत्तांत बोल्यो ॥ ६९ ॥ आवो श्रीबृहन्नारदीय पुराणनां पुरुषोत्तम
माहात्म्यना श्रीनारायणने नारदना संवादमां दृढधन्वाना ण्डुक आख्याननो त्रेविंशमोऽध्याय गयो ॥ २३ ॥ मणिग्रीव

अगस्त्यउवाच ॥ ॥ इत्युग्रदेववचनंललितंलिशम्यपत्न्याःसमक्षमनुनीयमुनीश्वरंतम् ॥ दारिद्र्यसा
गरतितीर्षुरसौस्वकीयंवृत्तांतमाहनिजकर्मविपाकमुग्रम् ॥ ६९ ॥ ॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेपुरुषोत्तम
माहात्म्येश्रीनारायणनारदसंवादेदृढधन्वोपाख्यानेत्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥ ॥ ॥ ॥ मणिग्रीव
उवाच ॥ चमत्कारपुरेऽस्येविद्वज्जनसमाकुले ॥ ममवासोऽभवत्तत्रधर्मपत्न्यासहद्विज ॥ १ ॥ धनाढ्य
स्यपवित्रस्यपरोपकृतिशालिनः ॥ कदाचिद्देवयोगेनदुर्बुद्धिःसमपद्यत ॥ २ ॥ निजधर्मपरित्यागःकृतो
मेदुष्टबुद्धिना ॥ परस्त्रीसेवनंनित्यमपेयंपीयतेस्मह ॥ ३ ॥

बोल्या—हे ब्राह्मण विद्वज्जनोथी भरेला रमणीय, ते चमाकार पुरमां मारो धर्मपत्नी (स्त्री) नी साथ वास हतो ॥ १ ॥
धनाढ्य पवित्रने परोपकार्थी शोभित छतां मारी क्यारेक भाग्ययोगे स्वरात्र बुद्धि थई ॥ २ ॥ दुष्टबुद्धिथी पोताना धर्मेना
त्याग क्यो अने नित्य परस्त्रीनी सेवन अने नहि पीवानुं पीवामांडयुं ॥ ३ ॥

હું ચોરી ને હિંસામાં તત્પર થયો તેથી પોતાના સગાઓએ મારો ત્યાગ કયો તે રાખે વૃહદ્વલનામ્ના ગજાએ માહું ઘર લુટ્યું ॥ ૪ ॥
જેકશું વાકી હતું તે ધન પોતાના જનોએ લીધું આમસહુએ તિરસ્કાર કરવાથી મેં વનવાસ કયો ॥ ૫ ॥ નિત્ય જીવોની વધ કરી
હું સ્ત્રીની સાથે જીવુંલું હે બ્રાહ્મણ આ ભયંકર વનમાં હમણા પાપયુક્ત તુષ્ટ મનથી વસનાર તુ તેની ઊપર કૃપા કરો તમે પૂર્વનાં પુણ્યોના

ચૌર્યહિંસાપરશ્ચાહંપરિત્યક્તઃસ્વબંધુભિઃ ॥ વૃહદ્વલેનભૂપેનમદ્વહંલુંઠિતંતદા ॥ ૪ ॥ અવશિષ્ટંચયત્કિંચિ
દ્રૂહીતંધુંધૃભિર્ધનમ્ ॥ એવંતિરસ્કૃતઃસર્વેર્વનવાસમર્ચકિરમ્ ॥ ૫ ॥ કૃત્વાજીવવધંનિત્યંજીવેયંભાર્યયાસહ ॥
એતસ્મિન્વિપિનેધોરેવસતોમેદુરાત્મનઃ ॥ ૬ ॥ કુરુષ્વાનુગ્રહંબ્રહ્મનપાપયુક્તસ્યસાંપ્રતમ્ ॥ પ્રાચીનપુણ્યપું
જેનસંપ્રાપ્તોગહનેભવાન્ ॥ ૭ ॥ તવાહંશરણંયાતઃસપત્નીકોમહામુને ॥ ઉપદેશપ્રમાદેનકૃતાર્થોર્કર્તુમર્હ
સિ ॥ ૮ ॥ યેનમેતીવદાગ્ધિંવિલયંયાતિતત્ક્ષણાત્ ॥ અતુલૈર્વૈભવંલબ્ધ્વાવિચરાભિયથાસુખમ્ ॥ ૯ ॥
॥ ઉગ્રદેવઉવાચ ॥ કૃતાર્થોસિમહાભાગયદાતિથ્યંકૃતંમમ ॥ અતસ્તેભાવિકલ્યાણંસપત્નીકસ્યસાંપ્રતમ્ ॥૧૦॥

સમૂહથી મળ્યાછો ॥ ૬ ॥ ૭ ॥ હે મહામુનિ હું સ્ત્રીસહિત તમને શરણ આવ્યો છું માટે ઉપદેશરૂપ પ્રસાદથી મને કૃતાર્થ કરવા વોગ્ય
છો ॥ ૮ ॥ જેથી તત્કાલ મારું તીવ્ર દરિદ્રપણું લય પામે અતુલ વૈભવ પામું અને સુખ યાય તેમ કરું ॥ ૯ ॥ ઉગ્રદેવ બોલ્યા-હે મહા-
ભાગ મારું જે અતિયિષ્ણું (મેમાનગતિ) કયું તેથી કૃતાર્થ છો અને ઈથી હમણાં સ્ત્રીસહિત તારું કલ્યાણ થશે ॥ ૧૦ ॥

जरिते व्रतो विना तीर्थे विना दानो विना अने यत्न बगर तमारुं दारिद्र्यपणुं लय पामे तेरीने मे ध्यानुं छे ॥ ११ ॥ हवे पछी त्रिजो,
पुरुषोत्तम मास छे तेमां तमे बे स्त्री पुरुषे प्रयत्नथी पुरुषोत्तमनो प्रीतिमारु दीपदान करवुं तथा तमारुं जरुं दारिद्र्यपणुं मूल-
सहित नाश पामणे ॥ १२ ॥ १३ ॥ तलनां तेलथी के वैभव होय तो घीथी दीबो करवो हमणां वनमां वसनां ते बेउमां रहलुं कई

विनाव्रतैर्विनातीर्थैर्विनादानैरयत्नतः ॥ दारिद्र्यं तेलयं याति तथा निर्धारितं मया ॥ ११ ॥ अतः परंतृतीयो
स्ति मासः श्रीपुरुषोत्तमः ॥ भवज्यांतत्र विधिना दंपतीभ्यां प्रयत्नतः ॥ १२ ॥ कर्तव्यं दीपदानं च पुरुषोत्तम
तुष्टये ॥ तेन ते तीव्र दारिद्र्यं समूलं नाशमेष्यति ॥ १३ ॥ तिलतैलेन कर्तव्यः सर्पिषा वैभवे सति ॥ तयोर्म
ध्येन किंचित्तेकानने वसतोऽधुना ॥ १४ ॥ इंगुदीजेन तैलेन दीपः कार्यस्त्वयानघ ॥ यावन्मासं स नियमं
मणिग्रीवस्त्रिया सह ॥ १५ ॥ अस्मिन् सरोवरे स्नात्वा सहपत्न्या निरंतरम् ॥ एवमेव हि कर्तव्यं मासमात्रं
त्वयावने ॥ १६ ॥ अयमेवोपदेशस्तु सपत्नीकाय मेकृतः ॥ त्वदातिथ्यप्रसन्नेन मया निगमनिश्चितम् ॥ १७ ॥

तमारी पामे न होय तो हे पापथी रहित मणिग्रीवता तमारे स्त्रीनी साथे मास पूरो थाय त्हां सृष्टी नियम सहित इंगोलियांना
नेलथी दीबो करवो ॥ १४ ॥ १५ ॥ निरंतर आ सरोवरमां स्त्रीनि साथे श्रान करी एजप्रमाणे तमारे वनमां महिना सृष्टी
करवुं ॥ १६ ॥ तमारी करेली ममानेथी प्रसन्न थतां में शास्त्रमां निश्चय करेलाछे के आज उपदेश स्त्रीसहित तमने करवो ॥ १७ ॥

પુ. મા.

૧૧૭૧

વીજી રીતેપણ દીવાનું દાન મનુષ્યોની લક્ષ્મીનો વધારો કરનારું છે પણ જો પુરુષોત્તમમાં વિધિથી કરેલ હોય તો લક્ષ્મીની વૃદ્ધિ કરે એમાં શું ! ફરી કહેવું ॥ ૧૮ ॥ વેદમાં કહેલાં જુદાં જુદાં કર્મો અને દાનો પુરુષોત્તમ માસના દીવાના સોલ્મી કલાને યોગ્ય નથી ॥ ૨૦ ॥ યોગજ્ઞાન સાંખ્યશાસ્ત્ર અને સર્વ શાસ્ત્રોપણ પુરુષોત્તમના દીવાની સોલ્મી કલાને યોગ્ય નથી ॥ ૨૧ ॥

અન્યથાદીપદાનંહિસ્માવૃદ્ધિકરંનૃણામ્ ॥ વિધિનાક્રિયમાણંચેત્કિંપુનઃપુરુષોત્તમે ॥ ૧૮ ॥ વેદોક્તા નિચકર્માણિદાનાનિવિવિધાનિચ ॥ પુરુષોત્તમદીપસ્યકલાંનાર્હતિષોડશીમ્ ॥ ૧૯ ॥ તીર્થાનિસકલાન્યે વશાસ્ત્રાણિસકલાનિચ ॥ પુરુષોત્તમદીપસ્યકલાંનાર્હતિષોડશીમ્ ॥ ૨૦ ॥ યોગોજ્ઞાનંતથાસાંખ્યંતંત્રાણિસક લાન્યપિ ॥ પુરુષોત્તમદીપસ્યંકલાંનાર્હતિષોડશીમ્ ॥ ૨૧ ॥ કૃચ્છ્રચાંદ્રાયણાદીનિવ્રતાનિનિશ્ચિલાનિચ ॥ પુરુષોત્તમદીપસ્યકલાંનાર્હતિષોડશીમ્ ॥ ૨૨ ॥ વેદાભ્યાસોગયાશ્રાદ્ધંગોમતીતટસેવનમ્ ॥ પુરુષોત્તમ દીપસ્યકલાંનાર્હતિષોડશીમ્ ॥ ૨૩ ॥ ઉપરાગસહસ્રાણિવ્યતીપાતશતાનિચ ॥ પુરુષોત્તમ ० ॥ ૨૪ ॥

કૃચ્છ્રચાંદ્રાયણ વગેરે સફલ વ્રતો પણ પુરુષોત્તમના દીવાની સોલ્મી કલાને યોગ્ય નથી ॥ ૨૨ ॥ વેદનો અભ્યાસ ગયામાં શ્રાદ્ધ અને ગૌતમી નદીના કાંઠાની સેવા પુરુષોત્તમના દીવાની સોલ્મી કલાને યોગ્ય નથી ॥ ૨૩ ॥ હજારો ગ્રહણ અને સેકડો

મા. યી.

અ. ૨૪

૧૧૭૧

વ્યતીપાત પુરુષોત્તમના દીવાની સોઝમી કલાને યોગ્ય નથી ॥ ૨૪ ॥ કુરુ વગેરે ઉત્તમ ક્ષેત્રો અને દંડક વગેરે બનો
પુરુષોત્તમના દીવાની સોઝમી કલાને યોગ્ય નથી ॥ ૨૫ ॥ હે પુત્ર આ અતિ છાનું જે કોઈને કહેવું નહિ કેમકે ધનધાન્ય
પશુસમૂહ પુત્ર પૌત્ર અને કીર્તિને કરનારું, વાંઝળીનાં વાંઝળીપણાને મટાડનારું, સ્ત્રીઓને વિધવાપણાને નહિ આપનારું

કુર્વાદિક્ષેત્રવર્યાણિદંડકાદિવનાનિચ ॥ પુરુષોત્તમ ૦ ॥ ૨૫ ॥ એતદ્દહ્યતમંવત્સનાચ્ચેયંયસ્યકસ્યચિત્ત ॥
ધનધાન્યપશુવ્રાતપુત્રપૌત્રયશસ્કરમ્ ॥ ૨૬ ॥ વંધ્યાવંધ્યત્વશમનમવૈધવ્યકરંસ્ત્રિયાઃ ॥ રાજ્યદંરાજ્ય
ભ્રષ્ટસ્યર્ચિતિતાર્થકરંનૃણામ્ ॥ ૨૭ ॥ કન્યાવિદેતભર્તારંગુણિનંચિરજીવિનમ્ ॥ કાંતાર્થીલભતેકાંતાસુ
શીલાંચપતિવ્રતામ્ ॥ ૨૮ ॥ વિદ્યાર્થીલભતેવિદ્યાંસુસિદ્ધિમિદ્ધિકામુકઃ ॥ કોશકામોલભેત્કોશં
મોક્ષાર્થીમોક્ષમાનુયાત્ ॥ ૨૯ ॥

રાજ્યથી ભ્રષ્ટથેલાને રાજ્ય આપનારું ને, મનુષ્યોના વિચારેલાં કામને કરનારું છે ॥ ૨૬ ॥ ૨૭ ॥ આથી કન્યા ગુણ ઘણાં
જીવનારા પતિને પામેછે સ્ત્રીની ઇચ્છાવાળો સારા સ્વભાવવાળી પતિવ્રતા સ્ત્રીને પામેછે ॥ ૨૮ ॥ વિદ્યાને ઇચ્છનારો વિદ્યા
પામે છે મિદ્ધને ચાહનારો સિદ્ધિ પામેછે સ્વજાનાની ઇચ્છાવાળો સ્વજાનો પામેછે અને મોક્ષની ઇચ્છાવાળો મોક્ષ પામેછે ॥ ૨૯ ॥

જે કોઈઠેકાળેપણ પુરુષોત્તમ માસમાં જે વિધિવિના તથા શાસ્ત્રવિના પણ દીવો કરેછે તે સર્વ ડચ્છાને પામેછે ॥ ૩૦ ॥ ત્યારે હે પુત્ર જે વિધિવડે પ્રયત્નથી દીવો કરે તે સર્વ પામે એમાં શું કહેવું માટે શ્રીપુરુષોત્તમમાં દીવો કરવો ॥ ૩૧ ॥ આ આજ તમારા આકરાં દરિદ્રવળાને નાશ પમાડનારું કહ્યું તમારું કલ્યાણ થશે હવે તમારી

વિનાવિધિવિનાશાસ્ત્રયઃકુર્યાત્પુરુષોત્તમે ॥ દીપંતુયત્રકુત્રાપિકામિતંસર્વમાપ્નુયાત ॥ ૩૦ ॥ કિંપુનર્વિ
ધિનાવત્સદીપંકુર્યાત્પ્રયત્નતઃ ॥ તસ્માદ્દીપઃપ્રકર્તવ્યોમાસેશ્રીપુરુષોત્તમે ॥ ૩૧ ॥ એતદુત્તમયાતેદ્યતીવ્ર
દારિદ્ર્યનાશનમ્ ॥ સ્વસ્તિતેસ્તુગમિષ્યામિસંતુષ્ટઃસેવયાતવ ॥ ૩૨ ॥ અગસ્ત્યઽવાચ ॥ ॥ ઇત્યુ
ક્ત્વાવિપ્રવર્યોસૌપ્રયાગંસંજગામહ ॥ દ્વિભુજંમુરલીહસ્તંમનસાશ્રીહરિંસ્મરન્ ॥ ૩૩ ॥ અનુગત્વોગ્રદેવંતં
કિયન્માસંનિજાશ્રમાત ॥ પુનરાવત્રતુર્નત્વાદંપતીહૃષ્ટમાનસૌ ॥ ૩૪ ॥ આસાદ્યસ્વાશ્રમંભક્તયાપુરુષોત્તમ
માનસૌ ॥ નિન્યતુર્માસયુગલંદ્વિજભક્તિપરાયણૌ ॥ ૩૫ ॥

સેવાથી પ્રસન્ન થયેલો હું જઈશ ॥ ૩૨ ॥ અગસ્ત્ય બોલ્યા-આ પ્રમાણે કહી મનથી જે ભુજાવાળા, મુરલી જેના હાથમાં
છે એવા શ્રીહરિને સંભારતો એ ઉત્તમ બ્રાહ્મણ હતો તે પ્રયાગ ગયો ॥ ૩૩ ॥ પોતાના આશ્રમથી કેટલેક મુથી તે ઉગ્રદેવને
વળાવી નમી પ્રસન્ન મનવાળાં સ્ત્રીપુરુષ પાછાં વળ્યાં ॥ ૩૪ ॥ પોતાના આશ્રમમાં આવી પુરુષોત્તમમાં જે ઓતું મન છે એવાંને

ब्राह्मणनी भक्तिमां तत्पर एवां ते बेयें भक्तिथी वे मास काज्या ॥ ३५ ॥ वे मास गया त्यारे शोभित पुरुषोत्तम आच्यो
तेमां वैभवकाजे आलस तजी गुरुनी भक्तिमां तत्पर थई तेयें ईगोरीयानां तेल थी दीवो कच्यो आम तेओना करतां पुरुषो-
त्तम मास गयो ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ उग्रदेवनी कृपार्थी मनना मेळ मटवाथी ने वे काळने वश पामतां इंद्रनी नगरीप्रत्ये गयां ॥

गतेमासद्वयेश्रीमानागतःपुरुषोत्तम ॥ तौतस्मिंश्चक्रतुर्दीपंगुरुभक्तिपरायणौ ॥ ३६ ॥ इंगुदीजेनतैले
नवैभवार्थमतंद्रितौ ॥ एवंतयोःकृतवतोर्जगामपुरुषोत्तमः ॥ ३७ ॥ उग्रदेवप्रसादेनविनिर्धूतमनोमलौ ॥
कालस्यवशमापन्नौपुरंदरपुरींगतौ ॥ ३८ ॥ तत्रत्यंभोगमासाद्यपृथिव्यांभारताजिरे ॥ उग्रदेवप्रसादेन
वरंजनुस्वापनुः ॥ ३९ ॥ वीरबाहुसुतस्त्वंचचित्रबाहुरितिश्रुतः ॥ पूर्वास्मिन्योमणिग्रीवोमृगाहिंसापरा
यणः ॥ ४० ॥ इयंचंद्रकलानाम्रीमहिषीयाधुनातव ॥ सुंदरीतिसमाख्यातापुनर्जनुषितेंऽगना ॥ ४१ ॥
पातिव्रत्येनधर्मेणतवाद्यांगार्धहारिणी ॥ पतिव्रताहियानारीपतिपुण्यार्धभागिनी ॥ ४२ ॥

॥ ३८ ॥ त्यानां सुखने भोगवी उग्रदेवनी प्रसन्नताथी पृथ्वीना भरतखंडरूपि आंगणामां उत्तम जन्म पाण्यां ॥ ३९ ॥ तेओ
मां पूर्व जन्ममां जे मृगोनी हिंसापां तत्पर, मणिग्रीव हतो ते वीरबाहुना पुत्र चित्रबाहु ए नाम थी प्रसिद्ध तमे छो ॥ ४० ॥
अने हमणा तमारी चंद्रकला नामे पठराणी छे ते बीजी तमारी सुंदरी ए नामे प्रसिद्ध स्त्री हती ॥ ४१ ॥ पतिव्रतपणारूप

પુ. મા.

॥૧૧॥

ધર્મથી આજે તમારી અર્ધાંચના સ્ત્રી છે કમકે જે પતિવ્રતા સ્ત્રી છે તે પતિનાં અર્ધ પુણ્યમાં ભાગવાળી છે ॥ ૪૨ ॥ શ્રીપુરુષોત્તમ માસમાં ઈંગોરીયાનાં તેલથી કરેલા દીવાવડે પણ તમારું શત્રુઓથી રહિત રાજ્ય થયું છે ॥ ૪૩ ॥ ત્યારે શ્રીપુરુષોત્તમ માસમાં જે ધીથીકે ફરી તલનાં તેલથી અસ્વંડદીવો તે શત્રુગહિત રાજ્ય પામેં એમાં શું કહેવું ॥ ૪૪ ॥ પુરુષોત્તમના દીવાનું

કૃતેનદીપદાનેનમાસેશ્રીપુરુષોત્તમે ॥ ઇંદુદીજેનતૈલેનતવગજ્યમકંટકમ્ ॥ ૪૩ ॥ કિંપુનઃમર્ષિષાદીપંતિ
લતૈલેનવાપુનઃ ॥ યઃકરોતિહ્યસ્વંડંવૈમામેશ્રીપુરુષોત્તમે ॥ ૪૪ ॥ પુરુષોત્તમદીપસ્યફલમેતન્નમંશયઃ ॥ કિં
પુનશ્ચોપવાસાદૈશ્વરતઃપુરુષોત્તમમ્ ॥ ૪૫ ॥ ॥ વાલ્મીકિરુવાચ ॥ ॥ ચિત્રવાહુચરિતંપુરાતનંમાન્નિ
રૂપ્યકલશોદ્ભવોમુનિઃ ॥ સત્કૃતિંસમધિગમ્યતત્કૃતામશ્યામિષ્મુદીર્યનિયયૌ ॥ ૪૬ ॥ ઇતિશ્રીવૃહન્ના
દીપપુરાણેપુરુષોત્તમમાહાત્મ્યેશ્રીનારાયણનારદમંવાદેદૃઢધન્વોપાસ્થ્યાનેદીપમાહાત્મ્યકથનંનામચતુર્વિ
શોઽધ્યાયઃ ॥ ૨૪ ॥

આ ફલ છે એમાં સંશય નથી ત્યારે ઉપવાસો વ્રોગેથી પુરુષોત્તમ કરનારને ફળ થાય એમાં ફરી શું ! કહેવું ॥ ૪૫ ॥ વાલ્મીકિ
બોલ્યા—જુનાં ચિત્રવાહુનાં ચરિત્રને કહી કલશથી જન્મેલા મુનિ (અગમ્ય) તેણે કરેલા સત્કારને પામી અક્ષય આશીર્વાદ
ઉચ્ચારી ચાલતા થયા ॥ ૪૬ ॥ આવો શ્રીવૃહન્નાદીપપુરાણનાં પુરુષોત્તમમાહાત્મ્યના શ્રીનારાયણને નારદમંવાદવિષે દૃઢ

મા. ટી.

અ. ૨૪

॥૧૧॥

धन्वानां टुंका आख्याननो दीपमाहान्म्यकथननामनो चोविशमो अध्याय गयो ॥ २४ ॥ ॥ दृढधन्वा पुच्छवा लाग्यो—हे मुनि ब्राह्मण हवे पुरुषोत्तम मासनां व्रतवाळा मनुष्योने उद्यापननो विधि कृपावडे सारीरीने कहो ॥ १ ॥ वाल्मीकि बोलया—श्रीपुरुषोत्तम मासनो उद्यापननो विधिव्रत पुरं थवानां कारणमाटे सारीरीने टुकाणथी कहुंलुं ॥ २ ॥ पुरुषोत्तमना कृष्णपक्षमां चौदश, नोम, के आठमने दिवसे उद्यपन करवुं कहेलुंछे ॥ ३ ॥ पुण्यरूप, श्रीपुरुषोत्तममासमां सवारे उठी

॥ दृढधन्वोवाच ॥ ॥ अथसम्यग्ब्रह्मनुद्यापनविधिमुने ॥ पुरुषोत्तममासीयव्रतिनांकृपयानृणाम् ॥ १ ॥ वाल्मीकिरुवाच ॥ समासतःप्रवक्ष्यामिमामेश्रीपुरुषोत्तमे ॥ उद्यापनविधिसम्यग्ब्रतसंपूर्ण हेतवे ॥ २ ॥ कृष्णपक्षेचतुर्दश्यांनवम्यांपुरुषोत्तमे ॥ अष्टम्यांवाथकर्तव्यमुद्यापनमुदीरितम् ॥ ३ ॥ यथालब्धोपहारेणमासेश्रीपुरुषोत्तमे ॥ पुण्येस्मिन्प्रातरुत्थायकृत्वापौर्वाहिकीःक्रियाः ॥ ४ ॥ समाहितमनाभूत्वात्रिंशद्विप्रान्निमंत्रयेत् ॥ सपत्नीकान्सदाचारान्विष्णुभक्तिपरायणान् ॥ ५ ॥ यथाशक्त्याथवासप्तपंचवित्तानुसारतः ॥ ततोमध्याह्नसमयेद्रोणमानेनभूपते ॥ ६ ॥

यथायोग्य मेलवेला सामानथी दिवसना प्रथम भागनी क्रिया करी मनने मावधान राखनार थई सदाचारवाळा, विष्णुनी भक्तिमां तत्पर स्त्री सहित एवा त्रिश ब्राह्मणोने अथवा शक्ति प्रमाणे, धनने अनुसरतां मानके पांच ब्राह्मणो नोतरवा पछी हे पृथ्वीपाल मध्दान्ह वखने द्रोण जेटलां, नेनी अर्थ के नेनी अर्थ, पोतानी शक्तिने अनुसरि पांच धाल्यथी उत्तम

पु० मा०

॥१००॥

सर्वतोभद्र (मंडल) कर्तुं ॥ ४ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ७ ॥ मंडलनी उपर चार दिशायां कृष्ण वगेरे चतुर्व्यूहने प्रसन्न करवा श्रीफलोवाळो, वस्त्रना बिटण सहित, नागरवेलनां पानर्था युक्त, शुद्ध गांठा वगना मोनाना, रूपाना, त्रांबाना के माटीना चार सुंदर कलश राखवा ॥ ८ ॥ ९ ॥ चार कलशोउपर वसुदेवना पुत्र कृष्ण ने, हलने धरनारा बलदेवने उत्तम देव

तदर्धेनतदर्धेननिजशक्त्यनुसारतः ॥ पंचधान्येनकुर्वीतमर्वतोभद्रमुत्तमम् ॥ ७ ॥ चत्वारःकलशाःस्थाप्याहैमावाराजताःशुभाः ॥ ताम्रावामृन्मयाःशुद्धाअव्रणामंडलोपरि ॥ ८ ॥ चतुर्दिक्षुचतुर्व्यूहप्रीतये श्रीफलान्विताः ॥ सद्रस्त्रवेष्टितानागवल्लीदलसमन्विताः ॥ ९ ॥ वासुदेवंहलधरंप्रद्युम्नदेवमुत्तमम् ॥ अनिरुद्धंचतुर्ध्वेवस्थापयेत्कलशेषुच ॥ १० ॥ पुरुषोत्तमव्रतारंभेस्थापितंपुरुषोत्तमम् ॥ सगराधंदेवदेवेशं कलशेनसमन्वितम् ॥ ११ ॥ ततानीयतन्मध्येमंडलोपगिविन्यमेत ॥ आचार्यवैष्णवंकृत्वावेदवेदांग पारगम् ॥ १२ ॥ विप्राश्चत्वारएवात्रवरणीयाजपार्थिना ॥ द्वेद्वेवस्त्रेचदातव्येहस्तमुद्रादिसंयुते ॥ १३ ॥

प्रद्युम्नने तथा अनिरुद्धने स्थापवा ॥ १० ॥ पुरुषोत्तमनां व्रतना आरंभयां कलश सहित, स्थापेला, देवोना देवना ईश्वर, राधा सहित, पुरुषोत्तमने त्याथी लावी मंडलनी उपर तेना मध्यमां राखवा, आपां जपनी इच्छावाळाए वेदने वेदोनां अंगोनां पारने पामनारा वैष्णवने आचार्य करी चारज ब्राह्मणो वराववा हाथनी बिटी वगेरे युक्त वे वे वस्त्रो देवी ॥ ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥

भा० टी०

अ० २५

॥१००॥

आचार्यने आनंदथी वस्त्र आभूषणो वगेरेथी शृणगांगी पछी देहनी शुद्धिसार प्रायश्चित्त करवुं ॥ १४ ॥
ते पछी प्रथम कहेला विधिथी स्त्रीनी साथे पूजा करवा वरेला ब्राह्मणोद्वारा चार प्रकारनो चतुर्व्यूहनो जप
कराववो ॥ ६५ ॥ चार दिशामां चार उंचा दीवा करवा तयारपछी क्रमथी नालीयेर वगेरे वडे अर्घदान कराववुं ॥ १६ ॥

आचार्यसमलंकृत्यवस्त्रभूषादिभिर्मुदा ॥ ततोदेहविशुद्धयर्थंप्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १४ ॥ ततःपूर्वोक्त
विधिना पूजाकार्यासहस्रियाः ॥ चतुर्व्यूहजपः कार्यो वृत्तेर्विप्रैश्चतुर्विधः ॥ १५ ॥ चतुर्दिक्षु प्रकर्तव्या दीपा
श्चत्वार उद्धृताः ॥ अर्घ्यदानंततः कार्यं नारिकलादिभिः क्रमात् ॥ १६ ॥ पंचरत्नसमायुक्तैर्जानुभ्यां सक्तभू
तलः ॥ स्वपाणिपुटमध्यस्थैर्यथा लब्धैः फलैः शुभैः ॥ १७ ॥ श्रद्धाभक्तिसमायुक्तः सपत्नीको मुदान्वितः ॥
अर्घ्यं दद्यात्प्रहृष्टेन मनसा श्रीहरिं स्मरन् ॥ १८ ॥ अर्घ्यमंत्रः ॥ देवदेवनमस्तुभ्यं पुगणपुरुषोत्तम ॥
गृहाणार्घ्यमया दत्तं राधया सहितो हरे ॥ १९ ॥

हर्षयुक्त, स्त्रीसहित, श्रद्धाने भक्तिवाळा, ए हर्षवाळां मनथी श्रीविष्णुने संभारतां गोठणोने पृथ्वीउपर राखी पंचरत्नो
सहित, पोताना हाथ रूपि पडियामां ग्हेलां योग्यरीते मेलवेलं सारां फलोथी अर्घ देवो ॥ १७ ॥ १८ ॥ अर्घ देवानो
मंत्र ॥ हे देवोना देव, जुना पुरुषोमां उनम, हरि, तमने नमस्कार छे राधिका सहित आपणमे आपेल अर्घ ग्रहण करौ ॥ १९ ॥

पु० मा०

॥१०१॥

हुं नवां वादलना जेवा श्याम, वे भुजावाळा, मुरलीने धरनारा, पीटां वस्त्रने धरनारा, गयामहित एवा देव पुरुषोत्तमने
वंदनं करुंछुं ॥ २० ॥ आम, राधासहित, पुरुषोत्तम विष्णूने भाक्तिथी नमि चतुर्थी विभक्ति जेना अंतमां छे एवा नामना मंत्रो
थी तलनो होम कराववो ॥ २१ ॥ ते पछी तेना अंतमां ते मंत्रोथी तर्पणने मार्जन करवा पछी राधिका

वंदेनवधनश्यामंद्विभुजंमुरलीधरम् ॥ पीतांबरधरंदेवंसगंधंपुरुषोत्तमम् ॥ २० ॥ एवंभक्तवाहर्गित्वासराधंपुरु
षोत्तमम् ॥ चतुर्थ्यैतैर्नाममंत्रैस्तिलहोमंचकारयेत् ॥ २१ ॥ ततस्तदंतैतन्मंत्रैःकार्यैतर्पणमार्जने ॥ नीराज
येत्ततोदेवंसराधंपुरुषोत्तमम् ॥ २२ ॥ अथनीराजनमंत्रः ॥ नीराजयामिदेवेशमिंदीवरदलच्छविम् ॥
राधिकारमणंप्रेम्णाकोटिकंदर्पसुंदरम् ॥ २३ ॥ अथध्यानम् ॥ अंतर्ज्योतिरनंतगत्तरचित्तेसिंहासनेसंस्थि
तंवंशीनादविमोहितव्रजवट्टवंदावनेसुंदरम् ॥ ध्यायेद्राधिकयामकौमुभमणिप्रद्योतितोःस्थलंगजद्रत्न
किरीटकुंडलधरंप्रत्यग्रपीतांबरम् ॥ २४ ॥

सहित, देव पुरुषोत्तमनी आर्ति करवी ॥ २२ ॥ आर्तिनां मंत्र ॥ हु देवोना अधिपति, नील कमलना
सरस्वी कांतिवाळा, करोडो कामदेवोना सरस्वा सुंदर, राधिकाना पतिने प्रेमथी आर्ति करुंछुं ॥ २३ ॥ पछी
ध्यान करवुं जेमां नेज छे अनंत रत्नोथी ग्वेलां सिंहासन उपर बेठेला जेणे वांमली आवाजथीना व्रजनी स्त्रीओने मोहित करेल

भा० श्री०

अ० २५

॥१०१॥

छे एवा वृंदावनमां सुंदर कौस्तुभ मणि सहित जेनी छानि जोमेछे एवा गोभिन रत्नमय कुंडलने मुकुटने धरनारा, नवापीळा वस्त्रवाळा, कृष्णनुं राधासहित ध्यान करवुं ॥ २४ ॥ ते पछी गधिका सहित विष्णुने पुष्पांजलि आपी स्त्रीसहित पुरुषे साष्टांग नमस्कार करवो ॥ २५ ॥ हुं नवा वाइलना जेवा श्याम, पीलावस्त्रवाळा, श्रीवत्सथी गोभिनछातिवाळा,

ततःपुष्पांजलिंदत्ताराधिकासहितेहरो ॥ नमस्कारंप्रकुर्वीतमाष्टांगगृहियुतः ॥ २५ ॥ नौमिनवघन श्यामंपीतवाससमच्युतम् ॥ श्रीवत्सभासितोरम्कंगधिकासहितंहर्मि ॥ २६ ॥ पूर्णपात्रंततोदद्याद्गुह्ये सहिरण्यकम् ॥ आचार्यायततोदद्याद्दक्षिणांविपुलांमुदा ॥ २७ ॥ आचार्यतोपयेद्भक्ष्यावस्त्रैराभरणैरपि ॥ सपत्नीकंततोदद्याद्वत्विग्भ्योदक्षिणांपराम् ॥ २८ ॥ धेनुर्गकाप्रदानव्यासुशीलाचपयस्विनी ॥ सचैलाचसवत्साचघंटाभग्नभूषिता ॥ २९ ॥

अविनाशि, रात्रिवासहित नहुंछुं ॥ २६ ॥ आप नमस्कार कच्या पछी ब्राह्मणने मोनां सहित पूर्णपात्र देवुं त्याग छी आनंदथी आचार्यने घणी दक्षणा देवी ॥ २७ ॥ स्त्रीसहित आचार्यने भक्तिबडे वस्त्रो तथा आभूषणोथी पण प्रसन्न करवो तेपछी वरोणी वरावेगओने उत्तम दक्षणा देवी ॥ २८ ॥ एक मात स्वभाववाली, दुस्र देवारी, वस्त्रसहित वामडा

સુ. મા.

૥૧૦૨૥

સહિત, ઘંટાને આભૂષણોથી જોભિત, તાંબાનાં ઠામપુક્ત પીઠ ભાગવાળી, મોનાનાં ઝિંગડાંવાળી, સુખાંવાળી. સ્વર્ગીયોથી
શોભિત ગાય દેવી તે પછી ઘીનું ઠામ તથા તેલનું ઠામ દેવું ॥ ૨૨ ॥ ૩૦ ॥ સ્ત્રી પુરુષને વસ્ત્રો સાહેત ઉમામહેશ્વરની મૂર્તિયો
દેવી આઠ પ્રકારનાં પદ તથા વે પગસ્વાનું દાન દેવું ॥ ૩૧ ॥ શક્તિ હોય તો વૈષ્ણવ બ્રાહ્મણને શ્રીમદ્ભગવત દેવું પણ આયુષ્ય

તામ્રપૃષ્ઠીદેમશૃંગીસરૌપ્યચુરભૂષિતા ॥ ઘૃતપાત્રંતનોદયાતિલપાત્રંતયૈવચ ॥ ૩૦ ॥ ઉમામહેશ્વરંદયાદંપ
ત્યોઃપરિધાયકમ્ ॥ પદમથવિધદયાદુપાનચુગુલંતથા ॥ ૩૧ ॥ શ્રીમદ્ભગવતંદયાદૈષ્ણવાયદ્વિજન્મ
ને ॥ શક્તિશ્ચેન્નવિલંબેતચલમાયુર્વિચારયન્ ॥ ૩૨ ॥ શ્રીમદ્ભગવતંસાક્ષાદ્ભગવદ્રૂપમદ્ભુતમ્ ॥ યોદયા
દૈષ્ણવાયૈવપંડિતાયદ્વિજન્મને ॥ ૩૩ ॥ સકોટિકુલમુદ્ઘૃત્યહ્યપ્સરોગણસેવિતઃ ॥ વિમાનમાધિરુહ્યૈતિ
ગોલોકંયોગિદુર્લભમ્ ॥ ૩૪ ॥ કન્યાદાનસહસ્રાણિવાજપેયશતાનિચ ॥ સધાન્યક્ષેત્રદાનાનિતુલા
દાનાનિયાનિચ ॥ ૩૫ ॥

ચલ છે એમ વિચારનાં વાર ન લગાડવી ॥ ૩૨ ॥ જે પ્રત્યક્ષ ભગવાનરૂપ, આશ્ચર્યકારી, શ્રીમદ્ભગવત પંડિત વૈષ્ણવ બ્રાહ્મણને દે
છે તે કરોડ કુલના ઉદ્ધાર કરી અપ્સરાઓની પંક્તિયોં સેવેલો વિમાનમાં વેઠી યોગિયેં દુઃખે પમાય એવા ગોલોકને પામેછે
॥ ૩૩ ॥ ૩૪ ॥ હજારો કન્યાઓનાં દાનો, સેકડો વાજપેય યજ્ઞો, ધાન્યવાળા ભેતરોનાં દાનો, છે જે તુલાદાનો તેઓ જે આઠ

મા. ટી.

અ. ૨૫

૥૧૦૨૥

મહાદાનો છે તેઓ અને જે વેદનાં દાનો છે તેઓ શ્રીભાગવતની મોલમી કલ્યાને યોગ્ય નથી ॥ ૩૫॥૩૬ ॥ માટે યત્નોથી સોનાના સિંહાસન સહિત, તે વસ્ત્રને ઘરેણાંઓથી શોભાવાલા વૈષ્ણવ બ્રાહ્મણને દેવું ॥ ૩૭ ॥ મધ્યભાગમાં ત્રિશ ત્રિશ પુડલાઓની ભરેલાં, ત્રિશ, કાંસાના સંપુટ (વાટકાઓ) જરૂર દેવાં ॥ ૩૮ ॥ હે પૃથ્વીના પતિ, પુડલાઓમાં જેટલા કાળાં હોય છે તેટલા

મહાદાનાનિયાન્યઘૌછંદોદાનાનિયાનિચ ॥ શ્રીભાગવતદાનસ્યકલાંનાર્હતિષોડશીમ્ ॥ ૩૬ ॥ તસ્માદ્ય ત્નેનતદ્દેયંવૈષ્ણવાયદ્વિજન્મને ॥ સંભૂવ્યવસ્ત્રભૂષાભિર્હેમસિંહાસનસ્થિતમ્ ॥ ૩૭ ॥ કાંસ્યાનિસંપુટાન્યે વત્રિશદેયાનિસર્વથા ॥ ત્રિશત્રિશદપૂપૈશ્ચમધ્યેમંપૂરિતાનિચ ॥ ૩૮ ॥ પ્રત્યપૂપંતુયાવંતિષ્ટિદ્રાણિપૃથિવી પતે ॥ તાવદ્ધર્ષસહસ્રાણિવૈકુંઠેવસતેનરઃ ॥ ૩૯ ॥ તતઃપ્રયાતિગોલોકંનિર્ગુણંયોગિદુર્લભમ્ ॥ યદ્ભૂત્વાન નિવર્તતેજ્યોતિર્ધામસનાતનમ્ ॥ ૪૦ ॥ સાર્થપ્રસ્થયંકાંસ્યસંપુટંપાર્શ્વીર્તિતમ્ ॥ નિર્ધનેનયથાશક્ત્યાકાર્યાણિવ્રતપૂર્તયે ॥ ૪૧ ॥ અથવાપૂપસામગ્રીમપક્વાંસફલાંપરામ્ ॥ તત્રાધાયપ્રદેયાનિપુરુષોત્તમપ્રીતયે ॥ ૪૨ ॥

હજાર વર્ષોમુખી માણસ વૈકુંઠમાં વસે છે ॥ ૩૯ ॥ ત્યાંથી જુનાં, તેજનાં મ્યાનરૂપ, યોગિયે દુઃખે પમાય એવા નિર્ગુણ ગો-લોકમાં જાય છે કે જ્યાં જવાથી પાછો આવતો નથી ॥ ૪૦ ॥ કાંસાનાં સંપુટ અઢીશેરનાં વહેલ છે પણ નિર્ધને વ્રત પૂર્ણ કરના શક્તિપ્રમાણે કરવાં ॥ ૪૧ ॥ અથવા દુરુષોત્તમની પ્રીતિમાટે કાંચી, ઉત્તમ ફલ ગહિત સામગ્રી તેમાં રાखી બ્રાહ્મણને દેવાં ॥ ૪૨ ॥

पु० मा०

॥१०३॥

भा० टी०

अ० २५

हे नरोना अधिपति पुरुषोत्तमनी समीप निमंत्रण करेला स्त्रीवाळा ब्राह्मणोनो संकल्प करवो । ४३ ॥ प्रार्थना करवी के हे जगत्तना आधार, जगन्ना आनंदने आपनार श्रीकृष्ण माग अंदिना तथा पग्लोकना सगळा मनोरथो झट पुरो ॥ ४४ ॥ आम श्रीकृष्णनी प्रार्थना करी पुरुषोत्तमने संभारतां आनंदथी सदाचारि स्त्रीवाळा ब्राह्मणोने जमाडवा ॥ ४५ ॥ ब्राह्मण

निमंत्रितानां विप्राणां समीकाणां नराधिप ॥ संकल्पं च प्रकुर्वीत पुरुषोत्तम सन्निधौ ॥ ४३ ॥ अथ प्रार्थना ॥ श्रीकृष्ण जगदाधार जगदानंददायक ॥ ऐहिकामुष्मिकान्कामान्निखिलान्पूरया शुभे ॥ ४४ ॥ इति संप्रार्थ्य गोविंदं भोजयेद्ब्राह्मणान्मुदा ॥ सपत्नीकान्सदाचारान्संस्मरन्पुरुषोत्तमम् ॥ ४५ ॥ संपूज्य विविधद्रव्याभोजयेद्द्यूतपायसैः ॥ विप्ररूपं हरिं स्मृत्वा स्त्रीरूपांगधिकां स्मरन् ॥ ४६ ॥ भोजनस्य तु संकल्पमाचरेद्विधिना व्रती ॥ द्राक्षाभिः कदलीभिश्च चूतैश्च विविधैरपि ॥ ४७ ॥

रूप विष्णुने संभारतां तथा स्त्रीरूप राधाने संभारतां विधिथी पूजा करी तेओने घी दुध पाकथी जमाडवा ॥ ४६ ॥ व्रतवाळा ए विधिथी जमाडवानो संकल्प करवो द्राख, केळां जुदां जुदां घीथी पकवेलां अन्नो बीजां पकवेलां अन्नो, सारा

॥१०३॥

અડદ, વટાળા, સાકર, ઘૃતપૂર, ફાણિત, સ્વંડમંડક, ઝર્વાલુ ને કાકડીનાં શાકો, ઝીંબુસદિત આદુ બીજાં પણ નોઆંનોઆં શાકો, પાકેલાં આંત્રાં, જુદાં જુદાં, છ રસોનીસાથે મળેલાં. ચાર પ્રકારનાં ભોજનો અને સુગંધવાળા, દુધ વગેરે ગોર-
સોને ત્યાં પીરસી કોમલગીતે કહેવું હે સમર્થ બ્રાહ્મણ આ, સ્વાદવાળું. તમારેઅર્થે મેં જે રાંધેલું છે તે આનંદથી જણો સ્વાતું

ઘૃતપાચિતપક્વાન્નૈઃશુભૈશ્ચમાષકૈર્વટૈઃ ॥ શર્કરાઘૃતપૂરૈશ્ચફાણિતૈઃસ્વંડમંડકૈઃ ॥ ૪૮ ॥ ઝર્વારુકર્કટીશા
કૈરાદ્રકૈશ્ચસુર્નિબુકૈઃ ॥ અન્યૈશ્ચવિવિધૈઃશાકૈરામ્રૈઃપક્કૈઃપૃથક્પૃથક્ ॥ ૪૯ ॥ ચતુર્ધાભોજનૈસ્વૈષ્ઠસૈઃસહ
સંગતૈઃ ॥ વાસિતાન્ગોરસાંસ્તત્રપરિવેષ્યમૃદુબ્રુવન્ ॥ ૫૦ ॥ इदंस्वादुमुदाभोज्यंभवदर्थप्रकल्पितम् ॥
યાચ્યતાંરોચતેબ્રહ્મન્યન્મયાપાચિતપ્રંભો ॥ ૫૧ ॥ धन्योऽस्म्यनुगृहीतोऽस्मिजातंमेजन्मसार्थकम् ॥ ભોજ
યિત્વામુદાવિપ્રાન્દેયાસ્તાંબૂલદક્ષિણાઃ ॥ ૫૨ ॥ एलालवंगकर्पूरनागवल्लीदलानिच ॥ कस्तूरीमुग्मां
સીચચૂર્ણચસ્વદિરંશુભમ્ ॥ ૫૩ ॥

તમને જે ગમે તે માગો ॥ ૪૭ ॥ ૪૮ ॥ ૪૯ ॥ ૫૦ ॥ ૫૧ ॥ હું પુણ્યવાન છું નેમેં મારીઝપર કૃપા કરી અને મારો જન્મ આજે
સફલ થયો આમ કહી આનંદથી. બ્રાહ્મણોને જમાડી તાંબૂલ ને દક્ષિણા દેવી ॥ ૫૨ ॥ एलची, लवंग, कपूर, जावित्री,
जायफल, कस्तूरी, मुग्मांसी, અને સુંદર સ્વૈરનો ખુકો આમેલવેલા પદાર્થોસાથે તાંબૂલ ભગવાન્ને પ્યારું છે માટે આ પ્રમાણે

पु० मा०

॥१०४॥

बनावी आदर्यी ते आशुं ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ जे आ प्रमाणे करी उत्तम ब्राह्मणेने तांबूल देछे ते आंद्रे सागं भाग्यवाळो
अने परछोकमां मोक्षने भोगवनारो थायछे ॥ ५२ ॥ स्त्रीसहित, ब्राह्मणोने प्रमन्न करी हाथमां छाडु देवा अने स्त्रीओने
विधिथी शणगारी वैणवी देवी ॥ ५६ ॥ ब्राह्मणोने सीमाडा सुर्धा बळावी तेओने रजा देवी (मंत्रहीनं क्रियाहीनं)

एतैश्चमीलितैर्देयंतांबूलंभगवत्प्रियम् ॥ तस्मादेवंविधायैवदेयंतांबूलमादराम् ॥ ५४ ॥ तांबूलं
योद्विजाश्यायएवंकृत्वाप्रयच्छति ॥ सुभगश्चभवेदत्रपत्रामृतभुग्भवेत् ॥ ५५ ॥ परितोष्यसपत्नीका
न्हस्तेदद्याच्चमोदकान् ॥ पत्नीभ्योवैणवीर्दद्यादलंकृत्यविधानतः ॥ ५६ ॥ आमीमांतमनुव्रज्यब्राह्मणांस्ता
न्विसर्जयेत् ॥ मंत्रहीनेतिमंत्रेणक्षमाप्यपुरुषोत्तमम् ॥ ५७ ॥ यस्यस्मृत्येतिमंत्रेणनमस्कृत्यजनार्दनम् ॥
यदूनंतत्तुसंपूर्णविधायविचरेत्सुखम् ॥ ५८ ॥ अन्नंविभज्यभूतेभ्योयथाभागमकुत्सयन् ॥ भुंजीतस्वजनैः
सार्धमिथ्यावादविवर्जितः ॥ ५९ ॥

आ श्लोकथी पुरुषोत्तमनी क्षमा मागी (यरुथ स्मृत्या च नामोक्त्या) ए श्लोकरूप मंत्रथी विष्णुने नमि जे आशुं होय ते
पूरुं करी सुखें फरयुं ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ महाभूतेने भागप्रमाणे अन्न वेंची नेने नहि निंदना खोशवादाने तजी पोताना जनोनी

भा०टी०

अ० २५

॥१०४॥

સાથે જમવું ॥ ૬૯ ॥ અમાસનો દિવસ આવે ન્યારે ગંતે જાગરણ કરવું ને ગઘાજીસહિત મોનાની પુરુષોત્તમની મૂર્તિને
 પૂજવી ॥ ૬૦ ॥ પૂજાના અંતમાં સ્ત્રીમહિત આનંદવાન વ્રતવાળાં ગઘામહિત દેવ પુરુષોત્તમનું વિસર્જન કરવું ॥ ૬૧ ॥
 તે પછી આચાર્યને મૂર્તિસોત સામાન દેવો તથા યથાયોગ્ય ડચ્છાન અન્નમરી અન્નનુ દાન દેવુ ॥ ૬૨ ॥ હરકોડે પણ
 દર્શસ્યદિવસેપ્રાપ્તેકુર્યાજ્જાગરણંનિશિ ॥ ગધિકામહિતંદૈમંપૂજયેત્પુરુષોત્તમમ્ ॥ ૬૦ ॥ પૂજાંતેચનમસ્કૃત્યમ
 પત્નીકોમુદાન્વિતઃ ॥ વ્રતીવિમર્જયેદ્દેવંમગધંપુરુષોત્તમમ્ ॥ ૬૧ ॥ આચાર્યાયતતોદદ્યાદુપહારંમમૂર્તિકમ્ ॥
 અન્નદાનંયથાયોગ્યંદદ્યાદિચ્છાનુમારતઃ ॥ ૬૨ ॥ યેનકેનાપ્યુગાયેનવ્રતમેતત્મમાચરેત્ ॥ કુર્યાન્નપરયા
 ભક્તયદાનંવિત્તાનુસારતઃ ॥ ૬૩ ॥ નારીવાથવાનગેવાપિવ્રતમેતત્મમાચરેત્ ॥ દુઃખદારિદ્ર્યદૌર્ભાગ્યંનાપ્નુયાજ્જ
 ન્મજન્મનિ ॥ ૧૬૪ ॥ યેકુર્વંતિજનાલોકેનાનાપૂર્ણમનોરથાઃ ॥ વિમાનાન્યધિસ્ત્વૈવયાનિવૈકુંઠમુત્તમમ્ ॥ ૬૫ ॥
 શ્રીનારાયણઉવાચ ॥ ॥ ઇત્યંયોવિધિમવલંબ્યચર્કગીતિશ્રીકૃષ્ણપ્રિયતમમામમાદરેણ ॥ ગોલોકંવ્રજ
 તિવિધૃયપાપરાશિંચાત્રત્યંસુખમનુભૂયર્પૂર્વપુંભિઃ ॥ ૬૬ ॥

ઉપાયથી ઉત્તમ ભાવથી આ વ્રત કરવું ને ધનને અનુસરતાં દાન કરવું ॥ ૬૩ ॥ સ્ત્રી અથવા પુરુષ પણ જે આ વ્રત કરેછે ને જન્મજન્મમાં
 દુઃખ દગ્દિતા અને દુર્ભાગ્યપણાને પામતો નથી ॥ ૬૪ ॥ જે જુદા જુદા પૂરા મનોરથોવાળા જનો જગત્માં આ કરે છે તેઓ વિમાનમાં
 ચેમી ઉત્તમ વૈકુંઠમાં જાય છે ॥ ૬૫ ॥ શ્રીનારાયણ બોલ્યા—આ રીતે જે વિધિનો આશ્રય કરી શ્રીકૃષ્ણના અતિ પ્યારા મા

सने आदरथी ठीक करे छे ते पापना समूहने टाळी अहिं बनेलां सुखने अनुभवि पूर्वना पुरुषोमाधे गोलोकमां जाय छे ॥ ६६ ॥
आवो श्रीबृहन्नारदीयपुराणनां पुरुषोत्तममाहात्म्यना श्रीनारायणने नारदना संवादविषे दृढधन्वानां नानां आख्याननो
व्रतोद्यापनविधिकथननामे पचिशमो अध्याय गयो ॥ २५ ॥ ॥ हवे उद्यापन पछी व्रतनो नियम तजवावाचन कहेवाय
छे ॥ वाल्मीकि बोल्या-सघळां पापोनो नाश थवाकाजे तथा गरुड जेनी ध्वजाउपर छे एवा विष्णुनी प्रीतिसारु विधिपूर्वक

इतिश्रीबृहन्नारदीयपुगणेनारायणनारदसंवादेदृढधन्वोपाख्यानेव्रतोद्यापनविधिकथननामपंचविशोऽध्यायः
॥ २५ ॥ अथोद्यापनानंतरं व्रतनियममोक्षणमुच्यते ॥ ॥ वाल्मीकिस्वाच ॥ ॥ अशेषपापनाशार्थं
प्रीतयेगरुडध्वजे ॥ गृहीतनियमत्यागश्चोच्यतेविधिपूर्वकः ॥ १ ॥ नक्तेभोजीनरोराजन्ब्राह्मणान्
भोजयेदथ ॥ अयाचितेव्रतेचैवस्वर्णदानंसमाचरेत् ॥ २ ॥ अमावास्याशनोयस्तुप्रदद्याद्ग्रंससदक्षि
णाम् ॥ धात्रीस्नानंनरोयस्तुदधिवाक्षीरमेवच ॥ ३ ॥ फलानांनियमेगजन्फलदानंसमाचरेत् ॥ तैलस्थाने
घृतंदेयंघृतस्थानेमयस्तथा ॥ ४ ॥

ग्रहण करेला नियमोनो त्याग कहेवाय छे ॥ १ ॥ हे राजन राते जमनारो माणमें ब्राह्मणोने जमाडवा नहि मागवानां व्रतमां
सोनानुं दान करवुं ॥ २ ॥ जे अमासने दिन जमनारो होय तेणें दक्षिणामोत गाय देवी आंखलांथी स्नान करनार जे नर होय
तेणें दहिं के दुध देवुं ॥ ३ ॥ हे राजा फलोना नियममां फलनुं दान करवुं तेलने ठेकाणें घी, ने घीने ठिकाणें दुध देवुं, ॥ ४ ॥

हे राजा धान्योना नियममां घऊने सालना चांग्वा देवा, हे राजा पृथ्वीउपर सुनारा, अंतर्धामि जेने प्रिय छे एवा
जने पोताने तथा बीजाने सुख देनारी, सामान सहित सारी शय्या देवी जे पांडडां जमनारो माणस होय तेणे भोजनमां
धी साकर देवां ॥ ५ ॥ ६ ॥ मौन व्रतमां सोनां सहित घंटा ने तळ तथा स्त्री पुरुषने स्नेह सहित अति सारुं भोजन अपा-

धान्यानांनियमेराजन्गोधूमान्शालितंडुलान् ॥ भूमौचशयनेराजन्सतूर्लीसपरिच्छदाम् ॥ ५ ॥ सुखदां
चात्मनोन्यस्यह्यंतर्धामीप्रियोजनः ॥ पत्रभोजीनरोयस्तुभोजनंघृतशर्कराम् ॥ ६ ॥ मौनेघंटांतिलांश्चै
वसहिरण्यान्प्रदायेत् ॥ दंपत्योर्भोजनंचैवसस्नेहंचसुशोभनम् ॥ ७ ॥ नखकेशधरोराजन्नादर्शदापये
द्बुधः ॥ उपानहौप्रदातव्येउपानहविवर्जनात् ॥ ८ ॥ लवणस्यपरित्यागेदातव्याविविधारसाः ॥
दीपदानेनरोदद्यात्पात्रयुक्तंचदीपकम् ॥ ९ ॥ अधिमामेनरोत्तयायासवैकुण्ठेवसेत्सदा ॥ दीपंचसघृतं
ताम्रंकांचनीवर्तिसंयुतम् ॥ १० ॥

बहुं ॥ ७ ॥ हे राजा नख तथा केशने धारण करनारा समजु माणसें अगीमां देवा, जोडानो त्याग करनारें पगरखानुं दान
करवुं ॥ ८ ॥ लवणनो त्याग कऱ्यो होय तो जुडी जुडी जानना रमो देवा, दीवानुं दान करनो होय ते नरें पात्रसहित
दीवो देवो ॥ ९ ॥ अधिक पासमां व्रत पूर्ण करवानां कारणथी जेणे भक्तिथी पल जेटलु, मोनांनी वाट सोन, तांवानुं

પુ. મા.

॥૧૦૬॥

ઠાપ ને દીવો દીધેલ હોય તે મદા વૈકુંઠમાં વમે. એકાંતર ઉપવાસવાળાએ આઠ ઘડા દેવા ને માટીના કે સોનાના, વસ્ત્ર સહિત ને સોનાસોત દેવા, માસની સમાપ્તિમા છત્ર ને પગરખાંમોત, ત્રિગ લાદુ દેવા ॥ ૧૦ ॥ ૧૧ ॥ ૧૨ ॥ વઢી ખાર ધારણ કરવામાં સમર્થ ઉત્તમ વલ્લભ દેવો સઘલાઓના પળ જો લાભ ન થાય વહા.

પલમાત્રપ્રદેયંસ્યાદ્રૂતસંપૂર્ણહેતવે ॥ એકાંતરોપવામેનકુંભાનઘૈપ્રદાપયેત્ ॥ ૧૧ ॥ સવસ્ત્રાન્કાંચનોપે
તાન્મૃન્મયાનથકાંચનાન્ ॥ માસાંતેમોદકાંસ્ત્રિશ્ચ્છત્રોપાનહસંયુતાન્ ॥ ૧૨ ॥ અનઢાંશ્વપ્રદાતવ્યો
ધૌરેયસ્તુધુરિક્ષમઃ ॥ સર્વેષામપ્યલાભેત્રયથોક્તકરણંવિના ॥ ૧૩ ॥ દ્વિજવાક્યંસ્મૃતંગજન્સંપૂર્ણવ્રતસિ
દ્ધિદમ્ ॥ એકાન્નેનનરાયસ્તુમલમાસંનિષેવતે ॥ ૧૪ ॥ ચતુર્ભુજોનરેભૂત્વાસયાતિપરમાંગતિમ્ ॥
એકાન્નાન્નાપરંકિંચિત્પવિત્રમિહવિદ્યતે ॥ ૧૫ ॥ એકાન્મુનયઃમિદ્ધાઃપંતિર્વાળમાગતાઃ ॥ અધિ
માસેનરોનત્કંયોભુંકેસનરાધિપઃ ॥ ૧૬ ॥

પ્રમાણે જો ન થાય તે હે રાજા બ્રાહ્મણનું કહે વચન સંપૂર્ણ વ્રતની મિદ્ધિ દેનાનું કહેલ છે જે લોક એક અભયી,
મલમાસને સેવે છે તે નર ચાર ભુજાવાળો થઈ ઉત્તમ ગતિ પામે છે. એક ભુક્તીથી વીજું કશું પણ અહિં પવિત્ર નથી
॥ ૧૩ ॥ ૧૪ ॥ ૧૫ ॥ એક વસ્ત્ર જમવાર્થા મિદ્ધ. મુનિયો ઉત્તમ મોક્ષ પામ્યા છે જે નર અધિક માસમાં રાતે જમે છે

મા. ટી.

અ. ૨૬

॥૧૦૬॥

તે રાજા થાયછે ॥ ૧૬ ॥ અને લોક સર્વ કામનાઓને પામે છે એમાં સંશય નથી દિવસના પૂર્વભાગમાં દેવતાઓ મધ્યાન્હમાં મુનિયો અને દિવસના વીજા ભાગમાં પિતૃગણો જમેછે અને પોતાના આત્મામાં ચોથો કાલ છે પણ હે નરો અધિપતિ સઘલી વેલાને તજી જે જમેછે તેનાં બ્રહ્મહત્યા વગેરે પાપો નાશ પામેછે હે જનોના અધિપતિ પૃથ્વીપાલ રાત્રિમાં જમનારો સર્વ

સર્વાન્કામાનવાપ્નોતિ નરો નૈવાત્રસંશયઃ ॥ પૂર્વાહ્નેભુંજતે દેવામધ્યાહ્નેમુનયસ્તથા ॥ ૧૭ ॥ અપરાહ્નેપિતૃગણાઃ સ્વાત્માર્થચતુર્થકઃ ॥ સર્વવેલામતિક્રમ્યયસ્તુભુંક્તે નરાધિપઃ ॥ ૧૮ ॥ બ્રહ્મહત્યાદિપાપાનિનાશયાંતિ જનાધિપ ॥ નક્તભોજીમહીપાલસર્વપુણ્યાધિકોભવેત્ ॥ ૧૯ ॥ દિનેદિનેશ્વમેધસ્યફલંપ્રાપ્નોતિમાનવઃ ॥ તસ્મિન્નિવર્જયેન્માપમધિમાસેહરિપ્રિયે ॥ ૨૦ ॥ સર્વસ્માન્મુચ્યતેપાપાદ્વિષ્ણુલોકંસગચ્છતિ ॥ તિલયંત્રાણિપાપાત્માકુરુતેબ્રાહ્મણોપિમન્ ॥ ૨૧ ॥ તિલાનાંસંખ્યયારાજન્સર્વૈતિશ્ચતિરૌરવે ॥ ચાંડાલાંયોનિમાપ્નાંતિકુષ્ઠરોગેણપીડ્યતે ॥ ૨૨ ॥

પુણ્યવાલાઓથી અધિક થાયછે ॥ ૧૭ ॥ ૧૮ ॥ ૧૯ ॥ મનુષ્ય દિવસે દિવસે અશ્વમેધ યજ્ઞનાં ફલને પામે છે તે વિષ્ણુના પ્યારા અધિકમાસમાં અડદનો ત્યાગ કરવો ॥ ૨૦ ॥ અડદને તજનારો સર્વ પાપથી છુટેછે અને વિષ્ણુના લોકમાં જાયછે બ્રાહ્મણ છતાં પણ જે ઘાળી કરેછે તે. હે રાજા તલોની સંખ્યા પ્રમાણે રૌરવ નરકમાં રહેછે પછી ચાંડાલની જાતિને પામેછે

ને કોઢના રોગથી પીડાય છે ॥ ૨૧ ॥ ૨૨ ॥ શુક્ર ને કૃષ્ણ પક્ષમાં જે માણસ ભક્તિથી એકાદશીનો ઉપવાસ કરેછે તે ચાર ભુજાવાળો થઈ ગરુડઉપર બેસી દેવોનું મનાતો તથા અપ્સરાઓનાં ટોળાંઓએ સેવાનો જાય છે દેવોના દેવ વિષ્ણુઓએ પીતિ સારુ દશમીને દ્વાદશીને દિવસે એકભુક્ત કરે છે તે નર સ્વર્ગને પામે છે હે રાજા સર્વદા ઉત્તમ ભક્તિથી દર્ભનો કૂચો ન તજવો

શુક્રેકૃષ્ણેનરોભક્ત્યાદ્વાદર્શીસમુપોષયેત ॥ આરુહ્યગરુડંયાતિનરોભૂત્વાચતુર્ભુજઃ ॥ ૨૩ ॥ સદેવૈઃપૂજ્ય માનોપિહ્યપ્સરોગણસેવિતઃ ॥ દશર્મીદ્વાદર્શીચૈવએકભુક્તંચકારયેત ॥ ૨૪ ॥ પ્રીતયેદેવદેવસ્યનરઃસ્વર્ગ મવાપ્નુયાત ॥ ભક્ત્યાચસર્વદારાજન્દર્ભકૂર્ચનવર્જયેત ॥ ૨૫ ॥ દર્ભેણમાર્જયેદ્યસ્તુપુરીષમૂત્રમેવચ ॥ શ્લેષ્માણંરુધિરંવાપિવિષ્ઠાયાંજાયતેકૃમિઃ ॥ ૨૬ ॥ પવિત્રાઃપરમાદર્ભાદર્ભહીનાવૃથાક્રિયાઃ ॥ દર્ભમૂલેવ સેદ્બ્રહ્મામધ્યેદેવોજનાર્દનઃ ॥ ૨૭ ॥ દર્ભાગ્રેતુહુમાનાથસ્તસ્માદ્દર્ભેણમાર્જયેત ॥ નદર્ભાનુદ્ધરેચ્છૂદ્રોન પિબેત્કપિલાપયઃ ॥ ૨૮ ॥

॥ ૨૩ ॥ ૨૪ ॥ ૨૫ ॥ જે દર્ભથી વિષ્ઠા, મૂત્ર ભીટ ચઢવા કે ભોહિંન વાળે (માફ કરે) તે વિષ્ઠામાં જીવડો થાય છે ॥ ૨૬ ॥ દર્ભ અતિ પવિત્ર છે. દર્ભવગર ક્રિયાઓ વ્યર્થ છે. દર્ભનાં મૂળમાં બ્રહ્મા ને મધ્યમાં દેવ વિષ્ણુ વસે છે ॥ ૨૭ ॥ દર્ભનાં આગળ્યા ભાગમાં ઉમાના પતિ મહાદેવ વસે છે માટે દર્ભથી વાળવું નહિ શૂદ્રે દર્ભ ઉગેવડવા નહિ ને કપિલા ગાયનું દૂધ પીવું નહિ ॥ ૨૮ ॥

हे भूमिना पति खाखरानां वचल्यापानमां जपवुं नहि प्रणवमंत्र उच्चारवो नहि अने पुरोडाशनुं भोजन करवुं नहि ॥ २९ ॥
विधिवगर आसन लेवुं नहि जनोद् धरवुं नहि अने वेदनी क्रिया करवी नहि. विधिविना आचरण करना पितृभोने
साथे बुढे छे ॥ ३० ॥ ज्यां सुधी चौद इंद्रो छे त्यां सुधी घोर नरकमां पडे छे पछी कुकडानी जाति सुवरनी के वानरानी
जातिने पामे छे ॥ ३१ ॥ आकारणथी शूद्र प्रणव (ओंकार) ने सदा तजवो हे पृथ्वीपति ब्राह्मणोना नमावार्थी शूद्र नाश

मध्यपत्रेनभुंजातब्रह्मपुत्रस्यभूपते ॥ नोच्चरेत्प्रणवमंत्रपुरोडाशंनभक्षयेत् ॥ २९ ॥ नासनंनोपवीतंच
नाचरेद्द्वैदिकीक्रियाम् ॥ निर्विध्याचरणकुर्वन्पितृभिःसहमज्जति ॥ ३० ॥ पतंतिनस्केघोरेयावदिंद्राश्चतु
र्दश ॥ पश्चाच्चकौकुटीयोनिंमूकरीवानरींचवा ॥ ३१ ॥ एतस्मात्कारणाच्छूद्रःप्रणवंवर्जयेत्सदा ॥ नम
स्कारेणविप्राणांशूद्रोऽनश्यतिभूमिप ॥ ३२ ॥ एतत्कृत्वामहाराजपरिपूर्णव्रतंचरेत् ॥ अदत्त्वादक्षिणांवा
पिनस्कंयांतिवैनराः ॥ ३३ ॥ व्रतवैकल्यमासाद्यह्यंधःकुष्ठीप्रजायते ॥ ३४ ॥ धरामराणांवचनैर्नरोत्तमा
दिवौकसांविपदमाप्नुवांति ॥ नोल्लंघयेद्भूपवचांसितेषांश्रेयोभिकामीमनुजःसविद्वान् ॥ ३५ ॥

पामे छे ॥ ३२ ॥ हे महाराज आ कहेलुं करी व्रत पूरुं करवुं दक्षिणा दिवाविनापण नरो नरकने पामे छे ॥ ३३ ॥ व्रतनां
विपरीतपणाने पाम्याथी अंध ने कोटिं थाय छे ॥ ३४ ॥ हे पृथ्वीपाल पृथ्वीना देव ब्राह्मणोना वचनोथी उत्तम लोको
देवताओनां स्थानने पामे छे माटे कलणी इच्छावाळो जे मनुष्य तेओनां वचनोने ओलंगतो नथी ने विद्वान् छे ॥ ३५ ॥

पु० मा०

॥१०८॥

आ में उत्तम, धर्मनुं रहस्य कल्याणने करनारुं पापने टाटनारुं, फलने आपनारुं निव्य मनने मारुं लक्ष्मीना दनि जे प्रसन्न
करवानां कागणथी ब्रह्म ॥ ३६ ॥ हे राजा तेने सदा जे नर सांभळे छे के बांचे छे ते, ज्वां योगियोनां ईश्वर विष्णु छे ते
उत्तम लोकने पामे छे ॥ ३७ ॥ आवो श्रीबृहन्नारदीयपुराणनां पुरुषोत्तममाहात्म्यमां लीधेला नियमाना न्याग आनामं

इदंमयाधर्मरहस्यमुत्तमंश्रेयस्करंपापविमर्दनंच ॥ फलप्रदंमाधवतुष्टिहेतोःपठेच्चनित्यंमनसोभिगमम् ॥३६॥
यः शृणोतिनरोराजनपठतेवापिमर्वदा ॥ सयातिपरमंलोकंयत्रयोगीश्वरोहरिः ॥ ३७ ॥ ॥ इतिश्रीबृ
हन्नारदीयपुगणेपुरुषोत्तममाहात्म्येश्रीनारायणनारदसंवादेगृहीतनियमत्यागोनामषाड्विंशोऽध्यायः ॥२६॥
॥ श्रीनागयणउवाच ॥ ॥ इत्युक्त्वाविरतंराजामुनीश्वरमनीनमत ॥ अपूजयत्ततोभक्त्यामपत्नीको
मुदान्वितः ॥१॥ उरगीकृत्यतत्पूजामाशीर्वादमुदीरयेत् ॥ म्वस्तितेस्तुगमिष्यामिमरयूंपापनाशिनीम् ॥२॥
आवयोवदतोरेवंसायंकालोऽधुनाभवत् ॥ इत्युक्त्वाशुजगामैववाल्मीकिर्मुनिसत्तमः ॥ ३ ॥

छविशमो अध्याय गयो ॥ २६ ॥ ॥ श्रीनागयण बोल्या-आम कही विराम पामेला मुनिने राजा नम्यो पत्नी आनंद
पुक्त स्त्रीसहित भक्तिथी पूजवा लाग्यो ॥ १ ॥ तेनी पूजा अंगिकार करी हुं आपणने बेने बात करता हवे सायंकाल
थयो माटे पापने नाश पमाडनारी सरयू नदीसमीप जडज आम बोली नमारुं कल्याण थाओ आम आशीर्वादेने कहेता

भा० ग्री०

अ० २७

॥१०८॥

મુનિયોમાં શ્રેષ્ઠ એ વાલ્મીકિ, ઝટ ચાલી નિકલ્યા ॥ ૨ ॥ ૩ ॥ રાજાપણ તેને સીમાડાના છેડામુથી વઢાવી ઘેર આવ્યો અને પ્યારી સુંદરી ગુણસુંદરીને કહેવા લાગ્યો ॥ ૪ ॥ દૃઢધન્વા બોલ્યો—હે સુંદરિ પ્રીતિ દેવ વગેરે છ શત્રુઓવાળા, ગંધર્વનાં નગરની ઉપમા અપાય એવા અમાર સંસારમાં મનુષ્યોને શું ! મુઘ્ન છે ॥ ૫ ॥ વાયુ પિત્ત ને કફના વધારાવાળા, મલ, મૂત્રને

આસીમાંતમનુવ્રજ્યગજાપ્યાગતવાનગૃહમ્ ॥ આગત્વસ્વપ્રિયામાહસુંદરીંગુણસુંદરીમ્ ॥ ૪ ॥ દૃઢધન્વોવાચ ॥ અયિસુંદરિસંસારેહ્યસારેકિંસુખંનૃણામ્ ॥ રાગદ્વેષાદિષદ્શત્રૌગંધર્વનગરોપમે ॥ ૫ ॥ કૃમિવિદ્ભસ્મ સંજ્ઞાંતેદેહેમેકિંપ્રયોજનમ્ ॥ વાતપિત્તકફોદ્રેકેમલમૂત્રામૃગાકુલે ॥ ૬ ॥ અધ્રુવેણશરીરેણધ્રુવમર્જયિતું વને ॥ ગમિષ્યામિવરારોહેસંસ્મરન્પુરુષોત્તમમ્ ॥ ૭ ॥ તદાકર્ણ્યપ્રિયાપ્રાહમાધ્વીસાગુણસુંદરી ॥ વિન-યાવનતાભૂત્વાવદ્ધાંજલિપુટાશુચા ॥ ૮ ॥ ॥ ગુણસુંદર્યુવાચ ॥ ॥ અહમપ્યાગમિષ્યામિત્વયૈવમ્ હમ્ભુપતે ॥ પતિવ્રતાનાંસ્ત્રીણાંતુપતિરેવહિદૈવતમ્ ॥ ૯ ॥

હોદિથી ભરેલા, છેવટ જીવડા વિષ્ણુ કે ભસ્મરૂપ જણાતા દેહનું મારે શું ! પ્રયોજન છે (નથી) ॥ ૬ ॥ માટે હે ઉત્તમ સ્ત્રી, અસ્થિર શરીરથી સ્થિર વસ્તુને મેલવવા વિષ્ણુને સંભારતો વનમાં જઈશ ॥ ૭ ॥ તે સાંમળી સારી તે ગુણસુંદરી વિનયથી નમ્ર થઈ બે હાથ જોડી શોકથી પ્યારા પતિને કહેવા લાગી ॥ ૮ ॥ ગુણસુંદરી બોલી—હે પૃથ્વીના પાલનાર દુંપણ તમારી

પુ. મા.

॥૧૦૯॥

સાથેજ આવિશ કેમકે પતિવ્રતા સ્ત્રીઓનો પતિજ દેવ છે ॥ ૯ ॥ પતિના ગયા પછી જે સ્ત્રી ઘરમાં રહે છે તે વનપાર્જ રહે છે કેમકે દીકરાની સ્ત્રીને આર્ધીન જે સ્ત્રી છે તે બીજાના ઘરની કુતરાના જેવી છે ॥ ૧૦ ॥ પિતા, માપમાં આવે એટલું ખાડણ પમાય એટલું અને પુત્ર માપી શકાય એવું દે છે પણ નહિ પમાય એવી વસ્તુને દેનારા સ્વામિની પાછલ કડ સ્ત્રી ન જાય ॥ ૧૧ ॥ પ્રિયાનું કહેવું અંગીકાર કરી પુત્રને રાજ્યઉપર અભિષેક કરી સ્ત્રીસાથે ઇંદ્ર મુનિયોણ સેવેલાં અણ્યમાં ગયો ॥ ૧૨ ॥

પત્યોગતેતુયાનારીગૃહેતિષ્ઠતિસૌનવે ॥ સ્તુષાધીનાતુમાનારીશુનીવપસ્વેશ્માનિ ॥ ૧૦ ॥ મિતાંપિતાદદા ત્યેવમિતંભ્રાતામિતંસુતઃ ॥ અમિતસ્યપ્રદાનારંભર્તારંકાનુનવ્રજેત્ ॥ ૧૧ ॥ પ્રિયાવાક્યમુગેકૃત્યસુતંગ જ્યેભિષિચ્યવ્રામહપત્ન્યાયયૌશીઘ્રમરણ્યંમુનિસેવિતમ્ ॥ ૧૨ ॥ હિમાચલમમીપેત્રગંગામામાદ્યદંપતી ॥ ત્રિ- કાલંચક્રતુઃસ્નાનંસંપ્રાપ્તેપુરુષોત્તમે ॥ ૧૩ ॥ પુરુષોત્તમંમમામાદ્યવિધિનાતવ્રનારદ ॥ તપસ્તેપેમપત્નીક્રિઃમંસ્મરન્ પુરુષોત્તમમ્ ॥ ૧૪ ॥ ઊર્ધ્વવાહુર્નિરાલંબઃપાદાંગુષ્ઠેનમંસ્થિતઃ ॥ નભોદૃષ્ટિર્નિરાહારઃશ્રીકૃષ્ણંતમજીજપત્ ॥ ૧૫ ॥ એવંવ્રતવિધૌતસ્યતસ્થુપશ્ચતપોનિધેઃ ॥ મેવાવિધૌપ્રપન્નામીન્મહિષીસાપતિવ્રતા ॥ ૧૬ ॥

હિમાચલની સમીપમાં ગંગાને પામી પુરુષોત્તમમામ આવ્યા ત્યાં સ્ત્રીપુરુષ ત્રણકાલ સ્નાન કરવા લાગ્યાં ॥ ૧૩ ॥ હે નારદ પુરુષોત્તમે પાછી ત્યાં સ્ત્રીસહિત પુરુષોત્તમેને સંભાગતો તે તપ કરવા લાગ્યો ॥ ૧૪ ॥ આશ્રય વગર ઝૂંચાદાથ કરી પગના અંગુઠાથી ઉમેલો આકાશતરફ જોડે આહારથી રહિત તે શ્રીકૃષ્ણન જાવા લાગ્યો ॥ ૧૫ ॥ આરીને વ્રત કરવામા તે રહેતો

મા. યી.

અ. ૨૭

॥૧૦૯॥

हतो त्यारे हे तपना खजानाम्प मुनि नेनी मेवाकरवा ने पतिव्रता पटगणी आवनी हनी ॥ १६ ॥ आप्रमाणे
करता तेनो पुरुषोत्तमपास पूरो थयो त्यागे त्यां तत्काळ घृपरीयानी पंक्तिर्था शोभित, पुण्यशील ने सुशील नामना
वे दूतोयें सेवेल विमान आव्युं ने जोई विस्मय पापेलां स्त्रीमान राजा विमानमां वेठेला पुण्यशील तथा सुशीलने

एवंकृतवतस्तस्यसंपूर्णेपुरुषोत्तमे ॥ विमानमागमत्तत्रकिंकिणीजालमंडितम् ॥ १७ ॥ पुण्यशीलसुशी
लाभ्यांसेवितंसहसागतम् ॥ तदृष्ट्वाविस्मयाविष्टःसपत्निकोमहीपतिः ॥ १८ ॥ अनीनमद्विमानस्थौपु
ण्यशीलसुशीलकौ ॥ ततस्तौतंसपत्नीकंविमानंनिन्यतुर्नृपम् ॥ १९ ॥ विमानमधिरुह्याथमपत्नीकोनरा
धिपः ॥ गोलोकंगतवान्शीघ्रंदिव्यंधृत्वावपुर्नवम् ॥ २० ॥ एवंदृष्ट्वातपोराजामाभेश्रीपुरुषोत्तमे ॥ नि-
र्भयंलोकमासाद्यमुमोदहरिसन्निधौ ॥ २१ ॥ पतिव्रताचतत्पत्नीसापितल्लोकमाययौ ॥ पुरुषोत्तमेतप
स्यंतंसंसेव्यनिजवल्लभम् ॥ २२ ॥

नम्यो त्यारे ते बेयें स्त्रीसहित ते राजाने विमानमां आण्यो ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ विमानमां वेठा पछी स्त्रीसहित राजा झट,
सुंदर, नवां शरीरने धरि गोलोकमां गयो ॥ २० ॥ आ प्रमाणे श्रीपुरुषोत्तमपासमां राजा तपकरी निर्भय लोकने पापी विष्णुनी
समीपमां सुख पाय्यो ॥ २१ ॥ जे पतिव्रता नेनी स्त्री हनी ते पण पुरुषोत्तममां तप करता पोताना पतिने सेवी ते लोकने

પુ. મા.

॥૧૧૦॥

પામી ॥ ૨૩ ॥ શ્રીનારાયણ બોલ્યા—હે નારદ મારી એક જીભ છે નેથી હું આજ શું : વર્ણવિશકું પૃથ્વીઝવર પુરુષોત્તમની સમાન
કશું પણ નથી ॥ ૨૨ ॥ પુરુષોયે પુરુષોત્તમની સેવાથી જે ફલ થાય છે તે હજાર જન્મમુખે કરેલાં તપથી પણ પમાતું નથી
॥ ૨૪ ॥ મિષ્ટી પણ જો તે શ્રીપુરુષોત્તમમાસ ઉપવાસ દાન સ્નાન ને જપ વગેરેથી કરવામાં આવે નો કરોડો જન્મમાં કરેલ

॥ શ્રીનારાયણઉવાચ ॥ ॥ વર્ણયામિકિમદ્યાહંયદેકરમનામમ ॥ પુરુષોત્તમસમંકિંચિન્નાસ્તિનારદ
ભૂતલે ॥ ૨૩ ॥ સદ્સજન્મતપ્તેનતપસાતન્નગમ્યતે ॥ યત્ફલંગમ્યતેપુંભિઃપુરુષોત્તમસેવનાત ॥ ૨૪ ॥
ત્યાજિતોપિકૃતેતસ્મિન્માસેશ્રીપુરુષોત્તમે ॥ ઉપવાસેનદાનેનસ્નાનેનચજપાદિના ॥ ૨૫ ॥ કોટિજન્મકૃ
તાનેકપાપશિર્લયંબ્રજેત ॥ યથાશાસ્વામૃગસ્યાશુત્રિરાત્રમ્નાનમાત્રતઃ ॥ ૨૬ ॥ અજાનતોપિદુષ્ટસ્યપ્રા
ક્તનાનાંકુકર્મણામ્ ॥ સંચયોવિલયંયાતોમામેશ્રીપુરુષોત્તમે ॥ ૨૭ ॥ સોપિદિવ્યંવપુર્ધ્ત્વાવિમાનમધિ
રુદ્ધચ ॥ અગમદિવ્યગોલોકંજરામૃત્યુવિવર્જિતમ્ ॥ ૨૮ ॥

અનેક પાપોનો સમૂહ જે રીતે શ્રીપુરુષોત્તમમામમાં અજાણ એવા પણ દુષ્ટ વાદરનાં પૂર્વે બનેલા કુકર્મોનો વધારો ફક્ત ત્રણ
રાતના નાહ્યાર્થી નાશ પામ્યો તેરીતે નાશ પામે ॥ ૨૫ ॥ ૨૬ ॥ ॥ ૨૭ ॥ વળી તે દેવ જેવાં શરીરને પણ ધરી વિમાનમાં બેસી

માંડી.

અ. ૨૭

॥૧૧૦॥

जरा तथा मृत्युयी रहित गोलोकमां गयो ॥ २८ ॥ आ काष्णे सर्वथी पुरुषोत्तममाम अति श्रेष्ठ छे के जे आपामें दुष्ट
बांदराने मिषथी पण विष्णुने पमाड्यो ॥ २९ ॥ अहो मृगलोको श्रीपुरुषोत्तममामने नथी सेवता, पण जेओ विविपूर्वक
उपवास जेमां मुख्य छे एवां स्नान दान जव ने होमथी पुरुषोत्तममासने सेवे छे तेओ पुण्यवान छे तेओ करवानुं करी चूकेला छे

अतःश्रेष्ठतमोमासःसर्वेभ्यःपुरुषोत्तमः ॥ दुष्टंशावामृगंयोमौव्याजेतापिहरिनयत ॥ २९ ॥ अहोमूढान
सेवन्तेमासंश्रीपुरुषोत्तमम् ॥ तेधन्याःकृतकृत्यास्तेतेपांचमफलोभवः ॥ ३० ॥ पुरुषोत्तममामयेसेवन्तेवि
धिपूर्वकम् ॥ स्नानदानजपैर्होमैरुपोषणपुगःसरैः ॥ ३१ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ सर्वार्थसाधनंवेदे
मानुषंजनुरुच्यते ॥ अयंशाखाभृगोप्यद्धामुक्तोयद्याजमेवनात् ॥ ३२ ॥ तद्ददस्वकथामेतांसर्वलोक
हितायमे ॥ कुत्रासौकृतवान्स्नानत्रिरात्रतपमानिधे ॥ ३३ ॥ कोसौकपिःकिमाहारःकुत्रजातःकचाव
सत ॥ व्याजेनतरयार्किपुण्यंजातंश्रीपुरुषोत्तमे ॥ ३४ ॥

अने तेनो जन्म पण सफल छे ॥ ३० ॥ नारद पछवा लाग्या-वेदमां मनुष्यनो अन्तार सर्व अर्थोने साधनार कहेवाय छे पण साक्षान
जे वानर हतो ए जेनें पिषवडे सेव्याथी मोक्ष पाय्यो ते आ कथा सर्व लोकनां हितमाट मन कहो हे तपोनिधि यें त्रण रात क्या स्नान
कर्युं. ए वानर कोण. शुं खानागे, क्यां जन्मेलो. क्यां वमने अने श्रीपुरुषोत्तममां मिषथी तेने शुं पुण्य थयुं ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥

पु० मा०

॥१११॥

ते विस्तारथी मने सांभलवा इच्छा छे माटे कडो नमागथी कथारूपि अपुन मांभळनां मने नृमि नथी धनी ॥ ३५ ॥ श्रीनारा-
यण बोल्या-पूर्वे कोऽपण केरलदेशमां जन्मेलो, अतिलोभी, निन्य धन भेल कडामां डाहो, मधमाखीनीपेठें धनमां
प्यार करनाग, अने तेज कर्मथी जगत्मां कदर्य एवां नामने पामेलो, ब्राह्मण हतो तेनुं चित्रशर्मा एवु नाम पिताए ठरा-

तत्सर्वविस्तरेणैवमह्यंशुश्रूषवेवद ॥ नतृमिर्जायतेत्वत्तःशृण्वतोमेकथामृतम् ॥ ३५ ॥ ॥ श्रीनारायण
उवाच ॥ ॥ कश्चित्केरलदेशीयोद्विजःपद्मलोलुपः ॥ नित्वंधनचयेदक्षःसरधेवधनप्रियः ॥ ३६ ॥
लोकेकदर्यइत्याख्यांगतस्तेनैवकर्मणा ॥ चित्रशर्मापुगनामनम्यामीत्पितृकल्पितम् ॥ ३७ ॥ सदनंच
सुवस्त्रंचनभुक्तंतेनकुत्रचित् ॥ नस्वाहानस्वधावापिकृतातेनकुबुद्धिना ॥ ३८ ॥ यशोर्थेनकृतंकिंचि
त्पोष्यवर्गोनपोषितः ॥ सर्वभूमिगतंचक्रेधनमन्यायमंचितम् ॥ ३९ ॥ नमाधेतिलदानंचकृतंतेनकदा
चन ॥ कार्तिकेदीपदानंचब्राह्मणानांचभोजनम् ॥ ४० ॥

बेल हतुं ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ तेणे खराबबुद्धिर्था वयागेंपण सारुं अन्न के सारुं वस्त्र भोगव्युं न हतुं तेम तेणें स्वाहा के स्वापण
उच्चार कन्यो न हतो ॥ ३८ ॥ यशने अर्थे कशुं कन्युं न हतुं पोषण करवा योग्य लोकोना समूहनं पोषण कन्युं न हतुं
अन्याकथी भेलवेलुं सघलुं धन पृथ्वीमां गयेल कन्युं हतुं ॥ ३९ ॥ तेणें क्यागेंपण माममां नलनुं दान कार्तिकमां दीवानं

भा० टी०

अ० २७

॥१११॥

दान અને બ્રાહ્મણોનું ભોજન વચ્ચું ન હતું ॥ ૪૦ ॥ વૈશાખમાં ધાન્યોનું દાન, વ્યર્તીપાતમાં સોનાનું દાન, વૈશ્રવતમાં રૂપાનું દાન અને સૂર્યની સંક્રાંતિમાં ક્યારેપણ આ સર્વ દાનો દીધાં ન હતાં ક્યારેપણ ચંદ્રને સૂર્યનાં ગ્રહણને દિવસે જપ કચો ન હતો અને દોમપણ કચો ન હતો ॥ ૪૧ ॥ ૪૨ ॥ વૃષ્ટિ, વાયુ, અને તડકાથી વચ્ચે પામેલ, દુર્બલ ને શ્યામ શરીરવાળો આ કદર્ય

વૈશાખેધાન્યદાનંચવ્યતીપાતેચકાંચનમ્ ॥ વૈશ્રવતોગજતંદાનંમર્વદાનાન્યમૂનિચ ॥ ૪૩ ॥ રવિમંક્રમ
ણેકાલેનદત્તાનિકદાચન ॥ ચંદ્રસૂર્યોપરાગેચનજમંનહુતંકચિત્ ॥ ૪૪ ॥ અવીવદહીનવાચંમર્વત્રાશ્રુ
પરિપ્લુતઃ ॥ વર્ષવાતાતપક્ષિષ્ટઃકૃશઃશ્યામકલેવરઃ ॥ ૪૫ ॥ ચચારધનલોભેનમૂઢધીર્ભૂતલેસદા ॥ કો-
પિયચ્છતુયત્કિંચિત્પામરાયમુહર્વદન્ ॥ ૪૬ ॥ મગોદોહનમાત્રંહિકુત્રાપિસ્થાતુમક્ષમઃ ॥ લોકધિક્કાર
સંદગ્ધોવધ્રામોદ્વિગ્નમાનસઃ ॥ ૪૭ ॥ તન્મિત્રંવાટિક્ષાનાથઃકશ્ચિદામીદ્રનેચરઃ ॥ સતંનિવેદયામા-
સસ્વદુઃસ્વંસંરુદન્મુહુઃ ॥ ૪૮ ॥

સઘલે ટેકાણે દીનવાણી બોલતો હતો ॥ ૪૩ ॥ કોડપણ જે હોય તે કહીપણ મને પામરને આપો આમ વારંવાર
કહે તો મૂઢ બુદ્ધિવાળો તે સદા ધનના લોભથી પૃથ્વીઉપર ફરતો હતો ॥ ૪૪ ॥ ગાડદોવા જેટલી વાર વળ ક્યાંય ઉભો
રહેવા નહિ શક્તિમાન, લોકના વિકારથી બલેલો, ઉદ્વેગ પામેલ મનવાળો તે ભમ્યા કરતો હતો ॥ ૪૫ ॥ તેનો મિત્ર કોડપણ

पु० मा०

॥११२॥

वाडीनो धणी वनमां फरनागो हतो नेणे वाग्वार गेवां पोतानुं दुःख तेने जणवुं ॥ ४६ ॥ निरंतर शहरमां वसनाग,
मार्गे तिस्कार करे छे आथी में न्यां शहरमां रही शकाय एम नथी ॥ ४७ ॥ आय कहेनाग ते कदर्य ब्राह्मणनी अति गरीब
वाणी सांभळी कृपाथी भरेला माळीए तेने गरीब जाणी दया करी हे कदर्य तमें हमणां आ वाडीमांज वमो ॥ ४८ ॥ ४९ ॥

तिरस्कुर्वतिमानित्यंपुटभेदनवामिनः ॥ अतस्तत्रमयास्थानुंनशक्यंपुटभेदने ॥ ४७ ॥ इत्येवंवदतस्तरय
कदर्यस्यद्विजन्मनः ॥ अतिदीनतरांवाचमाकर्ण्यकृपयाल्लुतः ॥ ४८ ॥ मालाकारःप्रपन्नंतंदीनंमत्वाक
रोदयाम् ॥ हेकदर्यत्वमत्रैववाटिकायांवमाधुना ॥ ४९ ॥ मालाकारवचःश्रुत्वाकदर्यःसर्वनागरैः ॥ तिर
स्कृतःसतद्वाटीमध्युवासमुदायुतः ॥ ५० ॥ नित्यंतन्निकटस्थार्यातदाज्ञापार्षपालकः ॥ तेनवाटीपानिस्त
स्मिन्विश्वासमकरोद्दृढम् ॥ ५१ ॥ अतिविश्वस्तचिन्तेनतस्मिन्मवाटिकापतिः ॥ तमेवाचीकरद्विप्रंस्व
कल्पंवाटिकापतिम् ॥ ५२ ॥

आवुं कहेवुं सांभळी सर्व नगरना लोकोए तरछेडेयो ते कदर्य आनंदवान थड ते वाडीमां रचो ॥ ५० ॥ नित्य तेनी स
मीपमां रहे तो तेनी आज्ञा पालतो नेथो वाडीना रगववाळाए तेमां दृढ विश्वास कऱ्यो ॥ ५१ ॥ तेमां अति विश्वासवाळुं

भा० टी०

अ० २७

॥११२॥

चित्तं यवाथी ते वाडीनां रक्खवाञ्छाए ने ब्राह्मणेने पोताना जेवा वाडीने रक्षक कथ्यो ॥ ५२ ॥ पछी सर्व अंतःकरणना भा-
वथी आ मारो छे एवा निश्चयथी वाडीनी चिंता तर्जा ते राजाना मेहेलने सेववा लग्यो ॥ ५३ ॥ राजद्वारमां हमेश
तेनुं वणुं काम थतुं तेथी पराधीनपणाने लीये ए वाडीये जतो न हतो ॥ ५४ ॥ अने कदर्य घणा आनंदथी तेनां फल

ततःसर्वात्मभावेनममायमितिनिश्चयात् ॥ विहायवाटिकाचिंतांसिपेवेगजमंदिरम् ॥ ५३ ॥ राजद्वारे
सदाकार्यतस्यात्यंतमर्वाभवत् ॥ पराधीनतयाचामौवाटिकानजगामह ॥ ५४ ॥ तत्फलानिकदर्यस्तुज
घांसनिर्भरमुदा ॥ अक्रीणतावशिष्टानिलोभेनातीवदुर्बलः ॥ ५५ ॥ अगृह्णद्विणंतजंसर्वस्वयमशं-
कितः ॥ यदापृच्छद्वनाधीशस्तदग्रेवीवदन्मुग्धा ॥ ५६ ॥ भ्रामंभ्रामंचनगरंयाचंयाचंचैभक्षकम् ॥ घासंघासं
दिवारात्रौपरिचर्यामितेवनम् ॥ ५७ ॥ तथाप्यस्यफलान्याशन्मासंगच्छन्तिपक्षिणः ॥ पश्याश्रंतोमया
केचिन्नाशिताःखेचराभृशम् ॥ ५८ ॥

खातो तथा बाकी रहेलां फलोने अति दुर्बल होवाथी लोभवडे वेचतो हतो ॥ ५९ ॥ वळी तेथी उपजेळुं सयळुं धन
पोते शंकारहित थड लेलां ने ज्यारे वननां रक्षक पुछे त्यागे तेनी आगळ घणुं खांदु बोळतो के हूं शेहेरमां
भटकी भटकीने भिक्षा मागि मार्गाने जमि जमिने दिवमगत तमागं वननी रक्षा करुं छुं ॥ ६० ॥ ६१ ॥ तो

પુ. મા.

૧૧૩૧

પણ આનાં ફલો ઉપર વેમી વેમીને પશ્ચિયો જાયછે જુવો રમણાં કેટલાં પાત્રિયોને મેં મારેલા છે ॥ ૫૮ ॥ તેઓનાં માંમોને
પિછાંઓ અંહિ સઘલે પડેલાં છે તે જોઈ અતિ વિશ્વામ પામી વાઢોને રક્ષક ચાલ્યો જતો ॥ ૫૯ ॥ આમ દુષ્ટ બુદ્ધિથી વર્તનાં
વૃદ્ધપણથી સ્વભલાવેલ ગરિવાલા કદર્યના સન્યાસી વર્ષો ગયાં ॥ ૬૦ ॥ ત્યાં મૂઢબુદ્ધિવાલો તે મરણ પામ્યો અને વેદને
જાણનારાઓમેં કહેલ છે કે નહિ ભોગવેલું પાપ ક્ષય પામતું નથી ઈથી અગ્નિ તથા લાકડાંઓને પણ પામ્યો નહિ ॥ ૬૧ ॥ ત્યાંથી
તેષાંમાંસાનિપક્ષાણિપતિતાનીહસર્વતઃ ॥ તદ્દૃષ્ટાતીવવિશ્વસ્યજગામવાટિકાપતિઃ ॥ ૫૯ ॥ એવંપ્રવર્તમા
નસ્યજગ્મુર્વર્ષાણિદુર્મતેઃ ॥ મપ્તાશીતિઃકદર્યસ્યજરાજર્જગિતસ્તતઃ ॥ ૬૦ ॥ મમારમૂઢધીસ્તત્રનૈવાપવ
હિદારુણી ॥ નામુક્તંક્ષીયતેપાપમિતિવેદવિદોવદન્ ॥ ૬૧ ॥ તસ્માદ્દાહાપ્રકુર્વાણોમુદ્ગરાઘાતપીડિતઃ ॥
અર્જીગમન્મહામાર્ગકૃચ્છ્રેણાતિવિભીષણમ્ ॥ ૬૨ ॥ સ્મરન્પૂર્વકૃતંકર્મપ્રલપન્બુદ્ધબુદ્ધાક્ષરમ્ ॥ અહોમેપશ્ય
તાજ્ઞાનંકદર્યસ્યચ્ચદુર્મતેઃ ॥ ૬૩ ॥ અમાદ્યમાનુષ્યંદેહંદુર્લભંત્રિદશૌરપિ ॥ સંડેસ્મિન્ભારતેપુણ્યેકૃષ્ણસારમ્
ગાન્વિતે ॥ ૬૪ ॥

હાહાકાર કરતો મુઢલના ઘાથી પીડાતો પ્રથમ કરેલાં કર્મને સંમાર્ગનાં અહો સ્વગત બુદ્ધિવાલો તે કદર્ય હું હું તેનું અજ્ઞાન
જઓકે દેવોયે પણ ટઃતે પમાય પવા આ પુણ્યમ્પ, કાલીયાર મૃગવાત્યા ભરતચંડમાં મનુષ્યના દેહને પામી મેં ધનના લોભથી
વ્યર્થ જન્મ કાઢ્યો અને મેં જે ઘણાકાએ મેલેલું પગધીન ધન હતું તે પણ વ્યર્થગાને પગાડ્યું આમ પરપોશનીપેટે ભાંગતા

માન્ત્રી.

અ. ૨૭

૧૧૩૧

अक्षरोथी बोलतो दुःखथी अतिभयंकर मोटोटा मार्गमां चाल्यो ॥ ६२ ॥ ६३ ॥ ६४ ॥ ६५ ॥ हवे कालरूपि पात्रथी वि-
टाएल, पराधीन हुं शुं ! करुं मनुष्यनां जन्मने पार्मी में कशुं ' पण मरुं कस्युं नहि ॥ ६६ ॥ में दान दीयुं नहि हिमालयनी
गुफामां तप कस्युं नहि माघमां मकरसंक्रांतिमां गयेला सूर्य होय न्यारे संगानुं जल सेव्युं नहि ॥ ६७ ॥ पुरुषोत्तममां छे
एवा व्रण उपवास कस्य नहि कार्तिकमां सारा नागगणो होय न्यारे सवार स्नान कस्युं नहि ॥ ६८ ॥ में पुरुषा-

किंकृतंधनलोभेनव्यर्थनीतंजनुर्मया ॥ नद्धनंतुपगधीनंचिरकालार्जितंमया ॥ ६९ ॥ किंकगेमिपरा
धीनःकालपाशावृतोधुना॥मानुपंजनुगसाद्यनाकिंचित्कृतवानशुभम् ॥ ६६ ॥ नदत्तंनहुतंवद्भौनतमंहिगह
रेनगांगंसेवितंतोयंमाघेमकरगेरवौ ॥ ६७ ॥ उपवासव्रतंचांतनकृतंपुरुषोत्तमे ॥ नकृतंकार्तिकेप्रातःस्नानं
सतारकागणम् ॥ ६८ ॥ नपुष्टश्चमयादेहोमानुपःपुनरार्थदः ॥ अहोमेमंचितंद्रव्यंस्थितंसूमौनिरर्थकम्
॥ ६९ ॥ जीवोजीवनपर्यंतक्लेशितोदुष्टबुद्धिना ॥ कदाचिज्जाडरोवन्निहर्नान्निर्निर्वापितोमया ॥ ७० ॥
नापिसद्वसनाछन्नःस्वदेहःपर्वणिकचिन्त ॥ नज्ञातयोवांधवाश्चम्बजनाःस्वमृजाअपि ॥ ७१ ॥

थिने देनारो, मनुष्यनो देह पोष्यो नहि अशो मारुं भेलुं कोलुं द्रव्य पृथ्वीमां व्यर्थ रहुं ॥ ६९ ॥ में दुष्ट बुद्धिथी जीवने जी-
ववा पर्यन्त क्लेश पमाड्यो. क्यारेपण पेटना अग्निने अहोथी नृप कस्यो नहि ॥ ७० ॥ में क्यारेपण परवने दिवसे पो-
नाना देहने सारां बन्धोर्धी ठांय्यो नहि ज्ञानियो, बंधो. राजगे, माणेजे. जवण. पुत्र, शिवा. माता, न्हानाभायो, पति-

વ્રતા સ્ત્રી ને બ્રાહ્મણોને પણ સંતોષ્યા નહિ ॥ ૭૧ ॥ ૭૨ ॥ મેં સ્વર્ગેન મિથ્યાજ્ઞોથી જનવાર તેઓને દૂષ કર્યા નથી આમ
વિલાપ કરતાં તેને યમની સમીપમાં જડાવ્યા ॥ ૭૩ ॥ તેને જોડ ચિત્રગુપ્ત પના માર્ગ નકાર્ગ કર્મને જોડ સ્વામિ એવા ધર્મને
કહેવા લાગ્યો આ બ્રાહ્મણોમાં અધમ છે ॥ ૭૪ ॥ ધનલોભિ, તેણે દુષ્ટબુદ્ધિવલું કશું પણ દુષ્ટ નથી કર્યું આજે વા-

જામાતાચસુતાવાપિપિતામાતાનુજાસ્તથા ॥ પતિવ્રતાપિગૃહિણીબ્રાહ્મણાનૈવતોષિતાઃ ॥ ૭૨ ॥ મિથ્યાજ્ઞૈરેક
વારંચતર્પિતાનમયાકચિત્ ॥ એવંવિલપમાનંતંતિન્યુઃકીનાશસન્નિધિમ્ ॥ ૭૩ ॥ તંદૃષ્ટ્વાચિત્રગુપ્તસ્તુવિ
લોક્યૈતચ્છુભાશુભમ્ ॥ આવોચત્સ્વામિનંધર્મકદર્યોયંદ્રિજાધમઃ ॥ ૭૪ ॥ નર્કિંચિત્સુકૃતંત્વસ્યધનહ
વ્યસ્યદુર્મતેઃ ॥ અસાવત્રીકસ્તપાપંપુષ્કલંવાટિકાસ્થિતઃ ॥ ૭૫ ॥ અચૂચુસ્ત્ફલાન્યદ્ધાવિશ્વસ્તોવાટિ
કાપતેઃ ॥ તતોજઘામતાન્યેવપક્વાનિયાનિયાનિચ ॥ ૭૬ ॥ અર્કીણદવાશીષ્ઠાનિધનલોભેનદુર્મતિઃ ॥
ફલચૌર્યકૃતંપાપંવિશ્વાસઘાતજંપરમ્ ॥ ૭૭ ॥

હીમાં રહી ઘણું પાપ કર્યું છે ॥ ૭૮ ॥ પ્રત્યક્ષમાં વાડીના મ્લકના વિશ્વામ થતાં પાછળથી આજે ફલ ચોર્યાં છે
જેને પાકેલાં હતાં તે તેજ ગ્વાતો અને ધન્ના લોભથી ચાકી રહેલાં વેંચતો આથી એક ફલની ચોરીવડે
કરેલું, અને બીજા વિશ્વાસઘાતથી થયેલું પાપ આ જે પાપ આનામાં અતિ ઊગ્ર છે હે પ્રભુ બીજાં પણ અનેક પ્રકારનાં

पापो आमा छे ॥ ७६ ॥ ७७ ॥ ७८ ॥ नारायण बोल्या-हे ब्रह्माना पुत्र आवुं चित्रगुप्तनुं वचन सांभळी घणा क्रोधथी
भरेल धर्मराज बोल्या आ पोतानां कृत्यप्रमाणे वानरना जन्म पापो अने विश्वासघातनां कृत्यथी थयेलूं फळ पछी थशे ॥
॥ ७९ ॥ आवो श्रीबृहन्नारदीयपुराणनां श्रीपुरुषोत्तममाहात्म्यना कदर्योपाख्यानतो सत्याविशमो अध्याय गयो ॥

एतत्पापद्वयंचास्मिन्नत्युग्रंवर्तनेप्रभो ॥ अन्धान्यपिचपापानिसंत्यस्मिन्निविधानिच ॥ ७८ ॥ नार
दउवाच ॥ ॥ इत्थंनिशम्यविधिनंदनचित्रगुप्तवाक्यंकुधाप्रवल्यात्पुतधर्मगजः ॥ अर्हपयातुकपिज
न्मसहस्रकृत्वोविश्वासघातकृतिजंफलमस्यपश्चात् ॥ ७९ ॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्ये
श्रीनारायणनारदसंवादेकदर्योपाख्यानेसप्तविंशोऽध्यायः ॥ २७ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ तन्नि
शम्यभटानाहचित्रगुप्तश्चिरंभृशम् ॥ पूर्वलोभाभिभूतोयंपश्चाच्चौर्यमचीकरत् ॥ १ ॥ अतःप्रेतत्वमासा
द्यपश्चाद्भवतुवानरः ॥ ततश्चाहंप्रदास्यामिबर्हानरकयातनाम् ॥ २ ॥

॥ २७ ॥ ॥ श्रीनारायण बोल्या-ते सांभळी घणीवाग विचारतो चित्रगुप्त पोताना योद्वाओने कहेवालाग्यो प्रथम आ
लोभथी पराभव पाग्यो हतो पछी आणें चोरी करी हती । १ ॥ माटे प्रथम प्रेतपणाने पापी पाछलथी वानर थशे त्यारा

પુ. મા. ૦

॥૧૧૫॥

મા. ટી. ૦

અ. ૨૮

પછી હું ઘણાં નરકનાં દુઃખો દર્શાવે ॥ ૨ ॥ દે યોદ્ધાઓ ઈર્ષ્યાજાને ઘેર આજ ક્રમ અતિ મારું છે આમ ચિત્રગુપ્તે પડ્યાવેલા, ભયંકર યોદ્ધાઓયે શીઘ્ર તે બ્રાહ્મણને લગાવતાં પ્રથમ ફલથી રહિત અને નિર્જલ વનમાં પ્રેતપણાને પમાડ્યો તે બાહ્યણ બહુકાલસુધી પ્રેતની જાતિને પામી ખુશ ને તર્પથી વ્યાકુલ થતાં નિત્ય ઘાટાં વનમાં ભટકતાં પ્રેતના જન્મમાં રહેલાં દુઃખનો

અયમેવક્રમઃશ્રેયાન્ધર્મરાજગૃહેભટાઃ ॥ इत्येवंचित्रगुप्तेनममादिष्टाविभीषणाः ॥ ३ ॥ तथाचकुर्मटः
शीघ्रंताडयंतश्चतंद्विजम् ॥ प्रेतत्वंप्रापितःपूर्वकाननेविफलेद्विजः ॥ ४ ॥ निर्जलेबहुकालंचप्रेतयोनि
मवाप्यसः ॥ क्षुत्तृड्भ्यांव्याकुलोत्यंतंबभ्रामगहनेवने ॥ ५ ॥ प्रेतयोनिगतंदुःखमनुभूयततःपरम् ॥ फ-
लचौर्यसमुद्भूतांकपियोनिमजीगमन् ॥ ६ ॥ दिव्येकालंजग्देशैलेजंबुखंडमनोहरे ॥ सुशीतलजलच्छाये
फलपुष्पसमन्विते ॥ ७ ॥ तत्रासीद्देवराजेननिर्मितंकुंडमुत्तमम् ॥ मरोवरसमंपुण्यंसत्सेव्यंपापनाश
'नम् ॥ ૮ ॥

અનુભવ કરીને પછી ફલની ચોરીથી થયેલી વાનરની જાતિને પામ્યો ॥ ૩ ॥ ૪ ॥ ૫ ॥ ૬ ॥ જંબુખંડના મનોહર અતિ શીતલ જલ ને છાયાવાળા ફલ ને પુષ્પોવાળા શોભિત. કાલંજ નામના પ્રસિદ્ધ પર્વત ઉપર દેવોના રાજાએ બનાવેલો, સરોવરના

॥૧૧૫॥

सरस्वो पुण्यरूप साराओने सेववा योग्य, पापने मटाइनाग देवोने पण दुर्लभ मृगतीर्थ एवा नामें प्रमिद्ध उत्तम कुंड हतो
 के जेमां करेलां श्राद्धथी पितृओ सद्गति पामे छे ॥ ७ ॥ ८ ॥ ९ ॥ त्या दैन्योना त्रासथी देवो मृगलारूप बनी निरंतर
 भयविना फरता हता एथी ए मृगतीर्थ मनायछे ॥ १० ॥ त्या ए ब्राह्मण मनुष्यना देहना पामेळ छे फलनी चोरतारूप
 करेलां पापथी प्रथम वानरना जन्मने पाम्यो ॥ ११ ॥ नारद बोल्या—त्रणलोकने पवित्र कनारां रमणीय, मृगतीर्थमां
 मृगतीर्थमितिख्यातंसुराणामपिदुर्लभम् ॥ यस्मिन्कृतेनश्राद्धेनपितरोयांतिसद्गतिम् ॥ ९ ॥ तत्रदैत्यभ
 याद्देवामृगाभूत्वानिरंतरम् ॥ अभिसस्तुर्निरातं कामृगतीर्थमतोविदुः ॥ १० ॥ तत्रायंप्रथमंजन्मकापेयं
 लब्धवान्द्विजः ॥ फलचौर्यकृतात्पापादासाद्यमानुषीतनुम् ॥ ११ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ त्रैलोक्यपावनेरम्येमृ
 गतीर्थेकथंकपिः ॥ आवासमकरोदुष्टःपापकोटिसमन्वितः ॥ १२ ॥ छिंधिमेसंशयंनाथतपोधनमनोगतम् ॥
 भवादृशांनगोप्यंहिस्वशिष्येषुकदाचन ॥ १३ ॥ ॥ मूतउवाच ॥ ॥ एवंसंचोदिनोविप्रानारदेन
 तपोनिधिः ॥ उवाचपरमप्रीतःमत्कुर्वन्नारदंमुनिम् ॥ १४ ॥

करोडो पापवाळा, दुष्ट वानरें केम निवास कच्यो ॥ १२ ॥ हे नपरूपि धनवाळा नाथ मारां मनमां रहेला संगययने मटाडो
 केमके तमारा जेवाओने क्यारे पण पोताना शिष्योनी पासे छानु राखवा योग्य होतुं नथी ॥ १३ ॥ मूत बोल्यो—हे ब्राह्मणो
 आ प्रमाणे नारदें पूछेला अति प्रसन्न थयेला तपना भंडाररूप नारायण नारदमुनिने सत्कार करता बोल्या ॥ १४ ॥

पु० मा०
॥११६॥

भा० टी०
अ० २८

श्रीनारायण बोल्या—कोई नाथी चित्रकुंडल येगीने प्रमिद्ध महोद्यो वैद्य हतो नेनी स्त्री पतिव्रतराणां नत्पर
तारका नामनी हती ॥ १५ ॥ ते बेओये भक्तिथी पुण्यकारि, श्रीपुरुषोत्तमम कन्यो हतो ने ते बेना
करतां श्रीपुरुषोत्तम मास पुरो गयो हतो ॥ १६ ॥ ज्यारे छेला दिवम आब्यो त्यारे स्त्रीसहित, हर्षवाळा

॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ कश्चिद्वैद्योमहानासीन्नाम्नावैचित्रकुंडलः ॥ नत्पर्तातारकानान्मीपानिव्रत्य
परायणा ॥ १५ ॥ तावुभौचक्रतुर्भक्त्यापुण्यंश्रीपुरुषोत्तमम् ॥ तयोःकृतवतोर्मासोगतःश्रीपुरुषोत्तमः
॥ १६ ॥ चरमेहनिसंप्राप्तेउद्यापनमथाकरोत् ॥ सपत्नीकोमुदायुक्तःश्रद्धयाचित्रकुंडलः ॥ १७ ॥ द्विजा
नाकारयामासवेदवेदांगपारगान् ॥ उद्यापनविधिकर्तुंसपत्नीकान्गुणान्वितान् ॥ १८ ॥ कदर्योप्यग
मत्तत्रधनलोभेननारद ॥ उद्यापनविधौपूर्णेमंजानेचित्रकुंडलः ॥ १९ ॥ अत्युग्रदानैस्तान्विप्रान्सपत्नी
कानतोषयत् ॥ तुष्टेषुतेषुमर्वेषुभूयसीदक्षिणामदात् ॥ २० ॥

चित्रकुंडलें उद्यापन कयुं ॥ १५ ॥ वेद ने वेदनां अंगोना पारने पामनाग, स्त्रीओसहित, गुणवाळा
ब्राह्मणोने उद्यापननो विधिकरवा बोलाव्या ॥ १८ ॥ हे नारद धनना लोभथी कदर्य पण त्यां गयो ज्यारे
उद्यापननो विधि पूरो थयो न्यागे चित्रकुंडलें अति उग्रदानोर्थी स्त्रीसहित ब्राह्मणोने संतोष्या संतोष पामेला,

॥११६॥

પોષણ પામેલા સઘળાઓને ઘણી દક્ષિણા આપી ॥ ૧૯ ॥ ૨૦ ॥ જ્યારે આપેલી ઘણી દક્ષિણાથી સંતોષ પામેલા
બીજા બ્રાહ્મણો ઘેર ગયા પળ અતિલ્લોભી કર્કર્ય રાંતો રાંતો તેની આગળ ઉભો રહ્યો ॥ ૨૧ ॥ અને વિનયથી નમ્ર થઈ
ગદ્ગદ અક્ષરો સહિત બોલ્યો હે ભગવાનની ભક્તિથી શોભનાર. સમર્થ ચિત્રકુંડલ વૈશ્ય, તમે વિધિથી પુરુષોત્તમનું વ્રત સારી

તદત્તભૂયસીતુષ્ટાઅન્યેવિપ્રાગૃહાન્યયુઃ ॥ અતિલુબ્ધઃકર્કર્યસ્તુરુદંસ્તસ્થૌતદગ્રતઃ ॥ ૨૧ ॥ વિનયાવ
નતોભૂત્વાસગદ્ગદમુવાચહ ॥ ચિત્રકુંડલવૈશ્યેશભગવદ્ભક્તિભાસુઃ ॥ ૨૨ ॥ પુરુષોત્તમવ્રતંસમ્યગ્ભવતાવિ
ધિનાકૃતમ્ ॥ નતથાચકૃતંકેનકુત્રાપિપૃથિવીતલે ॥ ૨૩ ॥ ભવાન્યકૃતાર્થોમિભાગ્યવાનસિસર્વથા ॥
યત્ત્વયાપરયાભત્તયાસેવિતઃપુરુષોત્તમઃ ॥ ૨૪ ॥ ધન્યસ્તવપિતાધન્યામાતાચપતિદેવતા ॥ યામ્યામુત્પા
દિતઃપુત્રસ્વાદૃશોહરિવલ્લભઃ ॥ ૨૫ ॥ ધન્યાદ્ધન્યતરશ્રાયંમામઃશ્રીપુરુષોત્તમઃ ॥ યત્સેવનાદવાપ્રોતિ
હૃદિકામુષ્મિકંફલમ્ ॥ ૨૬ ॥

રીતે જેવું કચું તેવું કોઈ ઠેકાણે પૃથ્વીની ઉપર કોઈપણ કચું નથી ॥ ૨૨ ॥ ૨૩ ॥ તમે આજ કૃતાર્થ છો અને સર્વરીતે
ભાગ્યવાન છો કેમકે તમે ઉત્તમ ભક્તિથી પુરુષોત્તમનો સેવ્યો છે ॥ ૨૪ ॥ તમારા પિતાને ધન્ય છે તમારી પતિવ્રતામાતાને
ધન્ય છે કે જેઓએ તમારા જેવા વિષ્ણુને વાદાલા પુત્રને પેદા કર્યા ॥ ૨૫ ॥ આ શ્રીપુરુષોત્તમ મામ ધન્યથી પણ અતિ

પુ. મા.

॥૧૧૭॥

ધન્ય છે કે જેની સેવાથી આ લોક ને પરલોકનું ફલ પમાય છે ॥ ૨૬ ॥ હ વૈશ્યોના પાલનાર તમારી પૂજા જોડે હું ચકિત થયો અહો તમે આ મહોટું કર્મ કરેલું છે એમાં મંશય નથી ॥ ૨૭ ॥ હે વહુદાન દેનારા, વીજા બ્રાહ્મણોને આનંદથી મોહોટું (ઉત્તમ) ધન આપ્યું પણ ભાગ્યથી દીન હોવાથી મને કેમ નથી આપતા ॥ ૨૮ ॥ આમ તેણે જણાવ્યાથી એણે તેને ધન દૃષ્ટાહિતાવર્કીપૂજાંચકિતોહંવિશાંપતે ॥ અહોત્વયામહત્કર્મકૃતમેતન્નમંશયઃ ॥ ૨૭ ॥ અન્યમ્યોબ્રાહ્મણેભ્યશ્ચધનંદત્તંબૃહન્મુદા ॥ નદદાસિકથંમહ્યંભાગ્યહીનાયભૂરિદ ॥ ૨૮ ॥ इतिविज्ञापितस्तेनतस्मैધनमदादसौ ॥ तद्गृहीत्वाकरोद्विप्रोधनंभूमिगतंमुदा ॥ २९ ॥ तत्रानેनમहापूजादृष्टાश्रीपुरुषोत्तमी ॥ पुरुषोत्तममासश्चधनलोभेनमंस्तुतः ॥ ३० ॥ पूजादर्शनमाहात्म्यात्पुरुषोत्तमसंस्तवात् ॥ धनलोभकृताद्वापिमृगतीर्थमुपागतः ॥ ३१ ॥ सूनउवाच ॥ ॥ दशनात्मनवनाद्वापिधनलोभकृतादपि ॥ दुष्टशास्त्रामृगस्यापिजातंसत्तीर्थमेवनम् ॥ ३२ ॥

આપ્યું તે લડે બ્રાહ્મણે આનંદથી ધનને પૃથ્વીમાં ગ્રહી કન્યુ (દાટ્યું) ॥ ૨૯ ॥ ત્યાં એણે શ્રીપુરુષોત્તમની મહોટી પૂજા જોઈ અને ધનના લોભથી પુરુષોત્તમ મામની મ્તુનિ કરી ॥ ૩૦ ॥ ધનના લોભથી કરેલ એવી પણ પૂજાનાં દર્શનની મોટાડથી અને પુરુષોત્તમની સેવાથી મૃગતીર્થમાં આવ્યો ॥ ૩૧ ॥ મૂન બોલ્યો ડ્યારે ધનના લોભથી કરેલ છતાં પણ દર્શન તથા સ્તુ-

મા. ટી.

અ. ૨૮

॥૧૧૭॥

तिथी दुष्ट वानरेनपण सारा तीर्थनी सेवा थड ॥ ३२ ॥ त्यारे हे द्विजो पुरुषोत्तम देवनी आदर सहित श्रद्धावडे दर्शन तथा
स्तुति करनार स्त्रीवाळा पुरुषने मारां तीर्थनी सेवा थाय ण्णां फरी जुं ! कहेवुं ॥ ३३ ॥ नारद बोल्या—हे ब्राह्मण अति
शीतल जलवाळा, सुंदर छायावाळा, मनने खेचनारां. सारां झाड्यां गोभतां अरण्यमां तेनी स्थिति थवानुं कारण कहो ॥ ३४ ॥
श्रीनारायण बोल्या—हे पापयी रहित, नारद अहिं जे सांभळवार्थी पापने नाश पमाडनारुं कोडपण कारण छे

किंपुनःश्रद्धयाकर्तुर्दर्शनस्तवनेद्विजाः ॥ पुरुषोत्तमदेवस्यमपत्नीकस्यमादग्म् ॥ ३३ ॥ ॥ नारद
उवाच ॥ ॥ सुशीतलजलेब्रह्मनम्रिग्धच्छायेमनोहरे ॥ महृक्षमंडितेगण्येतस्मिन्नेःकारणंवद ॥ ३४ ॥
॥ श्रीनारायणउवाच ॥ ॥ शृणुनारदवक्ष्यामिनुभ्यंशुश्रूषवेऽनघ ॥ अत्रास्तिकारणंकिंचिच्छ्रवणा
त्पापनाशनम् ॥ ३५ ॥ यदादाशरथीरामःमवार्थिफलदायकः ॥ हतवान्गवणंदुष्टं बध्वासेतुंमहोदधौ
॥ ३६ ॥ विभीषणादृतेतेनराक्षसानावशेषिताः ॥ ततोवह्निविशुद्धामाजानकीस्वीकृताधुना ॥ ३७ ॥
चतुर्मुखमहेशानपुरंदरपुरःसरैः ॥ दशवक्त्रवधप्रीतैर्हरामत्वंवरंवृणु ॥ ३८ ॥

ते कहं लुं माटे सांभळो ॥ ३९ ॥ त्यारे सर्व कामनां फलने आपनारा, दशरथना पुत्र रामें समुद्रमां पाज बांधी
दुष्ट रावणने मारयो त्यारे तेणे विभीषणना सीवाय गक्षसो बाकी राख्या न हता, अने अग्निथी शुद्ध थयेला सीताने
स्वीकार्या हतां ए समये दशमुखवाळा रावणना वधथी प्रसन्न थयेला ब्रह्मा, महादेव, इंद्र वगैरे देवोए हे राम तमें वरदान

पु० मा०

॥११८॥

पागो ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ एम कह्युं त्यारे भक्तोना अभयने करनाग राम बोल्या—हे देवो हमणां नमारे जो वग्दान देवुं होय
तो मारुं वचन सांभळो अंहि राक्षसोए जे शूरा वानराने हण्ण्या छे तेओने तुर्ने मारी आज्ञार्थी अमृतनी वृष्टिवडे जीवना कगे
॥ ३९ ॥ ४० ॥ ठीक एम कही ब्रह्मा महादेव इंद्र वंगे देवोए अमृतनी वृष्टिर्था वानरोओने जीवाड्या ॥ ४१ ॥ ते वखते जीवना

इत्युक्तेऽवीवदद्रामोभक्तानामभयंकरः ॥ सुराःशृणुतमद्राक्यंयदिदेयोवगेऽधुना ॥ ३९ ॥ अत्रयेवान
राःशूराक्षोभिर्निहताश्रुते ॥ मंजीवयततानाशुमुधावृष्ट्याममाज्ञया ॥ ४० ॥ तथेत्युक्त्वासुधावृष्ट्यावा
नरान्समजीवयन् ॥ चतुर्मुखमहेशानपुरंदरपरमराः ॥ ४१ ॥ ततःमंजीविताःसर्वेवानराजयशालिनः ॥
अडुढौकन्रामभद्रेचिरंसुप्तोत्थिताइव ॥ ४२ ॥ अथपुष्पकमारुह्यवानरानुमर्वतःस्थितान् ॥ अजीगदत्स
पत्नीकःप्रसन्नमुखपंकजः ॥ ४३ ॥ ॥ श्रीरामउवाच ॥ ॥ ॥ हेसुग्रीवहनुमंतौहेतारात्मजजांबुवन् ॥
मित्रकार्यकृतंसर्वंभवद्भिःसहवानरैः ॥ ४४ ॥

राखेला, जीतर्था शोभनारा, सघळा वानरो घणीवार सुडने उठेल होय तेम रामने मन्या ॥ ४२ ॥ पछी पुष्पक विमानमां
बेसी स्त्रीसाहित, प्रसन्न मुखकमलवाळां रामे सर्व बाजुमां बेटेला वानरोने कह्युं ॥ ४३ ॥ श्रीराम बोल्या—हे सुग्रीव ने हनुमान

भा० टी०

अ० २८

॥११८॥

हे ताराना पुत्र हे जांबुवन तમે वानराओसाथे मघळ मित्रनुं काम कऱ्युं ॥ ४४ ॥ हवे तमे ते सघळा वानरोने अंहिथी
रजा आपो अने तमारी आज्ञा आपवा पछी सघळा ओ इच्छाममाणे जाओ ॥ ४५ ॥ ज्यां ज्यां वनमां आ मारा घणो
काल जीवनारा वानरो वमशे त्यां फूलने फळवाळा वृक्षो, मीठां पाणीवाळी नदीओ अथवा शीतल सुंदर सरोवर थशे

आज्ञापयंतुतानुसर्वान्भवंतोवानरानितः ॥ भवदाज्ञापिताःसर्वेयथेष्ट्यांतुतेयतः ॥ ४५ ॥ यत्रयत्रवने
एतेमामकादीर्घजीविनः ॥ वसंतिवानरास्तत्रवृक्षाःपुष्पफलान्विताः ॥ ४६ ॥ नद्योमृष्टजलावाथशीतलं
सुभगंसरः ॥ नकेपिधर्षयिष्यंतिसर्वेयांतुममाज्ञया ॥ ४७ ॥ अतो रामप्रभावेणयतोवानरजातयः ॥ त-
त्रनद्योमृष्टजलाःसरश्चसुभगंवने ॥ ४८ ॥ लमत्फलामहावृक्षाःपुष्पपल्लवमंयुताः ॥ परंतुसुखदुःग्वानिशा-
क्तनादृष्टजानिच ॥ ४९ ॥ यत्रयत्रवमेजंतुस्तत्रतत्रोपयांतिहि ॥ नाभुक्तंक्षीयतेकर्मइतिवेदानु
शासनम् ॥ ५० ॥

अने वानरनो पराभव थशे नहि माटे सघळा मारी आज्ञाथी जाओ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ आथी रामनां सामर्थ्येन स्त्रीषु ज्या वा
नरोनी जात होय छे त्यां वनमां मीठां पाणीवाळी नदीओ तथा सुंदर तळाव होय छे ॥ ४८ ॥ वळी शोभित फळवाळां
पुष्प पत्रवाळां, मोहोठां झाड होय छे पण सुखदुःखो, पूर्वना कर्मोथी थाय छे ॥ ४९ ॥ अने नहि भोगवेळुं कर्म क्षय पामतुं

નથી આમ વેદની આજ્ઞા છે માટે જ્યાં જ્યાં જીવ વસે છે ત્યાં ત્યાં નેઓ જાય છે ॥ ૫૦ ॥ શ્રીનાગયણ બોલ્યા—એ પછી તે વનમાં પર્વતની ઉપમા અપાય એવો, ઘણી ભુગ્વ તર્પવાળા, અતિ ઝોખી, એ વાનર મોઢોટો થયો તથા ફરવા લાગ્યો ॥ ૫૧ ॥ જન્મથી તેનાં મુખઉપર ગરમીથી થયેલી પીડા હતી કે જે પીડાથી દિવસરાત્રિ મુખનાં ગુંબડામાંથી લોઢી ઝરતું ॥ ૫૨ ॥ અતિ વેદના પામવાથી એ વાનર ક્યારેપણ સ્વાવા શક્તિમાન થતો નહિ પણ તે વાનરપણાની ચપલતાથી વૃક્ષોથી સારાં ફલ

॥ શ્રીનારાયણઉવાચ ॥ ॥ અથામૌવાનસ્મન્નત્રવૃધેપર્વતોપમઃ ॥ બૃહતશ્ચુતૃદ્મમાયુક્તોલોલુપોવ્યચગ્દને ॥ ૫૧ ॥ જન્મતસ્તસ્યવક્રેભૂતપીડાપિત્તસમુદ્ભવા ॥ યયાસૃક્ચ્યવતેવક્રવ્રણતશ્ચદિવાનિશમ્ ॥ ૫૨ ॥ અત્યંતવેદનાવિષ્ઠોનાતુંશક્તસ્તુર્કિંચન ॥ સત્રવાનરચાપત્યાદ્દુમેભ્યઃસત્ફલાનિચ ॥ ૫૩ ॥ હુનીયવદ નાભ્યાશેનીત્વાતત્યાજભૂર્શિઃ ॥ નૈકત્રપીડયાસ્થાતુંશક્તોસૌવાનરઃકચિત્ ॥ ૫૪ ॥ વૃક્ષાદૃક્ષાંતરંગ-
ચ્છન્મેનેમૃત્યુંસુસ્વાવહમ્ ॥ કદાચિદપતદ્મૌવિલલાપાતિદુઃસ્વિતઃ ॥ ૫૫ ॥ અરુરુદદ્વગ્નગાત્રોનીરશ્ર ટોયથાજ્ઞપઃ ॥ અસૌશ્ચુતૃદ્મમાવિષ્ઠઃશ્લથદેહોગલન્મુખઃ ॥ ૫૬ ॥

તોડી મુખની સમીપ લઈ વારંવાર ત્રી દેતો અને એ વાનર ક્યારે પીડાથી એક ઢેકાળે વસી શકતો નહિ ॥ ૫૩ ॥ ૫૪ ॥ એક જ્ઞાઈથી બીજા જ્ઞાઈ ઉપર જતો, મૃત્યુને મુગ્ધ કરનાર માનતો કોઈ વગ્વને પૃથ્વીઉપર પડ્યો તથા અતિ દુઃખ પામતો વિલાપ કરવા લાગ્યો ॥ ૫૫ ॥ જલથી જુદા પડેલા માછલાના જેવો ભુગ્વને તર્પથી જોડાણો, શિથીય દેહવાળો, ગલતાં મુગ્ધવાળો

ए शरीर (अंगो) भागवार्थी रोवा लाग्यो, ॥ ५६ ॥ तेम गुंवडानागेमथी पीडाएला मघळा, दांत पडी गया. आतुं पूर्व
जन्ममां करेलां पापथी दुः पाप्यो ॥ ५७ ॥ आम निरंतर खाधाविना ते वर्ततां न्यारे भाग्यने लीधे श्रीपुरुषोत्तम माम
आव्यो ॥ ५८ ॥ तेमांपण तेमज ठंडने वायु वगेरेथी पीडा पामेल्यो कोई वग्वने कृष्णपत्रमां घाटा वनमां फरतो तृषा पामे

पेतुर्दतास्तथासर्वेव्रणरोगेनपीडितः ॥ पूर्वजन्मकृतात्पापादेवंदुःखमजीगमत् ॥ ५७ ॥ एवंप्रवर्तमान
स्यनिराहारस्यनित्यशः ॥ दैवयोगात्समागच्छन्मासःश्रीपुरुषोत्तमः ॥ ५८ ॥ तस्मिन्नपिनयैवास्तेशीत
वातादिपीडितः ॥ कदाचिद्बहुलेपक्षेविचरन्गहनेवने ॥ ५९ ॥ तृपितःकुंडनिकटेनाशक्तोतपातुममृतम्
क्षुधाविष्टोपिचापल्यात्तत्रैर्वृक्षमारुहत् ॥ ६० ॥ वृक्षादृक्षांतरंगच्छन्मध्येकुंडमपीपतत् ॥ सचिरायनिरा
हारःश्लथर्दिद्रियजर्जरः ॥ ६१ ॥ निर्वलःशिथिलप्राणःकुंडप्रांतमुपाश्रितः ॥ एवंदिनानिचत्वारिदशमी
दिनतःकपेः ॥ ६२ ॥

लो कुंडनी समीपमां जलपी शक्यो नहि अने तर्षथी भरेल छातांपण चालनाथी त्यां उंचांझाडउपर चड्यो ॥ ५९ ॥ ६० ॥
एक झाडथी बीजां झाड उपर जनो. कुंडनी वचमां पड्यो ते बहुकाल सुखी खाधा विना शिथील इंद्रियोधी वृद्ध थयेळो बल
थी रहित ने शिथिल प्राणवाळो होवाथी कुंडनी पडखाना भागमां रह्यो. एरीते दशामना दीवमथी श्रीपुरुषोत्तम मासमा कुंड-

૫૦ માં

૥૧૨૦॥

દિવે લોટાં વાનરાના ચાર દિવસો ગયા. પાંચમો દિવસ આવ્યો ત્યારે સૂર્ય મધ્યાહ્નને પામ્યાવગ્વને પ્રાણથી રહિત થતાં તે તીર્થમાં પડ્યો અને જલથી મિંજાળ શરીરવાળો તે વાનર અંતઃકર્મણી ॥ મલિનતા મટવાથી તે દેહને તજી તત્કાલ, દેવતાઈ આભૂષણોથી શોભિત નીલ વમલનાં પાંચડીના સરસાં શ્યામ, કર્ગેડો કામદેવતા જેવાં સુંદર રત્નમય મુકુટથી શોભિત અને સુંદર પાછલાના સરસા આકારવાળાં કુંડલોથી યુક્ત, શોભિતપીઠાં વસ્ત્રવાળાં, પુણ્યરૂપ. સારા રત્નોવાળી કટિમેઘલા

ગતાનિલુંઠતઃકુંડેમાસેશ્રીપુરુષોત્તમે ॥ પંચમેદિવસેપ્રાપ્તેમધ્યંદિનગતેસ્વૌ ॥ ૬૩ ॥ વ્યસુઃપપાતતત્તીર્થેતો
યક્ષિન્નવપુઃકપિઃ ॥ સતદેહંમમુત્સૃજ્યવિનિર્ઘૂતમલાશયઃ ॥ ૬૪ ॥ સદ્યોદિવ્યવપુઃપ્રાપદિવ્યાભરણમ્
પિતમ્ ॥ ઇંદીવરદલશ્યામંકોટિકંદર્પસુંદરમ્ ॥ ૬૫ ॥ સ્ફુરદ્દત્નકિરીટંચસુચારુશ્ચપકુંડલમ્ ॥ લસત્રીન
પટંપુણ્યંસદ્દત્નકટિમેઘલમ્ ॥ ૬૬ ॥ લસત્કેયૂરવલયંમુદ્રિકાહારશોભિતમ્ ॥ નીલકુંચિતમુસ્તિગ્ધચિકુ
રાવૃતસન્મુખમ્ ॥ ૬૭ ॥ તદાગતંવિમાનંતદ્વૈષ્ણવૈશ્વસમાશ્રિતમ્ ॥ મેરીમૃદંગપણવગ્રીણાવેણુનિનાદિ
તમ્ ॥ ૬૮ ॥ નૃત્યદેવાંગનાંદિવ્યંગાયદ્ગંધર્વકિન્નરમ્ ॥ તન્નિરીક્ષ્યમહાભાગોદિવ્યદેહધરઃકપિઃ ॥ ૬૯ ॥

વાળાં વાજવંધને કડાથી શોભિત. બિંટી તથા ઠારની શોભિત, અને કાલા વાકા ઓત સુંદર કેશોથી વિંટાળ સુંદર મુઠવાળા
શરિરને પામ્યો ॥ ૬૧ ॥ ૬૨ ॥ ૬૩ ॥ ૬૪ ॥ ૬૫ ॥ ૬૬ ॥ ૬૭ ॥ તે વગ્વને ક્રૂટ વૈષ્ણવોએ આશ્રય કરેલું, નોબત મૃદંગ
ઢોલ વેણુ ને વીણાના મોહોટા અવાજવાળું, નાચતી દેવોની સ્ત્રીઓવાળું, શોભિત, ગાતા ગંધર્વને કિનરવાળું વિમાન આવ્યું

માંચી

અં ૨૮

૥૧૨૦॥

ते जोइ मोहोटां भाग्यवालो शोभित शरीरने भरनार, वानर घणो विस्मय पाप्मो के मोहोटां पापो थवाथी मने आ अति पुण्यवाळाने योग्य एवं विमानतुं सुख क्यां थी ॥ ६८ ॥ ६९ ॥ ७० ॥ ए पछी कोइ स्त्रीए चंद्रना जेवी कांतिवालुं छत्र तेनीउपर धनुं कोइपण वे अप्सराओयें आनंदथी तेनी उपर चामर ढाल्यां ॥ ७१ ॥ कोइ तांबूल हाथमां लइ अप्सराओ

विस्मयं परमं यातो महापापस्य मे कुतः ॥ एतत्पुण्यतमस्यैव योग्यं वै मानिकं मुखम् ॥ ७० ॥ अथ काचि तदुपरि दधारच्छत्रमिदुभम् ॥ चक्रतुश्चामरेतस्य केचिदप्सरसो मुदा ॥ ७१ ॥ काचित्तांबूलह स्ताचनननृतुश्चाप्सराः पुरः ॥ काचिच्छृंगारकं हेमं स्वर्धुनीवारिसंभृतम् ॥ ७२ ॥ हस्ते कृत्वा पुरस्तस्थौ गीत वाद्यादितत्परा ॥ एवं वै भवमा लोक्य चित्रन्यस्त इवाभवत् ॥ ७३ ॥ किमेतत्केन पुण्येन ममापुण्यस्य दुर्मतेः ॥ नास्ति मे सुकृतं किंचिद्येन यामिहरेः पदम् ॥ ७४ ॥

तेनी पामे नृत्य करवा लागी गावा ने वगाडवामां तत्पर एवी कोइ हाथमां गंगानां जलथी भरेला सोनानी झारीने धरी तेनी पासे उभी आवो वैभव जोइ चित्रमां आ लगेल होय एवो वन्या ॥ ७२ ॥ ७३ ॥ पुण्यथी गहित ने दुष्टवृत्ति छतां मने आ शुं अने क्या ? पुण्यथी थयुं में कशुं पग सारुं वरुं नथी के जेथी विष्णुना पदने पाहुं ॥ ७४ ॥

पु० मा०

॥१२१॥

श्रीनारायण बोल्या—आम पासे देवताइ विमानने जोट मोहोटा सुखना खजाना नई करवां विमय पामेल चित्तवाळा ए वानरना उत्तम अभिप्रायने जाणी विष्णुना योद्धाओ. वानरना जन्मना तजी पाले गहेला ते प्रत्ये वे हाथरूप संपुट बांधी (हाथजोडी) विनयसहित तेना चरणने नमी सुंदर वचन बोल्या ॥ ७७ ॥ आवो श्रीबृहन्नारदीय श्रीनारायणने नारदना

॥ श्रीनारायणउवाच ॥ इत्थंतर्कयतोबृहत्सुखनिधिर्दिव्यंविमानंपुरोदृष्टाविस्मितचेतमोहरिभटौज्ञात्वास्य
हार्दपरम् ॥ बध्वाग्रेकरसंपुटंसविनयंनत्वातदीयंपदंवाक्यंसुंदरमूचतुःकपिजनुस्त्यक्त्वापुरःसंस्थितम्॥७५॥
इतिश्रीनारायणनारदमंवादेकदर्योपाख्यानेकपिजन्मनिविमानागमनंनामाष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥
॥ पुण्यशीलमुशीलावृचतुः ॥ विभोप्रयाहिगोलोकंकथमत्रविलंबमे ॥ पुरुषोत्तमसान्निध्यंत्वयालब्धंवि
शेषतः ॥ १ ॥ ॥ कदर्यउवाच ॥ ॥ बहूनिममकर्माणिमंतिभोग्यान्यनेकशः ॥ केनमेनिष्कृति
र्जातायतोलोकमवाप्नुयाम् ॥ २ ॥

संवादमां कदर्यनां हुंकआख्याननो वानरनी जातिमां विमान आव्यानो अठ्ठाविंशो अध्याय गयो ॥ २८ ॥ पुण्य-
शील ने मुशील बोल्या—हे प्रभु तमें गोलोकमां जाओ अहिं कम ! विलंब कगोछो तमें मोहोटाइथो पुरुषोत्तमनुं समीपपणुं
मेलवेल छे ॥ १ ॥ कदर्य बोल्हो—मारे वणीवार भोगवानां घणा कर्मो छे क्या ! कर्मथां मने पापनी नि-

भा० ग्री०

अ० २९

॥१२१॥

વૃત્તિ થઈ કે જેથી હું ગોલોકમાં જાઉં ॥ ૨ ॥ જેટલી વરસાદના ધારા છે જેટલા સ્વડ જેટલા રજકળો અને આકાશમાં જેટલા તારાઓ છે મારાં તેટલાં પાપો છે ॥ ૩ ॥ એમ છતાં આ મનોહર દેવતાઈ શરીરમાં કેમ ! મેલવ્યું હે વિષ્ણુના પ્યારા દૂતો એ અતિ મોહોટું કારણ મને કહો ॥ ૪ ॥ શ્રીનારાયણ બોલ્યા—

યાવંત્યોવર્ષધારાશ્ચતૃણાનિભૂરજઃકળાઃ ॥ યાવંત્યસ્તારકાવ્યોમ્નિતાવત્પાપાનિસંતિમે ॥ ૩ ॥ કથમે તન્મયાપ્રાપ્તંવપુર્દિવ્યંમનોહરમ્ ॥ એતત્કારણમત્યુગ્રંમહ્યંબ્રૂતહરેઃપ્રિયૌ ॥ ૪ ॥ ॥ શ્રીનારાયણઉવાચ ॥ ઇતિવાચમુપાકર્ણ્યહરેર્દૂતાવથોચતુઃ ॥ હરિદૂતાવૂચતુઃ ॥ અહોદેવકથંનૈવવિજ્ઞાતંસાધનંમહત્ ॥ ૫ ॥ પ્રભોનજ્ઞાયતેકસ્માન્માસઃસર્વોત્તમોત્તમઃ ॥ વિષ્ણુપ્રિયોમહાપુણ્યોનામ્રાવૈપુરુષોત્તમઃ ॥ ૬ ॥ તર્સ્મિસ્ત્વ-યાતપશ્ચીર્ણમશક્યંયત્સુરૈરપિ ॥ અવિજ્ઞાતંમહારાજકપિદેહેનકાનને ॥ ૭ ॥

આવી વાણી સાંભળી વિષ્ણુના દૂતો બોલ્યા ॥ વિષ્ણુના બે દૂતોએ કહ્યું—અહો દેવ કેમ ! તમે આવું મોહોટું સાધન જાણ્યું નહિ હે પ્રભુ શાથી ! તમે સર્વ ઉત્તમપદાર્થોમાં ઉત્તમ, મહા પુણ્યવાન, વિષ્ણુના પ્યારા, નામથી પુરુષોત્તમ એ રીતે પ્રસિદ્ધ માસને નથી જાણતા ॥ ૫ ॥ ૬ ॥ તે માસમાં તમે દેવોએ પણ જે નહિ થઈ શકે તેવું તપ કર્યું પણ હે મહારાજ વનમાં વાનર-

पु० मा०

॥१२२॥

ना देहथी जाण्युं नहि ॥ ७ ॥ मुग्धना रोगथी अजाणतां तमने नहि ग्वावानुं व्रत थयुं तमें वानर जातिनी, चपलनाथी लुम-
खाथी तोडी फलो पृथ्वी उपर फेंक्यां हनां नेओथी बीजा जनो नृप थया हना तमें घणीवार अंतरनां दुःखथी पाणी पण
पीथुं न हतुं तेथी हे पणारहित तमने अजाणतां पुरुषोत्तममां मोहोटुं तप थयुं अने फल पाडवाथी तमने परोपकार थयो ॥ ८ ॥

मुखरोगादनाहारव्रतं जातमजानतः ॥ त्वयाचकपिचांचल्यात्फलान्युत्कृत्यवृंततः ॥ ८ ॥ क्षिप्रानिपृ
थिवीपीठेनृप्तास्तैरितरेजनाः ॥ पानीयमपिनोपीतमंतर्दुःखेनभूरिशः ॥ ९ ॥ संजातंतेतपस्तीव्रमज्ञा
नात्पुरुषोत्तमे ॥ परोपकारःसंजातःफलपातेनतेऽनघ ॥ १० ॥ शीतवातातपारौद्राःसोढाविचारतावने ॥
महातीर्थवरेरम्येपंचाहंप्लवनंकृतम् ॥ ११ ॥ तस्मात्तेश्वानजंपुण्यंमामेश्रीपुरुषोत्तमे ॥ एवंगुणस्यतेजात
मज्ञानात्तपउत्तमम् ॥ १२ ॥ तदेतत्सफलंजातमनुभूतंत्वयाधुना ॥ व्याजतोपिकृतेनैवसफलं
स्याद्यथातव ॥ १३ ॥

॥ ९ ॥ १० ॥ वनमां फरतां तमें भयंकर, टाड वायु ने नडका सहन कन्या, रमणीय उत्तम मोहोटं तीर्थमां पांच दिवस
स्नान कच्युं ॥ ११ ॥ तेथी तमने श्रीपुरुषोत्तममासमां स्नाथथी थतुं पुण्य थयुं आम रोग होवाथी तमने अजाणतां उत्तम तप
थयुं ॥ १२ ॥ ते आ सफल थयुं के हमणां तमें जे अनुभव्युं माटे तमने थयुं नेम मिथी करवावडे पण सफल थाय छे ॥ १३ ॥

भा०टी०

अ० २९

॥१२२॥

શ્રદ્ધાથી આ શ્રીપુરુષોત્તમમામમાં ઉત્તમ માહાત્મ્યને જાણી કર્મ કરનારને સફળ થાય એમાં શું ॥ ૧૪ ॥ જેમાસમાં એક
ઉપવાસથી પાપોના સમૂહોથી છુટાય છે તેમાં તમે જે પોતાનું કામ માધ્યું છે. તેવું કરવા કોણ સમર્થ છે ॥ ૧૫ ॥ આની
બરોબર, કશું પણ પુરુષોત્તમની પ્રીતિને આપનારું નથી માટે. જેઓ તેનું વ્રત કરેછે તેઓ પુણ્યવાન, કરવાનું કરી ચૂકેલા

કિંપુનઃશ્રદ્ધયૈતસ્મિન્માસેશ્રીપુરુષોત્તમે ॥ વિધિનાકુર્વતઃકર્મજ્ઞાત્વામાહાત્મ્યમુત્તમમ્ ॥ ૧૪ ॥ યસ્ત્વ
યાસાધિતઃસ્વાર્થસ્તાદ્કર્તુચકઃક્ષમઃ ॥ યસ્મિન્નેકોપવાસેનમુચ્યતેપાપરાશિભિઃ ॥ ૧૫ ॥ નૈતત્તુલ્યં
ભવેત્કિંચિત્પુરુષોત્તમપ્રીતિદમ્ ॥ તેધન્યાઃકૃતકૃત્યાસ્તેતદ્વ્રતંયેપ્રકુર્વતે ॥ ૧૬ ॥ દુર્લભંમાનુષંજન્મભૂઃ
દેભારતાજિરે ॥ તાદૃશંજનુરાસાદ્યસેવંતેપુરુષોત્તમમ્ ॥ ૧૭ ॥ તેસદાસુભગાઃપુણ્યાસ્તેષાંનસફલોભવઃ ॥
યેષાંસર્વોત્તમોમાસઃ સ્નાનદાનજપૈર્ગતઃ ॥ ૧૮ ॥ દાનાનિપિતૃકાર્યાણિતપાંસિવિવિધાનિચ ॥ તાનિ
કોટિગુણાન્યેવસંપ્રાપ્તેપુરુષોત્તમે ॥ ૧૯ ॥

છે ॥ ૧૬ ॥ પૃથ્વીના ભાગમાં ભરતખંડરૂપિ આંગણામાં મનુષ્યનો જન્મ દુર્લભ છે તેવા જન્મને પામી જેઓ પુરુષોત્તમને
સેવેછે તેઓ સદા સારાં ભાગ્યવાળા, અને પુણ્યવાળા છે બહી જેઓને સ્નાન દાન ને જપથી સર્વોત્તમ માસ ગયોછે તેઓનો
જન્મ સફળ છે ॥ ૧૭ ॥ ૧૮ ॥ પુરુષોત્તમ માસ આવે ત્યારે જુદા જુદા પ્રકારનાં, દાનો, પિતૃનાં કાર્યો તથા તપ છે તેઓ

પુ० મા०

॥૧૨૩॥

ભા० ગ્રી०

અં ૨૧

કરોડગણાં ધાયલે ॥ ૧૯ ॥ મોટું પુરુષોત્તમમાસને પામી જે સ્નાન ને દાનથી સ્થિત છે તે નાસ્તિક, પાપિ, શઠ, ધર્મધ્વજ અને સ્વલ માણસને ધિક્કાર છે ॥ ૨૦ ॥ શ્રીનાગયણ બોલ્યા—પુણ્યશીલને સુશીલ પોતાનું નહિ જોયેલું જે કર્મ વર્ણવ્યું તેને સાંભળી ચકિત થતાં દર્ષ પામેલો, ડાંધળાં સ્વાદાંબોથી ચિન્હ યુક્ત

ધિક્તંચનાસ્તિકંપાપંશઠંધર્મધ્વજંસ્વલમ્ ॥ પુરુષોત્તમમાસાદ્યસ્નાનદાનવિવર્જિતઃ ॥ ૨૦ ॥ ॥ શ્રી નારાયણુવાચ ॥ ॥ પુણ્યશીલસુશીલાભ્યામદૃષ્ટંવર્ણિતંનિજમ્ ॥ તચ્છ્રુત્વાચકિતોહૃષ્ટઃપુલકાંકિત વિગ્રહઃ ॥ ૨૧ ॥ તીર્થદેવાન્નમસ્કૃત્યકાલંજરગિર્ગિતઃ ॥ નનામકાનનાધીશાન્સર્વગુલ્મલતાતરૂન્ ॥ ૨૨ ॥ તતઃપ્રદક્ષિણીકૃત્યવિમાનંવિનયાન્વિતઃ ॥ આરુરોહધનશ્યામોલસત્પીતાંવરાવૃતઃ ॥ ૨૩ ॥ પશ્યત્સુસર્વ દેવેષુગંધર્વાદ્યૈરભિહુતઃ ॥ વાદ્યમાનેપુવાદ્યેષુકિન્નરાદ્યૈર્મુહુર્મુહુઃ ॥ ૨૪ ॥

શરીરવાલો તે, તીર્થના દેવોને નમિ પછી કાલંજર પર્વતને અને વનના અધિપતિયો. સર્વલતા, ગુલ્મ તથા વૃક્ષોને નમ્યો ॥ ૨૧ ॥ ૨૨ ॥ તે પછી વિમાનને પ્રદક્ષિણા કરી વિનયવાલો, મેયના જેવો શ્યામ, શોભિતપીઠાં વસ્ત્રોથી વિંટાળેલો તે, સર્વદેવોનાજોતાં કિન્નરોવગેરે એ વારંવાર વાજીત્રો વગાડનાં ગંધર્વો વગેરે એ સ્તુતિ કરેલો વિમાનમાં બેઠો ॥ ૨૩ ॥ ૨૪ ॥

॥૧૨૩॥

आनंदयुक्त, धीरे, धीरे पुष्पोनी वृष्टिने मुकुताग, इद्र वगेरे देवोए आदरमहित पूजा करी ॥ २५ ॥ तयार पछी आनंद-
सहित, योगियोए दुःखे पमाय एवा, गोप, गोपी, गगोए सेवना लायक. अने राममंडली शोभित, गोलोकमां गयो ॥ २६ ॥
जे, जरा ने मृत्युथी रहित लोकमां जवाथी जनो शोक करना नथी त लोकमां ए चित्रशर्मा मिपथी पण पुरुषोत्तमने सेव्या

पुष्पवृष्टिमुचोदेवामंदमंदमुदान्विताः ॥ सादरंपूजयांचक्रुःपुरंदरपुरःसराः ॥ २५ ॥ ततो जगामगोलो
कंसानंदयोगिदुर्लभम् ॥ गोपगोपीगवांसेव्यंराममंडलमंडितम् ॥ २६ ॥ यत्र गत्वानशोचंति जरा मृत्यु
विवर्जिते ॥ तत्रासौ चित्रशर्मा च पुरुषोत्तममेवनात् ॥ २७ ॥ व्याजेनापि मुमोदोर्चैर्विहायवानसंवपुः ॥
द्विभुजं मुरलीहस्तं दृष्ट्वा श्रीपुरुषोत्तमम् ॥ २८ ॥ ॥ श्रीनारायण उवाच ॥ ॥ इदमाश्चर्यमालोक्य देवाः
सर्वे मुविस्मिताः ॥ स्वं स्वं स्थानं ययुः सर्वे शंसन्तं पुरुषोत्तमम् ॥ २९ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ दिवसस्या
दिमेभागे त्वया हिकमुदीरितम् ॥ तद्विवापरभागीयं कथं कार्यं तपोधन ॥ ३० ॥

थी वानरनुं शरीर तजी वे भुजावाळा, जेनां हाथमां मुरली छे एवा, श्रीपुरुषोत्तमन जोड उंचीरीने आनंद पाम्यौ ॥ २७ ॥
॥ २८ ॥ श्रीनारायण बोल्या—आ आश्चर्य जोइ अनि विस्मय पामेल, सर्व देवो पुष्पोत्तमने ब्रह्माणता पोता पोताना स्व-
र्गमां गया ॥ २९ ॥ नारद बोल्या—हे नमस्सुपि वनवाळा तमे दिवसना प्रथम भागमां करवानुं आन्हिक करुं ने दिवसना

પુ. મા.

॥૧૨૪॥

મા. યે.

અ. ૨૯

વીજો ભાગ યતા કેમ કરવું ॥ ૩૦ ॥ હે વક્તાઓમાં શ્રેષ્ઠ ગૃહસ્થના ઉપકારમાટે મને કહો કેમકે સદા તમારા સરસ્વા સર્વનાં સારાં કૃત્યો સારુ ફરે છે ॥ ૩૧ ॥ શ્રીનારાયણ બોલ્યા—પ્રાતઃકાલમાં કરવા કહેલું, કર્મ વિધિપ્રમાણે પૂરું કરી તે પછી મધ્યાહ્નની સંધ્યા કરી તલથી તર્પણ કરવું ॥ ૩૨ ॥ દેવતાઓ, મનુષ્યો, પશુઓ, પક્ષિયો, સિદ્ધો, યક્ષ નાગ ને દૈત્યોના સમૂહ

ગૃહસ્થસ્યોપકારાયવદમેવદતાંવર ॥ સદાસર્વોપકારાયચરંતિહિભવાદૃશાઃ ॥ ૩૧ ॥ ॥ શ્રીનારાયણ ઉવાચ ॥ ॥ પ્રાતઃકાલોદિતંકર્મસમાપ્યવિધિવત્તતઃ ॥ કૃત્વામાધ્યાહ્નિકીંસંધ્યાંતિલતર્પણમાચરેત્ત ॥ ૩૨ ॥ દેવામનુષ્યાઃપશવોવયાંસિસિદ્ધાશ્ચયક્ષોરગદૈત્યસંઘાઃ ॥ પ્રેતાપિશાચાઊરગાઃસમસ્તાયેચાન્ન મિચ્છંતિમયાત્રદત્તમ્ ॥ ૩૩ ॥ તતઃપંચમહાયજ્ઞાન્કુર્યાદ્ભૂતવલિંતનઃ ॥ કાકસ્યચશુનશ્ચૈવવલિંદત્તૈવમુ ચરન્ ॥ ૩૪ ॥

પ્રેતો પિશાચો, અને સર્પો આ સર્વ જેઓ અહિં મેં આપેલાં અન્નને ઉચ્છતા દોય તે લટો એમ કહેવું ॥ ૩૩ ॥ પછી પાંચ મહાયજ્ઞો કરવાને પછી ભૂતવાલિ કાગડાનો વલિ અને કુતરાને વલિ દેડ ॥ ૩૪ ॥

॥૧૨૪॥

उपर प्रमाणे कहेतां फरी जुदां जुदां सर्व भूतो (प्राणि) ने बालिदान देवुं. ने पछी श्रद्धावडे विधि प्रमाणे आचमन लइ प्रसन्न मनयी अतिथिने लेवा सारु बारणा तरफ गाय दवाय नेटलीवार नज्ज करवी, जो भाग्यथी अतिथि मळे तो प्रथम वचनथी सत्कार करी सारी बुद्धिथी देवनीपेठें तेनी पूजा करवी अने शक्तिप्रमाणे उत्तम भावथी अन्नपान थकी प्रसन्न करवो ॥ ३५ ॥

इत्युक्त्वासर्वभूतेभ्योबलिंदद्यात्पुनःपृथक् ॥ ततआचम्यविधिवच्छ्रद्धयाप्रीतमानसः ॥ ३५ ॥ द्वारावलो कनंकुर्यादतिथिग्रहणायच ॥ गोदोहकालंभाग्यात्तुप्राप्तश्चेदतिथिर्यदि ॥ ३६ ॥ आर्द्रासत्कृत्यवचसादेवत्पूजयेत्सुधीः ॥ तोषयेत्परयाभक्त्यायथाशक्त्यन्नपानतः ॥ ३७ ॥ भिक्षांचभिक्षवेदद्याद्विधिवद्ब्रह्मचारिणे ॥ आकल्पितान्नादुद्धृत्यसर्वव्यंजनसंयुतात् ॥ ३८ ॥ यतिश्चब्रह्मचारीचपक्वान्नस्वामिनावुभौ ॥ तयारेन्नमदत्तैवभुक्त्वाचाद्रायणंचरेत् ॥ ३९ ॥ यतिहस्तेजलंदद्याद्भक्षंदद्यात्पुनर्जलम् ॥ तद्भक्षंमेरुणातुल्यंतज्जलंसागरोपमम् ॥ ४० ॥

॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ब्रह्मचारि, भिक्षुक ने सघळा अथाणांओ सहित बनावेलां अन्नमांथी लइ विधि प्रमाणे भिक्षा देवी ॥ ३८ ॥ यति ने ब्रह्मचारी ए बे रांधेलां अन्नना स्वामिछे माटे ते बेने अन्न आप्या विना जमवाथी चांद्रायण करवुं जोइये ॥ ३९ ॥ आथी यतिना हाथमां प्रथम जळ जेवुं पछी भिक्षादर्ई फरी जळ देवुं, केमके ते भिक्षा मेरुनी बरोबर अने ते जळ समुद्रनी समान थाय छे ॥ ४० ॥

पु० मा०

॥१२५॥

भा० ग्री०

अ० २९

॥१२५॥

जे लोक सत्कार करी भिक्षुने भिक्षा दे छे तेने गायनां दाननी वगैर पुण्य थाय छे आवुं भगवान् यमें कहेल छे ॥ ४१ ॥
ते पछी पूर्वमां मुख करी मौन धरी भोजन करवुं, उत्तम पवित्र ठाममां अन्नने नहि निंदतां जमवुं ॥ ४२ ॥ पोताना आसन
उपर बेसी एक वस्त्र धरी पोताना ठाममां जमवुं नाह पण पोने आसन उपर बेसी स्वस्थचित्तधीने प्रसन्न बुद्धिधी जमवुं जे एकलो

सत्कृत्यभिक्षवेभिक्षायःप्रयच्छतिमानवः ॥ गोप्रदानसमंपुण्यमित्याहभगवान्यमः ॥ ४१ ॥ ततश्चभोजनं
कुर्यात्प्राङ्मुखोमौनमास्थितः ॥ प्रशस्तेशुद्धपात्रेचभुंजीतान्नमकुत्सयन् ॥ ४२ ॥ नैकवासाःसमश्री
यात्स्वासनेनिजभाजने ॥ स्वयमासनमारुह्यस्वस्थचित्तःप्रसन्नधीः ॥ ४३ ॥ एकएवतुयोभुंक्तेस्व
कीयेकांस्यभाजने ॥ चत्वारितस्यवर्धतआयुःप्रज्ञायशोबलम् ॥ ४४ ॥ सत्यंत्वर्त्तेनिमंत्रेणजलमादायपा
णिना ॥ परिषिच्यचभोक्तव्यंसघृतंव्यंजनान्वितम् ॥ ४५ ॥ भोजनार्त्किंचिदन्नाग्न्यमादायेवंसमुच्चरेत् ॥
नमोभूपतयेपूर्वभुवनपतयेनमः ॥ ४६ ॥

ज पोतानां कांसाना वासणमां जमे छे तेनां आयुष नी बुद्धि, यश ने बल आ चारवानां वये छे ॥ ४३ ॥ ४४ ॥
' सत्यंत्वर्त्ते ' ए मंत्रधी हाथमां पाणी लड छांटी घीवालुं ने व्यंजन (मिठाहाथ) वालुं जमवुं ॥ ४५ ॥
अन्नमांथी जराक उत्तम अन्न लइ प्रथम एवं कहेवुं के भूपतिने नमंछुं, भुवनपतिने नमंछुं, भूतोना पतिने नमंछुं, एम कही पछी

त्रण आ बलिआपवा आप्या पछी धर्मने बलि दर्ई, चित्रगुप्तेने बलिदर्ई भूतोने देवता आ वचन कहेवुं ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ जे कोई ठेकाणे रहेला, भुखने तर्षथी दुःखि मनवाळा भूतो (प्राणि) नी तृप्ति मारु आ अन्न, सुख थाय तेरीते खुटे नहि एवुं थाओ ॥ ४८ ॥ प्रथम ओंकारनो उच्चार करी छेवट स्वाहा कही प्राणवायुने, अपान नामना वायुने ते पछी व्यान वायुने पछी

भूतानांपतयेपश्चाद्धर्मायचततोबलिम् ॥ दत्त्वाचचित्रगुप्तायभूतेभ्यइदमुच्चेत् ॥ ४७ ॥ यत्रकचनसंस्था
नांक्षुत्तृषोपहतात्मनाम् ॥ भूतानांतृतयेज्ज्यमिदमस्तुयथासुखम् ॥ ४८ ॥ प्राणायपानसंज्ञायव्यानाय
चततःपरम् ॥ उदानायततोब्रूयात्समानायततःपरम् ॥ ४९ ॥ प्रणवंपूर्वमुच्चार्यस्वाहांतेचघृतप्लुतम् ॥ पं-
चकृत्वोग्रसेदन्नंजिह्वयानतुदंशयेत् ॥ ५० ॥ ततश्चतन्मनाभूत्वाभुंजीतमधुरंपुरः ॥ लवणाम्लौतथाम
ध्येकदुत्तित्तोततःपरम् ॥ ५१ ॥ प्राग्द्रवंपुरुषोश्चीयान्मध्येतुकठिनाशनम् ॥ अंतेपुनर्द्रवाशीतुबलारो-
ग्येनमुंचति ॥ ५२ ॥

उदान वायुने अने त्यापछी समान वायुने बलि देवा घीवाळुं अन्न जीभने नहि अडतां पांचवार गलवुं ॥ ४९ ॥ ५० ॥
ते पछी नेमां मन गव्जना बनी प्रथम मधुर. जमवुं मध्यमां खारा खाटा रम जमवा ते पछी तीखा कडवा रम खावा ॥ ५१ ॥
पुरुषे प्रथम कोमलने मध्यमां कठिन भोजन जमवुं छेवट पाछुं द्रवरूप (कोमल) खानागहेवुं आधी बलने आरोग्य जे म-

પુ. મા.

॥૧૨૬॥

નુષ્ય છોડતો નથી ॥ ૫૨ ॥ મનિયે આઠ કોલિયા ચાના, અગ્રભાગ વગનાં મોલ અને ગૃહમ્યે ત્રિણ કાલિયા ન.વા. વ્રત્ય
ચારિયે ન માપી શકાય નેટલું શાવું ॥ ૫૩ ॥ બ્રાહ્મણે શાસ્ત્રથી વિરુદ્ધ ભક્ષ્યને મોજ્ય શાવું નહિ. મુકું ને ધંટ મોજન નહિ
શાવા યોગ્ય કદેશ છે ॥ ૫૪ ॥ ઘીને દુધપાક સીવાય મલકું શેષભાગ મહિત શાવું અને શેષ રહેલ હોય તે જમી ગયા પછી
આંગલીના અગ્રભાગોમાં રાખી અંજલિને જલથી ભરેલ કરી નેનું અર્ધ પીને આંગલીઓનાં અગ્રભાગમાં રહેલા અન્નને પૃથ્વી ઉપર

અષ્ઠૌગ્રાસામુનેર્ભક્ષ્યાઃષોડશારણ્યવાસિનઃ ॥ દ્વાત્રિંશચ્ચગૃહસ્થસ્યત્વમિતંબ્રહ્મચારિણઃ ॥ ૫૩ ॥ નાદ્યા-
ચ્છાસ્ત્રવિરુદ્ધંતુભક્ષ્યમોજ્યાદિકંદ્વિજઃ ॥ અમોજ્યંપ્રાહુગદારંશુષ્કંપર્યુષિતંતથા ॥ ૫૪ ॥ સર્વસશેષમ
શ્રીયાદ્ઘૃતપાયસવર્જિતમ્ ॥ અગ્રાંગુલિષ્ણુતચ્છેષંનિધાયમોજનોત્તમ્ ॥ ૫૫ ॥ જલપૂર્ણાંજલિંકૃત્વા
પીત્વાચૈવતદર્ધકમ્ ॥ અગ્રાંગુલિસ્થિતંશેષંભૂમૌદત્ત્વાંજલેર્જલમ્ ॥ ૫૬ ॥ શેષંનિર્ષિંચેત્તત્રૈવપઠન્મંત્રમિ-
મંબુધઃ ॥ અન્યથાપાપભાગ્વિપ્રઃપ્રાયશ્ચિત્તેનશુદ્ધયતિ ॥ ૫૭ ॥ રૌત્વેપૂયનિલયેપદ્માર્બુદનિવાસિનામ્ ॥
અર્થિનામુદકંદત્તમક્ષય્યમુપતિષ્ઠતુ ॥ ૫૮ ॥

નાંત્રી વિદ્વાને આ મંત્ર મળવો કે મેં આપેલું જલ રૌત્ર, પૂય નિલય, અને પદ્માર્બુદ આ નરકોમાં વસનારા, મારાં જલના ઇચ્છા
કરનારા ઓને સ્વટે નહિ તેવું થઈ પોહોતો, પછી શેષ રહેલ જલ ને અન્નઉપર છાટવું આમ નહિ કરેતો બ્રાહ્મણ પાપને મોગવનાર થાય
છે અને પ્રાયશ્ચિત્તથી શુદ્ધ બને છે ॥ ૫૫ ॥ ૫૬ ॥ ૫૭ ॥ ૫૮ ॥

મા. ઈ.

અ. ૨૯.

॥૧૨૬॥

आ उपर कहेल मंत्रथी जल छांटी रह्या पछी दांतनी शुद्धि करवी पछी आचमन लइ जरा भीना हाथथी ठामने दूर करी ने पछी उठी बहार बेसी सावधान थइ माटीने शुद्ध पाणीथी मुख ने हाथ घोवा ॥ ५९ ॥ ६० ॥ सोळ कोगला करी शुद्ध थइ सुखे बेसी आ बे (आगल केहवाना) मंत्रना अर्थ केहनां हाथथी पेटनो म्पुर्ण करवो (पेटउपर हाथ फेरवो) ॥ ६१ ॥ आहार पचवा माटे

निषिव्यानेनमंत्रेणकुर्यादंतविशोधनम् ॥ आचम्यपात्रमुत्सार्यकिंचिदाद्रेणपाणिना ॥ ५९ ॥
ततःपरंसमुत्थायबहिःस्थित्वासमाहितः ॥ शोधयेन्मुखहस्तौचमृदाशुद्धजलेनच ॥ ६० ॥ कृत्वापोडश
गंडूषान्शुद्धोभूत्वासुखासनः ॥ इमौमंत्रौपठन्नेवपाणिनोदरमालभेत् ॥ ६१ ॥ अगस्त्यंकुंभकर्णचशनिं
चवडवानलम् ॥ आहारपरिपाकार्थंस्मरेद्धीमंचपंचमम् ॥ ६२ ॥ आतापीमारितोयेनवातापीचनिपाति
तः ॥ समुद्रःशोषितोयेनसमेऽगस्त्यःप्रसीदतु ॥ ६३ ॥ ततःश्रीकृष्णदेवस्यकुर्वीतस्मरणमुदा ॥ भूयौ
प्याचम्यकर्तव्यंततस्तांबूलभक्षणम् ॥ ६४ ॥

अगस्त्य, कुंभकर्ण, शनि, वडवाग्नि, अने पांचमा भीमसेनने संभारवो ॥ ६२ ॥ जेणे आतापीने माट्यो वातपिने नाश पमाळ्यो अने जेणे समुद्रने शोषी लीधो ते अगस्त्य मने प्रसन्न थाओ ॥ ६३ ॥ आप कही पेटउपर हाथ फेरव्या पछी आनंदथी श्रीकृष्णदेवनुं स्मरण करवुं फरी आचमन लइ ने पछी तांबूलनुं भक्षण करवुं ॥ ६४ ॥

પુ० મા०

॥૧૨૭॥

જમિને વેઠેલાં મારા માર્ગનો વિરોધ નહિ કરનારા, સારા શાસ્ત્ર વગેરેના વિનોદ માથે પરબ્રહ્મરૂપ શ્રીકૃષ્ણનો વિચાર કરવા ॥ ૬૨ ॥
તે થયા પછી સર્વરીતે આજિ વિકારહિત હોય તો પણ કે ઘડીવાર મારી તુદ્ધિલાગ્યાં સ્વસ્થ મનથી અધ્યાત્મજ્ઞાન
(વેદાંત) નું શ્રવણ કરવું ॥ ૬૬ ॥ માણમ માંભલ્લાથી ધર્મને જાણેછે સાંભળ્યાથી પાપને તજેછે શાસ્ત્રનાં શ્રવણથી

ભુક્ત્વોપવિષ્ટઃશ્રીકૃષ્ણપરંબ્રહ્મવિચારયેત્ ॥ સ્વચ્છાસ્ત્રાદિવિનોદેનસન્માર્ગાદ્યવિગેધિના ॥ ૬૫ ॥ તતશ્રા
ધ્યાત્મવિદ્યાયાઃકુર્વીતશ્રવણંસુધીઃ ॥ સર્વથાવૃત્તિહીનોપિમુહૂર્તસ્વસ્થમાનસઃ ॥ ૬૬ ॥ શ્રુત્વાધર્મવિજા
નાતિશ્રુત્વાપાપંપરિત્યજેત્ ॥ શ્રુત્વાનિવર્તેતેમોહઃશ્રુત્વાજ્ઞાનામૃતંલભેત ॥ ૬૭ ॥ નીચોપિશ્રવણેનાશુશ્રે
ષ્ટત્વંપ્રતિપદ્યતે ॥ શ્રેષ્ઠોપિનીચતાંયાતિરહિતઃશ્રવણેનચ ॥ ૬૮ ॥ વ્યવહારંતતઃકુર્યાદ્વહિર્ગત્વાયથાસુખમ્ ॥
શ્રીકૃષ્ણમનસાધ્યાયેત્સર્વાર્થસિદ્ધિદાયકમ્ ॥ ૬૯ ॥ સૂર્યેન્તશિત્વંપ્રાપ્તેતીર્થગત્વાસ્થવાગૃહમ્ ॥ સાયંસં
ધ્યામુપાસીતધૌતાંઘ્રિઃસપવિત્રકઃ ॥ ૭૦ ॥

મોહ મઠેછે અને માંભલ્લાથી જ્ઞાનરૂપ આમૃતને મેળવેછે ॥ ૬૭ ॥ નીચ પણ શ્રવણથી જલ્દી શ્રેષ્ઠપણને પામેછે અને શ્રવણથી
રહિત શ્રેષ્ઠ પણ નીચપણને પામેછે ॥ ૬૮ ॥ માટે શ્રવણ ધ્યાનપછી વઢાવજઈ સુખ થાય તેમ વ્યવહાર કરવો અને માનથી સર્વ
કામની સિદ્ધિને દેનારા શ્રીકૃષ્ણનું ધ્યાન કરવું ॥ ૬૯ ॥ ડ્યારે સૂર્ય અમ્નાચલનાં શિગરને પામે ત્યારે (સાંજે) નદી

માંટી

અં ૨

॥૧૨૭॥

जई अथवा घेर पग धोई पवित्रीसहित सायंकालनी संध्या सेववा (करवी) ॥ ७० ॥ जे ब्राह्मणोमां अधम माणस सायंकालनी संध्या करतो नथी ते गायना वधने पापे छे तथा मरण पछी रौग्व नरकने पापेछे ॥ ७१ ॥ कपारेक काल जतो रहे संकट होय के मार्गमां रहेल होय तो पण उत्तम ब्राह्मणें अग्निगत्रि सुश्रीमां सायंकालनी संध्या करवो ॥ ७२ ॥ जे श्रद्धावाळो ब्राह्मण त्रिकाल संध्यानी उपामना को छे तेनु तेज सदा जेम वीथी अग्निवधे तेम वधे छे ॥ ७३ ॥ अर्थ आयमला

यःप्रमादान्नकुर्वीतसायंसंध्यां द्विजाधमः ॥ सगोवधमवाप्नोतिमृतेरौखमाप्नुयात् ॥ ७१ ॥ कदाचित्काल लोपेपिसंकटेवापथिस्थितः ॥ आनिशीथात्प्रकुर्वीतमायंसंध्यां द्विजोत्तमः ॥ ७२ ॥ यस्त्रिसंध्यामुपासीत ब्राह्मणःश्रद्धयान्वितः ॥ तत्तेजोवर्धतेत्यंतंघृतेनेवहुताशनः ॥ ७३ ॥ सादित्यां पश्चिमां संध्यामर्धास्त मितभास्करोत् ॥ प्राणानायम्यसंप्रोक्ष्यमंत्रेणाद्देवतेन तु ॥ ७४ ॥ नायमग्निश्चमेत्युक्त्वप्रातःसूर्येत्यपः ॥ पिबेत् ॥ प्रत्यङ्मुखोपविष्टस्तुवाग्यतःसुसमाहितः ॥ ७५ ॥ प्रणवव्याहृतियुतांगायत्रीतुजपेत्ततः ॥ अक्षमूत्रंसमादायसम्यगातारकोदयात् ॥ ७६ ॥

सूर्य होय त्यारे सायंकालनी संध्या प्राणायाम करी जल देवतावाळा (अपोहिष्ठा) मंत्रथी प्रोक्षण करी करवी ॥ ७४ ॥ सायंकालमां अग्निश्चमा ए मंत्रथी ने प्रातःकालमां सूर्यश्चमा ए मंत्रथी आचमन करवुं वाणीने नियममां राखी अति सावधान थई पूर्वतरफ मुख राखी वेमवुं ॥ ७५ ॥ ते पछी ओंकार ने व्याहृति सहित गायत्रीनो रुद्राक्षवी माला लई सारीरीने तारा-

पु० मा०

॥१२८॥

ओनो उदय थयासुधी जप करवो ॥ ७६ ॥ जलदेवतानी कृचा ओथी सूर्यनी स्तुति करी प्रदक्षिणा करी दिशा ओने नमन करतां जुदा जुदा दिशा ओना स्वामियोने नमस्कार करवा ॥ ७७ ॥ सायंकालनी संध्याने सेवी अग्निने होमि पछीथी नोकरोथी मळी अति तृप्ति न थता साध्याग्न जमवुं जमिने सुखथी शयन करवुं ॥ ७८ ॥ नहि जमवुं होय तो पण प्रातःकाल ने सायंकालमां हमेशां वैश्वदेवने बलिदेवानुं कर्म करवुं नहि तो पापभोगी थवायछे ॥ ७९ ॥ ते काग्नथी पण बगोरेनी वारुणीभिस्तदादित्यमुपस्थायप्रदक्षिणम् ॥ कुर्वन्दिशोनमस्कुर्याद्दिगीशांश्चपृथक्पृथक् ॥ ७७ ॥ उपास्यपश्चिमांसंध्यां हुत्वाग्निमश्रियात्ततः ॥ भृत्यैः परिवृतो भूत्वानातितृप्तोऽथमंविशेत् ॥ ७८ ॥ प्रातःसायंवैश्वदेवः कर्तव्यो बलिकर्म च ॥ अनश्रतापिसततमन्यथा किल्विपी भवेत् ॥ ७९ ॥ कृतपादादिशौचस्तु भुक्त्वासायंततो गृही ॥ गच्छेच्छय्यांततो मृद्धीमुपधानसमन्विताम् ॥ ८० ॥ स्वगृहे प्राक्शिराः शेनेश्वाशु रेदक्षिणाशिराः ॥ प्रवासे पश्चिमशिरान कदाचिद्दुदक्षिणः ॥ ८१ ॥ रात्रि मूक्तं जपेत्स्मृत्वा देवांश्च सुखशायिनः ॥ नमस्कृत्याव्ययं विष्णुं समाधिस्थः स्वपेन्निमि ॥ ८२ ॥

पवित्रता करी गृहस्ये सायंकाले भोजन करी ते पछी कोमल. ओथीकांवाळी शय्याउपर जवुं (सुवुं) ॥ ८० ॥ पोताने घेर पूर्वतरफ मस्तक राखी सामगने घेर दक्षिणदिशातरफ मस्तक राखी, परदेशमां पश्चिमतरफ, मस्तक राखी सुवुं पण क्यारेय उत्तरमां मस्तक राखी सुवुं नहि ॥ ८१ ॥ राते अगस्त्य माधव, महाबल,

भा० टी०

अ० २३

॥१२८॥

મુચુકુન્દ, કપિલ અને આસ્તીક મુનિ આ પાંચ સુખથી સુનારા દેવો છે તે મુર્ખે સુનારા દેવોને સંભારી રાત્રિ-
સૂક્તને ધણિ અવિનાશિ વિષ્ણુને નમિ સાવધાનપણામાં ગદ્દિ મુઠું ॥ ૮૨ ॥ ૮૩ ॥ પ્રથમ મંગલરૂપ જલથી ભરેલ
કલશને મસ્તકને ઠેકાણે રાखी વેદના ગારુડ મંત્રોથી રક્ષા કરી પછીથી મુઠું ॥ ૮૪ ॥ સદા પોતાની સ્ત્રીમાં પ્રીતમાન થતાં

अगस्त्योमाधवश्चैवमुचुकुंदोमहाबलः ॥ कपिलोमुनिरास्तीकःपंचैतेसुखशायिनः ॥ ८३ ॥ मांगल्यं पू-
र्णकुंभंचशिरःस्थानेनिधायच ॥ वैदिकैर्गारुडैर्मंत्रैरक्षांकृत्वास्वपेत्ततः ॥ ८४ ॥ ऋतुकालाभिगामीस्यात्स्व-
दारनिस्तःसदा ॥ पर्ववर्जं व्रजेदेनांतद्गतीरतिकाम्यया ॥ ८५ ॥ प्रदोषपश्चिमौशमौवेदाभ्यासेनतौन-
येत् ॥ यामद्वयंशयानस्तुब्रह्मभूयायकल्पते ॥ ८६ ॥ एतत्सर्वमशेषेणकृत्यजातंदिनेदिने ॥ कर्तव्यंगृ-
हिभिःसम्यग्गृहस्थाश्रमलक्षणम् ॥ ८७ ॥ अहिंसासत्यवचनसर्वभूतानुकंपनम् ॥ शमोदानंयथाशक्ति-
गार्हस्थ्यो धर्म उच्यते ॥ ८८ ॥

ઋતુને વચ્ચે તે પાસે જનાર થવું વળી વ્રતવાળાએ રમવાની ઇચ્છાથી પર્વણી વિના રૂપાસે જવું ॥ ૮૫ ॥ પ્રદોષ ને પાછલો પો-
હોર તે વે વેદના અભ્યાસથી ગાલવા, વે પોહોર સુનાર માણસ વ્રહ્મપણાને પામનાર થાય છે ॥ ૮૬ ॥ આ સગ્રહું, દિવસે
દિવસે ગૃહસ્થોએ સારીરીતે ગૃહસ્થાશ્રમનાં લક્ષણવાળું, ધૂર્ણ કર્મ સંપૂર્ણથી કરવું ॥ ૮૭ ॥ હિંસા ન કરવી, સાચું બોલવું, સર્વ

पु० मा०

॥१२९॥

प्राणियोनी दया, शान्ति, शक्तिप्रमाणे दान, आ गृहस्थनो धर्म कहेवाय छे ॥ ८८ ॥ पम्प्रीनो स्पर्श तजवो धर्मधी कहेली स्त्रीनुं रक्षण,
नहि दिधेल वस्तुनो त्याग, अने मद्य तथा मांसनो न्याग आ, पांच प्रकारनो, घणी शाखावालो सुम्बने उपजावनागे, देहर्था
यतो, धर्म, देहने मुख्य माननारा प्राणियोए पण करवो ॥ ८९ ॥ २० ॥ श्रीनारायण बोल्या—हे मुनि आ, सधळा वेदमां कहेल सारां

परदारेष्वसंसर्गो धर्मस्त्रीपरिरक्षणम् ॥ अदत्तादानविरमो मधुमांसविवर्जनम् ॥ ८९ ॥ एषपंचविधोधर्मो
बहुशाखः सुखोदयः ॥ देहिभिर्देहपरमैः कर्तव्यो देहसंभवः ॥ ९० ॥ ॥ श्रीनारायण उवाच ॥ अशे-
षवेदोदितसचरित्रमेतद्गृहस्थाश्रमलक्षणं हि ॥ उक्तं समासेन चलक्षणेन तुभ्यं मुने लोकहिनाय सम्यक् ॥ ९१ ॥
इति श्रीबृहन्नारदीयपुराणे पुरुषोत्तममाहात्म्ये श्रीनारायणनाम्न संवादे आह्निककथनं नाम एकोनत्रिंशोऽ-
ध्यायः ॥ २९ ॥ ॥ नारद उवाच ॥ स्तुतापतिव्रतानारीत्वया पूर्वतपोनिधे ॥ तल्लक्षणानि सर्वाणि समासे
न वदस्व मे ॥ १ ॥

चरित्रवाळुं, गृहस्थाश्रमनुं लक्षण तमने सारीगिने लोकनां द्वितीये तुंकाणनां लक्षणधी कथुं ॥ ९१ ॥ आवो श्रीबृहन्नारदीय पुरा-
णनां पुरुषोत्तममाहान्म्यना श्रीनारायण ने नारदनां संवादमां आह्निककथन नामे ओगणत्रिंशमो अध्याय गयो ॥ २९ ॥
नारद बोल्या—हे तपना खजानारूप प्रथम तमें पतिव्रता स्त्रीनी स्तुति करी त्वे सवळो नेनां लक्षणो मने तुंकाणधी कहो ॥ २१ ॥

भा० टी०

अ० ३०

॥१२९॥

सूत बोल्यो—हे पृथ्वीना देवो, आ प्रमाणें नारदें प्रेरणा करेला जुना मुनि नारायण पोते पतिव्रतानां सर्व लक्षणां कहवा लाग्या ॥ २ ॥ श्रीनारायण बोल्या—हे नारद सतीस्त्रीओनुं उत्तम व्रत कहुं तुं ने मांभळो, मारीस्त्रीए, पति खराब रूपवाळो, दुराचारी खराब स्वाभाववाळो, रोगी, पिशाच जेवो, क्रोधी, दाखीनारो, वृद्ध, चतुर नहि एवो, मूंगो, आंधलो, बेरो, भयंकर, दारिद्र,

॥ सूतउवाच ॥ चोदितोनारदेनेत्थंपुरातनमुनिःस्वयम् ॥ पतिव्रतायाःसर्वाणिलक्षणान्याहभूसुराः ॥ २ ॥

॥ श्रीनारायणउवाच ॥ शृणुनारदवक्ष्यामिसतीनांव्रतमुत्तमम् ॥ कुरूपोवाकुवृत्तोवासुस्वमावोथवाप-
तिः ॥ ३ ॥ रोगान्वितःपिशाचोवाक्रोधनोवाथमद्यपः ॥ वृद्धोवाप्यविदग्धोवामूर्कोऽधोवधिरोपिवा
॥ ४ ॥ रौद्रोवाथदरिद्रोवाकदर्यःकुत्सितोपिवा ॥ कातरःकितवोवापिललनालंपटोपिवा ॥ ५ ॥ सततं
देववत्पूज्यःसाध्यावाक्कायकर्मभिः ॥ नजातुविषमंभर्तुःस्त्रियाकार्यंकथंचन ॥ ६ ॥ बालयावायुवत्यावा
वृद्धयावापियोषिता ॥ नस्वातंत्र्येणकर्त्तव्यंकिंचित्कार्यंगृहेष्वपि ॥ ७ ॥

कदर्य, निंदित, बीकण, कपटी के स्त्रीमां लंपट होय तो पण सदा, वाणी, शरीरने कर्मथी देवनीपेठें पूजवो क्यारे कोइ रीतेपण स्त्रीए स्वामिनुं अवलुं करवुं नहि ॥३॥४॥५ ॥६॥ बालक, जुवान, अने वृद्धस्त्रीए पण वरोमां स्वतंत्रनार्थी कशुं ? काम करवुंनहि ॥७॥

પુ. મા.

॥૧૩૦॥

સદા અહંકાર ને છોડી એણી કામક્રોધને તર્જી પતિના મનનું રંજન કરવું ક્યારેય વીજાનું નહિ ॥ ૮ ॥
વીજાઓયે ઇચ્છાસહિત જોયેલ છતાં પ્યારા વોલોથી લોભાવ્યા છતાં અને જનોની મીઠમાં સ્પર્શ કધ્યાછતાં જે
સ્ત્રી. વિકાર પામતી નથી ॥ ૯ ॥ તે સ્ત્રી સ્ત્રીનાં શરીરમાં જેટલાં સ્વાડાંના સ્વાડા રહેલ હોય તેટલા હજાર

અહંકારંવિહાયથકામક્રોધોચમર્વદા ॥ મનસોરંજનંપત્યુઃકાર્યનાન્યસ્યકુત્રચિત્ત ॥ ૮ ॥ સકામંવીક્ષિ
તાપ્યન્યૈઃપ્રિયવાક્યૈઃપ્રલોભિતા ॥ સ્પૃષ્ટાવાજનસંમર્દેનવિકારસુપૈતિયા ॥ ૯ ॥ યાવંતોરોમકૂપાઃસ્યુઃસ્ત્રી
નાંગાત્રેષુનિર્મિતાઃ ॥ તાવદ્દર્પસહસ્રાણિનાકંતાઃપર્યુપાસતે ॥ ૧૦ ॥ પુરુષમેવતેનાન્યંમનોવાકાયકર્મ
ભિઃ ॥ લોભિતાપિપરેણાર્થઃ સાસતીલોકભૂષણા ॥ ૧૧ ॥ દૌત્યેનપ્રાર્થિતાવાપિવલેનવિધૃતાપિવા ॥
વસ્ત્રાદ્યૈર્વાસિતાવાપિનૈવાન્યંભજતેસતી ॥ ૧૨ ॥ વીક્ષિતાવીક્ષતેનાન્યૈર્હાસિતાનહસત્યપિ ॥ ભાષિતાભા
ષતેનૈવસાસાધ્વીસાધુલક્ષણા ॥ ૧૩ ॥

વર્ષોસૂધી સ્વર્ગને સેવે છે ॥ ૧૦ ॥ વીજાએ ધનથી લોભ પમાડેલી છતાં જે સ્ત્રી મન વાળી શરીરને કર્મથી વીજા પુરુષને
સેવતી નથી તે સ્ત્રી લોકને શોભાવનારી મારી છે ॥ ૧૧ ॥ સારી સ્ત્રી દૂતપણથી માગણી કરેલ છતાં, વલ્લથી ધારણ કરેલ
છતાં અને વસ્ત્રો વગેરેથી પુક્ત કરેલ છતાં પણ વીજાને સેવતી નથી ॥ ૧૨ ॥ જેવી જે વીજાઓ

મા. ટી.

અ. ૩૦

॥૧૩૦॥

સાથે જોયેલ છતાં જોતી નથી, હસાવેલી છતાં હસતી નથી, અને બોલાવેલ છતાં પણ બોલતી નથી ને, સારાં લક્ષણોવાળી સારી સ્ત્રી છે ॥ ૧૩ ॥ રૂપ ને યૌવનવાળી, ગાવમાં ને નાચમાં અતિ કુશલ, સારી સ્ત્રી પોતાને યોગ્ય નર-ને જોઈ વિકાર પાપથી નથી ॥ ૧૪ ॥ જે સારા રૂપવાળા જુવાન રમણીય અને કામવાળી સ્ત્રીઓને પ્યારા બીજા, કાંતને ઇચ્છતી નથી તે મોહોટી સતી જાણવી ॥ ૧૫ ॥ સારી સ્ત્રીઓને બીજો દેવ મનુષ્ય કે ગંધર્વ હોય પણ પ્યારો નથી માટે

રૂપયૌવનસંપન્નાગીતેનૃત્યેઽતિકોવિદા ॥ સ્વાનુરૂપંનરંદૃષ્ટ્વાનયાતિવિકૃતિંસતી ॥ ૧૪ ॥ સુરૂપંતરૂણંરમ્યં કામિનીનાંચવલ્લભમ્ ॥ યાનેચ્છતિપરંકાંતંવિજ્ઞેયામામહામતી ॥ ૧૫ ॥ દેવોમનુષ્યોગંધર્વઃસતીનાંના પરઃપ્રિય ॥ અપ્રિયંનૈવકર્ત્તવ્યંપત્યુઃપત્ન્યાકદાચન ॥ ૧૬ ॥ ભુક્તેભુક્તેયથાપત્યૌદુઃખિતદુઃખિતાચ યાઃ ॥ મુદિતેમુદિતાત્યર્થપ્રોષિતેમલિનાંચ ॥ ૧૭ ॥ સુમેપત્યૌચયાશેતેપૂર્વમેવપ્રબુધ્યાતિ ॥ પ્રવિશે ચૈવયાવહૃયાતેભર્ત્તરિપંચતામ્ ॥ ૧૮ ॥ નાન્યંકામયતેચિત્તેસાવિજ્ઞેયાપતિવ્રતા ॥ ભક્તિંશ્વશુ ર્યોઃકુર્યાત્પત્યુશ્ચાપિવિશેષતઃ ॥ ૧૯ ॥

ક્યારેપણ સ્ત્રીયે પતિનું અપ્રિય કરવું નહિ ॥ ૧૬ ॥ જે પતિ જમ્યે ત્યારે જમેછે, જે પતિ દુઃખ પામે ત્યારે દુઃખ પામેછે, પતિ આનંદ પામે ત્યારે અતિ આનંદ પામે છે અને પતિ પરદેશ જાય ત્યારે મેલાં વસ્ત્ર પેહેછે ॥ ૧૭ ॥ જે પતિ સુવે ત્યારે સુવે છે અને પ્રથમ જાગેછે, જે પતિ મરણ પામે ત્યારે અગ્નિમાં પ્રવેશ કરેછે ॥ ૧૮ ॥ જે વનમાં બીજાને ઇચ્છતી નથી તે પતિવ્રતા જાણવી તેણે સાસુ

पु० मा०

॥१३१॥

ससरानी भक्ति अने विशेषणथी पतिनी पण भक्ति (सेवा) करी ॥ १९ ॥ जे प्रदिदिन घरना मामान सुधारवामां आसक्त छे जेनुं पतिना धर्मना काममां अर्थना काममां अने धनना संचयमां अनुकूलपणु छे ते पतिव्रता जाणवी ॥ २० ॥ तेणे खेतरथी, वनथी के गामथी घेर आवेला पतिने सामुं उठी आसन अने जळणी प्रसन्न करवो ॥ २१ ॥ निंतर मुख प्रसन्न राख

धर्मकार्येनुकूलत्वमर्थकार्येपिसंचये ॥ गृहोपस्करसंस्कारमन्त्रायाप्रतिवामम् ॥ २० ॥ क्षेत्राद्रनाद्राग्रामा द्वाभर्तारंगृहमागतम् ॥ प्रत्युत्थायाभिनंदेतआसनेनोदकेनच ॥ २१ ॥ प्रसन्नवदनानित्यंकालेभोजन दायिनी ॥ भुक्तवंतंतुभर्तारंनवदेदप्रियंकचित् ॥ २२ ॥ आसनेभोजनेदानेसंमानेप्रियभाषणे ॥ दक्ष यासर्वदाभाव्यंभार्ययागृहमुख्यया ॥ २३ ॥ गृहव्ययनिमित्तंचयद्रव्यंप्रभुणार्पितम् ॥ निर्वृत्यगृहकार्यं साकिंचिद्बुद्ध्यावशेषयेत् ॥ २४ ॥ त्यागार्थमर्पितेद्रव्येलोभात्किंचिन्नधारयेत् ॥ भर्तुराज्ञांविनाने वस्वबंधुभ्योदिशेद्धनम् ॥ २५ ॥

तुं, समय प्रमाणे भोजन देनार थवुं अने क्यार पण जमना पतिपत्न्ये अप्रिय बोलवुं नहि ॥ २२ ॥ सर्वदा घरनी मुख्य स्त्री ये बेसवामां, जमवामां, देवामां, सन्मानमां अने प्रिय बोलवामां टाहापणदार वयं ॥ २३ ॥ बळी तेणे घरमां खर्च निमित्त स्वामिये जे द्रव्य आपेल होय तेमां थी बुद्धिवडे घरनुं काम पुरं करी कंठक बाकी राखवुं ॥ २४ ॥ दानने अर्थ आपेला

भा०टी०

अ० ३०

॥१३१॥

ધનમાંથી લોભથી કશુંપણ રાખવું નહિ પતિની રજાવિના પોતાના મગાઓને પણ યન દેવું નહિ ॥ ૨૫ ॥ બીજાની સાથે
વધુ બોલવું, અસંતોષ, બીજાના વ્યાપારની બાતો, અતિ દમ્બ, અતિગેષ અને ક્રોધ આ સર્વ તજવાં ॥ ૨૬ ॥ પતિ જે ન પિયો
પતિ જે નહિ જમે તે સઘળું સારી સ્ત્રીએ તજવું ॥ ૨૭ ॥ સારીસ્ત્રીયે પતિના આનંદ સારૂ તૈલાભ્યંગ, સ્નાન શરીરને ચોઢી નાહ

અન્યાલાપમસંતોષપર્યાપારસંકથાઃ ॥ અતિહામાતિરોષંચક્રોધંચપર્ગિર્જયેત ॥ ૨૬ ॥ યચ્ચભર્તાનપિત્ર
તિયચ્ચભર્તાનસ્વાદતિ ॥ યચ્ચભર્તાનચાશ્રાતિસર્વતદ્દર્જયેત્સતી ॥ ૨૭ ॥ તૈલાભ્યંગંતથાસ્નાનંશરીરોદ્ધર્ત
નક્રિયામ્ ॥ માર્જનંચેવદંતાનાંકુર્યાત્પતિમુદેસતી ॥ ૨૮ ॥ ત્રેતાપ્રભૃતિનારીણાંમાસિમાસ્યાર્તવંમુને ॥
તદાદિનત્રયંત્યક્ત્વાશુદ્ધાસ્યાદૃહકર્મણિ ॥ ૨૯ ॥ પ્રથમેહનિચાંડાલીદ્વિતીયેબ્રહ્મઘાતિની ॥ તૃતીયેરજ
કીપ્રોક્તાચતુર્થેહનિશુદ્ધયતિ ॥ ૩૦ ॥ સ્નાનંશૌચંતથાગાનંગેદનંહસનંતથા ॥ યાનમભ્યંજનંનારીદૃતં
ચવાનુલેપનમ્ ॥

વાની ક્રિયા, અને દાંતોની શુદ્ધિ કરવી ॥ ૨૮ ॥ દે મુનિ ત્રેનાથી માંઢી સ્ત્રીઓને મહિને મહિને ઋતુ આવે છે ત્યારે ત્રણ
દિવસ દોઢ્યા પછી ઘરનાં કામમાં તે શુદ્ધ થાયછે ॥ ૨૯ ॥ પેહેલે દિવસે ચાંડાલી બીજે દિવસે બ્રહ્મહત્યારી ત્રીજે દિવસે
ધોવણજેવી કહેલ છે અને ચોથે દિવસે શુદ્ધ (ચોઘી) થાયછે ॥ ૩૦ ॥ રજમ્બલા (અમઢાણલ) સ્ત્રીયે મ્નાન ધરિત્રના, માત્રં,

पु० मा०

॥१३२॥

रोतुं, हसतुं फरेतुं, आजण आजुतुं, जुगुतुं, चदनलेप वधारे एणाथी दिवसे सुतुं, दातण करुतुं, मनथे के वाणीथी मैथुन,
देवतानी पूजा अने देवोने नमस्कार आ सर्वतो त्याग करवो तेम बीजा ए रजस्वलानो स्पर्श अने तेनी माथे भाषण तजुतुं
॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ रजस्वला पत्रण-नमस्वी पोतानु सुख देखाडवुं नहि ज्यासुथी नाही शुद्ध नहि थाय त्यांसुथी
पोतानुं वचन पण न संभळावळ ॥ ३४ ॥ रजस्वलास्त्रीये नाहिने बीजा पुरुषने जोवो नहि सूर्यदेवतानुं दर्शन करवुं अने पछी ब्रह्म

दिवास्वप्नविशेषेणतथावेदंतधावनम् ॥ मैथुनंमानसंवापिवाचिकंदेवतार्चनम् ॥ ३२ ॥ वर्जयेच्चनम
स्कारंदेवतानांरजस्वला ॥ रजस्वलयाःसंस्पर्शसंभाषांचतयासह ॥ ३३ ॥ त्रिगत्रंस्वमुखंनैवदर्शयेच्च
रजस्वला ॥ स्ववाक्यंश्रावयेन्नैवयावत्सातानशुद्धितः ॥ ३४ ॥ न्सात्वान्यंपुरुषंनारीनपश्यच्चरजस्वला ॥
ईक्षेतभास्करंदेवंब्रह्मकूर्चततःपिबेत् ॥ ३५ ॥ केवलंपंचगव्यंचक्षीरंवात्मविशुद्ध्ये ॥ यथोपदेशंनियताव
र्तयेतवरांगना ॥ ३६ ॥ गर्भिणीचेद्वेन्नारीतदानियमतत्परा ॥ अलंकृतासुप्रयताभर्तुःप्रियहिनेस्ता ॥ ३७ ॥
तिष्ठेत्प्रसन्नवदनास्वधर्मनिस्ताशुचिः ॥ कृतश्चासुभृपाचवास्तुपूजनतत्परा ॥ ३८ ॥

कूर्चनुं पाप करवुं ॥ ३५ ॥ उत्तम स्त्रीये ब्रह्मानी शुद्धि सारुं फकत पंचगव्यने दुध पीवुं अने उपदेश प्रमाणे नियमथी वर्तवुं ॥ ३६ ॥ ज्यारे
स्त्री गर्भवाळी होय त्यारे जेणे नियममां तत्पर शणगारि, सारी रीते चालनार, पतिनां प्यारामांने हितमां प्रीतिमान, पोताना
धर्ममां प्रीतिमान, पवित्र, रक्षा करनार, सारां भूषणयुक्त, वास्तुने पूजामां तत्पर, अने प्रमन्न सुखवाळुं थई रहेवुं ॥ ३७ ॥ ३८ ॥

भा० ग्री०

अ० ३०

॥१३२॥

सुंदर स्त्रीए खराब बोलनारी नारीयोसाथे बोलवुं नहि सूपडांनो वा तजेवो (लेवो नहि) मरेल बालक वगेरेनो स्पर्श करवो नहि अने बीजानी रसोई करवी नहि ॥ ३९ ॥ भय के कंठालो उपजावे एवुं कशुं पण जोवुं नहि, थयंकर कथा सांभळवी नहि अपचामां भारे के अति, उनो आहार करवो नहि ॥ ४० ॥ आ विधिथी सारी स्त्री

कुस्त्रीभिर्नाभिभाषेत शूर्पवातंच वर्जयेत् । मृतवत्मादिसंमर्गपरपाकंच सुंदरी ॥ ३९ ॥ नवीभत्सं किंचिदीक्षेत्रौद्रां शृणुयात्कथाम् । गुरुं वा त्युष्णमाहारमजीर्णनसमाचरेत् ॥ ४० ॥ अनेन विधिना साध्वी शोभनं पुत्रमाप्नुयात् ॥ अन्यथा गर्भपतनं स्तभनं वा प्रपद्यते ॥ ४१ ॥ हीनां निजगुणैरन्यां सपत्नीं नैव गर्हयेत् ॥ ईर्ष्या रागसमुद्भूते विद्यमानेऽपि मत्सरे ॥ ४२ ॥ अप्रियं नैव कर्तव्यं सपत्नीभिः परस्परम् ॥ न गायेदन्यनामा निनकुर्यादन्यवर्णनम् ॥ ४३ ॥ न वसद्वस्तः पत्युः स्थेयं वल्लभसन्निधौ ॥ निर्दिष्टे च महीभागे वल्लभाभिमुखे वावसेत् ॥ ४४ ॥

सारा पुत्रने पामेछे एम न करे तो गर्भपात थायछे के गर्भस्तंभ थायछे ॥ ४१ ॥ अदेखाई ने प्रीतिथी थनारो मत्सर छतां पण पोताना गुणोथी ओछी शोक्यनी निंदा करवी नहि ॥ ४२ ॥ शोक्य स्त्रीओए पण बीजानुं अप्रिय करवुं नहि बीजाना नामो गावां नहि तथा बीजानुं वर्णन करवुं नहि ॥ ४३ ॥ पतिथी छेटे वसवुं नहि पण पोते बाहालानी समीपमां चिधेला

पु० मा०

॥१३३॥

पृथ्वीना भाग उपर वाहालानी सन्मुख वसवुं ॥ ४४ ॥ पोतानी मरजीथी दिशाओ जेची नहि पागकालोकने जेवा नहि
पण विलासोथी पतिनुं मुखरूपकमळ जोवुं ॥ ४५ ॥ पतिथें कंहवानी कथा आदरसहित, स्त्रीए सांभळवी पतिने
भाषणनी पेहेलां वज्रिं भाषण करवुं नहि ॥ ४६ ॥ पति बोलावेतो अट रमवामां उत्साहयुक्त थतां रमवाने स्थाने जटुं पति

नावलोक्यादिशःस्वैरंनावलोक्यःपरोजनः ॥ विलासैखलोक्यंस्यात्पत्युगननपंकजम् ॥ ४५ ॥ कथ्य
मानकथाभर्त्राश्रोतव्यासादरंस्त्रिया ॥ पत्युःसंभाषणस्याग्रेनान्यत्संभाषयेत्स्वयम् ॥ ४६ ॥ आहूतास
त्वरंगच्छेद्रतिस्थानंरतोत्सुका ॥ पत्यौगायतिसोत्साहंश्रोतव्यंहृष्टचेतसा ॥ ४७ ॥ गायंतंचपतिदृष्ट्वाभ
वेदानंदनिर्वृता ॥ भर्तुःसमीपेनस्थेयंमोद्रेगंव्यग्रचित्तया ॥ ४८ ॥ कलहोनविधातव्यःकलियोग्येप्रिये
स्त्रिया ॥ भर्त्सितानिंदितात्यर्थताडितापिपतिव्रता ॥ ४९ ॥ व्यथितापिभयंत्यक्त्वाकंठेगृहीतवटुभम् ॥
उच्चैर्नरोदनंकुर्यान्निवाक्रोशेच्चतंप्रति ॥ ५० ॥

गातो होय तो उत्साहसोत प्रसन्न मनथी सांभळवुं ॥ ४७ ॥ गान करता पतिने जोडे आनंदथी प्रसन्न थवुं पतिनी नजी-
कमां उद्वेगसोत व्यग्र चित्तथी रहेवुं नहि ॥ ४८ ॥ प्यारो पति क्लेशने योग्य होय छतां स्त्रीए कळह करवो नहि तरछोडे-
ली, निंदेली, अने अत्यंत मारेली छतां व्यथा पामतां पण पतिव्रता स्त्रीए भय तजी वाहालानो कंठ झालवा उंचे स्वरे रुदन

भा० टी०

अ० ३०

॥१३३॥

કરવું નહિ અને તે તરફ ઘોંઘાટપણ કરવો નહિ (વરકરવું નહિ) ॥ ૪૯ ॥ ૫૦ ॥ સ્ત્રીએ પોતાનાં ઘરથી વહાવ પલાયન કરવું નહિ જો ઉત્સવ વગેરેમાં સગાઓને ઘેર જવું ત્યાંઘર્ણી વાર રહેવું નહિ પણ મારી સ્ત્રીએ ઘરતરફ આવવું ॥ ૫૧ ॥ ૫૨ ॥ જ્યારે પતિ પરદેશ જવા તયાર હોય ત્યારે સારું મંગલકારી બોલનાર થવું પણ નહિ જાઓ એવું કદી અને વારવો નહિ અને

પલાયનનંકર્ત્તવ્યંનિજગેહાદ્વાહિઃસ્ત્રિયા ॥ ઉત્સવાદિષુવંધૂનાંસદનંયદિગચ્છતિ ॥ ૫૧ ॥ લઘ્વાનુજ્ઞાંત
દાપત્યુર્ગચ્છેદધ્યક્ષરક્ષિતા ॥ નવસેત્સુચિરંતત્રપ્રત્યાગચ્છેદૂગૃહંમતી ॥ ૫૨ ॥ પ્રસ્થાનાભિમુખેપત્યૌઆસ
ન્મંગલભાષિણી ॥ નવાર્યોસૌનિષેધોક્તયાનકાર્યરોદનંતદા ॥ ૫૩ ॥ અકત્વોદ્ઘર્તનંનિત્યંપત્યૌદેશાંતરે
ગતે ॥ વધૂર્જીવનરક્ષાર્થકર્મકુર્યાદાનિંદિતમ્ ॥ ૫૪ ॥ શ્વશ્રૂશ્વશુરયોઃપાર્શ્વેનિદ્રાકાર્યાનચાન્યતઃ ॥ પ્રત્ય
હંપતિવાર્તાચતયાન્વેષ્યાપ્રયત્નતઃ ॥ ૫૫ ॥ દૂતોઃપ્રસ્થાપનીયાશ્ચપત્યુઃક્ષેમોપલબ્ધયે ॥ દેવતાનાંપ્રાસિ
દ્ધાનાંકર્ત્તવ્યમુપયાચનમ્ ॥ ૫૬ ॥

રુદન પણ કરવું નહિ ॥ ૫૩ ॥ પતિ વીજા દેશમાં ગયો હોય ત્યારે સદા શરીરનો મેલ કાઢવાનું નહિ કરતાં સ્ત્રીએ જીવન
ની રક્ષાકાજે નિંદાથી રહિત કર્મ કરવું ॥ ૫૪ ॥ સામું સસરાને પહોંચે નિદ્રા કરવી પણ વીજે નહિ પતિ દિવસ તેણે પતિના
સ્વર પ્રયત્નથી મેલવવા ॥ ૫૫ ॥ પતિનાં કલ્યાણના લાભસારુ દૂતો મોકલવા અને પ્રસિદ્ધ દેવતાઓની પ્રાર્થના કરવી ॥ ૫૬ ॥

पु० मा०
॥१३४॥

सारी नारीए पति परदेश जतां आ वगेरे करवुं बली अंगो धोवा नहि ने मेलां बस्त्रो पेहेरवां ॥ ५७ ॥ चांडलो वे
आं जणथी रहित रहेवुं सुगंध पुष्पनो त्याग करवो नख रुवाडां सुधारवां नहि अने दांत शुद्ध राखवा नहि ॥ ५८ ॥ उंचे
स्वरे हसवुं, बीजाओ साथे ठेकडी, बीजानी चेष्टानो विचार के ध्यान, पोतानी इच्छाथी फगवुं. पारका पुरुषनां अंगसाथे

एवमादिविधातव्यंसत्याप्रोषितकांतया ॥ अप्रक्षालनमंगानांमलिनावरधारणम् ॥ ५७ ॥ तिलकांज
नहीनत्वंगंधमाल्यविवर्जनम् ॥ नखरोम्णामसंस्कारोदशनानाममार्जनम् ॥ ५८ ॥ उच्चैर्हासःपरैर्नर्मप
रचेष्टाविचिंतनम् ॥ स्वेच्छापर्वटनंचैवपरपुंसांगमर्दनम् ॥ ५९ ॥ अटनंचैकवस्त्रेणनिर्लज्जत्वंयथागतिः ॥
इत्यादिदोषाःकथितायोषितोनित्यदुःखदाः ॥ ६० ॥ निर्वृत्यगृहकार्याणिहरिद्रालेपनैस्तनुम् ॥ प्रक्षाल्य
शुचितोयेनकुर्यान्मंडनमुज्ज्वलम् ॥ ६१ ॥ समीपंप्रेयमोगच्छेद्विक्रमन्मुग्धपंकजा ॥ अनेननारीवृत्तेन
मनोवाग्देहसंयुता ॥ ६२ ॥

अथडावुं, एक वस्त्रथी आंटा देवा. निर्लज्जपणुं अने जेम तेम जवुं आ वगेरे दोषो, स्त्रीने नित्य दुःख देनारा छे ॥ ५९ ॥ ६० ॥
घरनां काम पूरां करी हलदरना लेपथी शरीरने पवित्र जलथी धोई उज्ज्वल गोभा करवी ॥ ६१ ॥ मन वाणी ने देहसं-
त आ स्त्रीनां आचरणथी वर्तनारी स्त्रीए प्रसन्न मुग्धकमलथी अति प्याग पतिनी समीप जवुं ॥ ६२ ॥

भा०टी०
अ० ३०

॥१३४॥

પતિ બોલાવે તો જાણે ઘરનાં કામ છોડી જવું અને હે સ્વામિ શું કામમારું મને બોલાવી છે તે કામ ચીંથવારૂપ મેહેરબાની કરો એમ કહેવું ॥ ૬૩ ॥ ઘણીવાર વાર ઉપર ઉમે નહિ, ઘણીવાર વારનાં સમીપ વેળે નહિ અને સારીસ્ત્રીય સ્વામિએ અપાવેલું કામ ! પણ કોઈને દેનહિ ॥ ૬૪ ॥ સ્વામિનું ઉચ્છિષ્ટ પ્વાનાં બોલ પ્યારું અન્ન ફલ વગેરેને મહાપ્રસાદ છે એમ કહી નિત્ય આનંદ

આહૂતાગૃહકાર્યાણિત્યક્ત્વાગચ્છેન્નમત્વરમ્ ॥ કિમર્થઙ્યાહતાસ્વામિન્મપ્રસાદોવિધીયતામ્ ॥ ૬૩ ॥
માચિરંતિષ્ઠતેદ્વારિનદ્વારમુપમેવયત ॥ સ્વામિનાદાપિતંકિંચિત્કસ્મૈચિન્નદદાત્યપિ ॥ ૬૪ ॥ સેવયેદ્ભર્તુરુ
ચ્છિષ્ટમિષ્ટમન્નફલાદિકમ્ ॥ મહાપ્રસાદઙ્યુક્ત્વામોદમાનાનિરંતરમ્ ॥ ૬૫ ॥ સુખસુખંમુખાસીનંરમમા
ળંયદૃચ્છયા ॥ આતુરેષ્વપિકાર્યેષુપતિનોત્થાપયેત્કચિત્ ॥ ૬૬ ॥ નૈકાકિનીકચિદ્ગ્છેન્નનમાન્સાન
માચરેત્ ॥ ભર્તુવિદ્રેષિણીનાર્ગીસાધ્વીનોભાવયેત્કચિત્ ॥ ૬૭ ॥ નોલ્લૂલેનમુસલેનવર્ધિન્યાંદૃષદ્યપિ
નયંત્રકેપિદેહલ્યાંસતીત્રોપવિશેત્કચિત્ ॥ ૬૮ ॥

પામતાં સ્વામી ॥ ૬૫ ॥ ક્યારે પણ મુગ્ધથી મુનેલા, મુગ્ધથી બેઠેલા અને એનીમેલે રમતા પતિને આતુરતાનાં કામોમાં પણ ઉઠાડવો નહિ ॥ ૬૬ ॥ ક્યારે પણ એકલું જવું નહિ, ક્યાંય પણ નાંગુ નહાવું નહિ અને ક્યારે પણ સારી સ્ત્રીએ પતિનો દ્વેષ કરનારી સ્ત્રીને સાધ્વી વેહેવી નહિ ॥ ૬૭ ॥ ક્યારે પણ સારી સ્ત્રી એ નહિં સ્વામિના ઉપર, નહિ સાંભેળ્યા ઉપર, નહિ વર્ધિની

પુ० મા०

॥૧૩૫॥

ઉપર, નહિ છીપર ઉપર અને જે કોઈ પણ જગ્યામાં ઉંચગા ઉપર વેમવું નહિ ॥ ૬૮ ॥ શંકર અને વિષ્ણુથી પણ પતિજ સ્ત્રીને અધિક છે ઘાટે તીર્થમાં નાદાવાની ઇચ્છાવાળી સ્ત્રી પતિના ચરણને પાળી પીવું ॥ ૬૯ ॥ જે પતિને ઉલ્લગ્ન કરી વ્રતને ઉપવાસનો નિયમ ધારણ કરેછે તે પતિનાં આયુષ્યને હરેછે અને મગ્યા પછી નરકને પામેછે ॥ ૭૦ ॥ પતિને બોલાવે

તીર્થન્સાનાર્થિનીનારીપતિપાદોદકંપિવેત ॥ શંકરગદપિવિષ્ણોર્વાપતિર્ગેવાધિકઃસ્ત્રિયાઃ ॥ ૬૯ ॥ વ્રતોપ વાસનિયમંપતિમુલંઘ્યયાચોત ॥ આયુષ્યંહર્ગતેભર્તુર્મૃતાનરકમૃચ્છતિ ॥ ૭૦ ॥ ઉક્તાપ્રત્યુત્તરંદયાન્નામી ક્રોધેનતત્પરા ॥ સરમાજાયતેગ્રામેસૃગાલીનિર્જનેવને ॥ ૭૧ ॥ સ્ત્રીણાંહિપગ્મશ્ચૈકોનિયમઃમમુદાહૃતઃ ॥ અભ્યર્ચ્યભર્તુશ્ચરણૌભોક્તવ્યંચસદાસ્ત્રિયા ॥ ૭૨ ॥ યાભર્તાંપરિત્યજ્યમિષ્ટમશ્રાતિકેવલમ્ ॥ ઉલ્લૂકી જાયતેકરાવૃક્ષકોટશાયિની ॥ ૭૩ ॥ યાભર્તારંમમુન્મૃજ્યસ્તશ્ચગતિકેવલમ્ ॥ ગ્રામેવામૂકરીભૂયાદ્ લ્યુલીવાશ્વવિદ્ભુજા ॥ ૭૪ ॥

હી જે નારી ક્રોધથીતત્પર થતાં જવાબ દેછે તે ગામમાં કુદરી અને નિર્જન વનમાં ગિયાલગ યાય છે ॥ ૭૧ ॥ સ્ત્રીઓનો એકજ નિયમ કહેલછે કે સ્વામિના ચરણોને પૂજી સ્ત્રી પદા જપ્ત ॥ ૭૨ ॥ જે સ્વામિને તજી એકલું, મિટું, જમેછે તે ક્ષાલનાં કોતરમાં સૂનારી, કૂર, ધૂડ જાતિવાળી થાયછે ॥ ૭૩ ॥ જે ભર્તાને તજી એકાંતમાં ફક્ત ફરેછે તે ગામડાંમાં સુવરની સ્ત્રી,

મા० શ્રી०

અ० ૩૦

॥૧૩૫॥

વડવાંગલી, કુતરી કે મુંડની સ્ત્રી થાય છે ॥ ૭૪ ॥ જે અહંકારકરી અપ્રિય વેળે છે તે મગીજ થાય છે જે મદા શોકયની અદે
 સ્વાઈ કરેછે તે વીજા જન્મમાં સ્વરાવ ભાગ્યોવાળી થાય છે ॥ ૭૫ ॥ જે ભર્તાની દૃષ્ટિને લોપિ વીજા કોઈને પણ જુવેછે તે કાળી
 સ્વરાવ મુશ્વવાળી કે સ્વરાવ રૂપવાળી થાય છે ॥ ૭૬ ॥ જે પતિને બાદારથી આવેલ જોઈ ઉતાવળી પાળી, ભોજન, તાંબૂર, પંચા,
 યાદુંકૃત્યાપ્રિયમ્બૂતેસામૂકાજાયતેસ્વલુ ॥ યામપત્નીમદેપ્યેતદુર્ભગામાન્યઽજન્મનિ ॥ ૭૫ ॥ દૃષ્ટિવિ
 છુપ્યભર્તુર્યાકંચિદન્યંસમીક્ષતે ॥ કાળાવાવિમુગ્ધીચાપિકુરુપાચેવજાયતે ॥ ૭૬ ॥ વાહ્યાદાગતમાલો
 ક્યત્વરિતાચજલાસનૈઃ ॥ તાંબૂલૈર્વ્યજનૈશ્ચૈવપાદમંવાહનાદિભિઃ ॥ ૭૭ ॥ અતિપ્રિયતૈર્વાક્યૈર્ભર્તારંયાસુ
 સેવતે ॥ પતિવ્રતાશિરોસ્તનંમાનારીકથિતાબુધેઃ ॥ ૭૮ ॥ ભર્તાદેવોગુરુભર્તાધર્મતીર્થવ્રતાનિચ ॥ તમ્મા
 ત્સર્વપરિત્યજ્યપતિમેકંસમર્ચયેત ॥ ૭૯ ॥ જીવહીનોયથાદેહઃક્ષણાદશુચિતાંવ્રજેત ॥ ભર્તૃહીનાતથાયો
 પિતસુન્સાતાપ્યશુચિઃસદા ॥ ૮૦ ॥

પગચંપળી વગેરે અને અતિ પ્યારામાં પ્યારા વાક્યોવહે સારીગીતે સેવેછે તેને પંડિતોયે પતિવ્રતા ઓનાં મસ્તકનાં સ્તનરૂપ સ્ત્રી
 કહેલછે ॥ ૭૭ ॥ ૭૮ ॥ પતિ દેવતા, પતિ ગુરુ, ધર્મ, તીર્થ ને વ્રતરૂપ કહેલછે તેથી મધ્યલું તજી એકપતિને પૂજવો ॥ ૭૯ ॥ જેવો જીવથી
 રહિત દેહ ક્ષણવાગમાં અપાવિત્રપણાને પામેછે તેવો સ્વામિથી ગદિત સ્ત્રી અતિ નાદેલી છતાં પણ સદા અપવિત્ર છે ॥ ૮૦ ॥

पु० मा०

॥१३६॥

सघळा अमंगल पदार्थोथी विधवा स्त्री अमंगलवाळी छे विधवाने जोवाथी क्यारे कयांय ! पण निद्धि नथी थती ॥ ८१ ॥ माटे आशीर्वादने देनारी एक माता सिवाय, सर्वनी उगमा अपाय एवी बीजी म्नीर्ना आशिषनेपण बुद्धिमाने तजवी ॥ ८२ ॥ ब्राह्मणो कन्याने विवाहना वयतमां आवु वांची मंभाळावे छे के तुं जीवता के नहि जीवता एवापण पतिनी

अमंगलेभ्यःसर्वेभ्योविधवाह्यत्यमंगला ॥ विधवादर्थनात्मिद्धिर्जातुक्कापिनजायते ॥ ८१ ॥ विहायमा तरंचैकामाशीर्वादप्रदायिनीम् ॥ अन्याशिषमपिप्राज्ञस्यजेदाशीविषोपमाम् ॥ ८२ ॥ कन्यांविवाहस मयेवाचयेयुगितिद्विजाः ॥ भर्तुःसहचरीभूयाज्जीवतोजीवतापिवा ॥ ८३ ॥ तस्माद्भर्तानुयातव्योदेहव च्छाययास्वया ॥ एवंसत्यासदास्थेयंभक्त्यापत्यनुकूलया ॥ ८४ ॥ व्यालग्राहीयथाव्यालंविलादुद्धर तेबलात् ॥ एवमुत्क्रम्यदूतेभ्यःपतिंस्वर्गनयेत्सती ॥ ८५ ॥ यमदूताःपलायंतेसतीमालोक्यदूरतः ॥ अपिदुष्कृतकर्माणमुत्सृज्यपतितंपतिम् ॥ ८६ ॥

साथे करनारी था ॥ ८३ ॥ ते सारु जेम पोतानी छाया देहनी पाछळ चाले नेम पतिने अनुसरवुं आ रीते भक्तिथी सदा मारी स्त्रीए पतिने अनुकूल रहेवुं ॥ ८४ ॥ जे रीते मर्वने झालनागवादी, जोगथी राफडांमांथी सर्पने काढे छे एरीने सती स्त्री यम दूतोथी छोडावी पतिने स्वर्गमां लेइ जाय छे ॥ ८५ ॥ यमना दूतो सतीने दूरथी देखी खराव कर्मवाळा, पतित एवा

भा० टी०

अ० ३०

॥१३६॥

પણ પતિને છોડી ભાગે છે ॥ ૮૬ ॥ જેટલી પોતાનાં સ્વાંડાંની સંખ્યા છે તેટલા કરોડો ને હજારો વર્ષ સુધી સ્વામિની સાથે રમતી પતિવ્રતા, સ્વર્ગનું સુખ ભોગવે છે ॥ ૮૭ ॥ સારું આચરણ માંગવાથી સ્વરાવ આચરણવાળી સ્ત્રીઓ, પિતાનાં પતિનાં અને માતાનાં આ રીતે ત્રણ કુલને પિંડે છે અંહિં તથા પરલોકમાં દુઃખવાળી થાય છે ॥ ૮૮ ॥ જો માગ્યથી કોઈ રીતેપણ સ્વામિની પાછળ ન જઈ શકે તો ત્યાંપણ સારું આચરણ સાચવવું કેમકે શીલનો ભંગ થવાથી નીચે (નરકમાં) પડે છે ॥ ૮૯ ॥

યાવત્સ્વલોમસંખ્યાસ્તિતાવત્કોઽયુતાનિત્ર ॥ ભર્ત્રાસ્વર્ગમુખંભુંક્તેરમમાણાપતિવ્રતા ॥ ૮૭ ॥ શીલમં
ગેનદુર્વૃત્તાઃપાતયંતિકુલદ્વયમ્ ॥ પિતુઃકુલંતથાપત્યુરિહામુત્રચદુઃસ્વિતાઃ ॥ ૮૮ ॥ અનુયાતિનભર્તારંય
દિદૈવાત્કથંચન ॥ તત્રાપિશીલંસંરક્ષ્યંશીલમંગાત્પતત્યધઃ ॥ ૮૯ ॥ તદ્વૈગુણ્યાત્પિતાસ્વર્ગાત્પતિઃપતતિ
નાન્યથા ॥ વિધવાકવરીવંધોભર્તૃવંધાયજાયતે ॥ ૯૦ ॥ શિરસોવપનંકાર્યંતસ્માદ્વિધવયાસદા ॥ એકા
હારઃસદાકાર્યોનદ્વિતીયઃકદાચન ॥ ૯૧ ॥ પર્યંકશાયિનીનારીવિધવાપાતયેત્પતિમ્ ॥ તસ્માદ્દુશયનં
કાર્યંપતિસૌખ્યસમીહયા ॥ ૯૨ ॥

તેના અવગુણપણથી પિતાને પતિ સ્વર્ગથી પડે છે પણ વીજી રીતે પડતા નથી વિધવાના ચોટલાનો બંધ પતિના બંધન કાજો થાય છે માટે માથાનું મંડન વિધવાનું સદા કાઢવું હમેશાં એકવચન આહાર કરવો વ્યારેપણ વીજીવાર કરવો નહિ ॥ ૯૦ ॥
॥ ૯૧ ॥ વિધવા સ્ત્રી પલંગપર સુવાથી પતિને સ્વર્ગથી પાડે છે માટે પતિના સુખની ઇચ્છાથી ઉપર શયન કરવું ॥ ૯૨ ॥

પુ. મા.
૧૩૭

તેને અંગચેલી સ્નાન નહિ કરવું, તાંબૂલનું ભક્ષણ નહિ કરવું, વ્યારેણ સુગંધે દ્રવ્યનો ઉપયોગ કરવો નહિ ॥ ૯૩ ॥ પ્રતિદિન
નામ ગોત્ર વગેરે પ્રથમ બોલી દર્ભવે તલસહિત જલથી પતિ, તેનાપિતા અને તેના પિતાનું તર્પણ કરવું ॥ ૯૪ ॥ સદાકાલ ધો-
લું વસ્ત્ર ધારણ કરવું ન કરે તો રૌરવ નામના નરકમાં જાય છે આમ આવા નિયમોથી યુક્ત વિશાળ પતિવ્રતા જાણવી ॥ ૯૫ ॥
નૈવાંગોદ્વર્તનંકાર્યનતાંબૂલસ્યભક્ષણમ્ ॥ ગંધદ્રવ્યસ્યસંભોગોનૈવકાર્યસ્તયાકચિત્ ॥ ૯૩ ॥ તર્પણપ્રત્યહં
કાર્યમર્તુઃકુશતિલોદકૈઃ ॥ તલ્પિતુસ્તલ્પિતુશ્ચાપિનામગોત્રાદિપૂર્વકમ્ ॥ ૯૪ ॥ શ્વેતવસ્ત્રંમદાધાર્યમન્ય
થારૌસ્વંવ્રજેત્ ॥ इत्येवंनियमैर्युक्ताविधवापिपतिव्रता ॥ ૯૫ ॥ ॥ શ્રીનારાયણુવાચ ॥ ॥ નૈતા
દૃશંદૈવતમસ્તિકિંચિત્સર્વેષુલોકેષુસદૈવતેષુ ॥ યદાપતિસ્તુપ્યનિસર્વકામાંલભ્યાત્પ્રકામંકુપિતશ્ચહન્યા
ત્ ॥ ૯૬ ॥ તસ્માદપત્યંવિવિધાશ્ચભોગાશય્યામનાન્યદ્વુતભોજનાનિ ॥ વસ્ત્રાણિમાલ્યાનિતથૈવગંધા
સ્વર્ગેચલોકેવિવિધાચકીર્તિઃ ॥ ૯૭ ॥

શ્રીનારાયણ બોલ્યા—આના જેવો કોઈપણ દેવ સઘડા, દેવવાડા, લોકામાંય નથી કેમકે જ્યારે પતિ પ્રસન્ન થાય છે ત્યારે સર્વ
કામના પમાય છે અને પતિ અતિ ક્રોધે તો સર્વ કામના હણાય છે ॥ ૯૬ ॥ તે પતિથી જો છોકરાં, જાતજાતના, સુખો, ગદયા, આમનો
અદ્ભુત ભોજનો, વસ્ત્રો, માલાઓ, તેમ સુગંધો અને સ્વર્ગમાં તથા આ લોકમાં જુદા જુદા પ્રકારની કીર્તિ થાય છે ॥ ૯૭ ॥

માત્રી.
અ. ૩૦

૧૩૭

आवो श्रीबृहन्नारदायपुराणनां पुरावेत्तममाहत्म्यना श्रीनारायणे नारदना संवादमां पतिव्रताधर्मनिरूपण नामे त्रिशमे
अध्याय गयो ॥ ३० ॥ सूत बोल्या—हे ब्राह्मणो आगीने पतिव्रताना धर्म साभळी वर्त पण पूछवानां मनथी नारदमुनि जूना मुनिने
पूछवां लागी ॥ १ ॥ नारद बोल्या—हे बदगीमाश्रमना धणि तमे वांमानु संपुट सर्वदानोमां अधिक कहे ए छानुकारण मने

इतिश्रीवृषपतिव्रताधर्मनिरूपणेत्रिंशो० ॥ ३० ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्थंपतिव्रताधर्ममाकर्ण्य
नारदोमुनिः ॥ किंचित्प्रष्टुमनाविप्रासुनिमाहपुगवन ॥ १ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ सर्वदानाधि
कंकांम्यसंपुटंपरिकीर्तितम् ॥ एतत्कारणमव्यक्तंवदमेवदगीपते ॥ २ ॥ ॥ श्रीनारायणउवाच ॥
एकदैतद्रतंब्रह्मन्नर्चाकरुमापुग ॥ तदापृच्छन्महादेवंकिंदेयंदानमुत्तमम् ॥ ३ ॥ येनसंपूर्णतांयातिव्रतंमे
पौरुषोत्तमम् ॥ तन्मेवददयासिंधोसर्वेषांहितहेतवे ॥ ४ ॥ तच्छ्रुत्वामनसिध्यायन्ध्यायन्श्रीपुरुषोत्तम
म् ॥ उमामजीगदच्छंभुःसर्वलोकहितपिणीम् ॥ ५ ॥

कहो ॥ २ ॥ श्रीनारायण बोल्या—हे ब्राह्मण आगळ ज्यारे एक दिवसे पार्वतीच्या घन कष्टं हतं त्याने महादेवने पुछ्यं
हे दयाना समुद्र मारे शुं ! उत्तम, दान देवं के जेरी घां, पुरुषोत्तमनं व्रत, दणपणाने पामे, न सवठाओनां, हित कारणे
मुने कहो ॥ ३ ॥ ४ ॥ ते साभळी मनमा श्रीपुरुषोत्तमने संभारना संभारना तंज. सर्व ज्योतुं नि उच्छनारा पार्वतीने

पु० मा०

॥१३८॥

कहेरालाग्या ॥ ५ ॥ श्रीमहादेव बोल्य-हे पार्वती श्रीपुरुषोत्तमनां व्रतनो पुणे विधि करवा कोई पण दान वेदमां क्याय
समर्थ कहां नथी ॥ ६ ॥ हे पार्वति जे जे दान उचम करेल छे तेने सर्व श्रीकृष्णना बाहाला माममां हलकाईने पाम्तुं छे
॥ ७ ॥ माटे हे सुंदरि क्यांय पण आतुं दान छेज नहि के जेथी श्रीपुरुषोत्तममां तमारां व्रतनी समाप्ति थाय ॥ ८ ॥ हे स्त्रि
॥ श्रीमहादेवउवाच ॥ ॥ नशक्यं किंचिदेवास्तिदानं श्रीपुरुषोत्तमे ॥ व्रतपूर्णविधिकर्तुमपर्णेच्छंदासि
क्वचित् ॥ ६ ॥ यद्यद्दानं गिरिसुतेऽद्युत्तमं परिकीर्तिम् ॥ श्रीकृष्णवल्लभे मासितत्त्ववर्गौणतांगतम् ॥ ७ ॥
तस्मादेतादृशं दानं नैवास्ति क्वापि सुंदरि ॥ ॥ येन ते व्रतमं पूर्तिर्भवेच्छ्रीपुरुषोत्तमे ॥ ८ ॥ पुरुषोत्तममासेस्मि
नू व्रतसंपूर्णहेतवे ॥ ब्रह्मांडं संपुटाकारं तदहं देयमंगने ॥ ९ ॥ नशक्यं तत्तु केनापि दातुं कापि वरानने ॥ त-
स्मादेतत्प्रतिनिधिकृत्वा कांस्यस्य संपुटम् ॥ १० ॥ तन्मध्ये पूरयित्वैवाधूपांस्त्रिंशन्मितान्मुदा ॥ सप्त-
तुभिरावृत्य संपूज्य विधिवत्प्रिये ॥ ११ ॥

आ पुरुषोत्तममासमां व्रत पूरुं करवानां काणमाटे संपुट डावगना आकाग्वालुं ब्रह्मांड देवा योग्य छे ॥ ९ ॥ पण ते
नो सुंदरमुखवाली क्यांय कोई ए देई शक्य ए मनथी तेथी एनी प्रतिनिधि रूप (बदलामां) कांसातुं
संपुट करी तेनी वचमां त्रिश एडला भरी सात तातणाथी विंटी विद्वान् ब्राह्मगने विधि प्रमाणे पूजी

भा० टी०

अ० ३

॥१३८॥

व्रत पूरुं थवाकारणे देवुं हे प्यारि आरिने वेभव होय तो त्रिश संख्या जेदळांज संपुट आपवां ॥ १० ॥
 ॥ ११ ॥ १२ ॥ आवुं महादेवुं सुंदर अभयवचन सांभळी सर्वलोकनां हितने चाहनार पर्वती
 प्रसन्न थयां ॥ १३ ॥ अने हे नारद त्रिश वंशानां संपुटो विद्वानेने आपी व्रतनी क्रिमा पूर्ण करी
 ते अत्यंत खुशी थयां ॥ १४ ॥ सूत बोल्यो—हे ब्राह्मणो आवुं, नारायणनां वचनरूप अमृतने सांभळी अति तृप्त थयेला
 देयंविप्रायविदुषेव्रतसंपूर्तिहेतवे ॥ एवंत्रिंशान्मितान्येवदेयानिसतिवैभवे ॥ १२ ॥ इत्याकर्ण्यवचोरम्यं-
 धूर्जटेरुपकारकम् ॥ अवीभवदुमाहृष्टासर्वलोकहितेपिणि ॥ १३ ॥ त्रिंशत्कांस्यानिविद्वद्भ्यःसंपुटानिव्य-
 तीर्यसा ॥ पूर्णव्रतविधिंकृत्वासुमोदार्तावनारद ॥ १४ ॥ ॥ सूतउवाच ॥ ॥ इत्याकर्ण्यमुनिर्वि-
 प्रानारायणवचोमृतम् ॥ पुनराहातितृप्तोसौनामंनामंपुनःपुनः ॥ १५ ॥ ॥ नारदउवाच ॥ ॥ सर्वे-
 भ्यःसाधनेभ्योऽयंमासःश्रीपुरुषोत्तमः ॥ वरीयान्निश्चितोमेद्यश्रुत्वामाहात्म्यमुत्तमम् ॥ १६ ॥ श्रत्वापि
 जायतेभक्त्यामहापापक्षयोनृणाम् ॥ किंपुनश्छयाकर्तुर्विधिनाचेतिमेमतिः ॥ १७ ॥

ए फरीफरी नमिनमिने पाछा कहेवालाग्या ॥ १५ ॥ नारद बोल्या—आज में उत्तम माहात्म्य सांभळी सर्व साधनोयी आ,
 श्रीपुरुषोत्तम मास अति उत्तम छे एम निश्चय कन्यो ॥ १६ ॥ भक्तिवडे सांभळवाथी पण लोकोनां महोयं पापनो नाश
 थायछे त्यारे श्रद्धाथी विधिवडे सांभल्यांथी पापनो नाश थाय ए फरी शुं कहेवुं आ प्रमाणे मारुं मानवुं छे ॥ १७ ॥

પુ. મા.

॥૧૩૯॥

આથી બીજું ઉત્તમ કશુંપણ મારે સાંભળવું શકી શકું નથી કેમકે અમનથી અતિ તૃપ્ત થયેલો વીજાં પાણીને ઇચ્છનો નથી ॥ ૧૮ ॥
મૂત બોલ્યો—આવું કહી વિરામ પામેલ, મુનિયોમાં શ્રેષ્ઠ, એવા બ્રાહ્મણ નારદ, જુના મુનિ (નારાયણ) નાં ઉત્તમ ચરણ કમલને
નમ્યા ॥ ૧૯ ॥ ભરતચંદમાં ઉત્તમ જન્મ પામી જે ઓ ઉત્તમ પુરુષોત્તમને નથી સેવતા તથા નથી સાંભળતા

અતઃપરંનર્કિંત્રિન્મેશ્રોતવ્યમવાશિષ્યતે ॥ પીયૂષાત્યંતસંતૃપ્તોનાન્યત્તોયંસમીહતે ॥ ૧૮ ॥ સૂતરુવાચ ॥
ઇત્યુક્ત્વાવિસ્તોવિપ્રોનારદોમુનિસત્તમઃ ॥ અનીનમત્પાદપદ્મંપુરાનનમુનેઃપરમ્ ॥ ૧૯ ॥ ભારતેજનુરાસા
દ્યપુરુષોત્તમમુત્તમમ્ ॥ નસેવંતેનશ્રણ્વંતિગૃહાસક્તાનરાધમાઃ ॥ ૨૦ ॥ ગતાગતંભજંતેત્રદુર્ભગાજ
ન્મજન્મનિ ॥ પુત્રમિત્રકલત્રાસવિયોગાદુઃસ્વભાગિનઃ ॥ ૨૧ ॥ અસ્મિન્માસેદિજશ્રેષ્ઠાનાસચ્છાદ્યાણ્યુ
દાહરેત ॥ નસ્વપેતપરશય્યાયાંનાલપેદ્ધિતથંકચિત્ ॥ ૨૨ ॥ પરાપવાદાન્નબ્રૂયાન્નકથંચિત્કદાચન ॥
પરાન્નંચનભુંજીતનકુર્વીતપરક્રિયામ્ ॥ ૨૩ ॥

તેઓ ઘરમાં આસક્તિવાળા નરોમાં ઉતરતા છે ॥ ૨૦ ॥ વલી તેઓ અહિં જન્મજન્મમાં સ્વરાવ ભાગ્યવાળા થઈ જાવ આવ કરે
છે તથા પુત્ર, મિત્ર ને સ્ત્રીના મલેલા વિયોગથી દુઃસ્વ ભોગવે છે ॥ ૨૧ ॥ હે શ્રેષ્ઠ બ્રાહ્મણો આ માસમાં સ્વરાવ શાસ્ત્રો વાંચવા
નહિ, પારકાની શય્યામાં સુવું નહિ અને ક્યાંયપણ સ્વોદું બોલવું નહિ ॥ ૨૨ ॥ કોટરીતેપણ બીજાની નિંદા કરવી નહિ ને

મા. ગ્રી.

અ. ૩

॥૧૩૯॥

ક્યારેપણ કરવી નહિ પારકું અન્ન જમવું નહિ ને પારકી ક્રિયા કરવી નહિ ॥ ૨૩ ॥ ધનમાં શઠપણું નહિ કરતાં બ્રાહ્મણને
દાન દેવું કેમકે ધન હોવા છતાં શઠના કરનાર રૌગ્ય નરકમાં જાય છે ॥ ૨૪ ॥ દિવસે દિવસે ઉત્તમ બ્રાહ્મણને ઉત્તમ
ભોજન દઈ વ્રતવાળા દિવસના આઠમા ભાગમાં ભોજન કરવું ॥ ૨૫ ॥ જે પુરુષો નિત્ય વિધિ તથા ભક્તિવડે પ્રેમ પૂર્વક

વિત્તશાઠ્યમકુર્વાણોદાનંદદ્યાદ્વિજાતયે ॥ વિદ્યમાનેધનેશાઠ્યંકુર્વાણોરૌગ્યવ્રંજેત ॥ ૨૪ ॥ દિનેદિને
દ્વિજેન્દ્રાયદત્ત્વાભોજનમુત્તમમ્ ॥ દિવસસ્યાષ્ટમેભાગેવ્રતીભોજનમાચરેત્ ॥ ૨૫ ॥ ધન્યાસ્તેપુરુષાલોકે
યેનિત્યંપુરુષોત્તમમ્ ॥ અર્ચયંતિવિધાનેનભક્ત્યાપ્રેમપુરઃસરમ્ ॥ ૨૬ ॥ ઇન્દ્રદ્યુમ્નઃશતદ્યુમ્નોયૌવનાશ્વો-
ભગીરથઃ ॥ પુરુષોત્તમમારાધ્યયયુર્ભગવદંતિકમ્ ॥ ૨૭ ॥ તસ્માત્સર્વપ્રયત્નેનસંસેવ્યઃપુરુષોત્તમઃ ॥
સર્વસાધનતઃશ્રેષ્ઠઃસર્વાર્થફલદાયકઃ ॥ ૨૮ ॥ ગોવર્ધનધરંવંદેગોપાલંગોપરૂપિણમ્ ॥ ગોકુલોત્સવમી
શાનંગોવિદંગોપિકાપ્રિયમ્ ॥ ૨૯ ॥

પુરુષોત્તમને પૂજે છે તેઓ જગત્માં પુણ્યવાન છે ॥ ૨૬ ॥ પુરુષોત્તમની આગાધનાથી ઇન્દ્રદ્યુમ્ન, શતદ્યુમ્ન, યૌવનાશ્વ ને ભગીરથ
રાજા ભગવાનની સમીપ ગયા છે ॥ ૨૭ ॥ તે મારું સર્વ સાધનથી શ્રેષ્ઠ સર્વ કામનાં ફલોને દેનાર, પુરુષોત્તમને સર્વ પ્રયત્નથી
સેવવો ॥ ૨૮ ॥ હું ગોવર્ધનને ધરનારા, ગાયોને પાલનારા, ગોકુલને ઉન્મવ દેનારા, ગોપીયના પ્યારા, ગાયોના અધિપતિ,

पु० मा०

॥१४०॥

गोपनां रूपवाळा इश्वरने वंदुंनुं, आ, पूर्वे कौडिग्र ऋषिरे वहेला मंत्रने वारंवार. भक्तिथो जपनां माम काढवो एथी पुरुषो-
त्तमने पमाय छे ॥ २९ ॥ ३० ॥ नवा मेयमग्वा व्याप, वे भुजावाळा, मुरली (वांमळी) ने धरनाग, शोभित पीलां वस्त्रवाळा, राधामाहेन
एवा पुरुषोत्तमनुं ध्यान करुं ॥ ३१ ॥ पुरुषोत्तमने ध्यान करी ध्यान करी पूजतो मास काढे छे तथा जे आम भक्तिथी करे

कौडिन्येनपुराप्रोक्तमिममंत्रंगुनःपुनः ॥ जपन्मासंनयेद्धक्त्यापुरुषोत्तममाप्नुयात् ॥ ३० ॥ ध्यायेन्नवधन
श्यामंद्विभुजंमुरलीधरम् ॥ लमत्पीतपटंरम्यंसगंधंपुरुषोत्तमम् ॥ ३१ ॥ ध्यायंध्यायंतयेन्मामंपूजयन्पुरुषोत्त
मम् ॥ एवंयःकुरुतेभक्त्यास्वाभीष्टमर्वमाप्नुयात् ॥ ३२ ॥ गुह्याद्गुह्यतरंचैतन्नवाच्यंस्यकस्यचित् ॥ मया
पिकथितंनैवकस्याप्यग्रेतपोधनाः ॥ ३३ ॥ श्रोतव्यमेतत्सततंपुगणमभीष्टदंपावनमादरेण ॥ श्लोकैक
मात्रश्रवणेनपुंसामघानिमर्वाणिनिहंतिविप्राः ॥ ३४ ॥ गंगादिमर्वतीर्थेषुमज्जतोयफलंभवेत् ॥ तत्फलं
शृण्वतस्तस्यमाहात्म्यंमुनिमत्तमाः ॥ ३५ ॥

छे ते सर्व पोतानां इच्छेलांने पावे छे ॥ ३२ ॥ हे तपस्व धनवाताओ, तपोण आ छानांथी अति छानुं हरकोइने कहेवुं नहि
केपके में पण कोइनी आगळ कथुं नथी ॥ ३३ ॥ हे ब्राह्मणो नित्य आ पवित्र करनारुं, इच्छेलांने आपनारुं, पुगण (जुनं)
पुस्तक, आदरथी सांभळवुं फकत एक श्लोक सांभळायी पुरातन सर्व पापों हणाय छे ॥ ३४ ॥ हे श्रेष्ठ मुनियो गंगा वगेरे

भा०टो०

अ० ३१

॥१४०॥

સર્વ તીર્થોમાં નાહનારને જે ફલ થાય છે તે ફલ તેનાં માહાત્મ્ય સાંભળનારને થાય છે ॥ ૨૬ ॥ પૃથ્વીને પ્રદક્ષિણા કરનાર
નર જે પુણ્ય પામે છે તે પુણ્ય પુરુષોત્તમનાં માહાત્મ્યને સાંભળનારા તે માણસને થાય છે ॥ ૩૬ ॥ આ ઉત્તમ માહાત્મ્ય સાંભળ્યાથી
બ્રાહ્મણ બ્રાહ્મણનાં તેજવાળો, ક્ષત્રિ પૃથ્વીનો ધ્રાણિ, વૈશ્ય ધનનો ધ્રાણી, થાય છે તે શૂદ્ર શ્રેષ્ઠપણું પામે છે ॥ ૩૭ ॥ જે વીજા

ઇલાં પ્રદક્ષિણી કરવું ન્યત્ પુણ્ય લભત નરઃ ॥ તત્પુણ્યં શૃણ્વતસ્તસ્ય માહાત્મ્યં પૌરુષોત્તમમ્ ॥ ૩૬ ॥ બ્રાહ્મણો
બ્રહ્મવર્ચસ્વી ક્ષત્રિયો વસુધાધિપઃ ॥ વૈશ્યો યનપતિર્ભૂયાચ્છૂદ્રઃ મત્તમતાં લભેત્ ॥ ૩૭ ॥ યેન્યેકિરાત-
હૂણાદ્યાઃ પશુચર્યાપિરાયણાઃ ॥ તે સર્વે મુક્તિમાયાં તિશ્રુત્વા માહાત્મ્ય મુત્તમમ્ ॥ ૩૮ ॥ પુરુષોત્તમ માહાત્મ્યં
લેખયિત્વાદિજન્મને ॥ સંખૂણ્યયસ્ત્ર મૂષાભિર્વિધિનાયઃ પ્રયચ્છતિ ॥ ૩૯ ॥ કુલત્રયં તત્ત મુદ્ધૃત્ય ગોલોકં
યાતિ દુર્લભમ્ ॥ યત્રાસ્તે ગોપિકાઃ શૃંગેષ્ટિતઃ પુરુષોત્તમઃ ॥ ૪૦ ॥ લિખિત્વાધારયેદ્યસ્તુ ગૃહે માહાત્મ્ય-
મુત્તમમ્ ॥ તદ્ગૃહે સર્વ તીર્થાનિ વિલસંતિ નિરંતરમ્ ॥ ૪૧ ॥

ખિલ્લ હૂણ વગેરે પશુઓને ચરાવવામાં તથા જે તે સગલાઓ મોક્ષ પામે છે ॥ ૩૮ ॥ જે વિધિથી વસ્ત્રને આભૂષણોથી બ્રાહ્મણને
જળગાળી પુરુષોત્તમનું માહાત્મ્ય લેખાવી આપે છે તે ત્રણ કુલ (પેઢી) ને ઉદ્ધાર કરી જ્યાં ગોપીયોનાં ટોળાથી ઘિંટાળ્યા
પુરુષોત્તમ રહે છે તે દુઃખે પમાય એવા ગોલોકમાં જાય છે ॥ ૩૯ ॥ ૪૦ ॥ જે ઉત્તમ માહાત્મ્ય લખી ઘરમાં રાખે છે તેના

पु० मा०

॥१४१॥

घरमां निरंतर सर्व नीर्थो शोभे छे ॥ ४१ ॥ विष्णुना चरणनी मेवा करवापां अति कुशल, सर्व मुनियो मामोमां उत्तम पुरुषोत्तमनी, अंतथी रहित पुण्यवाली मोटाईने मांभली बुद्धिथी अति वस्मय पापतां विनयथी सूनना पुत्रने कहेवा लाग्या ॥ ४२ ॥ ऋषि बोल्या—हे मोहोटी बुद्धिवाला सून, हे मोहोटां भाग्यवाला सून, तमे धन्य छो तमारा मुखना अमृतना पानथी अमे अति कृतार्थ छीये ॥ ४३ ॥ हे पुराण कहेनाराओना मस्तकना मणिस्फ सून तमे मदा घणा कालमुथी जीवो अने मासोत्तमस्यमहिमानमनंतपुण्यंश्रुत्वासुविस्मितधियोमुनयश्चमर्वे ॥ ऊचुश्चमूततनयंविनयेनविष्वक् सेवांघ्रिसेवनविधौनिपुणनितांतम् ॥ ४२ ॥ ऋषयऊचुः ॥ मूतसूतमहाभागधन्योमित्वंमहामते ॥ त्वन्मुखामृतपानेनकृतार्थाःस्मोवयभृशम् ॥ ४३ ॥ चिरंजीवमदामतपौराणिकशिरोमणे ॥ अस्तुते शाश्वतीकीर्तिर्जगत्पावनपावनी ॥ ४४ ॥ तुभ्यंप्रदत्तंनिमिपालयस्थैर्ब्रह्मासनंपूज्यतमंमुनीशैः ॥ त्वदीयवक्रांबुजनिर्गतश्रीमुकुदवार्तामृतपानलोलैः ॥ ४५ ॥ विष्टश्रवसएवपवित्रायावदेववितताभूवि कीर्तिः ॥ तावदत्रमुनिवर्यसमाजेश्रीहरेर्दकथांकयनीयाम ॥ ४६ ॥

तमारी जगत्ना पवित्र पदार्थोने पुष्ट पवित्र करनारी कीर्ति सदा रहेनारी थाओ ॥ ४४ ॥ तमारां मुखरूप चंद्रमाथी निकलेल श्रीकृष्णनी कथारूप अमृत पीवानी इच्छावाळा, नैमिषाण्यमां रहेनारा, मुनिश्वरोए तमने अति पूजवायोग्य, ब्रह्मानु आसन आप्युंछे माटे ज्यां सुथी विष्णुनी पवित्र कीर्ति पृथ्वीमां विम्बार पामेली छे त्यांमुथी आ उत्तम मुनियोना समाज

भा० टी०

अ० ३१

॥१४१॥

માં જરૂર તમે શ્રીવિષ્ણુની સુંદર કથા કહો ॥ ૪૬ ॥ ૪૬ ॥ આવું બ્રાહ્મણોનું આશીર્વાદનું વચન ગ્રહણ કરી સઘળા વિષ્ણુને પ્રદક્ષિણા કરી નમિ તે સૂતનો પુત્ર પોતાનું કૃત્ય કરવા દેવનદી ગંગાતરફ ગયો ॥ ૪૭ ॥ અને નૈમિષારણ્યમાં રહે- નારાઓ એકબીજાને કહેવાલાગ્યા, પુરુષોત્તમમાસનું આ જુનું માહાત્મ્ય અતિ ઉત્તમ, શોભિત અને ઈચ્છેલાં કામોને દેવામાં કલ્પ

इत्थांद्रिजाशीर्वचनंप्रगुह्यप्रदक्षिणीकृत्यद्विजान्समस्तान् ॥ नत्वागमदेवनदींस्वकीयंकृत्यंविधातुंसचमू-
तसूनुः ॥ ४७ ॥ अन्योन्यमूचुर्निमिपालयस्थावरिष्ठमाहात्म्यमिदंपुराणम् ॥ मासस्यदिव्यंपुरुषोत्त-
मस्यसमीहितार्थार्पणकल्पवृक्षम् ॥ ४८ ॥ इतिश्रीबृहन्नारदीयपुराणेपुरुषोत्तममाहात्म्येश्रीनारायण
नारदसंवादेपुरुषोत्तममाहात्म्यश्रवणफलकथनंनामएकत्रिंशोऽध्यायः ॥ ३१ ॥   ॥   ॥

વૃક્ષરૂપ છે ॥ ૪૮ ॥ આવો શ્રીબૃહન્નારદાયપુરાણનાં પુરુષોત્તમમાહાત્મ્યના શ્રીનારાયણને નારદના સંવાદવિષે પુરુષોત્તમ માહા- ત્મ્યને સાંભળવાનાં ફળનું કહેવું આ નામવાળો એકત્રિંશો અધ્યાય થયો ॥ ૩૧ ॥ ૩૧ ॥ ૩૧ ॥ શ્રીબૃહન્નારદાયપુરાણોક્તપુરુષોત્તમમાહા- ત્મ્યં ગુર્જરભાષાટીકાસહિતં પાઠિત “ જ્યેષ્ઠારામ મુકુન્દજી ” શર્માના ‘ નેટીવ ઓપિનિયન ’ મુદ્રણાલયે મુદ્રાયિત્વા પ્રકાશિતમ્ ।

अथसोद्यापनमलमासव्रतविधिः मलमासस्यशुक्लप्रतिपदि अथवाकृष्णपक्षेत्रतारंभंकुर्यात् अथवाकृष्णपक्षे-
चतुर्दश्यात्रयोदश्याअष्टम्यांनवम्यांवाज्यनमतिथौकार्यं तिथ्यादिमंकीर्त्य आत्मनःदारिद्र्यपापदुःखांना-
शपूर्वकसत्पुत्रप्राप्तिं अतुसौभाग्यभोगसिद्धिद्वागसवितरूपजनार्दनप्रीत्यर्थमलमासव्रतंमोद्यापनंकरिष्ये इति-
संकल्प्यआचार्य्यवृत्वा मध्याह्नेसर्वतोभद्रस्यकलशोपरिहैमंलक्ष्मीयुतंजनार्दनं पुरुषसूक्तमंत्रैः षोडशोपचारपूजां
सामान्यपद्धतिक्रमेणकुर्यात् तत्रपुण्यपूजातेविशेषपूजां मत्स्यादिनाममंत्रैःकुर्यात् ओमत्स्यायनमःसहस्र-
शीर्ष्णेनमः देवायनमः सहस्राक्षपादायनमः हरयेनमः लक्ष्मीकांतायनमः मुनीश्वरायनमः स्वयंभुवेनमः अमित-
तेजसेनमः ब्रह्मप्रियायनमः देवायनमः ब्रह्मगोप्त्रेनमः ततो लक्ष्मीनाममंत्रैः पूजयेत् लक्ष्म्येनमः कमलायैनमः
श्रियेनमः पद्मवासायैनमः हरिवल्लभायैनमः क्षीराब्धितनयायैनमः इतिगंधाक्षतफलैः संपूज्य ततोधूपदीपम्
नैवेद्यातसंपूज्य अर्घ्यदद्यात् तत्रमंत्रः पुगणपुरुषेशानसर्वशोकनिर्कुंतन अधिमासव्रतेप्रीत्यागृहाणाध्यंश्रियासह
पुराणपुरुषेशानजगद्धातःसनातन सपत्नीकोददाम्यर्घ्यमृष्टिस्थित्यतंकारिणेदेव देवदेवमहाभागप्रलयोत्पत्ति-

कारकं गृहाणार्घ्यमिमं देवदयांकृत्वाममोपरि इति विशेषपूजा ततः सपत्नीकं ब्राह्मणं वस्त्रादीनासंपूज्य त्रयस्त्रिंश-
दपूपान् कांस्यपात्रे निधाय सघृतं सहिरण्यं वायनं ब्राह्मणाय निवेदयेत् तत्र मंत्रः मलमासस्तु मासानां मलिनः पाप-
संभवः तस्य पापविशुद्धयर्थं मपूपान्नंददाम्यहं ॥ १ ॥ विष्णुरूपी सहस्रांशुः सर्वपापप्रणाशनः अपूपान्नप्रदानेन मम-
पापं व्यपोहतु ॥ २ ॥ अधिमासे तु मंप्राप्ते त्रयस्त्रिंशदपूपकाः ॥ चंद्रांशुनिर्मला पूपाः शालितंडुलमिश्रिताः ॥ ३ ॥
आहाराः सर्वदेवानां ते मे कुर्वंतु मंगलम् अधिमासे तु मंप्राप्ते त्रयस्त्रिंशत्तु देवताः ॥ ४ ॥ उद्दिश्या पूपदानेन पृथ्वीदानं
फलं लभेत् ॥ ४ ॥ नारायणजगद्धीजभास्करप्रतिरूपकं व्रतेनानेन पुत्रांश्च मंपदं चाभिवर्धय ॥ ५ ॥ अत्राश-
क्तस्य विशेषः अधिमासे यदा गजन्द्रादशी वापि पूर्णिमा व्यतीपातदिनं वापि दद्याद्दानं हि भक्तिः सा ज्य-
पात्रं च सगुडं त्रयस्त्रिंशदपूपकान् कांस्यपात्रे विनिःक्षिप्य हिरण्येन समन्वितान् उपानच्छत्रमं युक्तान् विप्राय वि-
निवेदयेत् तत्र मंत्रः यस्य हस्ते गदाचक्रं गरुडो यस्य वाहनं शंखः करतले यस्य समे विष्णुः प्रसीदतु कलाकाष्ठा-
दिरूपेण निमेषघटिकादिना यो वंचयति भूतानि स तस्मै कालात्मने नमः कुरुक्षेत्रसमो देशः कालः पर्वसमो द्विज

पृथ्वीसममिदं दानं गृहाण पुरुषोत्तम मलानां च विशुद्धयर्थं पापप्रशमनाय च पुत्रपौत्रादिवृद्धयर्थं न वदाम्यामि भा-
 स्कर अत्र त्रयस्त्रिंशद्देवताः श्रुत्युक्ताः अष्टौ वसवः ८ एकादशरुद्राः ११ द्वादशादित्यः १२ प्रजापतिर्वषट्का-
 रश्च ततोऽग्निं प्रतिष्ठाप्य अन्वाद्ध्यत् अत्र प्रधानम् इदं विष्णुः आकृष्णेन १० षोडशोक्षरो मंत्रः एतान् सितामधुति-
 लघृतपायसैर्हुत्वा ततस्त्रयस्त्रिंशद्देवतानां नाम मंत्रैर्होमं कुर्यात् आपायनमः अध्वरायनमः सोमायनमः ध्रुवायनमः
 अनिलाय० अनलायनमः प्रत्यूषायनमः प्रभासायनमः ८ इति वसवः वीरभद्रायनमः शंभवेनमः गिगीशाय-
 नमः अजैकपदेनमः अहिर्बुध्न्यायनमः पिताकिनेनमः भुवनाधीशायनमः कपालिनेनमः विशांपतयेनमः
 स्थाणवेनमः भर्गायनमः ११ इत्येकादशरुद्राः इंद्रायनमः विष्णवेनमः भर्गायनमः त्वष्ट्रेनमः वरुणायनमः
 अंशायनमः अर्यम्णेनमः स्वयेनमः पूष्णेनमः मित्रायनमः यमायनमः पर्जन्यायनमः इति द्वादशादित्याः १२
 प्रजापतयेनमः वषट्कारायनमः इति त्रयस्त्रिंशद्देवताः ३३ अपूपदाने गंधादिभिः पूजनीयाः सघृतं सहिरण्यं
 च ब्राह्मणाय ददाम्यहं अपूपस्य प्रदानेन विष्णुर्मे प्रीयतामिति एवं होमं समाप्य छत्रोपानहभूषणाच्छादनयुतां
 शम्यां पीठं गां च आचार्याय दत्वा अन्वान्यपि यथाशक्ति दानानि दद्यात् इति मोद्यापनं मलमाम्रतम् ॥ ॥

इतिहास, पुराण, माहात्म्यना ग्रंथो.

श्रीमद्भागवत मूल अने गुजराती टीका साथे	१०-०-०
श्रीमद्भागवत भाषान्तर	४-८-०
श्रीमद्भागवत एकादशस्कन्धभाषान्तर	०-६-६
श्रीदेवीभागवत संपूर्ण भाषान्तर	३-८-०
श्रीशिवपुराणभाषान्तर	६-०-०
„ ज्ञानसंहिता सटीक	४-०-०
श्रीमार्कण्डेयपुराणभाषान्तर	०-०-०
श्रीकृष्णजन्मखंडपूर्वार्द्ध	२-०-०
श्रीकृष्ण जन्मखंड (पद्यमां संपूर्ण)	२-०-०
गीरधरकृत रामायण ..	२-०-०
गरुडपुराण सटीक (प्रेतखंड)	१-०-०

एकादशी (२६) माहात्म्य जयंती सहित सटीक	१-०-०
पुरुषोत्तम माहात्म्य सटीक	१-४-०
वेद न्तचिन्तामणि	०-८-०
वल्गुभदिग्विजय	३-०-०
षडदर्शन ...	१-८-०
ऊर्ध्वपुंडमानंद (तिलक निर्णयः)	०-४-०
गोपाल पंचरत्न स्तोत्रम् तत्र-कवच-स्तोत्र तशनाम- हृदय-स्तुतिः स्तोत्र-अक्षयकवच द्वादशाक्षर स्तोत्राणि च	०-१-०
तुलसीपालाधारणवादः	०-४-०
गोपालमहमनाम [कौशेयवद्धा] (गुटकाकार म्थूलाक्षर)	०-५-०
गौतमीय तंत्रम्	१-४-०

तत्त्वदीप निबंधः	४-०-०
नारद पंचरात्रम्	१-८-०
पुष्टिमार्गीयस्तोत्ररत्नाकरः (८१ स्तोत्राणिसन्ति)	०-६-०
उपरोक्त कोशयवद्धः रेशमी गुटका	०-८-०
सनत्कुमारतंत्रम् ' श्रीमदष्टाक्षर गोपालमंत्रस्य विधानादि '	०-२-०
स्तोत्रसरित्सागर—(पुष्टिमार्गीय २३७ ग्रंथानां एकत्र संग्रहः)....	३-०-०
भगवद्गीता गुजरातीटीकासहित	०-८-०

भगवद्गीता टीका अमृत तंगिणी पुरुषोत्तमजीकृत ..	२-०-०
अनेकार्थ मंजरी (नंददास) ..	०-१-०
विद्वन्मंडडनम्-	१-२-०
श्रीगोवर्धननाथजीको प्रायट्य व्रजभाषा और गुजराती भाषानुवाद सहित	०-८-०
चौराशी वैष्णवनकी वार्ता इसमें श्रीआचार्यजी महाप्रभु (श्रीवल्लभाचार्यजी) की निजवार्ता, धर्मवार्ता तथा चौराशी बैठकनके चर्चित्रादि गद्यपद्यात्मक विविध विषयालंकृत	५-०-०

पंडित ज्येष्ठाराम मुकुंदजी संस्कृत पुस्तकालय,

शके १८३९ अधिक भाद्रपद शुक्ल १ शनिवार.

कालकादेवीरोड, जव्हेरबाग नंबर ३५३, मुंबई.

अथ पुस्तकस्य संवेदिकारः राजन्यमातुषाभेण प्रथमप्रकाशनेन स्वायत्तचित्तः ।

